

Univerzitet Crne Gore
Institut za strane jezike – Podgorica

LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES

Conference Proceedings

Uredili:
Igor Lakić
Nataša Kostić

Podgorica, 2007.

LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES
Conference Proceedings

Uredili:
Igor Lakić
Nataša Kostić

Izdavač:
Institut za strane jezike – Podgorica

Za izdavača:
Doc. dr Igor Lakić

Design i kompjuterski slog:
Dejan Milovac

Štampa: LIDER - Podgorica

Tiraž: 300

Sadržaj - Table of Contents

Riječ urednika	6
Zbornik Radova	10
Tatjana Balažić-Bulc - Konektori u akademskom diskursu (na primjeru dvaju srodnih jezika)	10
Savka Blagojević - The use of metadiscourse in research articles written by English and Serbian academics	17
Gordana Dimković-Telebaković - An investigation into the internal structure of the verbs of motion	23
Tanja Dinić - Francuski jezik struke na internetu	27
Danijela Đorović - Rezime na maternjem jeziku – Moguća tehnika za proveru razumevanja u ranoj fazi nastave jezika struke	35
Tatjana Đurović - Metaphors in economic discourse	43
Neda Donat - Problematika koncipiranja (izrade njemačko-srpskog turističkog rječnika	55
Neda Donat - Analiza razvoja jezika struke u njemačkom jeziku	60
Anđelka Ignjačević - FLSP teaching in Serbia: A look into the past and the future	
Ivona Jovanović- Francuski jezik turizma i hotelijerstva: Ukazivanje na specifične jezičke upotrebe unutar određenih sektora u turizmu i hotelijerstvu	73
Ivona Jovanović - Nastava jezika struke kroz igru lokalna simulacija	78
Igor Lakić - Discourse analysis in an ESP classroom: A view from genre analysis	88
Nataša Milivojević - Generative lexicon and functional Discourse Grammar – A close encounter	94
Milica Mirić - Izvori motivacije za nominaciju lekovitog bilja u francuskom i srpskom jeziku	102
Biljana Mišić Ilić - Vocabulary in ESP – More than just words	109
Predrag Novakov - On translating fine arts and religious texts from Serbian to English	118
Anna Priidak - Teaching ESP to mixed-level groups with a conflict of interest	126

Mirna Radin-Sabadoš - Possible Worlds Theory – Formal semantics to literary theory	136
Pauline Robinson - ESP in the 21st century: New challenges, new needs	142
Nadežda Silaški- Leksička sinonimija u ekonomskom i poslovnom registru engleskog jezika i moguće pedagoške implikacije	148
Milena Slavić- Kurs ruskog jezika za stručne prevodioce – jedno iskustvo	159
Violeta Stojčić- Leksičke inovacije u jeziku struke	166
Jelica Tošić- Syllabus design involving performance-constrained competence	171
Jelena Jelić Vujić - Složenice kao termini kompjuterskog registra	175
Biografije autora	181

Riječ urednika

Međunarodna konferencija "Strani jezik struke" održana je od 23. do 25. septembra 2004. godine u hotelu "Plaža" u Herceg Novom povodom 25 godina postojanja Instituta za strane jezike. Zbornik radova sa ove konferencije izlazi iz objektivnih razloga sa prilično zakašnjenja. Međutim, sadržina radova koja je pred nama i dalje je podjednako aktuelna i danas.

Prilikom koncipiranja Zbornika bilo je prilično teško grupisati radove po određenim temama. U suštini, ističu se tri ključne oblasti – akademski diskurs, vokabular i metodika nastave stranog jezika struke, ali većina radova sadrži više od jednog od ova tri aspekta. S druge strane, radovi su zasnovani na lingvističkim istraživanjima koja su nužno multidisciplinarna, tako da je jasnu podjelu po temama bilo nemoguće napraviti. Zato smo se odlučili da radove šampamo prema abecednom redosljedu prezimena autora, izuzimajući rad Paulin Robinson koja je na konferenciji imala uvodno plenarno izlaganje. Ovaj rad u Zborniku je štampan prvi i zato što predstavlja odličan pregled istraživanja i potreba u oblasti jezika struke danas.

U radu "ESP in the 21st Century: New Challenges, New Needs" Paulin Robinson naglašava potrebu za fleksibilnošću jezika struke u kontekstu sve veće pokretljivosti ljudi u Evropi i činjenice da promijenjeni obrasci rada diktiraju i drugačiji pristup nastavi stručnog jezika. Na sadržaj i ciljeve nastave neminovno utiče i nestajanje oštre granice između različitih potreba zbog kojih se uči engleski jezik struke. Autorka skreće pažnju na činjenicu da više uglavnom ne postoji jasna podjela između učenja zbog profesionalnih ili nekih drugih potreba. U novonastalim okolnostima, kada se poslovne aktivnosti sve više prenose iz Evrope u Indiju, savremena nastava stručnog jezika mora svoje tradicionalne pristupe prilagoditi novim izazovima.

Rad Tatjane Balažić-Bulc "Konektori u akademskom diskursu" zasnovan je na analizi stručnog jezika sa stanovišta analize diskursa. U radu se iznose rezultati istraživanju autorke o problemima koje slovenački studenti koji studiraju hrvatski i srpski jezik imaju sa organizacijom diskursa, posebno na nivou koneksije. Iz tog ugla rad ne obrađuje samo lingvističke karakteristike tekstova, već nudi i pedagoške implikacije istraživanja.

Akademski diskurs takođe je predmet rada "The Use of Metadiscourse in Research Articles Written by English and Serbian Academics" Savke Blagojević. Takođe zasnovan na istraživanju, rad ukazuje na razlike u korišćenju metadiskursa između engleskih i srpskih autora u akademskim člancima. Autorka u radu nudi i mogućnost prevazilaženja problema koje srpski autori imaju prilikom pisanja naučnih radova na engleskom jeziku.

Vokabular u jeziku struke je tema koja je, iz različitih uglova, takođe bila veoma prisutna na Konferenciji. Rad Gordana Dimković-Telebaković bavi se glagolima kretanja sa stanovišta semantike. Autorka koristi komponencijalnu metodu analize i u radu daje rezultate istraživanja kojima se uspostavljaju semantički odnosi između opštih i posebnih upotreba ovih glagola.

Rad "Metaphors in Economic Discourse" autorke Tatjane Đurović bavi se metaforom, kao karakterističnim svojstvom ekonomskog diskursa, sa stanovišta kognitivne lingvistike. Pored teorijskog razmatranja o metafori, u radu su izneseni rezultati istraživanja o upotrebi ontoloških metafora u ekonomiji, ali i pedagoške implikacije upotrebe metafore u nastavi stručnog jezika.

Sličnu temu obrađuje i Biljana Mišić-Ilić u radu "Vocabulary in ESP – More than Just Words" u kome autorka posmatra vokabular sa stanovišta dvije lingvističke discipline, kognitivne teorije metafore s jedne strane i diskursnim i pragmatiskim aspektom, kao i sociolingvističkim karakteristikama jezičke upotrebe s druge. Koleginica Mišić-Ilić predlaže pristup vokabularu u jeziku struke koji ide dalje od uobičajenog proučavanja terminologije i time daje doprinos i samom nastavnom procesu jezika struke.

Terminologija i ključne ideje teorije mogućih svjetova prezentiraju se u radu Mirne Radin Sabadoš "Possible Worlds Theory – Formal Semantics to Literary Theory". Prihvatajući mogućnost primjene teorije mogućih svjetova u okvirima književne semantike, autorka književnoj teoriji pristupa kao naučnom polju koje ima sopstveni jezik struke.

Stručna terminologija tema je i rada Nataše Milivojević, a u fokusu analize su dvosmislenosti i nedosledna upotreba nekih stručnih lingvističkih termina. Namjera autorke je da odredi specifična značenja termina koji potiču iz teorija generativnog leksikona i funkcionalne diskursne gramatike i da ukaže na nejasnoće koji mogu nastati usled interaktivne upotrebe.

"Lekička sinonimija u ekonomskom i poslovnom registru engleskog jezika i moguće pedagoške implikacije" je naziv rada Nadežde Silaški koji se bavi sinonimijom i potrebom da se napravi razlika između raznih vrsta sinonimije u poslovnom engleskom jeziku, posebno iz razloga što je engleski jezik izuzetno bogat sinonimima. Rad sadrži i pedagoške aspekte rada sa sinonimima.

Violeta Stojičić takođe se bavi leksičkim aspektom u radu "Leksičke inovacije u jeziku struke". Autorka sa morfološkog i leksikološkog stanovišta proučava nove riječi u engleskom jeziku u okviru usko specijalizovanih disciplina kao što su elektronika, tehnika i medicina. Posmatrajući najproduktivnije morfološke procese, posebno kompoziciju i akronimiju, autorka zaključuje da vanjezička stvarnost u velikoj mjeri doprinosi ovim promjenama.

Mehanizam građenja riječi, a naročito novih termina, proučava i Jelena Jelić-Vujić u radu "Složenice kao termini kompjuterskog registra". Analizom korpusa od 1268 složenica kompjuterskog registra autorka ilustruje morfološke, sintaksičke i gramatičke karakteristike termina jednog tehničkog registra. Posebna vrijednost ovog rada je u tome što omogućava nove uvide u do sada slabo korišćene mehanizme građenja riječi u savremenom engleskom jeziku.

Specifičnim vokabularom, ovoga puta u okviru turizma i hotelijerstva, iz ugla francuskog jezika, bavi se Ivona Jovanović u radu "Francuski jezik turizma i hotelijerstva: ukazivanje na specifične jezičke potrebe unutar određenih sektora u turizmu i hotelijerstvu". Polazeći od potreba za komunikacijom na francuskom jeziku unutar turizma i hotelijerstva, autorka daje i prikaz repartitije jezičkih potreba koja pomaže u selekciji odgovarajućeg pedagoškog materijala.

Uparedna analiza vokabulara ljekovitog bilja u francuskom i srpskom jeziku tema je rada Milice Mirić. U fokusu rada je analiza naziva više od 3500 biljaka sa krajnjim ciljem njihove klasifikacije u semantičke grupe prema različitim karakteristikama relija koje motivišu nominaciju. Kao najčešći vid posredne motivacije autorka ističe metaforizaciju, a posebnu virijednost ovom radu daje kontrastiranje podataka iz dva jezika.

Predrag Novakov, u radu "On Translating Fine Arts and Religious Texts from Serbian into English", daje zanimljiv prikaz kompleksnog procesa prevođenja stručnih tekstova koji uključuje više komponenti – lingvističke strukture, leksikon i pragmatiku vrijednost poruka, kao i konkretno kulturno okruženje i poznavanje oblasti koja se prevodi. Autor smatra da sve ove komponente treba imati na umu prilikom prevođenja, ali i nastavi za buduće prevodioce na univerzitetskom nivou.

Sânim pitanjima izrade stručnog rječnika bavi se Neda Donat u radu "Problematika koncipiranja (izrade) njemačko-srpskog turističkog rječnika". Iznoseći sopstvena rješenja na osnovu iskustva praktičnog rada na izradi stručnog rječnika, koleginica Donat ističe dva osnovna problema: određivanje granice jezika struke i pronalaženje adekvatnih prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku.

Pedagoškim aspektima nastave stručnog stranog jezika bavilo se nekoliko autora. Anna Priidak, u radu "Teaching ESP to Mixed-Level Gropus with a Conflict of Interest", govori o teškoćama koje predavači u okviru holandskom sistema visokog obrazovanja, na studijima za industrijski menadžment, ljudsku tehnologiju, dijetetiku i ishranu, mogu imati u radu sa grupama na različitim nivoima znanja stranog jezika. Autorka daje prikaz pristupa koji omogućavaju da se izađe u susret opštim i individualnim potrebama studenata.

Metodološkim pitanjima nastave stručnog jezika bavi se i Danijela Đorović. Autorka u radu "Rezime na maternjem jeziku – moguća tehnika za proveru razumevanja u ranoj fazi nastave jezika struke" predlaže osmišljavanje zadataka za pisanje rezimea na maternjem jeziku, sa ciljem provjere razumjevanja stručnog teksta na stranom jeziku. Ova tehnika primjenjena je u nastavi stručnog italijanskog jezika na drugoj godini Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i pokazala se kao veoma efikasan podsticaj na aktivan odnos studenata prema jeziku struke.

Mogućnosti i prednosti primjene Interneta u nastavi francuskog jezika obrađuje Tanja Dinić u radu "Francuski jezik struke na Internetu". Autorka je, nakon obavljenih pretraživanja na Internetu, grupisala dobijene informacije i dala veoma korisne predloge i sugestije o načinima korišćenja raznovrsnih materijala, referenci i pomagala u nastavi.

Ivona Jovanović, u radu "Nastava jezika struke kroz igru Globalna simulacija", prikazuje kako se kroz igru sa učenicima može simulirati realna situacija u cilju ovladavanja stručnim jezikom. Proces uključuje učenike u svim fazama rada, od osmišljavanja scenarija do izvođenja, uz stalnu simulaciju svih neophodnih jezičkih funkcija.

Osmišljavanjem nastavnog plana i programa jezika struke, u ovom slučaju za studente zaštite životne sredine, bavi se Jelica Tošić u radu "Syllabus Design Involving Performance-Constrained Competence". Naglašavajući razliku između poznavanja apstraktnog jezičkog sistema (jezičke kompetencije) i stvarne upotrebe jezika koja, iako nesavršena, uspijeva da prenese značenja, autorka skreće pažnju na činjenicu da je, i pored nesavršene

performanse, prilikom kreiranja nastave neophodno staviti naglasak na razmjenu informacija.

Jedno drugačiji pristup u kreiranju nastave, ovog puta za prevodioce, opisuje Milena Slavić u radu "Kurs ruskog jezika za stručne prevodioce – jedno iskustvo". Za razliku od uobičajene nastavne prakse, po kojoj se budući prevodioci za ograničen fond časova upoznaju sa relativno oskudnom količinom informacija o stručnoj oblasti u kojoj prevode, autorka nudi opis jednog drugačijeg kursa. U ovom slučaju prednost je data upoznavanju polaznika kursa sa širokom lepezom žanrovske raznovrsnosti tekstova koje će prevoditi u budućnosti, a koji se upotrebljavaju i u cilju upoznavanja sa strukom i kao materijal za demonstriranje primjenljivosti specifičnih tehnika prevođenja.

U Njemačkoj se jeziku struke posvećuje velika pažnja, a kolegunica Neda Donat se u radu "Analiza razvoja jezika struke u njemačkom jeziku" bavi istorijom istraživanja u ovoj oblasti. U radu se daje analiza njemačke stručne literature od desetog vijeka do danas, sa posebnim naglaskom na posljednje dvije decenije prošlog vijeka koje su od naročitog značaja za razvoj ove naučne oblasti.

Anđelka Ignjačević u radu pod nazivom "FLSP Teaching in Serbia: a Look into the Past and Future" daje pregled razvoja stranog jezika struke u srednjim školama i na fakultetima u Srbiji, naglašavajući važnost novijih tendencija u savremenoj nastavi ovog predmeta i potrebu za stalnim usavršavanjem nastavnika.

Radovi koji su pred nama predstavljaju trenutno stanje stvari u oblasti stručnog stranog jezika. Istraživanja iz ove oblasti su vrlo aktuelna u svijetu. Njihova aktuelnost biće sve veća imajući na umu promjene u svijetu koje se nesumnjivo u velikoj mjeri odražavaju na jezik uopšte, a posebno na jezik svake profesije.

Urednici sa žaljenjem moraju da konstatuju da nekoliko izlagača sa Konferencije nije bilo u mogućnosti da priloži svoje radove. Međutim, sa zadovoljstvom možemo da kažemo da radovi štampani u ovom Zborniku odražavaju ne samo situaciju u oblasti jezika struke, već i posebnu profesionalnu, kolegijalnu i prijateljsku atmosferu koja je vladala na Konferenciji.

Kako su istraživanja u jeziku struke vrlo aktuelna, očekujemo da ćemo se ubuduće još češće družiti na sličnim skupovima i imati priliku da saopštenja iz ove oblasti čitamo u narednim zbornicima, ali i časopisima i knjigama iz oblasti jezika struke.

Urednici

Konektori u akademskom diskursu (na primjeru dvaju srodnih jezika)

Abstract: *Academic discourse of various sciences has been a research subject in linguistics for quite some time. However, almost no research has been undertaken about the language of linguistics itself, even though students of various languages constantly encounter problems with macrostructure and microstructure of such discourse. On academic level, one of the problems encountered in learning/teaching a foreign language is the use of connectors, i.e. language elements that link the text into a cohesive unit. The paper presents the results of a study of the use of connectors in the seminar papers of students whose mother tongue is Slovene and who study Croatian and Serbian as a foreign language.*

Key words: *academic discourse, genre analysis, cohesion, connectors, foreign language teaching*

Uvod

U okviru jezika struke već je nekoliko godina u centru pozornosti akademski diskurs, koji se realizira u različitim žanrovima, tj. različitim vrstama tekstova i njihovim ulogama u diskurzivnoj zajednici (Swales, 1990). Jedan od značajnijih žanrova na akademskoj razini svakako je seminarski rad, koji je neke vrste »simulacija« znanstvenoga članka te kojim se postiže i akademska komunikacijska kompetencija. Stoga imaju proučavanja karakteristika akademskoga diskursa i didaktičku svrhu: postavlja se, naime, pitanje kako pripremiti studente za samostalno istraživanje i pisanje znanstvenih radova, posebno kada je riječ o stranome jeziku.

Mikrostruktura akademskoga diskursa

Kao svaki drugi žanr tako i seminarski rad ima svoju makrostrukturu, tj. dubinsku organizaciju diskursa, kao što je npr. organiziranost topika, tema i sl., te mikrostrukturu, tj. površinsku (kohezija) i dubinsku (koherencija), organiziranost manjih struktura, npr. propozicija (van Dijk, 1980). Posljednjih godina proučava se uglavnom makrostruktura, dok su temeljna istraživanja mikrostrukture diskursa bila provedena 70-ih i 80-ih godina prošloga stoljeća, posebno na razini kohezije (usp. Van Dijk, 1980; Halliday i Hasan, 1976 itd.), ali ona na našu (tj. slovensku i srpskohrvatsku¹) lingvistiku nisu ostavila značajniji trag, izuzevši nekoliko radova (npr. Velčić, 1987; Gorjanc, 1998). S druge strane, prema iskustvima u učenju stranih jezika, poznato je da je najteže usvojiti upravo mikrostrukturu akademskoga diskursa koja je neophodna kako za razumijevanje tako i za stvaranje logički povezanih tekstova. A najproblematičnije je sigurno vladanje koneksijom. Zato smo u ovome radu istražili primjenu konektora u seminarskim radovima, i to na primjeru studenata kojima je prvi jezik slovenski, a hrvatski i srpski studiraju kao strane jezike.

¹ Terminom srpskohrvatski obuhvaćen je strogo lingvistički aspekt, dakle njime imenujem jezik govornoga područja u kojemu su danas u sociolingvističkom smislu izoblikovana četiri različita standarda: bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski (svrstano abecednim redoslijedom).

Kohezija i koneksija

Prema Hallidayu i Hasan (1976), kohezija je semantički odnos među različitim elementima u tekstu koji omogućuje da tekst funkcionira kao cjelina. Ti odnosi izraženi su različitim kohezivnim sredstvima: s jedne strane referencijom, supstitucijom, elipsom, leksikalnom kohezijom, a s druge strane konjunkcijom koja se značajno razlikuje od drugih. Naime, konjunktivi, kako autori nazivaju elemente za povezivanje teksta,² nisu kohezivni sami po sebi, već preko svojeg značenja i funkcije koju imaju u odnosu prema drugim elementima. Zbog te karakteristike neki autori tu vrstu kohezije izdvajaju kao posebnu kategoriju, npr. van Dijk (1980) ju naziva koneksijom. U učenju stranih jezika upravo ta posebnost konektora, njihova razapetost između semantike i funkcionalnosti, otežava njihovo usvajanje; zato bismo im u učenju/nastavi jezika trebali posvetiti mnogo više pozornosti, posebno na akademskoj razini gdje se obrazuju budući stručnjaci.

Ciljevi i hipoteze istraživanja

U radu sa studentima hrvatskog i srpskog jezika kojima je prvi jezik slovenski pokazalo se da u pismenim radovima, uz pogreške u gramatičkim strukturama, leksiku i pravopisu, imaju poteškoće i s organizacijom diskursa, posebno na razini koneksije. U istraživanju, u kojem smo analizirali seminarske radove studenata koji studiraju hrvatski kao strani jezik (JS) i studenata koji studiraju hrvatski kao prvi jezik (J1), zanimalo nas je:

- a) kakva je frekvencija konektora u tim radovima;
- b) koliko se različitih konektora javlja u njima;
- c) kakva je funkcija konektora u radovima; i
- d) postoje li razlike u upotrebi konektora između prvoga i stranoga jezika.

Pri tome smo predvidjeli:

- a) da će ispitanici koji pišu na stranome jeziku koristiti manje konektora;
- b) da će zbog manje jezične kompetencije upotrijebiti manje različitih konektora; i
- c) da će se pojaviti razlike u funkcijama konektora između prvoga i stranoga jezika.

Korpus istraživanja

Za pilotsko istraživanje izradili smo dva digitalizirana korpusa seminarskih radova: korpus usvajanja jezika (engl. *learner corpus*) i specijalizirani korpus. Prvi korpus predstavljaju radovi studenata 2. godine studijske grupe hrvatskoga, srpskog i makedonskog jezika Filozofskog fakulteta u Ljubljani kojima su to strani jezici (u daljem tekstu grupa JS), a drugi korpus predstavljaju radovi studenata 4. godine kroatistike Filozofskog fakulteta u Puli kojima je hrvatski prvi jezik (u daljem tekstu grupa J1). Korpusi su označeni, a svaki korpus ima približno 8.000 riječi (prvi korpus 8.143, drugi korpus 8.557 riječi).

Istraživanje smo proveli na dvjema razinama. Prvo smo kvantitativnom analizom pomoću programa WordSmith 3.0 izračunali frekvenciju pojavljivanja svih konektora te frekvenciju pojedinih konektora, a zatim na kvalitativnoj razini analizirali semantička značenja i funkcije najfrekventnijih konektora te usporedili rezultate između dvije grupe ispitanika.

² U tekstu, prema postojećim istraživanjima s toga područja (npr. Velčić, 1987; Gorjanc 1998), elemente za povezivanje teksta nazivamo konektorima.

Rezultati istraživanja i rasprava

- *Frekvencija konektora u korpusima*

Pokazalo se da je frekvencija konektora u oba korpusa približno ista, u JS čak neznatno veća (u prvome korpusu je broj svih konektora 407, a u drugome 358).

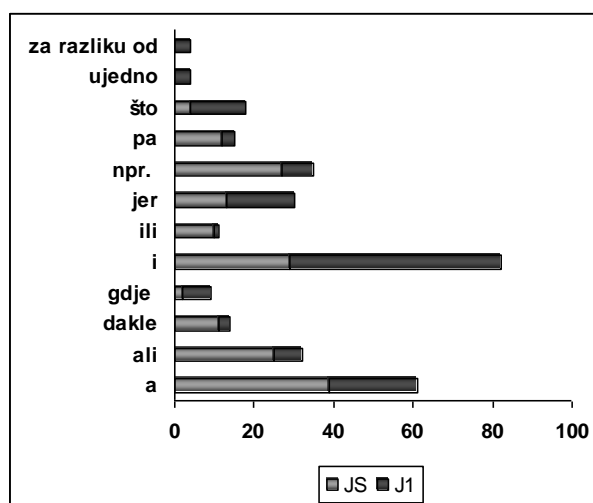
- *Različitost konektora u korpusima*

Prema očekivanjima u grupi JS pojavilo se nešto manje različitih konektora (57), za razliku od grupe J1 (76). Pokazale su se i razlike između grupa u frekvenciji različitih konektora. Dok su u grupi JS najfrekventniji konektori relativna zamjenica *koji* (98), veznici *a* (39), *i* (29), *ali* (25), *jer* (13), *pa* (12), *te* (11), *ili* (10), prilog *dakle* (11) i fraza *npr./na primjer* (27); u grupi J1 najčešći su konektori relativne zamjenice *koji* (119), *što* (14), veznici *i* (53), *a* (22), *jer* (17), *te* (14) (v. tabelu 1). Broj je konektora u grupi J1 manji zbog raznolikosti konektora.

	JS	J1
najfrekventniji konektori	<i>koji</i> <i>a, i, ali, jer, pa, te, ili</i> <i>dakle</i> <i>npr./na primjer</i>	<i>koji, što</i> <i>i, a, jer, te</i>

Tabela 1: Najfrekventniji konektori po grupama

Istraživanje je također pokazalo da postoje velika odstupanja između grupa JS i J1 u primjeni pojedinih konektora. To znači da se grupa JS ili previše (engl. *overuse*) ili premalo (engl. *underuse*) koristi pojedinim konektorima. Razlike pokazuje grafikon 1.

Grafikon 1: Razlike između JS i J1 u primjeni pojedinih konektora

Dakle, grupa JS se previše koristi konektorima *a, ali, ili, pa, dakle, npr.*, a premalo konektorima *gdje, što, i*, dok se neki konektori u toj grupi uopće ne javljaju, npr. *ujedno, za razliku od*. Razlozi za to sigurno su s jedne strane nedovoljno poznavanje leksike, a s druge strane nepoznavanje karakteristika koneksije (što i nije iznenađujuće, jer se tome ni u prvom jeziku ne posvjećuje dovoljno pozornosti). Ova problematika izuzetno je opsežna i zahtijeva posebno istraživanje.

- *Funkcije konektora u korpusima*

U literaturi postoje različite tipologije konektora. Nas je prije svega zanimala njihova funkcija u diskursu. Zato smo ih i podijelili prema funkcijama, i to uglavnom prema postojećim klasifikacijama Hallidaya i Hasan (1976) te Velčić (1987). Unutar funkcija konektori se dijele i prema ulozi koju imaju u diskursu. Halliday i Hasan razlikuju eksterne i interne konektore, Velčić eksplicitne i implicitne. Mi smo se poslužili Van Dijkovim (1980) razlikovanjem semantičkih i pragmatičkih konektora. Semantički (S) konektori služe za povezivanje propozicija, a pragmatički (P) služe za organiziranje diskursa.

U tabeli 2 prikazane su sve funkcije konektora koje su se javile u oba korpusa.

Funkcija	Semantični konektori	Pragmatični konektori
povezivanja	a, i, pa, što, te	isto tako, osim toga, također, kao što smo vidjeli, kao što znamo, pojednostavljeno rečeno, što se tiče, u ovom ćemo poglavlju, kao što sam već spomenula, nakon analize možemo prijeći na tekst
izuzimanja	ili	/
suprotnosti	a, ali, bez obzira na, dok, iako, nego, s jedne/druge strane, već	ipak, međutim, no, za razliku od
uzroka	iz razloga što, kako, pa, s obzirom na to da, stoga jer, stoga što, zato jer	stoga, zbog (svega) toga, zbog te činjenice
namjere	da (bi), kako (bi), s ciljem da, zato da	/
posljedice	budući da, jer, zato	/
objašnjavanja	čiji, gdje, kakav, koji, odnosno, što znači da, tj./to jest	naime, naravno, npr./na primjer, u ovom slučaju, zapravo (je riječ o), važno je naglasiti da, navest ćemo nekoliko primjera, ovdje ćemo to pokušati pokazati na primjeru, spomenimo još jedan primjer, treba posebno istaći činjenicu da, važno je napomenuti da, da pojasnimo
zaključivanja	tako, tako da	dakle, prema tome, možemo zaključiti da, sigurno je da, zaključujemo da, s tim sam primjerom htjela pokazati da, zbog toga se može reći da
raspoređivanja	dalje, dok, istodobno, kasnije, najprije, nakon, na početku, potom, s vremenom, u isto vrijeme, za vrijeme	najprije, nakon, na kraju, na početku, potom, ujedno, zatim

Tabela 2: Funkcije konektora u korpusima JS i J1

U obje grupe pokazalo se da se najčešće javljaju konektori u funkciji objašnjavanja, povezivanja, uzroka (uzrok, posljedica, namjera) i suprotnosti. Te su funkcije i općenito najčešće u argumentacijskom tipu diskursa kojemu pripada i akademski diskurs.

1. Funkcija objašnjavanja

Funkciju objašnjavanja Halliday i Hasan svrstaju u grupu aditiva, dok ih Velčić posebno odvađa kao eksplikative; ovdje smo uvrstili i povezivanje relativnim zamjenicama (tabela 3).

Vrsta konektora	JS	J1
semantični	koji, gdje (što)	koji, gdje što
pragmatični	tj., odnosno, naime, naravno, što znači npr./na primjer kao što je/su za primjer možemo uzeti	tj., odnosno, naime, naravno, što znači (npr./na primjer) u ovom slučaju Navest ćemo nekoliko primjera.

Tabela 3: Najfrekventniji konektori u funkciji objašnjavanja

U ulozi semantičkih konektora u obje grupe najfrekventnija je relativna zamjenica *koji*, a mnogo manje zamjenica *gdje*. U 2. grupi ima mnogo više relacija sa zamjenicom *što*.

Među pragmatičkim konektorima u obje grupe približno su jednako zastupljeni konektori *tj., odnosno, naime, naravno, što znači*. U grupi JS češće se javlja konektor *npr./na primjer*, a ni jednom *u ovom slučaju*, dok se u grupi J1 ni jednom ne javlja *kao što je/su*.

2. Funkcija povezivanja

Prema Halliday i Hasan to je grupa aditiva. Velčić ne navodi ovu funkciju među funkcijama najznačajnima za argumentativni diskurs. Najfrekventnije konektore prikazuje tabela 4.

Vrsta konektora	JS	J1
semantični	<i>i, a, te</i> <i>pa</i>	<i>i, a, te</i> (<i>pa</i>)
pragmatični	<i>također</i> <i>pa</i> <i>kao što sam već spomenula</i>	<i>također</i> <i>i, isto tako</i> <i>kao što smo vidjeli</i>

Tabela 4: Najfrekventniji konektori u funkciji povezivanja

Među semantičkim konektorima u funkciji povezivanja najfrekventniji su *i, a i te*. U grupi JS mnogo se više upotrebljava konektor *pa* koji je karakterističniji za razgovorni diskurs.

Za povezivanje diskursa grupa J1 koristi se konektorima *i i isto tako*, a u grupi JS jednom se pojavio konektor *pa*. U oba korpusa javio se konektor *također*. U funkciji povezivanja česte su i propozicije: *kao što sam već spomenula* (grupa JS), *kao što smo vidjeli, kao što znamo* (grupa J1).

3. Funkcija uzroka

Halliday i Hasan također u kauzalnu funkciju svrstavaju uzrok, posljedicu i namjeru, a Velčić samo uzrok i posljedicu. U našim korpusima u okviru uzročne funkcije javili su se konektori u funkciji uzroka, posljedice i namjere (v. tabelu 5).

Vrsta konektora	JS	J1
semantični	UZROK <i>jer, pa, kako</i> POSLEDICA <i>zato, zbog toga</i> (<i>jer</i>), <i>budući da</i> / NAMJERA <i>da bi</i>	UZROK <i>jer, pa, kako</i> POSLEDICA <i>zato</i> (<i>jer</i>), <i>zbog</i> <i>toga, budući da</i> <i>zbog te činjenice</i> NAMJERA <i>da bi</i>
pragmatični	UZROK <i>jer</i>	/

Tabela 5: Najfrekventniji konektori u funkciji uzroka

U obje grupe uzrok je izražen konektorima *jer, pa i kako*, posljedica konektorima *zato* i varijantom grupe J1 *zato jer, zbog toga* s varijantama: u grupi JS *zbog toga jer* i u grupi J1 *zbog te činjenice* i *zbog svega toga, budući da*, a namjera konektorom *da bi* i varijantom u Grupi JS *s ciljem da bi*. Od pragmatičkih konektora s funkcijom uzroka samo se u grupi JS pojavio konektor *jer*.

4. Funkcija suprotnosti

Adverzativi su kao posebna funkcija zastupljeni i kod Halliday i Hasan i kod Velčić. U našim korpusima javili su se sljedeći konektori (v. tabelu 6):

Vrsta konektora	JS	J1
semantični	<i>a, ali, dok, već, iako, nego</i> /	<i>a, ali, dok, već, iako, nego</i> <i>za razliku od</i>
pragmatični	<i>međutim, ipak, no</i> <i>a, ali</i>	<i>međutim, ipak, no</i> /

Tabela 6: Najfrekventniji konektori u funkciji suprotnosti

Za izražavanje suprotnosti obje grupe su koristile konektore *a, ali, dok, već, iako, nego*. Samo je grupa J1 suprotnost izrazila i konektorom *za razliku od*. Pragmatičke konektore *a* i *ali* primijenila je samo grupa JS, a obje konektore *međutim, ipak* i *no*.

Zaključak

U ovom radu smo predstavili mali dio problematike mikrostrukture diskursa u učenju/nastavi jezika kao stranog na akademskoj razini. To je problem koneksije diskursa koja je, kao što smo spomenuli, neophodna kako za razumijevanje tako i za samostalno stvaranje logički povezanih tekstova.

Rezultati analize dvaju korpusa seminarskih radova, korpusa usvajanja jezika i specijaliziranoga korpusa pokazuju: 1. da između dviju ispitivanih grupa nema posebnih odstupanja u frekvenciji konektora; 2. da se grupa J1, tj. grupa studenata hrvatskoga kao prvog jezika, koristi širom paletom različitih konektora, što objašnjavamo većom jezičnom

kompetencijom ispitanika; 3. da se grupa JS, tj. grupa studenata jezika kao stranog, nekim konektorima koristi previše, a nekima premalo; te 4. da se konektori u oba korpusa javljaju u funkcijama najznačajnijima za argumentacijski tip diskursa, a to su funkcije objašnjavanja, povezivanja, uzroka i suprotnosti.

Budući da je riječ o jednom od prvih istraživanja, ostalo je mnogo otvorenih i neriješenih pitanja. Prvo je problem izrade »pravog« korpusa usvajanja jezika koji bi u mnogome pomogao budućim istraživačima ove teme. Svijesni smo da bi istraživanje trebalo proširiti na veći broj ispitanika te detaljnije proučiti frekvenciju konektora u stranome jeziku. Ostaje otvorenim i pitanje jezične kompetencije u prvome jeziku ispitanika grupe JS i usporedba s jezičnom kompetencijom na stranome jeziku te pitanje istraživanja koneksije u lingvističkim znanstvenim člancima da bismo uopće mogli odrediti karakteristike koneksije lingvističkoga akademskog diskursa. Rezultati takvih istraživanja mogli bi se iskoristiti za izradu raznovrsnih didaktičkih materijala koji bi pripomogli rješavanju mnogih problema nastave stranih jezika.

Literatura

Altenberg, B. and Tapper, M (1998) »The use of adverbial connectors in advanced Swedish learners' written English«, in Granger S. (ed.) *Learner English on Computer*, pp. 80–93

Balažić, T. (2001) *Negativni jezikovni prenos pri učenju sorodnih jezika*, Diplomaska naloga, Ljubljana: Filozofska fakulteta

Blagojević, S. (2004) »Akademski diskurs pod lupom kontrastivne retorike«, u *Lingvističke analize*. Zbornik u čast 25 godina Instituta za strane jezike u Podgorici. Podgorica: Institut za strane jezike

Dijk, T. A. van (1980) *Text and Context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*, London–New York: Longman

Gorjanc, V. (1998) »Konektorji v slovničnem opisu znanstvenega besedila«, v *Slavistična revija* 46/4. 367–388

Granger, S. (ed.) (1998) *Learner English on Computer*, London–New York: Longman

Halliday, M. A. K. and Hasan, R. (1976) *Cohesion in English*, London–New York: Longman

Lakić I. (1999) *Analiza žanra: Diskurs jezika struke*, Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Institut za strane jezike

Pisanski, A. (2002) »Analiza nekaterih metabesedilnih elementov v slovenskih znanstvenih člankih v dveh časovnih obdobjih«, v *Slavistična revija* 50/2. 183–197

Požgaj Hadži, V. (2002) *Hrvaščina in slovenščina v stiku/Hrvatski i slovenski u kontaktu*, Ljubljana: Znanstveni institut Filozofske fakultete

Swales, J. M. (1990) *Genre Analysis. English in academic and research settings*, Cambridge–New York–Melbourne: Cambridge University Press

Velčić, M. (1987) *Uvod u lingvistiku teksta*, Zagreb: Školska knjiga

Izvori

Elektornski korpusi izrađeni na temelju studentskih seminarskih radova.

The use of metadiscourse in research articles written by English and Serbian academics

Apstrakt: Rad je baziran na istraživanju upotrebe metadiskursa u akademskim člancima engleskih i srpskih autora, čiji je cilj bio da ukaže na sličnosti i razlike koje se mogu javiti u ova dva tipa akademskog diskursa. Istraživanje je vršeno na materijalu koga je sačinjavalo trideset akademskih članaka iz oblasti sociologije, socijalne psihologije i filozofije, po petnaest na oba jezika. Rezultati su ukazali na to da engleski i srpski autori pokazuju različite preference u odnosu na korišćenje metadiskursa u svojim akademskim člancima. Engleski autori, u celini, koriste metadiskurs više nego njihove srpske kolege, pogotovu onu vrstu metadiskursa pomoću koje se izražava interpersonalni odnos između autora i njegove anticipirane čitalačke publike. Na osnovu dobivenih rezultata možemo predvideti probleme sa kojima se srpski autori mogu suočiti kada pišu svoje radove na engleskom jeziku za međunarodnu publiku, ukoliko se drže navika pri pisanju koje su stekli u okviru sopstvene kulture. U tom smislu, cilj ovog rada je da privuče pažnju srpskih autora na uočene razlike između dva diskursa i pomogne im da prevaziđu prepreke koje mogu imati kada komuniciraju na engleskom jeziku za akademske potrebe.

Ključne riječi: metadiskurs, akademski članci, preferencije, interpersonalni odnos, anticipirana čitalačka publika, engleski za akademske potrebe

1. Introduction

Contrastive analyses, as the one applied in the research which will be presented in this paper, is a powerful linguistic method: when a certain language and culture are examined separately, i.e. without being compared to other languages and cultures, numerous linguistics phenomena either remain unnoticed and neglected, or fail to be illuminated and revealed properly. Bearing this fact in mind, two types of academic discourses, realised through the form of research articles, have been examined - the academic articles written by English and Serbian academics in their mother tongue. The aim of this research was to depict the areas in which the two discourses differ most, and to indicate these diversities as a field of possible linguistic transfer which may occur in academic writing of Serbian writers when they try to write their research articles in English, which has become a frequent practice lately.

This analysis has been focused on one segment of academic discourse – metadiscourse, or »discourse about discourse«, (Vande Kopple, 1985: 82) and has been conducted on the material which comprises 30 academic articles from humanities – sociology, social psychology and philosophy, written in English and Serbian, fifteen each side.

2. The functions of academic articles

In modern applied linguistics, research articles are rarely considered as: "... simple narratives of investigations. Instead, they are complexly distanced reconstructions of research activities, at least part of this reconstructive process deriving from the need to

anticipate and discountenance negative reactions to the knowledge claims being advanced". (Swales, 1990: 175)

Undoubtedly, the primary function of an academic article is to contribute to enriching the human knowledge. To achieve this function, its author has to undertake two stages of activities: first, to conduct the scientific research, which, to be valid, has to be based on the accumulated scientific knowledge and experience and then, by using linguistic devices, such as expressions of statements, claims, conclusions, proofs, etc., 'convert real-world entities and processes into non-real world concepts'. (Mc Kenna, 1997: 188) However, if the presented claims, conclusions, proofs, etc. are to reach the status of scientific knowledge, they have to be accepted by the anticipated audience, which means that the writer has to be convincing and persuasive and to secure an interactive relationship between himself/herself and his/her readers. One of the possible ways by which this relationship may be achieved is by using metadiscourse in academic writing.

3. Metadiscourse as a segment of academic writing

Nowadays, metadiscourse is regarded as an important part of academic writing, but it is also widely recognized that effective academic writing: „Rather than being factual and impersonal, ... actually depends on interactional elements which supplement propositional information in the text and alert readers to the the writer's opinion". (Hyland, 1994: 240)

It is obvious that this definition stresses the process of building up an active relationship between the author of academic writing and the anticipated readership, which is frequently accomplished by the use of metadiscourse. 'By using metadiscourse, the author helps readers organize, classify, interpret, evaluate, and react to the material' (Vande Kopple, 1985: 82). It denotes the way by which the propositional content of academic discourse is expressed - it does not include the propositional content itself, but is concerned with clarifying the author's point of view, his/her rhetorical stance and perspective. It contributes to the readability of the text, but it also serves the author to make his/her readers see the things through his/her eyes. That is why metadiscourse in academic research articles is often considered as a part of academic rhetoric.³

To use metadiscourse in research articles means to apply several rhetoric strategies by which writers try both to help their readers to comprehend the text and to convince them in the validity of their claims. Thus, most of the linguists who deal with this phenomenon think that metadiscourse functions on two planes: informational and attitudinal.

4. Two types of metadiscourse

The first plane of metadiscourse is said to be 'informational when it serves to direct readers in how to understand the primary discourse message by referring, for example, to its text structure and content...', while 'attitudinal plane... serves to direct readers in how to take the author' (Crismore *at al*, 1990: 121). Thus, the division to textual and interpersonal type

³ Here, we have to have in mind the modern approach to the concept of rhetoric itself, according to which rhetoric is considered any kind of purposeful communication, as D. Crystal (1985: 70) states.

of metadiscourse is commonly accepted in applied linguistics. Textual metadiscourse comprises five groups of items: 'logical-temporal connectives', by which the author indicates logical and temporal relationships between the blocks of information (e.g. *accordingly, thereafter*), 'sequencers', by which the author indicates the order in which the blocks of information will be presented (e.g. *first, ... second ..., next ..., then ...*), 'reminders' which are aimed at reminding the readers of the material presented earlier (e.g. *as stated earlier, ... as outlined above, ... as I have suggested above*), 'announcements', aimed at announcing the material which will appear later in the text (e.g. *I shall show below, ... in the following section I will present*) and 'action markers', which serve the author to indicate the discourse act which he/she intends to perform (e.g. *I to explain, ... I will here review*).

Interpersonal metadiscourse comprises four groups of linguistic items: 'hedges' which express the author's cautiousness in making statements about the content (e.g. *It might be looked upon, ... this seems likely to ...*), 'emphatics' which express the author's categorical assertions (e.g. *No doubt, ... Certainly*), 'attitude markers' by which the author expresses his/her attitude towards the presented content (e.g. *Most strikingly, ... Surprisingly*), and 'commentaries', which are the expressions of the author's direct addressing readers, such as: *I leave it to the reader to decide*, etc.

Metadiscourse is a phenomenon which is realised through different linguistic devices - grammar and lexical categories and makes up a highly heterogeneous material. It includes single words, but the whole sentences, too. The following fragment taken from an academic article, illustrates the two types of metadiscourse and the diversity of linguistic items by which it is realized, but also the two planes of its functioning. (The items of textual metadiscourse are underlined, while those of interpersonal metadiscourse are in italics).

In a recent study on 5- to 6-year old children, Astington confirmed that they see a strong link between promising something and actually doing it: 'To promise' means 'you do it.' However, this link is much stronger for children than for adults, which lead children to assert that an unfulfilled promise was not a promise in the first place, but, rather, 'a lie'. In other words, for young children promising is not simply a speech act but something that includes execution of the promised action as well.

It seems likely, then, that children of 5 years or so understand that the use of the word 'promise' entails commitment, but this understanding *may be based* on a simple rule, such as 'If you have said 'I promise' then you must do what you said you would'.

Although the use of the word 'promise' *may often be* a sufficient condition for becoming committed, *it is certainly* not a necessary condition.

Indeed, it is seldom used in every exchanges between adults, who tend to say 'I will meet you at six o'clock', 'I'll return your book tomorrow', and so forth.

The commitment, although informal, is nonetheless binding.

What distinguishes a commitment (I will return your book) from a statement of intention (I will stay in tonight) or a prediction of a future event (I will get wet) is the knowledge that someone else is relying on one to carry out the commitment and, furthermore, the knowledge that the other person is aware that one has made a commitment.

The interesting question is, therefore, whether young children can recognize commitment without the help of the word 'promise'.

Our aim in this study was to investigate whether children between 5 and 10 years are aware of reliance as the essential and necessary condition for commitment.

(According to A. Mauranen, 1993:164)

5. Metadiscourse as a culture-based phenomenon

Writers of academic articles consciously 'intervene' while presenting the propositional content by choosing those rhetorical strategies which, in their opinion, most appropriately achieve their intentions. The potential rhetoric effects of the writing strategies which rely on the use of metadiscourse may be seen as contributing scientific articles sound more logical and convincing. However, the concepts of 'being logical' or 'being convincing' often vary from culture to culture, and the means by which they are manifested in academic discourse, i.e. metadiscourse, can also vary in research articles written by writers of different cultural background.

Indeed, various studies on metadiscourse, just to mention the most prominent ones, such as those written by Clyne (1987, 1988), Crismore *at al.* (1993), Mauranen (1993), Connor (1996), Blagojevic (2001), etc., have proved that metadiscourse is a culture-based phenomenon, which means that it is often differently displayed in academic discourses written by writers of different cultural backgrounds.

Certainly, the use of metadiscoursal elements in the text depends on the writer's personal choice, but the choice itself is conditioned both by the writer's individual style as well as by the writing habits favoured in the writing culture to which the academic writer belongs. So, it was interesting to analyse the way Serbian academics use metadiscourse in their articles, and to compare it to the way English writers use it in their articles. On the basis of quantitative analyses and obtained percentage values it was possible to draw certain conclusions about the similarities and differences in the use of metadiscourse in the two academic discourses.

6. The differences/similarities between the two types of writing

The writers of the two writing communities exhibit the following preferences concerning the use of metadiscourse in their research articles:

a) On the whole, English writers use metadiscourse more than their Serbian colleagues, which indicates that they demonstrate a greater degree of consciousness towards the anticipated readership. Accordingly, it seems that English writers cherish a more positive attitude towards the use of metadiscourse, by which they try to help the readers comprehend their texts.

b) Concerning the type of metadiscourse, it was found that English writers, more frequently than Serbian writers, use the items of interpersonal metadiscourse. On the other hand, Serbian writers use the items of textual metadiscourse to a greater extent, perhaps due to the still prevailing old-fashioned belief that scientific writing is 'a series of impersonal statements of fact' (Hyland, 1994: 239). According to this belief, scientific writing, in order to ensure more scientific credibility for its author, should be designed as impersonal as possible.

c) Within interpersonal metadiscourse, the two groups of writers exhibit different preferences. For example, English writers are inclined towards the use of hedging devices by which they express their caution in stating their ideas, opinions, conclusions, etc. According to the theory of contrastive rhetoric, this strategy is

considered as a means for showing more respect to the anticipated readership and since the ideas and opinions are rather suggested than openly stated, the readers are left more space for alternatives.

d) English writers reveal their presence in the text more than Serbian writers do, which is in accordance to the previous conclusion that they are more inclined to building personal relationship with their readers. They accomplish this either by using the first person singular or possessive adjectives, as in the example, *'In my article, I intended ...'*; while Serbian writers prefer to hide their presence by using impersonal subjects, or expressions such as *'Ovim radom se ukazuje...'* etc.

e) English writers are also fond of offering their comments to the propositional content more frequently than Serbian writers, who are rather reluctant to comment the content openly by asking questions or addressing the readers directly.

f) Serbian writers express a higher degree of necessity for restating and paraphrasing their statements, searching for more suitable expressions, such as *'Drugim rečima, ... Ukratko rečeno, ... Recimo, ...'* itd.

g) The comparison of the two discourses has indicated a strong inclination of Serbian writers towards the use of emphatic devices, by which they express their conviction and certainty about the statements they express through the text. They often use the expressions such as: *'Nesumljivo, ... Zaista, ... Očigledno je, ...'* etc.

As far as other groups of textual and interpersonal metadiscourse is concerned, it was found that they are approximately equally used in both academic discourses and that there is no striking degree of deviation.

7. Conclusion

Comparing the two academic discourses realised in the form of research articles, we may conclude that English and Serbian writers demonstrate different preferences concerning the use of metadiscourse. On this basis, we may predict some problems which Serbian writers may face when writing in English for international readership if they stick too much to the writing habits they have acquired within their own writing culture. For example, if they use emphatic devices in their writing as frequently as they are accustomed to do it in the articles they write in their mother tongue, they may risk to be misinterpreted – they could sound too self-assured and even arrogant to academic readership which appreciate a more hedged type of discourse, such as English academic discourse.

In general, the problems experienced by the writers who belong to one writing culture and try to write in a foreign language may be due to the differences in the frequency of metadiscoursal items they use in their writing. The differences and preferences in using metadiscourse in academic discourses may hinder an effective academic communication, so the results of a contrastive analysis as the one conducted in this research, may prevent the hindrance of this kind by raising the awareness of academic writers to the phenomena such as metadiscourse and to their culture-based characteristics.

References

- Blagojević, S.(2001) Metadiskurs u naučnoistraživačkoj literaturi na engleskom i srpskom jeziku, doktorska disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet
- Clyne, M. (1987) "Cultural Differences in the Organisation of Academic Texts", in *Journal of Pragmatics*, Vol.11, No.2
- Connor, U. (1996) *Contrastive Rhetoric: cross-cultural aspects of second-language writing*, Cambridge: Cambridge University Press
- Crismore, A. R. Markkanen & M.S. Steffensen (1990) "Metadiscourse in Persuasive Writing: A Study of Texts Written by American and Finnish University Students", in *Written Communication* 10, no1.
- Hyland, K. (1994) "Hedging in Academic Writing and EAP Textbooks", in *English for Specific Purposes*, Vol. 13, No. 3
- Kristal, D. (1985) *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit: Beograd
- Mauranen, A. (1993) "Cultural Differences in Academic Rhetoric: a text-linguistic study", Frankfurt am Main: Petr Lang
- McKenna, B. (1997) "How Enginneers Write: An Empirical Study of Engineering Report Writing", in *Applied Linguistics*, Vol.18, No.2
- Swales, J. (1990) *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*, Cambridge: Cambridge University Press
- Vande Kopple, W.J. (1985) "Some exploratory discourse on metadiscourse", in *College Composition and Communication*, No. 36

An investigation into the internal structure of the verbs of motion

Apstrakt: U ovom radu se izveštava o rezultatima istraživanja u oblasti semantike. Komponencijalna metoda se koristi za otkrivanje unutrašnje strukture nekih glagola kretanja. Pomoću deset distinktivnih obeležja određuju se njihova značenja, a zatim se ustanovljavaju semantički odnosi između opštih i posebnih upotreba ovih glagola. Utvrđena su tri osnovna tipa semantičkih odnosa (saglasnost u značenju, povratno obeležavanje i pomeranje značenja), kao i njihove kombinacije.

Ključne riječi: semantika; komponencijalna metoda; glagoli kretanja

1. Introduction

This unique Conference, held in Herceg Novi in September 2004 to mark the 25th anniversary of the Institute of Foreign Languages, University of Montenegro, from Podgorica, inspired me to submit a paper which connects sea, movement and us – LSP teachers/participants. Since the Conference venue is by the sea and movement is a key word in transport and traffic engineering, it is understandable why my contribution to the event is about movements on water.

2. The rationale, corpus and method

Movements are primarily expressed by verbs of motion in languages. The first phase of this project, exploring the English language, is to reveal the internal structure of 54 verbs of motion used in water transport and traffic engineering. Componential (structuro-lexico-semantic) method⁴ is adopted. Meanings of the verbs are identified by means of ten distinctive features. The features are found in definitions of the verbs in question taken from dictionaries⁵. The second phase is to establish semantic relationships between general and specific uses of these verbs.

2.1 Ten distinctive features

These ten features are represented by binary oppositions in the following way:

- 1) +/- own energy
(A vessel is moving with or without its own energy.)
- 2) +/- water contact
(A ship is or is not in contact with water.)
- 3) +/- under control
(The movement is under control / out of control.)
- 4) +/- movement from one place to another
(There is a movement from one place to another / There is not a movement from one place to another.)

⁴ See Katz and Fodor, 1963; Nida, 1975; Nida, 1975; Hüllen, 1981; Dimković-Telebaković, 2003: 131-252.

⁵ It is of importance to say that dictionaries for both specific and general purposes were used to help me find the features of the verbs.

- 5) +/- directional movement
(A vessel is moving in a certain direction / There is no movement in a certain direction.)
- 6) +/- telic
(Telic means that a movement is directed towards an aim, a new action.)
- 7) +/- disrupted movement
(The movement is continuous or non-continuous.)
- 8) ↑ / ↓ non-movement to movement transition or movement to non-movement transition
(The decisive feature of a movement is the transition from water to ground or from ground to water.)
- 9) ↑ / ↓ speed
(There is an increase in speed / there is a decrease in speed.)
- 10) ↑ / ↓ normal
(The movement is more dangerous / The movement is less dangerous.)

The following examples illustrate these features:

- 1) + Tug-boats tow barges.
- Barges are towed by tug-boats.
- 2) + The tanker was launched two years ago.
- The ship has been docked for 10 days.
- 3) + The boat is just approaching New Delhi.
- The ship suddenly heeled.
- 4) + Ferry-boats, plying across the Channel, can carry people, goods and cars.
- 5) + The boat was steering for the harbour.
- The heavy sea made the ship yaw.
- 6) + The passengers board up gangway B.
- 7) + The ship arrives at three o'clock in the morning.
- We drifted down the stream.
- 8) ↑ When does the night ferry sail / put off?
↓ Does the steamer call at Naples?
- 9) ↑ They were leaving the harbour.
↓ The ship was approaching the port (and was slowing down).
- 10) ↑ The ship heeled to port.
↓ A hovercraft can travel on water or land.

2.2 Semantic relationships between general and specific uses of the verbs of motion

The second objective of this paper is to establish semantic relationships between general and specific uses of the verbs of motion. The analysis has revealed three main relationships, and they are as follows: **correspondence**, **reflexive marking** and **reshifting**.

2.2.1. Correspondence

With regard to the opposition '+/- water contact', for instance, the meanings of the verb 'float' occurring in general usage (G) and in water transport (W) correspond to each other. Correspondence is symbolised by '+'.

G: Wood floats on water.

W: A hovercraft is a kind of a boat which floats on a cushion of air.

2.2.2. Reflexive marking

The semantic relationship of reflexive marking is obvious in the sentences below in relation to the feature '+ telic'.

G: It was difficult to manoeuvre the furniture through the door.

W: To remain in the correct position, the Thames Bubbler will have to manoeuvre extensively at low speed in the river between Kew and Greenwich.

In the language of sailors, the person who causes the movement is the captain using the power unit/engines as instruments to produce the energy which makes the ship perform movements. In ordinary language, a movement is caused by a person, or it is experienced by an object (person) without the cause being stated. The feature '+ telic' is called 'marking' since it selects one out of two possibilities in ordinary linguistic usage, and this semantic relation is called 'reflexive' because with the marking an identity of agentive/instrument and dative/objective is implied. It is important to conclude that in the language of sailors the identification of agentive and objective occurs.

2.2.3. Reshifting

The semantic relation of reshifting is present in the following sentences related to '+/- disrupted movement'.

G: If I were rich, I would like to cruise around the world.

W: The ship was cruising at a speed of 60 miles per hour.

The meaning of the verb 'cruise' in the second sentence is determined in respect to the distinctive feature 'continuous movement', whereas the meaning of the same verb in the first sentence has the distinctive feature 'non-continuous movement'. It is, therefore, clear that in the language of sailors by means of the feature '- disrupted movement' the distinguisher 'move with breaks' is replaced for 'sail in an unhurried way with a special intention – searching for enemy ships or for pleasure'.

2.2.4. Reshifting and reflexive marking

The following examples illustrate the combination of these two semantic relationships with regard to the distinctive feature '+ own energy'.

G: We ran to his aid / ran to help him.

W: *The Sun Dragon* is considered economical and can run at her service speed of 14 knots.

G: At last Tom broached the subject of their marriage (to her).

W: The ship broached and continued its voyage.

The verb 'run' in the first two sentences (G and W) shows that there is a shift in meaning from 'move on one's legs at a speed faster than walking' to 'operate/function/move as arranged'. At the same time the semantic relation of reflexive marking is also identified by the identification of agentive and objective in the second sentence of the first pair of sentences.

In the second pair of sentences, Tom is the agent in the first sentence (G), whereas the agent of the second sentence (W) is the captain who makes the ship run by driving the engines. Since there are two different meanings of the verb 'broach' – 'open a topic for the first time' (G) and 'turn sideways to the wind and waves' (W), it is possible to say that there is the combination of reshifting and reflexive marking in the two pairs of sentences.

2.2.5. Correspondence and reflexive marking

With regard to the distinctive feature '+ movement from one place to another', the combination of correspondence and reflexive marking is present in the examples to come.

G: The stone was very heavy and he was not able to lift it.

W: Container ships carry containers in all available spaces and have specialized facilities for lifting containers onto and off the vessel.

3. Summary

The paper presents only some results of an analysis conducted in the field of structural lexicosemantics. Meanings of certain verbs of motion used in water transport and traffic engineering are discussed here. Ten distinctive features are specified, and relevant examples are offered to illustrate three main semantic relationships and their real combinations, established between general and specific uses of these verbs.

References

- Dimkovich-Telebakovich, G. (2003) *Savremeni engleski jezik struke i nauke* [Contemporary English for Occupation and Science], Novi Sad/ Moskva: Naše slovo
- Hüllen, W. (1981) "Movements on earth and in the air", in *ESP Journal*, vol. 1, 2. pp. 141-53
- Katz, J.J. and Fodor, J.A. 1963. 'The Structure of a Semantic Theory' in *Language* 39, 2, pp. 170-210
- Nida, E. (1975) *Componential Analysis of Meaning: an introduction to semantic structures*. the Hague, Paris: Mouton
- Nida, E. (1975). *Exploring Semantic Structures*. Munich: Fink Verlag

Francuski jezik struke na internetu

Résumé: Le présent article cherche à mettre en évidence d'une manière à la fois systématique et sommaire les résultats d'un nombre de recherches menées sur la Toile à partir des requêtes français sur objectifs spécifiques (FOS) et français de spécialité (FS). L'objectif visé consistait à découvrir diverses possibilités qu'offre l'Internet en matière de l'enseignement du français sur objectifs spécifiques au point de vue pratique, aussi bien que théorique. Le site www.crfos-fcomte.fr (Centre de ressources pour le FOS) est présenté en plus de détails étant le point central des dites recherches.

Mots clés: site, FOS, enseignement, supports, approche communicative

Uvod

Ovaj članak nastao je kao pokušaj da se sistematizuju i sumiraju rezultati pretraživanja na mreži, koja su, pošavši od odrednica *français sur objectifs spécifiques (FOS)* i *français de spécialité (FS)*⁶, vršena u maju i junu 2004. godine. Korišćen je pretraživač <http://www.yahoo.fr>, a ograničili smo se na evropske i severnoameričke frankofone sajtove i stranice. Cilj tih pretraživanja bio je da se, koliko je to moguće, sagledaju mogućnosti koje Internet pruža sa stanovišta nastave francuskog jezika struke. Ukupan broj pregledanih stranica teško je odrediti s obzirom na postojanje brojnih veza koje sa jedne lokacije vode dalje. Takođe, rezultati pretraživanja ponekad se preklapaju, odnosno na istom sajtu ili stranici javljaju se i *FOS* i *FS*. U svakom slučaju, pošto se otkuca bilo jedna, bilo druga odrednica za početak pretrage, samo na četiri ili pet prvih strana (svaka daje po 20 stavki) izađu rezultati koji sadrže celokupan pojam (dakle jesu relevantni), a ne njegove odvojene elemente.

Po sadržaju i načinu na koji mogu da posluže našem cilju, dobijene podatke mogli bismo da grupišemo na sledeći način: sajtovi/stranice koji nude:

obučavanje, usavršavanje, tj. kurseve *FOS*-a;

radove, članke, prikaze, zbornike vezane za specifičnosti nastave francuskog jezika struke;

nastavne materijale - vežbanja, tekstove, priručnike,... koji se mogu konsultovati na mreži;

sveobuhvatne baze podataka.

⁶ O različitim nazivima i varijantama ovog pojma, videti Challe O., Lehmann D. (1990) "Le français fonctionnel entre l'alternative politique et le renouvellement méthodologique", in *Publics spécifiques et communication spécialisée*, FDLM Recherches et Applications, Paris: Hachette, pp. 76-77, kao i Stojanović, A. (1995) «Funkcionalni stil i stručni jezik», u zborniku radova *Strani jezik struke*, Beograd: Udruženje univerzitetskih profesora i naučnika Srbije i Saobraćajnog fakulteta u Beogradu, pp. 36-53

Ovde ćemo za svaku grupu prikazati one koji nam se čine najupečatljivijim.

Sajtovi na kojima se nude kursevi *FOS/FS*

Kada pretraživač izbací rezultate, iz opisa ponuđenih stavki odmah je uočljivo da je najveći broj informacija upravo ovog sadržaja. Većina centara za izučavanje francuskog kao stranog jezika (*FLE – français langue étrangère*) svojom ponudom obuhvata i francuski za posebne namene ili francuski jezik struke, što govori o izuzetnom širenju i pojačanim potrebama tržišta. Lista svih tih centara u Francuskoj - njih 46, razvrstanih po gradovima, data je na www.fle.fr/label/index.html. Ono što je takođe ovde istaknuto je i to da ih sve obavezuje raspoloživost i angažovanje svih profesionalnih resursa u cilju dostizanja visokog nivoa obuke, naročito sa stanovišta poštovanja Zajedničkog evropskog referentnog okvira za jezike⁷.

U ovoj grupi sajtova posebno su zanimljivi oni koji na svojim stranicama daju detaljniji opis kurseva, pre svega sa stanovišta pristupa i metodologije. Tako www.imef.fr/fr/fos.html⁸ nudi lingvističku, ali i metodološku obuku za profesore i to u sledećim domenima: francuski jezik preduzeća, poslovni francuski, francuski jezik nauke i tehnike, medicine, prava, turizma, novina i medija, kao i tečajeve za potrebe pisanog i usmenog prevođenja. U okviru usavršavanja lingvističkih i komunikativnih kompetencija, njihov program predviđa rad na ovladavanju diskursom francuskog jezika struke uz korišćenje autentičnih dokumenata i multimedijalnih materijala, zatim na izražavanju i reformulaciji, tehnikama hvatanja beleški i priprema ekspozea, konačno i na raznim vidovima razmena/komunikacije sa profesionalnim sagovornicima. Metodološka obuka podrazumeva upoznavanje sa metodikom i metodologijom *FOS*-a i nastavnom praksom jezika struke, kao i realizaciju anketa na terenu i izradu dosjea.

Pored toga, univerzitet iz Tuluza⁹ na svojoj internet stranici www.pole-tlse.fr/offre/langues/fle_cat_iso-1.html prikazuje različite module kurseva jezika struke, za period kraj 2003/ početak 2004. Dat je kratak plan i program svakog kursa: 20 sati obuke, nivo - srednji 3. Karakteristično je to što su svi namenjeni usmenom izražavanju ("Govoriti opšti francuski jezik nauke", "Usmeno se izražavati na francuskom jeziku nauke", "Usmeno izražavanje u društvenim naukama", "Pred komisijom"). Iz ovog se vidi da su ciljna grupa studenti, u prvom redu postdiplomci, koji nameravaju da treći ciklus prate i brane tezu na francuskim ili frankofonskim fakultetima. Za profesore jezika struke, može biti važan pristup i metode koje su predložene, a koje se delimično poklapaju sa prethodno navedenim. Dakle, radi se na usavršavanju i vežbanju kako izražavanja polaznika, uključujući i rad na gestikulaciji, tako i na razumevanju pitanja sagovornika, članova komisije. Akcenat se stavlja na jasnoću, organizovanost izlaganja (na primer kod predstavljanja ciljeva svojih istraživanja), ali i na to kako pobuditi interesovanje drugih i na pravi način istaći svoja znanja. Hvatanje beleški, reformulacija, prikazi i sinteze, diskutovanje i argumentacija, simulacije ekspozea, debata i drugih situacija u naučnoj komunikaciji jesu tehnike koje se izučavaju na ovim kursovima.

⁷ Cadre européen commun de référence pour les langues (2001), Paris: Editions Didier, ili na sajtu www.editionsdidier.com

⁸ Sajt univerzitetskog centra iz Monpeljea, Institut méditerranéen d'études françaises, Espace universitaire Albert Camus.

⁹ Pôle Universitaire Européen de Toulouse.

Sajtovi koji sadrže radove iz metodike nastave FOS-a

Tu je naravno nezaobilazan sajt publikacije Međunarodnog udruženja profesora francuskog, *Le Français dans le monde*: www.fdlm.org. To jeste dvomesečnik (izdanje *CLE International*) namenjen svim nastavnicima francuskog jezika uopšte i na mreži nisu dostupni brojevi u celini. Ipak, dati su kompletni sadržaji novih brojeva, kao i naslovi članaka koji se mogu direktno konsultovati. Takođe su dostupni i pregledi sadržaja arhivskih izdanja. Tako nam je, u broju 333, na raspolaganju bio članak američke autorke Šeron Džonson¹⁰ o mestu koje francuski jezik struke zauzima na univerzitetima u SAD. Naime, 27,3% ovih ustanova nudi poslovni ili francuski jezik struke u svojim programima, dok se ostali drže tradicionalnih studija jezika, književnosti i civilizacije. Međutim, francuska civilizacija izučava se sve više na neknjiževnim materijalima – reklamama, pravnim tekstovima, delima drugih umetnosti, što govori o potrebi da se izađe iz okvira isključivo literarnog diskursa, odnosno da se nastava civilizacije poveže upravo sa jezikom struke.

Kao važnu referencu navešćemo i <http://nte-lyon2.fr/cief/publ/bidul1.pdf>. Odavde se može učitati prvi broj biltena iz oblasti metodike, izdanje Univerziteta Lion 2 (*Bulletin Informatique de Didactique de l'Université Lumière*). On predstavlja zapravo zbornik radova sa seminara održanog u Lionu 12.06.1993. na temu diskursa struke u francuskom kao stranom jeziku (*FLE*) i različitosti nastavnih pristupa. Pored izlaganja, koja su razmatrala pitanja nastavne prakse francuskog za oblasti matematike, medicine, ekonomije, poslovanja, turizma, nauke i struke uopšte, date su i diskusije vođene posle svakog saopštenja. Na kraju je dat sintezni prikaz svega izrečenog, zatim bibliografija i konačno spisak metoda–priručnika za francuski jezik nauke, menadžmenta, ekonomije, trgovine, turizma i dr., izdatih u Francuskoj do početka devedesetih. Naravno ovde nam nije cilj da se upuštamo u podrobno predstavljanje ovog izuzetno dragocenog materijala. Ipak, iz završnog prikaza Žizel Kan čini nam se neophodnim da istaknemo sledeće: postoji različitost pristupa u nastavi¹¹, usled raznorodnosti disciplina čak i u okviru jedne oblasti, ili raznovrsne publike koja nastavu prati, naravno i potrebe korišćenja različitih nastavnih materijala, dokumenata, sredstava. No, tendencija je da se jezik struke izučava kroz usvajanje logičkih, konceptualnih struktura koje karakterišu naučni ili stručni iskaz (na primer uzročno-posledične veze, odnosi pripadanja-nepripadanja), leksike, ali ne akumulisanjem termina već putem povezivanja i analogija, i konačno, donekle bar, kroz sagledavanje kulturne dimenzije (specifičnosti poslovne ili naučne komunikacije, na primer.)

Pomenućemo, bez ulaženja u njegov sadržaj, i www.termisti.refer.org/vangys.pdf, članak koji se, kao i prethodna publikacija, može učitati u formatu "pdf"(dakle, uz pomoć programa *AcrobatReader*). Reč je o prikazu zanimljivog terminološkog istraživanja na temu specifičnosti belgijskog francuskog u jezicima struke¹².

¹⁰ Johnson, Sharon P., *Le FOS vu d'ailleurs*.

¹¹ Na ovu temu videti od iste autorke – Kahn, G. (1995) « Différentes approches pour l'enseignement du français sur objectifs spécifiques », in *Méthodes et Methodologies, Le Français dans le Monde, Recherches et applications*, numéro spécial, pp. 144-152

¹² Van Gysel, B. *Enquête sur les particularités du français de Belgique dans les langues de spécialité*, Terminologies nouvelles n. 16, pp. 63-74 (*Centre de recherche Termisti- Institut supérieur de traducteurs et interprètes de Bruxelles*)

Konačno, ne smemo zaobići ni elektronsku reviju (samo u tom obliku i postoji) <http://marges.linguistiques.free.fr>. Ona se bavi naukom o jeziku, dostupna je svim korisnicima Interneta, a nudi širok spektar informacija i materijala na francuskom i engleskom: konsultovanje arhive, podaci o naučnim skupovima, zatim teze i druge vrste naučnih radova "onlajn", učešće u forumima ili mogućnosti objavljivanja na njihovom sajtu neke su od usluga koje se ovde mogu naći. *FOS* se pojavljuje u radu Evlin Rozen¹³, a za nas je naročito bio interesantan deo koji se odnosi na metodu globalnih simulacija u nastavi organizovanoj za buduće mašinske inženjere, stručne prevodioce i komercijaliste na jednom kineskom univerzitetu (Simuliran je nastup predstavnika jedne fabrike automobila na međunarodnom sajmu i predstavljanje vozila budućnosti, a u radu su data polazišta ovog poduhvata i pojedini primeri dobijenih iskaza).

Nastavni materijali na mreži

Pretraživanja na našu temu obavezno dovode do sajta *CIEP*-a (*Centre international d'études pédagogiques*) iz Sevra : www.ciep.fr. On naravno sadrži opsežne informacije o svim aktivnostima ove ugledne institucije. Ipak, svrstali smo ga u ovu grupu sajtova zbog toga što se tu mogu pronaći svi podaci u vezi sa ispitima *DEL*F, *DAL*F i *TCF* (*Diplôme d'Études en Langue Française, Diplôme Approfondi de Langue Française, Test de connaissance du français*), koje je *CIEP* kreirao, a koji predstavljaju sertifikate priznate od strane francuske države. Za svaki nivo ovih ispita postoje primeri. Tako za *TCF – exemples d'épreuves obligatoires ; compréhension écrite*, postoji devet delova, odnosno tekstovi i pitanja, koja se mogu učitati, kopirati, ali uraditi i proveriti direktno na mreži. Štaviše, dostupan je i priručnik za kandidata. Iako ovaj test nije namenjen isključivo jeziku struke, pronašli smo delove vezane na primer za saobraćaj i elektroniku. Pored toga, da podsetimo da su *DEL*F *second degré* i *DAL*F (*unités B3, B4*) nivoi na kojima kandidati biraju oblast za koju su specijalizovani (u ovom poslednjem slučaju na raspolaganju su sledeće: društvene i humanističke nauke; ekonomija i pravo; matematika, tehnika, tj. *sciences de la matière*; medicina odnosno *sciences de la vie*). Napomenimo i to da korisnici Interneta koji imaju softver MP3 mogu raditi i zadatke na slušanje. Svi ovi materijali višestruko su upotrebljivi, naročito ako se ima uvidu da su zasnovani na komunikativnom pristupu u nastavi jezika¹⁴.

Slično ovome, na sajtu Trgovačke i privredne komore Pariza (*Chambre de Commerce et d'Industrie de Paris*), www.fda.ccip.fr, klikom na rubriku *TEF* (*Test d'Évaluation de Français*), dobija se detaljan prikaz ovog ispita, naravno uz primere zadataka i njihova rešenja na kraju dokumenta. Okrenut pre svega poslovnom francuskom, ovaj test se od prethodno pomenutog *TCF*-a donekle razlikuje i po strukturi, mada ima i dosta zajedničkih elemenata – obavezni i izborni deo, a u okviru njih razumevanje pisanih i audio dokumenata, odnosno pisano i usmeno izražavanje. Razlika se sastoji u tome da se određen broj obaveznih pitanja u *TEF*-u (takođe priznatog od strane francuskog Ministarstva prosvete) odnosi na proveru gramatičkih konstrukcija i leksike.

¹³ Rosen, E. (2003) *Interlangue (en français langue étrangère et français langue maternelle) et formation professionnelle*, Saint Chamas, France: édit. M.L.M.S, pp. 3-7; o globalnim simulacijama videti: Darot, M. « Les techniques de simulation et l'enseignement du FLE à des publics spécialisés » in *Publics spécifiques et communication spécialisée*, pp. 123-129

¹⁴ O ovome videti: Točanac-Milivojev, D. (1997) *Metode u nastavi i učenju stranog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, pp. 49-89

Ukoliko ste u mogućnosti da koristite i druga savremena učila u nastavi (video, TV), sajt www.TV5.org pomoći će ne samo sadržajem programa ove čuvene TV stanice (sada je nudi većina kablovskih operatera u našoj zemlji), već i detaljnim uputstvima za nastavnike kako da koriste emisije u nastavi. Naslovi emisija složeni su po abecedi, a za svaku je data podrobna priprema časa - *fiche pédagogique*. Pored toga, u rubrikama *Enseignants* i *Langue française* postoje veze za rečnike, bibliografije i druge resurse *FLE* na Internetu. Zbog toga nam se konsultovanje ovog sajta čini dragoceni čak i ako primena video i TV tehnike u nastavi većini još nije dostupna.

Sveobuhvatne baze podataka

Kao glavnu stavku našeg pretraživanja na mreži predstavice www.crfos-fcomte.fr, odnosno *Centre de ressources pour le FOS*. S obzirom da je od ključnog značaja za sve aktere francuskog jezika struke, smatramo da zaslužuje detaljniji prikaz.

Na uvodnoj stranici, pored dobrodošlice, pojavljuje se i pet ilustracija – pet različitih oblasti po kojima su podaci grupisani: ekonomija i biznis, pravo, nauka i tehnika, usluge, medicina. Idejni tvorci ove banke podataka su profesori Klod Leninan (*Claude Le Ninan*) i Pol-Anri Šmit (*Paul-Henri Schmitt*), iz Centra za primenjenu lingvistiku Univerziteta *Franche Comté* iz Bezansona. Pored objašnjenja kako je došlo do kreiranja sajta i koji su pojedinci i institucije u tome učestvovali, na levoj strani ekrana pojavljuju se stavke:

uputstvo za korišćenje,
konsultovanje baze podataka,
prilog za bazu podataka,
razne informacije,
sajtovi na Internetu i
kontakt sa webmasterom.

Da bi se konsultovala baza podataka, potrebno je prvo popuniti upitnik o tome koja vrsta materijala se traži (članci, priručnici, metode, projekat izrade pedagoških materijala, prikaz jezičke obuke ili sve to - od ponuđenih, uvek treba izabrati jedno), iz koje stručne ili naučne oblasti, zatim izabrati ključnu reč, profil i nivo znanja jezika publike i geografsku zonu. Za svaki od ovih elemenata daje se više mogućnosti, od kojih je jedna "sve", tako da se može izvršiti sveobuhvatno pretraživanje. Sličan upitnik se mora popuniti i pri davanju priloga za bazu podataka, s tim što se traži i rezime rada koji se prilaže. "Razne informacije" nude sledeće rubrike: nekoliko zanimljivih sajtova (sa kojih se mogu skinuti nastavni materijali), sertifikati *FOS*-a (naznačen je sajt *CCIP*-a, o kojem smo prethodno govorili), adrese i kontakti izdavača, kao i autora priloga za ovu bazu podataka.

Prema tome, do dokumenata na mreži dolazi se, kao što vidimo, na nekoliko načina, odnosno sa više lokacija. U svakom slučaju, spisak sajtova uređen je po sledećim oblastima-rubrikama: poslovanje, pravo, medicina, nauke, nauka i epistemologija, usluge (hotelijerstvo, turizam, prevoz), tehnika, zatim rečnici i glosari, frankofone organizacije, frankofoni Internet. Svaka od ovih rubrika dalje je alfabetski razvrstana. Navešćemo nekoliko primera. Klikom na prvu rubriku (*Affaires*), dolazi se do spiska sajtova grupisanih po kategorijama od *Banques et finances*, *Commerce*, preko *Cours de FDA* i dr, do *Organismes publics*, *Autres ressources* i *Revues*.

Interesantno je da se u okviru odeljka posvećenom kursevima poslovnog francuskog, na www.sandiego.edu/~mnagin/affaires.html, može videti primer simulacije osnivanja preduzeća (*simulation fonctionnelle*). Kad je u pitanju rubrika "Pravo", postoje tri grupe podataka: institucije, tekstovi i ostali izvori u oblasti prava. Među ovim poslednjima, na primer, nalazi se i www.internet-juridique.net sa kojeg se može učitati knjiga *Droit de l'Internet*¹⁵, o pravnim aspektima korišćenja svetske globalne mreže. Pod "Medicinom", klasifikacija je napravljena po specijalnostima (od anatomije, anesteziologije,... do alternativne medicine), ali uključene su i bolnice, instituti, časopisi i ostali izvori podataka vezani za ovu oblast uopšte. Razume se da nisu uvek svi sajtovi/stranice dostupni. Kada smo pretraživali one iz domena tehnike (od aeronautike do telekomunikacija, saobraćaja i raznih tehničkih i industrijskih resursa), pristup je ponegde bio ograničen, a u celini moguć isključivo uz pretplatu. Ipak, u tom obilju dokumentacije nije problem pronaći one materijale koji se mogu koristiti u nastavi ili kao reference za samostalni rad studenata, odnosno polaznika kurseva¹⁶.

Što se tiče rubrike *Dictionnaires et glossaires*, sa kojom ćemo okončati prikaz ovog sajta, tu je takođe napravljena klasifikacija po oblastima. Najpre su navedeni opšti, a zatim specijalizovani rečnici. Ovi su razvrstani po sledećim domenima: arhitektura, poslovanje i finansije, biologija, hemija, pravo i političke nauke, geologija, informatika, matematika, medicina, fizika, nauke, sport, tehnika. Među opštim rečnicima, upućujemo na višejezičku terminološku bazu www.cilf.org/bt.fr.html, u kojoj se, pošto se izabere rubrika *Base de terminologie*, za traženu reč na francuskom pojavljuje lista odrednica. Pojedinačnim biranjem izlaze, osim ekvivalenata na engleskom, nemačkom i španskom, podaci o izvornom rečniku iz koje je preuzeta, domen na koji se odnosi i definicija. Tako je zapravo ovo sveobuhvatna baza koju čine termini raznovrsnih naučnih i stručnih disciplina. Slično tome, takođe iz rubrike *Dictionnaires généraux*, dolazi se do *Dictionnaires scientifiques multilingues* na sajtu lingvističkog odeljenja švajcarske federalne administracije, www.admin.ch. Iz njihove baze, može se krenuti u traženje bilo po kategorijama jednojezičnosti / dvojezičnosti / višejezičnosti (osim francuskog, tu su engleski, nemački, italijanski, ali postoji i rubrika "Ostali jezici"), bilo po naučnim oblastima. Zanimljivo je to da za oblast muzike, www.cadenza.org/glossary jeste višejezični glosar koji ima i srpski ulaz. Naime, na uvodnoj stranici sajta naznačena su autorska prava na ime Sabine Glesman i Tijane Miletić.

Što se specijalizovanih rečnika i glosara tiče, neke stavke opet vode do gore pomenutih baza. Naravno, ima i mnogo drugih. Ovde ćemo pomenuti još jednojezički geološki glosar jer je dat kao jedini u ovoj oblasti: <http://site.voila.fr/geologie>, zatim, takođe jednojezički i usamljen u svom domenu, glosar psihologije, čiji se predugački naziv lokacije nalazi pod *Sciences*, i glosar automobilskih termina (pod *Techniques*), koji pored njihovih definicija daje i ekvivalente na engleskom jeziku (takođe je moguće i konsultovanje u suprotnom smeru).

¹⁵ Sedallian, V. (1997) *Droit de l'Internet – Réglementation, Responsabilités, Contrats*, Editions NetPress

¹⁶ O autentičnim materijalima u nastavi, cf. Boiron Michel, *La Relation enseignant(e)/apprenant(e): vers un contrat de complicité attentive ...*, na www.leplaisirdapprendre.com/leplaisir/leplaisir.asp

Na samom kraju, ali isto tako važan za jezik struke kao i prethodni: www.arfe-cursus.com, *Anneau des ressources francophones de l'éducation*, sajt koji su napravili nastavnici i naučni istraživači i koji povezuje celokupan elektronski svet obrazovanja na francuskom jeziku. Njegove rubrike su sledeće: humanističke nauke i književnost, nauka i tehnika, društvene nauke, egzaktne nauke, drugi resursi, naučno istraživanje na mreži i ostale informacije. Svaka je dalje razvrstana po posebnim naukama i disciplinama, a potom tematski ili hronološki. Recimo za istoriju, veze idu po istorijskim etapama (od preistorijskog doba do dvadesetog veka), a zatim po vrsti podataka ili dokumenata koji se traže – tekstovi, spiskovi institucija, doktorske i magistarske teze, itd. Najvažnije je da za svaku stavku postoji opis sadržaja, tako da je pretraživanje olakšano. Osim toga, odmah se primećuje da su ovde humanističke i društvene nauke zastupljene u većoj meri nego što je to slučaj sa prethodno opisanim *CRFOS*-om (postoje posebni linkovi za antropologiju, etnografiju, filozofiju, da pomenemo samo neke).

Zaključak

Internet, dakle, daje izuzetno širok uvid u to šta sve danas pokriva područje francuskog jezika struke. Raznovrsnost dobijenih informacija pokazuje, čini nam se, da su specifične potrebe učenja jezika sve izraženije i sve zastupljenije na evropskom tržištu obrazovanja. Osim toga, pružena je mogućnost dvosmerne komunikacije na mreži u cilju povezivanja, razmene informacija i iskustava, kako između zainteresovanih pojedinaca, tako i institucija. U svakom slučaju, bez obzira da li se radi o teoretskim ili praktičnim aspektima nastave/učenja *FOS*-a, Internet otvara mnoge značajne puteve, te su u tom smislu poželjna dalja pretraživanja i opsežnije bavljenje pojedinačnim vidovima ove teme.

Literatura

Cadre européen commun de référence pour les langues (2001), Paris: Editions Didier

Méthodes et Methodologies, Le Français dans le Monde, Recherches et applications (1995), numéro special

Petrescu, I. (2002) « L'Internet, un outil pédagogique pour l'enseignement du français », in *Studii și Cercetări Filologice, Seria limbi străine aplicative*, no.1, pp.38-40

Publics spécifiques et communication spécialisée (1990), Hachette, Paris: FDLM Recherches et Applications

Točanac-Milivojev, D. (1997) *Metode u nastavi i učenju stranog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Vinaver, N. (ed.) (1995) *Strani jezik struke*, Beograd: Udruženje univerzitetskih profesora i naučnika Srbije i Saobraćajnog fakulteta u Beogradu

Prilozi sa Interneta:

BIDUL, Analyse de Discours Didactiques, Discours de spécialité en FLE : Diversité des approches, na <http://nte.univ-lyon2.fr/cief/publ/bidul1.pdf>

Boiron, Michel, *La Relation enseignant(e)/apprenant(e) : vers un contrat de complicité attentive ...*, na www.leplaisirdapprendre.com/leplaisir/leplaisir.asp

Johnson, Sharon P., *Le FOS vu d'ailleurs*, na www.fdlm.org/fle/article/333/usa.php

Rosen Evelyne, *Interlangue (en français langue étrangère et français langue maternelle) et formation professionnelle*, na http://marg.lng6.free.fr/documents/doc0134_rosen_e/doc0134.pdf

Sedallian, Valérie, *Droit de l'Internet – Réglementation, Responsabilités, Contrats*, na www.internet-juridique.net/livre.html

Van Gysel, Bénédicte, *Enquête sur les particularités du français de Belgique dans les langues de spécialité*, na www.termisti.refer.org/vangys.pdf

Rezime na maternjem jeziku – Moguća tehnika za proveru razumevanja u ranoj fazi nastave jezika struke

Riassunto: *In questo lavoro si presenta riassunto in lingua madre quale possibile tecnica di verifica della comprensione dell'autentico testo specialistico nell'insegnamento linguistico per scopi speciali. Essendo una specie di traduzione approssimativa nonché una preformulazione sintetica riportante informazioni essenziali del testo, il riassunto in lingua madre si propone come una tecnica utilizzabile anche nella fase iniziale del lavoro sul testo specialistico.*

Parole chiave: *riassunto, traduzione, testo, contenuto informativo, preformulazione*

Uvod

Jezik struke jeste integralni deo naučnog obrazovanja, ali je pre svega sredstvo: ima posredničku ulogu, obezbeđuje sticanje znanja, akademsku i profesionalnu komunikaciju. Nastava jezika struke podrazumeva čvrstu spregu sa nastavom same discipline i saradnju nastavnika stranog jezika i nastavnika struke na izradi silabusa i kurikuluma za izučavanje jezika te struke, kao i pri odabiru i pripremi odgovarajućih didaktičkih materijala. Iako u većini slučajeva nastava jezika struke predviđa određeno predznanje opšteg nivoa stranog jezika koji se sad uči za posebne namene, jezik struke predaje se ponekad i početnicima. Osmisliti odgovarajuće strategije i tehnike za što ranije uvođenje elemenata jezika struke u nastavu izuzetno je zahtevan i odgovoran zadatak. Ovaj rad predstavlja skroman prilog razmišljanju u tom pravcu.

Ideja za ovo istraživanje potekla je, a kasnije bila razrađena, na Filozofskom fakultetu u Beogradu, u radu sa studentima istorije umetnosti, klasičnih nauka, istorije, arheologije, filozofije, sociologije, psihologije, pedagogije i andragogije koji su se u okviru obaveznog predmeta Strani jezik struke opredelili da uče italijanski jezik struke bez predznanja tzv. opšteg jezika¹⁷. Predmet čine dva dvosemestralna kursa sa ukupnim fondom od 192 časa. Otuda razumljivo proizilazi da cilj učenja italijanskog kao stranog jezika struke na Filozofskom fakultetu prevashodno jeste osposobljavanje studenata za konsultovanje i praćenje stručne literature, tj. različitih tipova dokumenata na italijanskom sa kojim se tokom studija i rada u struci mogu sresti. Naglasak je, stoga, na sticanju receptivne kompetencije, što podrazumeva pre svega upoznavanje sa različitim strategijama čitanja, koje se primenjuju u zavisnosti od vrste i dužine teksta, upoznavanje sa osobenostima različitih tipova stručnog teksta, kao i sa mogućim tehnikama njihovog razumevanja i preformulacije.

¹⁷ Studenti Filozofskog fakulteta u Beogradu imaju mogućnost da osim četiri jezika učena tokom prethodnog školovanja izaberu da na prvoj i drugoj godini uče italijanski (još od 1961.) ili španski (od 2000.) kao jezik struke - obavezan predmet.

Prevod i rezime na stranom jeziku – uobičajene tehnike provere razumevanja

Uobičajena tehnika kojom se proverava stepen i kvalitet razumevanja pročitano g teksta jeste prevod na maternji jezik, a na višim nivoima to može biti i rezime na stranom jeziku. Razmotrivši oba pomenuta zadatka sa stanovišta potreba i sposobnosti naših studenata, došli smo do zaključka da nijedan od njih nije u potpunosti odgovarajući.

Prevođenje, u tradicionalnom smislu, specifična je i izuzetno kompleksna veština, a nije primarni cilj za studente nefilološke orijentacije, koji strani jezik doživljavaju instrumentalno – kao neophodno sredstvo pomoću kojeg će doći do, za njih, relevantnih informacija i saznanja. Pri tome, naši studenti najčešće nemaju ni potrebu ni ambiciju da steknu kompetencije medijacije iz jednog jezika u drugi, jezičke i stilističke kompetencije na visokom nivou kad je i maternji ili strani jezik u pitanju, koje prevođenje na filološkim studijama zahteva.

S druge strane, rezime na stranom jeziku, kompleksna refleksivna sinteza originalnog teksta koji zahteva izuzetne kompetencije u domenu pisane produkcije, može biti kao zadatak razmatran tek na višim nivoima učenja, naročito ako se ima u vidu složenost i kompleksna tekstualna organizacija, visok stilistički nivo tekstova i specijalistička semantička polja. Na nižim nivoima učenja stranog jezika za studente koji poznaju materiju obrađenu u tekstu ali ne vladaju još uvek jezičkim sistemom u velikoj meri ukazuje se potreba za drugačijom vrstom provere razumevanja pisanog teksta koja bi omogućila studentima da što pre dođu u dodir sa autentičnim tekstom struke i iz njega izvuku onoliko koliko im njihove jezičke ali i vanjezičke, kognitivne i metakognitivne sposobnosti, dozvoljavaju.

Mogućnost primene nekih drugih prevodilačkih tehnika u nastavi stranog jezika struke

Tragajući za mogućim rešenjima ovakvog nesklada između realnog nivoa jezičkih kompetencija naših studenata i ustaljenih tehnika provere razumevanja, a najviše na osnovu sugestije potekle upravo od studenata koji su se pitali "mogu li oni da prevedu svojim rečima tekst" došli smo na ideju da neke od prevodilačkih tehnika poznate u teoriji o prevođenju preispitamo iz ugla naših potreba i pokušamo da prilagodimo i primenimo u nastavi, a to su:

- (a) aproksimativni prevod, koji prema podeli Sagera (Sager, 1998) spada u tzv. izvedene dokumente, a čija je osobenost svođenje polaznog teksta na rezime radi bržeg, efikasnijeg izvlačenja ključnih informacija;
- (b) grubi prevod (*rough translation*), koji daje osnovnu ideju o informativnom sadržaju originalnog teksta u vidu beležaka;
- (c) radni prevod (*working translation*) koji specijalistima u određenoj oblasti obezbeđuje one informacije koje su im neophodne za njihov rad i ciljeve;
- (d) prevod u vidu apstrakta, poznat kao *abstracting* (Newmark, 1993); prevod ključnih reči i selektivni prevod (prema: Sager, 1998: 184).

Proizvodi navedenih sintetičkih i selektivnih preformulacija jesu tzv. "izvedeni tekstovi" (Scarpa, 2001) povezani sa tehnikom rezimea, i predstavljaju odvojenu vještinu u odnosu na prevođenje specijalističkog teksta kojim se bave stručni prevodioci.

Prilagodivši ovakav teorijski okvir potrebama naše nastave, kombinujući elemente navedenih tehnika, došli smo do mogućeg modela za jednu hibridnu formu zadatka koju smo nazvali, želeći pre svega da termin bude jasan i blizak studentima, rezime na maternjem jeziku. Reč je zapravo o prevodu u obliku rezimea na maternjem jeziku koji omogućava studentu da izvuče srž teksta i formuliše je svojim rečima, eventualno i izostavljajući neke elemente koji na tom nivou učenja predstavljaju pretežak zadatak, uprkos tome što ključne informacije uspeva da pronađe i razume.

Priprema i izrada rezimea na maternjem jeziku

Početni korak u pripremi i kreiranju rezimea na maternjem jeziku predstavljala je diskusija studenata i nastavnika o tome šta sadrži jasan i razumljiv rezime i koji su uobičajeni postupci pisanja rezimea. Na taj način je utvrđeno šta će se podrazumevati pod rezimeom definisanim za potrebe ovog istraživanja.

Rezime je veoma raširena tehnika provere razumevanja teksta, zasnovana na pravilnoj interpretaciji polaznog teksta, izdvajanju informativnog sadržaja teksta i integrisanju veština čitanja, razumevanja, sinteze, preformulacije i pisanja (Colombo, 2002). Rezime kojem se, na žalost, posvećuje minimalna pažnja u školskoj praksi, bilo da je reč o maternjem ili stranom jeziku, u osnovi jeste jedna kompleksna operacija sinteze. Temelji se na "pravilnoj interpretaciji polaznog teksta i ustanovljavanju informativnog sadržaja teksta" (Serianni, 2003). To je složena aktivnost koja integriše sposobnost čitanja, razumevanja, sinteze, preformulacije i pisanja (Colombo, 2002) i neminovno uključuje kompleksne kognitivne operacije i osećaj za tekstualnu koherentnost.

Rezime kao svojevrsan lingvistički manevar pored sinteze zahteva i mentalnu operaciju ličnog usvajanja onog što je pročitano. Rezime nije univerzalna kategorija, i nije cilj samom sebi. Da bi bio valjan mora se znati s kojim ciljem se radi. Dakle, vežba preformulacije nije mehanička, niti nemotivisana: ponavljati drugim rečima zapravo je poseban način čitanja i razumevanja (Frasnedi, 1999).

Jedna sintaksički, leksički i semantički manje kompleksna verzija originalnog teksta jeste parafraza, koju šaljivo Serijani naziva "mlađom sestrom rezimea" (Serianni, 2003). Namenjena je drugačijoj publici od one za koju je originalni tekst pisan i predstavlja zapravo pojednostavljivanje polaznog teksta najčešće u didaktičke svrhe. Razlika između parafraze i rezimea na maternjem jeziku jeste u tome što tekst za naše studente predstavlja teškoću pre na formalnom, jezičkom, sintaksičkom i stilističkom planu, nego na pojmovnom.

Priprema i pisanje rezimea stručnog teksta na maternjem jeziku podrazumevala je nekoliko faza od izbora teksta, čitanja i razumevanja, rada na tekstu do pisanja rezimea i provere zastupljenosti ključnih informacija teksta u rezimeu.

Izbor teksta. Po mogućstvu i na najnižim nivoima poželjno je raditi isključivo na autentičnom tekstu (to može biti i neka web stranica, sajt nekog fakulteta i sl .) Treba izbegavati da se tekst namenski piše, pa i bira, isključivo kako bi se ilustrovale pojedine gramatičke strukture. To podrazumeva da tekst treba da bude, kako Natal tvrdi, koherentan, jasno organizovan i da ima šta da kaže, da bude za studente relevantan (Nuttall, 1996: 30). U tom smislu saradnja sa nastavnicima struke je neophodan faktor pravilnog izbora teksta, čiji će sadržaj studentima biti dovoljno poznat da aktivira prethodna znanja i predikcije, ali i dovoljno nov, informativan i zanimljiv da ih motiviše za rad. Najcelishodniji bi bio rad na rezimiranju tekstova koji se nalaze na spisku literature za određeni ispit, koje će studenti potom zaista koristiti.

Takva kooperacija između nastavnika struke i nastavnika jezika, iako se ponekad čini utopijska, zahteva određene napore ali po obavljenom zadatku pruža ogromnu satisfakciju svima: predstavlja dokaz mogućeg koordinisanja nastave jezika i struke na fakultetu i obezbeđuje nastavi jezika na fakultetu ugled koji često, kao sasvim odvojen segment fakultetskih aktivnosti, nema na nefilološkim fakultetima.

Kad je reč o težini izabranog teksta govori se o "*next step level*" tekstovima, tj. biranju tekstova koji su na jednom nivou više od onog na kojem su učenici. Nastavnik im obezbeđuje pomoć, potporu koju različiti autori nazivaju različitim slikovitim terminima ("*scaffolding*", "*laddering*") da bi im pomogao da dostignu sledeći nivo, i smatra da ne treba raditi ništa za njih osim onoga što su i sami u stanju da urade, uz malu podršku (Nuttall, 1996: 30). Nastavnik, dakle, podučava principe koji će im omogućiti da naprave taj sledeći korak bez asistencije nastavnika. Važno je i da se studenti izlože što raznovrsnijem korpusu tekstova, onakvih sa kakvima će se sretati kasnije.

Čitanje i razumevanje teksta. Rezime implicira jedan pravilan proces čitanja, jer ako se čita mehanički i površno elaboracija nije moguća. Za izradu prevoda u vidu rezimea poželjna strategija čitanja je *careful reading*, tj. detaljno, pažljivo, sporo, traganje za preciznim vezama između rečenica, sa aktiviranim prethodnom znanjima iz oblasti kojom se tekst bavi. Studente treba dakle podsticati da intereaguju sa tekstom tako što formulišu hipoteze o daljem toku i razvoju teksta, što im pomaže da tekst razumeju i interpretiraju jer kad god pročitamo neku rečenicu to izaziva pojavu očekivanja u našoj svesti i ta očekivanja oblikuju našu interpretaciju onoga što sledi (Hoey, 2002). Ovako shvaćen proces razumevanja je kod iskusnog razvijenog uma, kad je reč o maternjem jeziku, automatski proces. Naš zadatak je da studentima pomognemo da osveste taj proces, da ga, ukoliko je moguće, prenesemo i na čitanje na stranom jeziku. Ideja nije nova i još 1967. godine Gudman je nazvao psihološkom igrom pogađanja, "*psycholinguistic guessing game*" (Urquhart/Weir, 1998) proces kroz koji naš um, dok čitamo, nezaustavivo i neprekidno formuliše hipoteze o onom što sledi, proverava ih, pa ih koriguje i ponovo preispituje. Oler (Oller, 1979) ovu sposobnost, da se predvidi ono što će dalje biti rečeno ili napisano u određenom kontekstu, naziva gramatikom očekivanja, *expectancy grammar*. Ta gramatika očekivanja zasniva se na (a) svesti o situaciji u kojoj se čita, temi o kojoj se čita, ciljevima za koje se čita, (b) redundanci, tj. višku informacija koje se mogu naći u kontekstu, kontekstu i paratekstu, (c) na poznavanju sveta, prethodnim znanjima, tzv. enciklopediji čitaoca, što sve pomaže u procesu čitanja.

Rezimiranje teksta struke olakšavaju: sadržaj teksta, blizak znanjima i interesovanjima studenta, i predvidiva hijerarhijska organizacija teksta, koji za upućenog čitaoca, naviknutog na akademsku prozu, sadrži i dosta indicija i lako uočljivih veza, kao i prisustvo signala određene vrste diskursa (Hoey, 2002), rasutih po tekstu, a koji bi mogli da ukazuju na neki od uobičajenih obrazaca za tu vrstu teksta (npr. obrazac problem-rešenje koji je čest u akademskim tekstovima). Ti signali jesu zapravo direktan jezički odraz tog obrasca. Tu ima elemenata koji su retoričkog tipa, argumentativnog logičkog i hronološkog, kao što su repeticija, paralelizmi, enumeracija, hiperonomi, egzemplifikacija, anafora, a svi oni čine tekst organizovanom smisaonom celinom. Ono što najviše odvaja ovakvo novo čitanje teksta jeste jače izražena *refleksija o tekstu* čije značenje student pokušava da organizuje na sopstveni način, kroz konverziju elaboriranog piščevog jezika u konciznije prostije forme koje odražavaju čitaočevu konceptualizaciju poruke.

Rad na tekstu. Budući da je apsolutni konsenzus oko shvaćenog smisla i hijerarhije informacija u jednom tekstu nemoguć, i da smo kod veštine razumevanja uvek u domenu subjektivnog, ova tehnika razumevanja je veoma delotvorna u nastavi, u grupnom radu, jer podstiče rad na tekstu, refleksiju i diskusiju. Stoga je korisno pre samostalnog rada na rezimiranju pročitanih tekstova na maternji jezik, više puta u nastavi testirati individualne pretpostavke o značenju tako što ćemo studente ohrabriti da verbalizuju svoje reakcije na tekst, izraze nedoumice i diskutuju o značenju teksta, pišu kratke zabeleške i zatim razmenjuju mišljenja sa kolegama. U pedagoškoj praksi to znači sekvencu nastavnik-student-student veoma motivišuću za aktivno učešće studenata u nastavi. Podjednako jak motivator za učešće u diskusiji jeste i činjenica da su suočeni sa tekstom struke, specijalističkim poljem proučavanja koje im je poznato pre nego nastavniku stranog jezika, te imaju priliku da sa kolegama, a ne samo s nastavnikom jezika, uporede svoje interpretacije pročitano. Još jedan način pripreme za rezimiranje shvaćenog teksta može biti formulisanje teza, ili dijagramska predstava tekstualne strukture za koju će zatim rezime biti verbalni ekvivalent. Na sve pomenute načine (pomoću ključnih reči, dijagrama i sl.) može se doći do najvažnijeg koraka u radu na tekstu, a to je izdvajanje informativnih blokova ili jedinica informacije ("*unita' informative*") (Serrianni, 2003), koje se zatim klasifikuju prema važnosti na esencijalne, sekundarne, marginalne.

Pisanje rezimea. Studenti sada treba da glavne ideje pretoče "svojim rečima" u koherentan tekst. To čine tako što jedinice informacija koje su u tekstu ustanovili i izdvojili i možda redukovali na oblik radnih teza, beleški, dijagrama, definišu što jasnije i uobliče te iskaze na maternjem jeziku, eventualno proširujući rezime nekom od sekundarnih informacija ukoliko to dozvoljava zadata dužina i namena rezimea. Studenti tekst treba da razumeju, no ne moraju da gramatičku strukturu u celini transponuju na maternji jezik već da tekst koji su pročitali i razumeli prenesu u formu koja je njima samima najfunkcionalnija, možda estetski i nedoterana, ali sasvim pouzdana kad je reč o sadržaju. Tamo gde je to moguće treba kompleksne sintaksičke konstrukcije koje su neretko pretnja pravilnom razumevanju teksta, pojednostaviti, imajući uvek u vidu prvenstveno smisao, a ne formu. Problem se može pojaviti kod onih studenata koji nisu sigurni u sopstvenu procenu tekstualnih podataka, ili se ne usuđuju da svoju hipotezu o smislu teksta verbalizuju na sopstveni način, te pribegavaju doslovnom prevodu, "reč po reč", koji često ima za ishod promašeni smisao teksta. U takvim slučajevima rad u paru, ili grupi preporučljiviji je od samostalnog rada.

Studenti razumeju i pamte ideje iz teksta bolje ako moraju sami da ih transformišu iz jednog oblika u drugi. Očigledno u tom procesu ideje autora postaju i čitačeve ideje (Frasnedi, 1992), što ih čini pogodnim za duže pamćenje. U tom smislu smo, da bismo zadatak približili studentima i njihovim potrebama, i oslobodili eventualnih preslobodnih prevoda i transformacije smisla teksta, uvežbavali preformulaciju ideja teksta i uvek napominjali da rezime treba raditi kao da će njegov sadržaj biti u nekoj prilici korišćen kao literatura za neki od ispita, kao nešto što treba naučiti. Pošto je reč o tekstovima struke nikakva lična interpretacija nije dozvoljena.

Provera. Ovaj korak podrazumeva upoređivanje konačnog teksta rezimea sa originalnim tekstom kako bi se utvrdilo da li su sve esencijalne informacije zastupljene i u rezimeu. Provera se zasniva gotovo uvek na radu u parovima, ili po grupama, i to na času, kako bi svi studenti imali priliku da komentarišu sopstveno viđenje teksta i usaglase se oko ključnih elemenata.

Nedostaci tehnike rezimea na maternjem jeziku

Osnovni nedostatak ove tehnike provere ukoliko bi se koristila za vrednovanje i ocenjivanje je u nedovoljnoj preciznosti, tj. u činjenici da je reč o jednoj od "subjektivnih" provera. Izdvajanje jedinica informacije i njihovo hijerarhijsko raspoređivanje ne može a da ne bude podložno subjektivnoj proceni pojedinca koji rezime sastavlja ili zatim vrednuje. Čini nam se ipak da je moguće vrednovati i ovakvu vrstu zadatka, ukoliko se to čini na osnovu jasnih, unapred određenih parametara (na primer, u kojoj meri je urađeni rezime uspeo da istakne stvarno glavne informacije iz teksta, ima li deformacije značenja i sl). Na času smo vrednovali rezime najčešće zajedno, često unapred određivši u dogovoru sa jednom grupom, koje informacije treba da sadrži rezime koji je posle bio dat na izradu drugoj grupi. Poželjno je, kao uostalom i kod drugih vidova evaluacije, da više nastavnika rade na utvrđivanju kriterijuma za procenu urađenih rezimea. Ova tehnika ne bi svakako mogla da bude isključivi vid evaluacije rada studenata već samo jedan od elemenata koji daje uvid u stanje i stepen njihovih jezičkih i akademskih kompetencija.

Glavna opasnost kod prevođenja u vidu rezimea jeste da se u tom rezimeu nađu ideje kojih u originalnom tekstu nema, a koje su studenti "dodali" tekstu na osnovu svojih prethodnih znanja i pretpostavki za koje nema potpore u tekstu originala. Jedan od načina da se to izbegne jeste stalno insistiranje na upoređivanju sa originalom, i upozorenje da je, ukoliko se neki segment teksta ne razume jasno, bolje izostaviti ga, nego konstruisati značenje napamet, bez uporišta u tekstu originala.

Prednosti tehnike rezimea na maternjem jeziku

Najznačajnija prednost ove tehnike leži u njenoj primenljivosti u učenju i radu naših studenata, budući da je bliska njihovim sadašnjim i budućim potrebama. Ova tehnika nastavniku služi da što ranije studente podstakne na aktivan odnos prema tekstu struke, iako on po zastupljenim jezičkim strukturama prevazilazi nivo jezika kojim vladaju studenti, ali za studente znači veću motivaciju jer se radi na autentičnom stručnom tekstu. Ova tehnika podstiče i isprobavanje i menjanje različitih strategija čitanja i razumevanja, mobilisanje različitih jezičkih i vanjezičkih znanja koje student nosi (a često ih nije ni svestan) a koje, kao i određene metakognitivne sposobnosti mora sam u sebi da probudi

kako bi prestao da zazire od teksta struke i prilazio mu smišljeno i planski. Na širem vaspitnom planu, rad na rezimeu razvija veštine učenja (bogaćenje instrumentarija za učenje, osposobljavanje za čitanje radi traženja informacije, sintetizovanje, elaboriranje informacija) i omogućava studentu da preuzme veću odgovornost za rad na tekstu i svoje učenje. Veoma je pogodna i za rad u paru i grupni rad.

Šta o rezimeu na maternjem jeziku misle studenti?

Opisana tehnika, raspravljana i uvežbavana tokom trećeg i četvrtog semestra učenja italijanskog jezika 2003/2004. godine zadovoljavajuće je procenjena u anketi o nastavi stranog jezika i primenjivanim metodima i tehnikama, sprovedenoj u maju 2004. godine na uzorku od 40 studenata druge godine Filozofskog fakulteta koji su učili italijanski jezik od početka tokom 4 semestra. U okviru realizovanog istraživanja primenjen je anketni list sa pet otvorenih pitanja, od kojih su četiri bila opšteg karaktera, a jedno se odnosilo na dve uvežbavane tehnike razumevanja – prevod i rezime na maternjem jeziku, kroz koje su studenti mogli da izraze svoje mišljenje o obe i daju, uz obrazloženje, prednost jednoj ili drugoj tehnici. Rezultati istraživanja dobijeni anketom pokazali su naime da je prednost rezimeu dalo 19 studenata (47,5%). Beležimo neke od odgovora koji odslikavaju stav ovih studenata i mogu poslužiti kao polazna osnova za uvođenje još nekih prevodilačkih tehnika u nastavu uz tradicionalni prevod. Studenti navode sledeće prednosti rezimea na maternjem jeziku: "To je suština! Upravo ono što nama treba za potrebe fakulteta (a ne baš svaka reč koju ionako nećemo zapamtiti)"; "Dobar rezime nekad je korisniji od nezgrapnog, zbunjajućeg potpunog prevoda, jer daje bolju informaciju o tekstu"; "Kad učimo direktno iz strane literature korisno je pisati nekakve izvode, nešto slično rezimeu koji ovde vežbamo, da bismo posle iz toga učili"; "Korisno jer ćemo se s takvim zadacima sve više susretati u nastavi na odeljenju, npr. pisanje apstrakta"; "Pomoć onima koji ne znaju jezik da shvate bar suštinu"; "Interesantnije od prevoda"; "Kreativnije, novo, ne traži veliki napor, jer u prevodu pazimo i da li smo našli baš odgovarajuću konstrukciju, a ovde slobodnije pišemo".

Prednost prevodu u odnosu na rezime dalo je 9 ispitanika (22,5%). To su objasnili time što je prevod "pouzdaniji", "temeljniji", "fond reči se bogati", "lakše je učiti iz teksta prevedenog u celosti nego iz rezimea", "kako da znamo da smo izdvojili baš pravu suštinu a da nismo izostavili nešto bitno". Analizirajući ove odgovore uočavamo da postoji neka vrsta nesigurnosti u sopstvenu preformulaciju teksta, manje slobodan pristup, vezanost za čistu reprodukciju bez refleksije o sadržaju teksta i nespремnost nekih studenata da preuzmu na sebe deo odgovornosti za rad na tekstu.

Ukupno 12 studenata (30%) odgovorilo je na pitanje ne izdvajajući ni jednu ni drugu tehniku, tj. tretirajući ih kao podjednako važne uz sledeća objašnjenja: "obe tehnike su dobre za uvežbavanje", "zahtevaju visok nivo znanja jezika", "koriste budućem radu tj. korišćenju jezika za potrebe studiranja i bavljenja strukom", "omogućavaju prepoznavanje sopstvenog nivoa znanja", "bolje i težak rad na stručnim tekstovima nego lekcije iz knjiga za kurseve". Ovakvi odgovori uverili su nas da studenti umeju da sagledaju prednosti i nedostatke tehnika primenjivanih u nastavi, što svakako može biti od pomoći u programiranju i planiranju nastave stranog jezika struke u specifičnim uslovima.

Umesto zaključka

U radu smo pokušali da prikažemo uvođenje jedne moguće tehnike za proveru razumevanja pisanog teksta na nižim nivoima učenja stranog jezika. Rezime na maternjem jeziku predstavlja vid aproksimativnog prevoda namenjen studentima jezika struke, blizak radnom prevodu po svojoj funkcionalnosti i usmerenosti na praktični cilj (korišćenje sadržaja originalnog teksta u svrhu studija, profesije i sl). Pri transponovanju sadržaja sa stranog na maternji jezik primarni cilj ove tehnike provere razumevanja jeste prevod ključnih informacija i to jezikom koji može biti sintaksički i stilistički inferioran u odnosu na original, ali mora biti jasan, precizan i lišen svake lične interpretacije ili preobražaja smisla originalnog teksta.

Iako su navedeni rezultati malog istraživanja o korisnosti rezimiranja na maternjem jeziku pre kvalitativno nego kvantitativno vredni, smatrali smo ih ohrabrujućim i velikim podstrekom da i dalje usavršavamo ovaj vid rada na tekstu, čija je posebna vrednost i u tome što je osmišljen na podsticaj potekao od samih studenata. Rešeni smo da i ubuduće upućujemo studente na dublju refleksiju o sopstvenim strategijama učenja stranog jezika za posebne potrebe, koje, ukoliko se pokažu uspešnim u nastavi, mogu postati dragocen doprinos osavremenjivanju i bogaćenju instrumentarija metodike nastave stranog jezika struke.

Literatura

- Colombo, A. (2002) *Leggere. Capire e non capire*, Bologna: Zanichelli
- Frasnedi, F. (1999) *La lingua, le pratiche, la teoria. Le botteghe dell'agilità linguistica*, Bologna: CLUEB
- Hoey, M. (2002) *Textual Interaction. An Introduction to Written Discourse Analysis*, London: Routledge
- Nuttal, C. (1996) *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*, Oxford: Heinemann
- Oller, J. (1979) *Language Tests at School*, London: Longman
- Sager, J.C. (1998) "What distinguishes major types of translation", *The Translator*, IV,1, pp.69-89
- Scarpa, F. (2001) *La traduzione specializzata*, Milano: Hoepli
- Serianni, L. (2003) *Italiani scritti*, Bologna: Il Mulino
- Urquhart, S. & Weir, C. (1998) *Reading in a Second Language: Process, Product and Practice*, London: Longman

Metaphors in economic discourse

Apstrakt: Istraživanje metafore sa stanovišta savremene kognitive lingvistike pruža dragocene rezultate ne samo na polju opšteg jezika, već i u pogledu razvoja registara stručnih jezika. U prvom delu daje se prikaz relevantnih radova o upotrebi metafore u ekonomskim tekstovima, dok drugi deo donosi kraće istraživanje zasnovano na korpusu tekstova iz ekonomije na engleskom i srpskom jeziku. U radu se obrađuje upotreba ontoloških metafora kada ekonomske pojave procesom personifikacije poprimaju osobine živih bića. Ističe se neophodnost istraživanja pojmovnih i lingvističkih metafora u engleskom i srpskom jeziku ekonomske struke. Istovremeno navode se i pedagoške implikacije upotrebe metafore u nastavi stručnog jezika, kao izuzetno važnog elementa u sticanju opšte kompetencije u stranom jeziku.

Ključne riječi: ekonomski diskurs, pojmovne metafore, leksika, engleski jezik, srpski jezik

Introduction

Economics metaphors fill our lives and the language we use. We *coin* or *mint* phrases, *spend* or *waste* our (or somebody else's) time etc. Most of these expressions are so deeply entrenched in both English and Serbian that the speakers usually do not notice their metaphorical origin. The connection between metaphors and economics is in no case unidirectional, rather metaphor works both ways. More frequently, metaphors from other aspects of life or in Lakoff's terms from different conceptual domains guide our thought about economic processes. Thus, in the sentence 'A subsequent big loosening in monetary policy has set the *foundation* for a *strong recovery* in 2004' we have two conceptual metaphors from different domains – *foundation* as realization of the metaphor THE ECONOMY IS A BUILDING and *strong recovery* of the type THE ECONOMY IS A PERSON, and its extension THE ECONOMY IS A PATIENT. If we say that 'the bond market is not *overheating*' then we liken the economy to a machine, whereas if we have to '*combat* fraud' we imply that the economy or more precisely running a business is waging war (the examples have been taken from *The Economist*).

Since first analysed in classical terms, defining the nature and role of metaphors has actually initiated a debate between two main opposing views. Namely, in classical terms, metaphor was regarded only as a figurative supplement to the text contributing to its higher stylistic value. It was thought of a deviant, rhetorical effect, having only emotive role in language comprehension.

On the other hand, the contemporary view endows metaphor with the fundamental role in the organisation of our conceptual systems, thus best being considered as a central cognitive phenomenon. The turning point in the research of metaphors represents the work on conceptual metaphors heralded by Lakoff's and Johnson's *Metaphors we live by*. It presents a radical departure from previous ideas and theories that hinged on critique of Aristotle's ideas.

Though Aristotle did not consider metaphor a cognitive phenomenon, his views from *Rhetoric* about the ubiquity of metaphor that ‘... these two classes of terms, the proper or regular and the metaphorical ... are used by everybody in conversation’, are pretty much in line with pervasive nature of metaphor held by cognitive semantics. But, unlike Aristotle who limited this ubiquity to language, the cognitive approach suggests that ‘the locus of metaphor is not in language at all, but in the way we conceptualise one mental domain in terms of another...Our ordinary conceptual system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature’ (Lakoff, 1992, Lakoff & Johnson, 1980).

Metaphors in economics discourse

Whenever the researchers or authors of texts try to explain some abstract domains or theoretical machinery, they readily resort to metaphors, as a device for transferring the complex ideas in an easier, more understandable way. Simply browsing through economics texts, one can quickly be aware of their metaphorical nature. The use of metaphors in economics is usually pertaining to cross-discipline, or rather cross-conceptual borrowing.

Henderson (1986) identifies three ways in which metaphors are used in economics discourse:

- a) simply as textual decoration or perhaps as a teaching device, to illustrate or exemplify but not being allocated any central purpose;
- b) as a central organising principle of all language thus admitting the idea that there is no metaphor-free basis for studying metaphor whilst at the same time accepting that sets of metaphors can be explored and understood (this is a research field for linguists);
- c) as a device for exploring specific economic problems and as a basis for extending the domain of economic ideas.

To conclude that economics language is highly metaphorical would certainly bring nothing new bearing in mind that metaphor presents the universal feature of all languages. Yet, it still seems that despite the impressive body of literature in the field of economics metaphor, there is still plenty of room for research, especially in the area of metaphor use in ESP learning and teaching. This is still ‘under-researched’ in Cameron’s and Low’s words (1999) and can present a fountain of valuable insights into the nature and role of metaphor in ESP, specifically economics.

The literature on the use of metaphors in economics is abundant and it mainly centres on the use of metaphors in English (Henderson, Dudley-Evans and Backhouse, 1993, McCloskey, 1994, Koller, 2003, Deignan, 2000, Khalil, 2000, etc.). In recent years, a number of papers on the more practical issues regarding the learning and teaching of metaphors in ESP contexts have been on the increase. Thus, Boers (2000) has tried to investigate the degree of metaphoric awareness on the part of the language learners, relating to specialised reading of economics discourse. The author investigated the role of context as a tool for extending meaning from literal to figurative, as well as the effect of enhanced metaphoric awareness on vocabulary retention. The correlation in both cases was positive, i.e. raising the level of metaphoric awareness may help students to make inferences on the basis of provided figurative expressions and to remember unfamiliar metaphoric expressions. Another author, White (2003) makes a comprehensive study of the concept ‘growth’ and shows that apart

from now lexicalized example such as 'economic growth', further analysis of semi-technical register reveals that the term is very active metaphorically, particularly in regard to different source domains. Charteris-Black (2000) contrasts animate metaphors with inanimate ones, i.e. the economy and market movements respectively. Besides discursive role of these metaphors, the author emphasises their persuasive side (it follows that the economist simultaneously has two opposing roles – the one who controls economic events and the one who cannot have any significant influence on them.)

On the other hand, a brief survey of literature indicates that there have not been many papers on the metaphorical expressions in economics texts in different languages, so it is here that lies the potential for further research. Nevertheless, two studies are raising important questions as to the universal and specific nature of metaphors in economics domain. Charteris-Black & Ennis (2001) is an example of a comparative study of metaphors in Spanish and English financial reporting, while Charteris-Black & Musolff (2003) compared metaphors for euro in British and German financial press. Both studies have shown that the languages in question share many conceptualisations, both in terms of linguistic metaphor and the underlying conceptual metaphor, that of the economy as an organism or regarding some orientational metaphors. Still, the authors provide examples of 'conceptual divergence', i.e. different lexical realisations of the specific metaphors that can be tentatively attributed to socio-cultural differences.

Description and results of the study

Our small-scale study is an attempt to show how (dis)similar English and Serbian economics texts are concerning metaphors, i.e. to what extent there is overlapping with regard to conceptual metaphors and their linguistic realisations. The examples of English metaphors have been taken from various issues of *The Economist* in the period from February to July 2004, while the sources of those in Serbian have been *Politika*, section Economics and Business, *Ekonometar*, a periodical supplement to *Politika*, and *Ekonomist magazin*, all covering the same period as the English sample. It should be noted that the texts belong to semi-technical language of newspapers and magazines since there we can expect to find higher density of metaphorical expressions than in formal and highly structured language of economics books and textbooks. Newspapers and magazines address wide, mostly non-professional public, so highly specialised concepts are often made accessible via transfer of familiar concepts, i.e. metaphors. Besides, the selection of texts presents the rationale for an ESP teacher, who is in the first place a language practitioner, not an expert in economics, medicine, and other fields. Therefore, ESP teachers should be familiar with core subject specific features, but certainly they are not expected to have comprehensive knowledge of the discipline in question. Hence the selected texts offer ground for different interpretations and adaptations and they are meant to be used primarily as a language teaching material.

Our main concern in analyzing this sample of texts is not to provide some quantitative data, but rather to indicate how widespread and diverse the role of metaphors in economics is. Ontological metaphors (animate metaphors) comprise two major groups in our analysis: THE ECONOMY IS A PATIENT (the conceptual metaphor: THE ECONOMY IS A LIVING ORGANISM) and INFLATION IS AN ADVERSARY (the conceptual metaphor: INFLATION IS A LIVING ORGANISM). The so-called inanimate metaphors, i.e. those metaphors, which are used to

describe different market movements and trends have been contrasted and split into three subcategories, depending on the movement intended: in the air, in the water, on the ground.

One of the most frequent images when economy is concerned is that of the living organism, specifically a person. Accordingly, the economy passes through different life stages – from birth (e.g. *infant industry*), through growth (a key economic concept - *economic growth*) to demise or death (rather newly minted examples- *breakdown, economic decay*). Nonetheless, economics texts are rife with what we will call transitory or transitional stage, i.e. with situations when economy does not experience neither *boom* nor *bust*, but rather acts as a patient in search for remedy. This conceptual metaphor, THE ECONOMY IS A PATIENT invokes such images whose role is to highlight those features that will help the reader understand the present economic state of one country. In Lakoff's terms, the structure of the source domain (in this case person, i.e. patient and illness, or the semantic field from which the literal meaning of the term has been taken) is mapped onto the target domain (the economy, the semantic field in which the metaphorical meaning of the term is embedded). In other words, this metaphor underlies the notion that when people as economic actors make right and rational movements, i.e. "cure the patient with proper remedy", the overall situation in economic terms can be equally beneficial. Let us provide some examples in both languages of those cyclical stages of health and illness, which metaphorically characterize economic processes.

The Economist:

- Travel and luxury follow the same economic cycle. In the first half of last year both industries were *in bad shape* because of the war in Iraq, SARS and the rise of the euro. In the second half of the year the two industries both *started to recover*, albeit timidly.
- Sales have proved disappointing, and *the market shows no sign of recovering*.
- Within a year, VW's fortunes *have suffered* their worst reverse since the *firm's recovery* in the early 1990s...There are other problems. VW has done well in America in recent years, but *the fall in the dollar hurts*.
- A *faint recovery* for European tourism. ...Europe's tourist industry *is showing signs of life*.
- Its [De Beers company] global business is *healthy* - net profits rose by 11% in 2003, helped (paradoxically) by *strong* indirect sales in America...Thus it should be *less vulnerable* to charges of price fixing.
- According to Kurt Richebacher,...wages and salaries have, on average, increased by 9% in real terms in the first two years of previous post-war *recoveries*, but have been almost flat over the past two years, thanks to *the sickly job markets*.
- Now, however, there are *signs of revival*. Perhaps, more importantly, for the first time in a while venture capitalists say they are spending more time looking at new business plans than *nursing their ailing start-ups*. Start-ups are still going bust, but some *are surviving*.
- But these rising travel and revenue figures merely reflect a belated, *feeble recovery* from the trough.
- *...anaemic jobs report...*
- Recuperating - A *blighted industry* returns to health
- *The economic recovery* in the euro area still seems unusually *fragile*.
- *Germany's once-mighty economy is looking sclerotic*.
- ...but simply reflects foreigner's boundless desire to invest in a *vibrant economy*.

Politika

- *Oporavak sistema* još godinu – dve
- *Zdravo poslovanje, ekonomsko ozdravljenje*
- Na državnu pomoć u *ozdravljenju privrede* i stimulisanoj razvoju može da računa 13 osiromašenih opština
- Privredna aktivnost , ..., *ponovo je oživela* u maju.
- Međutim, ...to neće *uticati na zdravlje domaće valute...*

Ekonometar

- *Veoma usporen oporavak*
- Nepovoljne tendencije iz prošle preneće se i u prvih šest meseci ove godine, ali uz nagoveštaj da jesen bude prekretnica za *oživljavanje privredne aktivnosti*.
- Uz još *rovitu domaću situaciju*, ali i nestabilnosti u regionu, eto dodatnog razloga za zabrinutost i strepnju u ishod većeg priliva inostranih investicija, bez kojih je naš razvoj i *oporavak veoma spor i otežan*.

Ekonomist magazine

- *Zdrav tržišni ambijent* koji će pogodovati stranim ulaganjima ujedno je i pretpostavka demokratskog uređenja zemlje i činilac njene političke stabilnosti.
- Još od osamdesetih godina, pokazuje istraživanje, *privreda Srbije boluje* od nedovoljnog ulaganja u obnovu osnovnih sredstava.
- *revitalizacija* privrednog sistema
- Na početku je predstavljao [projekat proizvodnje fiskalnih kasa] odličnu zamisao da se *rehabilituju domaći resursi proizvodnje*.

More rigorous analysis would reveal that we can organize different lexical and semantic clusters or “webs” of certain recurrent words. Thus, when talking about prosperous economies or at least successful economic period, we can easily identify words that fit the same semantic field and have positive connotations – healthy, strong(er), once-mighty, vibrant. On the other hand, economies can be in bad shape, can suffer, can be sickly, ailing, vulnerable, fragile, even sclerotic. Most frequently used word is the verb to recover which appears in various lexical – recovery, recoveries, recovering and semantic forms – revival, recuperating, revitalisation, rehabilitate. A careful and consistent analysis would surely add to quantitative data, to provide statistical support for existence of certain conceptual metaphors and their linguistic forms. But, as we mentioned before, this is beyond the scope of our article. Nevertheless, even considered at this small scale, this line of analysis raises important pedagogical issues. It makes strong contributions to promoting metaphoric awareness in students, firstly urging them to think about and find different conceptual and semantic links between words and expressions, and secondly, it has extremely important role in building and expanding their vocabulary. The sample sentences show that both languages, English and Serbian share the same underlying conceptual notion, that of economy as a patient in need of recovery. This is reflected in the similar choice of lexical and semantic links, which corresponds with one of the cases identified by Deignan et al. in their cross-linguistic comparison of metaphors in English and Polish, i.e., the same conceptual metaphor and equivalent linguistic expression (Charteris-Black & Ennis, 2001).

The conceptual, ontological metaphor THE ECONOMY IS A PATIENT contains the overwhelming normative aspect, since the economists appear as doctors who are supposed to provide the right treatment. As we have already said, one of the main characteristics of metaphor is to highlight certain aspects of notion at the same time hiding others. What are the ideas that this metaphor tries to reveal? Firstly, that economy is passive and subject to decisions (“medicine”) of the economist. Secondly, it has been taken for granted that economist always makes the right decisions, therefore he/she is a doctor who always prescribes good medicine. Hence, it follows that the economists can control events. On the other hand, this conceptual metaphor tries to hide the fact that “a patient may not respond well to the treatment” or that even some undesirable side-effects can be developed. As a consequence, “the doctor”, i.e. the economist can sometimes offer “the cure” which is worse than the disease itself. This is mostly due to the fact that so many unpredictable, extraneous factors surround any economic event, therefore the economist may not always be able to judge correctly. This has its benefits though, since it can be regarded as a successful hedging technique allowing the economist to make apt rationalisations, whenever it suits him. He cannot be blamed whatsoever for making inaccurate predictions.

The second conceptual metaphor is INFLATION IS A LIVING ORGANISM, with its index INFLATION IS AN ADVERSARY. No matter whether it is depicted as a machine metaphor, i.e. inanimate metaphor – e.g. to cool down asset-price inflation or to fuel inflation or as an animal (animate) metaphor – e.g. to tame or to curb inflation, galloping inflation, etc. inflation invokes images of somebody or something that should be kept under control in order to restrict its adverse effects. Whether zero or little, inflation is bad for the economy of a country, so authors almost without exception use expressions with negative connotations of the type INFLATION IS AN ENEMY. In other words, we identify our experiences as entities or substances, which enables us “to refer to them, categorize them, group them, and quantify them – and, by this means, reason about them” (Lakoff & Johnson, 1980). Viewing inflation as an entity allows us to try “to deal rationally with our experiences”. If we conceptualize inflation as our enemy then we know it can attack and hurt us, but this also serves as justification for a myriad of economic and political actions of the government in order to combat it. As Lakoff said ‘Viewing something as abstract as inflation in human terms has an explanatory power of the only sort that makes sense to most people.’ Still, metaphors have the power to inform and to deceive at the same time, so this metaphor as well can invoke a biased perception especially in regard to government’s abilities, expectations and predictions.

The Economist

- The good news is that Mr Greenspan and other central bankers have avoided deflation. But the bad news is that they may have been a bit too successful, and *inflation is coming back more strongly than expected*.
- First, it is argued that central banks *have a better grip on* money and hence *inflation* these days. And second, that bond markets would not let inflation take off. In other words, central banks *will police inflation*.
- Mr Volcker, who *bravely launched the successful fight against the ruinous inflation* of the 1970s, would understand why.

- ...most ex-Soviet republics allowed their new currencies to float freely. This meant *attacking inflation* through tight fiscal and monetary policies ... Estonia ...*successfully conquered inflation*.
- Countries often introduce new currencies in an effort *to combat inflation*. ...However, it is at least as likely that they are just not serious about balancing the budget and *beating inflation*.
- ...*to squash inflation, to defeat inflation...*
- *to target low inflation*
- ...*inflation remains subdued* in developed economies...
- Far from being *dead, inflation has taken on a new and more dangerous guise*.
- Unless governments reduce the short-term cost of *inflation-fighting* by attacking supply-side rigidities, the goal will remain elusive.
- Germans, after all, are famously *hostile to inflation*.

Some recent examples conjure up even more drastic images of inflation, with strong negative connotations:

- On the trail of the *mutant inflation monster*
- *A ghost from the past*
- Once again *the spectre of inflation* is haunting financial markets.

Politika

- Naime, braneci fiksni kurs centralna banka kao argument za to navodila je, ukoliko se kurs bitnije menja, *opasnost od razbuktavanja inflacije* i destabilizacije finansijskog tržišta.
- ...ali bi i podsticajno delovalo na *zagrevanje inflacije* ...
- Nema govora o bilo kakvom 'divljanju' cena niti ima razloga za nekakav *strah od buđenja aveti hiperinflacije* od pre desetak godina... (Note that similar examples have been cited for English sample).
- *hlađenje inflacije*
- *ubrzavanje inflacije*

Ekonometar

- Za zemlju kao što je naša, čija se ekonomija već decenijama *rve sa inflacijom* ...
- Za razliku od *inflacije* koja svakom potrošaču *diže pritisak*, terajući nas da kupovanjem stalno pokušavamo da *ublažimo njene najžešće udare*...problem, pak, leži u tome da proverenih lekova *za njeno lečenje* nema.
- *borba sa inflacijom/protiv inflacije*

Ekonomist magazin

- Robne kuće 'Beograd',..., praktično su propale za vreme hiperinflacije 1993. godine, da bi sve ostale inflacije kasnije samo *dolivale 'ulje na vatru'* uništavajući preostale delove lanca.
- *inflacija probila plafon*

- ...pravi problem, ipak, jeste to da kada ste jednom sigurni da je *inflacija uzela maha*, onda je suviše kasno; potrebno je mnogo meseci visokih kamatnih stopa kako bi se *obuzdala inflacija*.
- *pobeda nad inflacijom* 1994. godine.

Comparison of sample texts in English and Serbian has revealed that conceptual metaphor INFLATION IS AN ADVERSARY is more widespread and richer in metaphorical expressions in English than in Serbian. Experiencing inflation as entity, i.e. an enemy in the English sample, is more consistent and prevalent. On the other hand, apart from a few metaphorical expressions which can be grouped under the core conceptual heading for inflation, source domains in Serbian are rather diverse (mainly mechanistic metaphors) and more idiomatic. This seems to account for omnipresent fear of inflation largely due to devastating effects of hyperinflation in 1993. Nevertheless, a more systematic analysis is needed especially regarding the sample of texts in Serbian.

Finally, unlike animate or organic metaphors that have been used to describe the economy or inflation, there is a large group of inanimate metaphors to describe market trends and movements. The criterion which was employed here for identifying metaphor was the following: if a word or expression has a predominant physical meaning, i.e. represents physical movements or if it usually has an animate subject but is used instead to explain or describe abstract process, such as market movements, then it was deemed to be a metaphor. Describing market trends in terms of inanimate metaphors unlike the first group of metaphors, i.e. the economy as a person, seems to offer different rationale for the role of economist in a society. The choice of words used (e.g. *soar, plunge, plummet* etc.) intensifies the uncontrollable nature of market behaviour. In that sense, the economist cannot be blamed for sometimes making wrong predictions as to rise or fall in prices, inflation, shares, etc. Inanimate metaphors can be divided into three groups regarding the way of physical movement: in the air, in the water, on the ground.

English sample

MARKET MOVEMENTS ARE WAYS OF MOVING ON THE GROUND

- ...and even fast-recovering Iberia saw its profits *slide*.
- The value of household's total wealth (...) is well above its level before share prices started *to slide* in early 2000 ...
- The *wobbles* on Wall Street and the rise in bond yields in recent weeks suggest that the markets will not be shocked by a small rise now.
- Vehicle sales were decidedly *lame* in June.
- ...The price was a *staggering* 1,7 billion euro.
- After a buoyant start to the year, the dollar seems headed for a *tumble*.
- Recently the yield *tumbled* below 3.7%.
- In the eight months from May 2003, the MSCI Asia (ex-Japan) index *leapt* by more than 60% ...
- NASDAQ, driven by hope and hype, *climbed* more than 60% by late January...

MARKET MOVEMENTS ARE WAYS OF MOVING IN THE WATER

- Lufthansa *plunged* into a 980m euro (\$ 1.2 billion) loss...
- The *plunge* in profits owes much to a one-off charge to cover restructuring in Brazil.
- In 1999, the last full year of VC [venture capital] bullishness, *buoyant* stockmarkets made it absurdly easy *to float* companies, the most lucrative exit route for early-stage investors.
- New low-cost carriers led by AirAsia, which is about *to float* to fund further expansion,...
- After a *buoyant* start to the year, the dollar seems headed for a tumble.
- And share prices, despite recent *dips*, are far higher.
- ...America's S&P 500 and Britain's FTSE 100 *sank* to seven- and nine-month end-of-day lows respectively.
- *turbulent* financial markets
- *volatility* of American output, *volatile* growth
- Such signs are apparent in several economies where household borrowing *is surging* and housing markets look suspiciously bubbly.
- *Foaming asset prices* are reviving the debate about whether the Federal Reserve should raise interest rates to cool down asset-price inflation.

MARKET MOVEMENTS ARE WAYS OF MOVING IN THE AIR

- ...bond markets *have plummeted* since America's Federal reserve nudged up short- term rates...
- Past experience in Britain and elsewhere says that a housing-market *crash* hits the economy hard.
- The average *has dropped* from 140 liters per person in the early 1990s to 120 now.
- Even if the authorities manage to execute a *soft landing*...there could still be a nasty *bump* for Asian corporate profits and thus for equities. ...Mr Rosgen, who judges the chance of a *soft landing* for profits to be – close to zero-, ...
- ...*soaring* share prices encouraged a borrowing and spending binge.
- Output growth in other big rich economies has also *bounced* around much less during the past ten years than during previous decades.
- Inflation *has hovered* at an annual rate of around 2.5% since the start of the year ...
- In the early years of fiat money, inflation *took off*, especially in America, in part because of the two oil shocks of the 1970s.

Serbian sample

MARKET MOVEMENTS ARE WAYS OF MOVING ON THE GROUND

- Šta o postepenom '*klizanju*' kursa dinara kažu ekonomisti? Politika
- dolar *klizi* prema 'švajcarcu' ali i prema funti sterlinga Ekonomist magazin
- Američke obligacije su, takođe, *skliznule* ... Ekonomist magazin
- ...ovaj pad je 'poravnanje' nakon julskog *skoka* zarada ...prosek (zarada) je onda *skočio* u odnosu na jun. Sada je, u avgustu, to 'ispeglano'. Ekonometar
- Na vest da deflacija više ne predstavlja veću pretnju, u prošli utorak *se sjurio* za preko 123 poena i legendarni Dow Jones Industrial index. Politika
- ...Indeks potrošačkih cena je,...*odskočio* na 2,8 procenata dok stopa na jednogodišnji depozit još pliva ispod dva odsto... Ekonomist magazin

MARKET MOVEMENTS ARE WAYS OF MOVING IN THE WATER

- *Plovidba po plićacima*. Nakon uspešnog starta, srpsko tržište akcija ove godine zaglibilo je u plićak ... Ekonometar
- ...*sunovrat* dolara Politika
- Umesto očekivanog uzleta..., promet na Beogradskoj berzi se u prvim mesecima ove godine *sunovratio*, a tek poslednjih dana počinje lagano da se oporavlja... Politika
- ...Indeks potrošačkih cena je,...odskočio na 2,8 procenata dok stopa na jednogodišnji depozit još *pliva* ispod dva odsto... Ekonomist magazin

MARKET MOVEMENTS ARE WAYS OF MOVING IN THE AIR

- ...*sunovrat* dolara Politika
- Umesto očekivanog uzleta..., promet na Beogradskoj berzi se u prvim mesecima ove godine *sunovratio*, a tek poslednjih dana počinje lagano da se oporavlja... Politika
- Naime, 16. aprila je objavljena informacija o neuspehom tenderu za prodaju paketa akcija državnog kapitala, što je uticalo da se cena akcija za sledeća dva dana trgovanja *strmoglavila* za maksimalno dozvoljenih 20 odsto. Politika
- Pad poljoprivrede i *uzlet* trgovine Politika
- Cena se zbog tog uslova u tenderu *vinula »u nebesa«* ... Politika
- Kineska ekonomija je u prvom kvartalu *uzletela* za 9,7%... Ekonomist magazin

The analysis of the Serbian sample has shown that there is evidence of the conceptualisation MARKET MOVEMENTS ARE PHYSICAL MOVEMENTS. Moreover, the number of metaphorical expressions regarding market movements is on the increase, which may be attributed to the transition of the country to market economy. Despite some 'traditionally' equivalent linguistic expressions in both languages pertinent to the source domain (*jump, float*), it seems that due to the importance of English in business and economics, there is some kind of conceptual and in a way linguistic borrowing which is reflected in the style and lexical choice found in the Serbian texts. These are the words such as *uzlet, sunovrat, odskočiti* etc. More systematic analysis would surely give new insights both into conceptual/linguistic similarity between English and Serbian and their divergence.

Pedagogical implications

During the course of teaching students at the Faculty of Economics, Belgrade, especially the seniors, it has been noted that figurative language can present huge obstacle to text comprehension. At least two reasons account for that: first, although metaphor is considered to be a central cognitive phenomenon - hence its universal character and similarities between different languages - the social and cultural worlds in which we live and which shape us as social beings differ. So, we could expect to find differences across languages relating to metaphors which can explain difficulties that students of English as a foreign language encounter. The second reason why L2 learners often find economics texts difficult to understand is mainly due to the fact that they miss the underlying metaphoric notions. Namely, one of the many problems in the teaching/learning of a foreign language is the acquisition of competence in the area of figurative language. The ability to grasp metaphors and idioms is considered characteristic of advanced stages of language competence, thus it

often happens that the main role of metaphors in economics texts as a means of disentangling and clarifying difficult economic concepts is blurred.

Since the metaphors in the study have been dealt with both as conceptual and linguistic phenomena, they provide us with a varied range of language learning activities. A consistent search for conceptual metaphors in the language of economics can elicit lively discussions, not only as an attempt to explain their 'loaded', normative meaning, but also as an attempt to find either similar or different examples in our language. This should greatly contribute to reading and vocabulary building in order to enhance naturalness of speech and writing of economics students. Additionally, this approach is very beneficial in translation and other aspects of contrastive linguistics. Teachers' role in this process is of central importance. Firstly, they should be a major conveyor of figurative expressions in the classroom and constantly seek ways that will contribute to a higher memory retention of those expressions. Secondly, ESP textbooks, no matter what the level of learning or the type of exercise are, should include more metaphors, thus leading to as Danesi put it 'conceptual fluency' and general competence in the foreign language, i.e. 'knowing how a language encodes concepts on the basis of metaphorical reasoning'. (Charteris-Black, J. 2000).

Even this small study has indicated several lines of future research in the area of learning and teaching figurative language in economics. Corpus approach can be extremely beneficial since the comparison of corpora in two languages may provide useful insights into how languages differ as to their use in functional domains. However, we have to be aware that all the tentative conclusions and notions in the study should be checked against much larger corpora in both languages.

References

- Aristotel (2000) *Retorika*. (Prevod: Višić Marko), Beograd: Plato
- Boers, F. (2000) "Enhancing metaphoric awareness in specialised reading", in *English for Specific Purposes*, 19, pp. 137-147
- Cameron, L. & Low, G. (eds.) (1999) *Researching and Applying Metaphor*, Cambridge: Cambridge University Press
- Charteris-Black, J. (2000) "Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics" in *English for Specific Purposes*, 19, pp. 149-165
- Charteris-Black, J. & Ennis, T. (2001) "A comparative study of metaphor in Spanish and English financial reporting", in *English for Specific Purposes*, 20, pp. 249-266
- Charteris-Black, J. & Musolff, A. (2003) "Battered hero" or "innocent victim"? A comparative study of metaphors for euro trading in British and German financial reporting, in *English for Specific Purposes*, 22, pp.153-176
- Deignan, A. (2000) "Persuasive uses of metaphor in discourse about business and the economy", in Heffer, C. and H. Sauntson (eds.) *Words in Context: A Tribute to John Sinclair*. University of Birmingham: ELR (CD-ROM)
- Henderson, W. (1986) "Metaphor in economics" in: M. Coulthard (ed.) *Talking about text*. (Discourse Monograph No. 13) Birmingham: University of Birmingham English Language Research, pp. 109-127
- Henderson, W. Dudley-Evans, T. & Backhouse, R. (1993) *Economics and language*, London and New York: Routledge

Khalil, E.L. (2000) "Types of metaphors and identificational slips in economic discourse" in *Research in the History of Economic Thought and Methodology*, Vol. 18A, pp. 83-105, Elsevier Science Inc.

Koller, V. (2003) *Metaphor Clusters in Business Media Discourse: A Social Cognition Approach* (PhD), Vienna: University of Vienna

Lakoff, G. & Johnson, M. (1980) *Metaphors we live by*. Chicago/London: University of Chicago Press

Lakoff, G. (1992) "The contemporary theory of metaphor", in: Ortony, A. (ed.) *Metaphor and thought* (2nd edition), Cambridge: Cambridge University Press

McCloskey, D.N. (1994) *Knowledge and persuasion in economics*, Cambridge: Cambridge University Press

White, M. (2003) "Metaphor and economics: the case of growth", in *English for Specific Purposes*, 22, 131-151

Problematika koncipiranja (izrada njemačko-srpskog turističkog rječnika

Diese Arbeit beschäftigt sich mit der Problematik der Ausarbeitung eines Deutsch-Serbischen Wörterbuchs für Tourismus und Hotelwirtschaft. Ein ähnliches Wörterbuch gibt es nicht einmal in den ehemaligen jugoslawischen Republiken. Die zwei größten Probleme waren die Bestimmung der Grenze zwischen der Gemeinsprache und der Fachsprache und die Übersetzung der deutschen Wörter ins Serbische. Der Wortschatz des Tourismus ist extrem heterogen, aber unter diesen Wörtern gibt es homogene Wörteruntergruppen.

Schlüsselwörter: Wörterbuch, Tourismus, Hotelwirtschaft, Wirtschaft, Finanzen, Bankwesen, Deutsch, Serbisch, Reiseleiter, Probleme während der Ausarbeitung

Kako je nastala ideja

Prije četiri godine javila se potreba za prevodenjem **Masterplana za razvoj turizma Crne Gore**. Tekst od 300 stranica trebalo je prevesti za 20 dana. Tekst se mjestimično činio neprevodivim, a problemi nerješivi, jer se riječi koje su predstavljale problem za prevodenje nisu mogle naći ni u jednom postojećem rječniku njemačkog jezika, a stručni rječnik za turizam ne postoji čak ni u zemljama bivše Jugoslavije. Trebalo je prevesti čitav niz, u njemačkom jeziku sasvim uobičajenih izraza, koji se kod nas još nisu odomaćili. Tako je nastala ideja: zašto ne napisati stručni rječnik za turizam? Uzimajući u obzir važnost turizma kao strateške privredne grane u Crnoj Gori i broj gostiju sa njemačkog govornog područja, zaista postoji potreba za njemačko – srpskim turističkim rječnikom, jer su ti gosti 80-tih godina činili 60% stranih turista. Vraćanjem stranaca na crnogorsko tržište ponovo je aktualizovana potreba za jednim takvim rječnikom, jer poznavanje opšteg jezika nije dovoljno za praćenje stručne literature, poslovne pregovore i sklapanje poslova, niti bilo koji drugi oblik rada u turizmu.

Prvih nekoliko hiljada riječi ekscerpirano je iz pomenutog **Masterplana za Crnu Goru**. Naredne godine smo preveli i **Masterplan razvoja turizma Hrvatske** i iz njega su ekscerpirane daljnje stručne riječi.

Riječi su uzimane isključivo iz originalnih tekstova na njemačkom jeziku: iz turističkih kataloga najvećih turoperatora, njemačkih udžbenika za turizam, hotelijerstvo, ekonomiju, kuvarstvo, stručnih časopisa, putopisa, kuvara, iz nekoliko stotina recepata u ženskim časopisima, stručnih predavanja njemačkih eksperata na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru, ali unošene su i nove riječi sa televizije, koje se još ne mogu naći ni u njemačkim rječnicima. Prevodni ekvivalenti su iz desetak relevantnih njemačko-srpskih ili njemačko-hrvatskih rječnika, a riječi su paralelno provjeravane i u nekoliko najeminentnijih njemačkih enciklopedijskih rječnika. Za stručne riječi koje se ne nalaze u postojećim njemačko-srpskim ili njemačko-hrvatskim rječnicima konsultovan je veći broj stručnjaka iz pojedinih oblasti.

Namjena rječnika

Rječnik je namijenjen svima onima koji već rade u turizmu ili se tek školuju za taj posao, tj. menadžerima hotela, turističkim radnicima u agencijama, vodičima, recepcionerima, konobarima, kuvarima, barmenima, poslastičarima, sobaricama, učenicima srednjih turističkih i ugostiteljskih škola i studentima Fakulteta za turizam ili viših ugostiteljskih škola širom bivše Jugoslavije. Što se izbora leksike tiče, ovaj rječnik nije specijalno namijenjen korisnicima sa naših prostora. U njemu je i leksika koja nam je potrebna za čitanje npr. putopisa ili recepata sa drugih kontinenata, ali u njemu se mogu naći i riječi poput **žukva**, **badnjak**, **krсна slava**, **narikače**, koje su potrebne za opisivanje naše prirode ili običaja, a koje mogu predstavljati problem vodičima.

Koncepcija rječnika

Rječnik je koncipiran na slijedeći način: Oko 25 000 hiljada riječi složeno je po abecednom redu. Uz njemačku riječ navodi se samo rod imenice. Množina i nastavak za genitiv nisu dati, što je uobičajeno kod rječnika opšteg njemačkog jezika, ali nije obavezno kod rječnika jezika struke, jer on, u principu, nije namijenjen početnicima.

Naziv «**Rječnik**» treba zapravo shvatiti uslovno, jer se ne radi o klasičnom rječniku. U svrhu efikasnije upotrebe rječnika on ima i **Dodatak** za sve one koji traže određenu vrstu riječi, ali ne znaju kako se to kaže na njemačkom. Na primjer, jedan turistički vodič mora poznavati i floru i faunu, pričati o vrstama tkanina u muzeju, vjetrovima i sl. Ako mu je potreban njemački izraz za neku ribu, on to može naći u dodatku pod **Ribe i ljuskari**. Tu se nalazi stotinak različitih vrsta riba. Upravo kod naziva za ribe našli smo mnogo grešaka u raznim postojećim rječnicima. Da bi to izbjegli, za svaku navedenu ribu našli smo odgovarajući latinski naziv i preko njega tražili naziv na njemačkom jeziku. **Dodatak** sadrži nazive riba, ptica, životinja, voća, povrća, začina i začinskih biljaka, nazive drveća, kuhinjski pribor i aparate, vjetrove, tkanine, plesove.

U dodatku je predviđen i spisak naziva crkava: npr. **Erlöserkirche** – Crkva sv. Spasa, **Walachenkirche** – Vlaška crkva, **Erzengelkirche** – Crkva sv. Arhandela, što će posebno biti od koristi turističkim vodičima, jer i dobri poznavaoči nekog jezika imaju probleme sa nazivima crkava na stranom jeziku.

Vodič mora znati pričati i o društvenom uređenju, političkim partijama, religijama, obredima, običajima, privrednim granama, industriji jedne države i sl. Ali, iz vlastitog 20-godišnjeg iskustva rada u turizmu mogu konstatovati da bi svako ko radi u turizmu, a posebno dobar vodič, trebao znati i viceve, izreke i poslovice iz raznih zemalja svijeta, te citate poznatih ličnosti, jer dobar vodič mora ujedno biti dobar animator i «ambasador» svoje zemlje. Stoga smatramo da u dodatku rječnika treba da budu i vicevi o turistima, konobarima, kuvarima, poslovice, izreke vezane za jelo (npr.: Glad je najbolji kuvar, U vinu je istina), te izreke poznatih ličnosti o putovanju, poput one Geteove: «*Najbolje obrazovanje pametan čovjek nalazi na putovanjima*» (Die beste Bildung findet ein gescheiter Mann auf Reisen).

Primjeri za viceve: Turista putuje prvi put u inostranstvo. Na granici ga carinik upita. «Cognac, Whisky?» Turista ga pogleda začuđeno: «U ovo doba?»

Turista iz Teksasa posmatra Ajfelov toranj i kaže ženi: «Ovdje sam već šesti put, ali oni izgleda još nisu našli naftu».

Početni problemi

Najveći problem predstavljalo je određivanje granica između opšteg jezika i jezika struke, koju, možda, ni u jednoj drugoj oblasti jezika nije teže povući. Složenost turizma kao savremenog fenomena presudno utiče na izbor riječi koje čine jezik struke. Izučavanju turizma danas se mora pristupiti multidisciplinarno, sa turizmom su povezane npr. slijedeće discipline: ekonomija, psihologija, sociologija, organizacija rada, statistika i matematika, geografija, istorija, antropologija, etnologija, istorija umjetnosti, medicina, tehničke nauke, itd. (S. Unković, str. 11). Savremeni turisti definišu se «kao oni privremeni posjetioci koji borave u zemlji, a koju su posjetili najmanje 24 časa iz slijedećih razloga:

- a) odmora (rekreacija, odmor, liječenje, sticanje znanja, vjerski razlozi, sport i sl.);
- b) poslovnih, porodičnih, javnih, društvenih i političkih obaveza» (prema: S. Unković, str. 23).

Turistički sistem ili agregat čini mnogo vrlo heterogenih elemenata: sredstva transporta, objekti za smještaj i ishranu, putničke agencije, turistički vodiči, prodavnice za prodaju specifičnih artikala koje kupuju turisti, proizvođači specifičnih artikala i suvenira, folklorna umjetnost, te razni oblici zabave i razonode (prema: S. Unković, str. 28). Shodno takvom shvatanju turizma i leksika jednog turističkog rječnika takođe mora biti vrlo heterogena, a unutar tih heterogenih grupa postoje homogene podgrupe ili podsistemi.

Možda će neko postaviti pitanje: što npr. u rječniku traže riječi poput *vjenčanica*, *svadbena torta*, *matičar*, itd.? Međutim, **svadbeni turizam** je jedan od važnih i unosnih segmenata turističke ponude u Las Vegasu, New Yorku, na Havajima, Baliju, Mauricijusu, na Karibima, itd. Danas u turizam ne ubrajamo samo klasične usluge smještaja, ishrane, zabave. Zbog toga, u jednom modernom turističkom rječniku moraju npr. biti nazivi osnovnih vrsta masaža, kozmetičkih tretmana, itd., ali i ekonomski i bankarski izrazi. Kako ne postoje njemačko-srpski ekonomski i bankarski rječnik, smatramo da smo našim rječnikom, u kojem ima nekoliko hiljada usko stručnih ekonomskih izraza i jedan broj osnovnih izraza iz bankarstva, olakšali čitanje i prevođenje ekonomskih tekstova. Menadžeri hotela moraju poznavati u svijetu uobičajen način rada i razmišljanja, jer je to preduslov za bolje funkcionisanje naše turističke privrede.

Rješenja u toku izrade

Problematika izrade jednog takvog rječnika mogla bi se podijeliti na nekoliko ključnih problema:

1. Ima slučajeva kada je jedna te ista riječ različito objašnjena u vodećim njemačkim rječnicima, npr. **Kultusministerium**: po nekim rječnicima - *ministerstvo zaduženo za obrazovanje i vaspitanje, često i za nauku, umjetnost, sport (Duden-Universalwörterbuch)*, a prema drugom - *ministerstvo za kulturu (Wahrig, Illustriertes Wörterbuch)*; ili **Gastgeschenk** – prema jednom rječniku - *poklon koji gost donosi domaćinu*, a prema drugom - *poklon koji domaćin daje gostu*.
2. Drugi tip problema predstavljale su njemačke riječi koje se još nisu odomaćile u našoj stručnoj javnosti, a koje su u njemačkom jeziku uobičajene. Npr. u hotelskom sektoru evidentna je specijalizacija hotela, a u njemačkom jeziku su uobičajeni

nazivi: **Babyhotel**, **Kinderhotel**, **Romantikhotel**, **Reithotel**, itd. (F. Engel, str. 60). Mogli bi navesti još nekoliko desetina takvih primjera. Teoretski, te izraze moguće je prevesti kao bebi-hotel, dječji hotel, romantični hotel ili hotel za jahače ??? Međutim, čak i oni koji rade u turizmu neće znati kako zapravo izgledaju takvi hoteli i njihova specijalizovana ponuda, jer mi takve hotele nemamo. Kako prevesti njemačku riječ **Katastrophentourismus** – *katastrofalni turizam, turizam u vrijeme katastrofa??*, **Hochzeitstourismus** – *svadbeni turizam*, **Thementourismus** – *tematski turizam*, **Drogentourismus** – *odlazak u zemlje gdje je dozvoljen promet određenih lakih droga u svrhu nabavke istih (npr. Holandiju)* ili njemačka riječ **Tanktourismus**, koja znači - *odlazak u susjedne zemlje radi sipanja goriva, jer je ono tamo jeftinije*.

3. Treći tip problema je nepostojanje adekvatnog izraza u našem jeziku, kada smo mi, shodno morfološkim pravilima našeg jezika, morali stvarati nove riječi. Npr: svi znamo riječ **Babysitter**. Analogno se u njemačkom koristi izraz **Hundesitter** i **Katzensitter**, tj. *siter za pse i mačke*. Znamo riječ *vinska karta*, na njemačkom **Weinkarte**. Analogno postoji riječ **Wasserkarte**. Npr. hotel ADLON u Berlinu nudi nekoliko desetina vrsta flaširanih voda i ima posebnu kartu voda, ali kako prevesti tu riječ - *karta voda?*
4. Četvrti problem vezan je za pravopis. Pravopis njemačkog jezika vrlo je komplikovan, mnoge riječi, posebno stranog porijekla, imaju pravopisne dublete, npr. riječi **Broccoli**, **Cabaret** mogu se pisati sa **c** ili sa **k** – *Brokkoli, Kabarett*. Dilema je bila da li ih navoditi dva puta, kao dvije odrednice, ili jednom u dvije varijante. Odlučili smo se za prvo rješenje, tj. navođenje riječi npr. *Cabaret/Kabarett* i pod *Ci K*, i obrnuto, pod *Ki C* – *Kabarett/Cabaret*.
5. Jedna od karakteristika njemačkog jezika su i složenice, koje se mogu sastojati i od preko trideset slova, a koje mi prevodimo sa nekoliko riječi ili čak rečenicom. Izrazit primjer za pomenuti problem je npr. riječ **Butterfahrt**. Ova složenica se sastoji od riječi *maslac* i *vožnja*, a zapravo znači *vožnju brodom ili autobusom, sa prilikom za povoljnu kupovinu određene robe*. Navešćemo još jedan primjer: **Bettlektüre** – *lektira, štivo koje se čita u krevetu prije spavanja*, **Ganzjahresdestination** – *destinacija sa turizmom tokom čitave godine*, **Gesundheitsurlauber** – *turista za kojeg su najvažniji zdravlje i briga o zdravlju*.
6. Postojala je još jedna dilema: da li riječi koje potiču od naziva određenih mjesta ili osoba navesti sa objašnjenjem o porijeklu riječi? Naprimjer, da li riječ **Gouda** – samo prevesti kao *gouda sir* ili dodati – *prema holandskom mjestu Gouda*, ili uz **Bajonet** dodati *od naziva grada Bayonne u juž. Francuskoj*. Odlučili smo se za prevod i objašnjenje naziva riječi, jer smatramo da će to biti zanimljivo korisnicima rječnika.

Kako rječnik prilagoditi aktuelnoj situaciji i problemima?

Ostalo je otvoreno pitanje u kojoj mjeri ovaj rječnik treba da bude prilagođen aktuelnom stanju u turizmu. Ilustrovaćemo to na jednom primjeru: Jednu od tzv. turističkih niša predstavlja **natalitetni turizam**. Proširivanje EU podstaći će, zasigurno, ovaj vid turizma, jer su tretmani vještačke oplodnje u zemljama novim članicama EU dvostruko jeftiniji, a po pravilu su uspješniji. Da li to znači da bi u rječniku trebale biti navedene i riječi poput *vještačka oplodnja, ovulacija* i sl.?

Zaključak

Odavno postoji potreba za turističkim rječnikom, ne samo u Crnoj Gori, nego i u republikama bivše Jugoslavije. Međutim, napisati rječnik, a pogotovo rječnik struke, izuzetno je složen, težak i posebno odgovoran posao. Da bi uspješno obavio ovaj zadatak, autor mora da posjeduje gotovo savršeno znanje jednog i drugog jezika, kao i da bude «stručnjak» iz mnogih oblasti, koje su mu inače potpuno strane. Obzirom na veliko teoretsko znanje i praktično iskustvo iz ove oblasti, autorke su prihvatile pomenuti izazov da napišu jedan takav rječnik.

Tokom izrade rječnika trebalo je riješiti čitav niz problema. Našim velikim doprinosom smatramo što smo uspjele da sakupimo preko 25 000 stručnih riječi, među kojima su čak riječi koje se još ne mogu naći ni u njemačkim rječnicima. Autorke su svjesne da ovaj rječnik nije savršen, pa ćemo biti zahvalne za svaku konstruktivnu sugestiju korisnika. Problemi koji nisu riješeni na adekvatan način u prvom izdanju rječnika biće riješeni u nekom narednom izdanju.

Ipak, vjerujemo da će ovaj rječnik umnogome olakšati rad svima onima koji su direktno ili indirektno uključeni u funkcionisanje i razvoj turističke privrede, jer će u njemu naći mnoge riječi koje nije moguće prevesti ni uz pomoć najboljih postojećih rječnika opšteg jezika.

Literatura

Donat, N. i Ilić, M. *Njemačko-srpski rječnik za potrebe turizma*, radna verzija

Engel, F. *Masterplan razvoja turizma Crne Gore*

Engel, F. *Masterplan razvoja turizma Hrvatske*

Pliva zdravlje, natalitetni turizam u EU, www.plivazdravlje.hr

Schroeder, G. (2002) *Lexikon der Tourismuswirtschaft*, Hamburg

Unković, S. (2001) *Ekonomika turizma*, Beograd

Analiza razvoja jezika struke u njemačkom jeziku

Diese Arbeit beschäftigt sich mit der Geschichte der deutschen Fachsprache, dh. es wird eine kurze Übersicht durch die Jahrhunderte gegeben. Die Geschichte der Entwicklung der deutschen Fachsprache ist etwa 100 Jahre alt. Wir können da drei Phasen unterscheiden: die Vorphase, die Frühphase und die Hauptphase. Eine weitere Periodisierung ist nach Jahrhunderten, entsprechend den Hauptcharakteristiken der Entwicklung. Besonders wichtig ist die Entwicklung der Fachsprache in den zwei letzten Jahrzehnten des vorigen Jahrhunderts.

Schlüsselwörter: Fachsprache, Deutsch, Geschichte, Entwicklungsphasen, Fachliteratur, Jahrhunderte

1. Uvod

Na njemačkom jeziku jezik struke (dalje JS), kaže se Fachsprache, što i doslovno prevedeno znači jezik struke. JS se u Njemačkoj posvećuje izuzetno velika pažnja, većina od preko 90 univerziteta u Njemačkoj ima u svom sastavu i instituciju koja se bavi praktičnim i teoretskim aspektima JS. Te institucije zovu se različito - Institut za jezik struke ili, Centar za jezike struke, a postoji i Akademija za jezik struke koja nudi praktičnu obuku iz različitih JS.

Fenomenom JS danas se u njemačkoj lingvistici bave: primijenjena lingvistika (npr. prevođenje, terminologija), sistemska lingvistika (npr. pragmatika, sintaksa), sociolingvistika (npr. komunikacija u preduzećima), stilistika (npr. razumljivost) i dr. Istorija istraživanja njemačkog jezika struke stara je nepunih 100 godina. Početak tih istraživanja ne vezuje se za neku određenu ličnost, kao što je to slučaj sa naučnom germanistikom.

Istraživanja vezana za JS stručnjaci dijele na nekoliko faza. Različiti autori izvršili su periodizacije, zavisno od aspekta sa kojeg su posmatrali razvoj jezika struke. Međutim, kada se pažljivo sagledaju različite periodizacije, dolazi se do zaključka da se mogu izdvojiti tri ključne faze: predfaza, rana faza i glavna faza.

2. Tri osnovne faze

2.1 Predfaza

Razmišljanja o stručnoj terminologiji veoma su stara. Jezikom struke ljudi su se bavili implicitno već u starom vijeku: antička retorika, između ostalog, pokušava izbjeći tzv. "obscuritas", tj. nerazumljivost jezika, bilo da se radi o semantičkoj nejasnoći, bilo o nepoznavanju stvari, a time i nerazumljivosti stručnog izraza (viz Kalverkamper, 1980). Već u srednjem vijeku pojavljuju se jednojezične i višejezične zbirke sa izrazima JS. Prvi štampani stručni rječnik napisao je Laurentius Fries: "Synonyma und gerecht usslegung der wörter so man in der arznei allen Kräutern zuschreibt", Straßburg, 1514.

2.2 Rana faza

U ovoj fazi vode se praktične diskusije, npr. Lajbnić pokušava da se njemački jezik formalno organizuje i za stručno sporazumijevanje. Upravo Lajbnić je jedan od prvih koji se bavio teoretskim i praktičnim aspektima JS, a koji je pisao na njemačkom (Drozd/Seibicke, 1973). J. J. G. Jakobson u svom djelu „Schauplatz der Zeugmanufakturen in Deutschland“ (Berlin, 1773-76), opisuje u Predgovoru svoju poziciju leksikografa. J. J. Bekman u svom predgovoru za Jakobsonov riječnik piše o ulozi stručnih riječi u tehnologiji ("Kunstwörter in der Technologie", 1770). Kasnije su se braća Grimm svojim Njemačkim rječnikom pobrinuli za dalje širenje materijala jezika struke.

2.3 Glavna faza

Glavnu fazu karakteriše stvaranje teorije, o jeziku struke pišu npr.:

A. Schirmer: Istraživanje njemačkih posebnih jezika, 1913.

V. Mathesius: Funkcionalna lingvistika, 1932.

H. Ischreyt: Studije o odnosu jezika i tehnike, 1965.

L. Hoffmann, Jezik struke kao sredstvo komunikacije, 1976.

... i nadalje u većem obimu.

Najnoviji pregled djela iz jezika struke daje: HSK Band Fachsprache, 1998.

3. Istorija njemačke stručne literature

Istorijski razvoj JS nije ravnomjerno istražen, jer za starije periode jezika nemamo gotovo nikakve dokumente; zato nije moguće tačno odrediti kada počinje istorija JS. Umjesto toga, možda je bolje postaviti opšte pitanje nastanka stručne njemačke literature, tj. postaviti sljedeća dva pitanja: kada je nastao prvi stručni tekst na njemačkom jeziku i kada je nastao prvi originalni njemački stručni tekst (Eis, 1960)? Međutim, ne možemo precizno odgovoriti ni na ta pitanja, jer najveći broj dokumenata iz tog ranog perioda nije sačuvan. Znamo npr. da postoji veliki broj stručnih spisa koje je napisao Notker der Deutsche (ca 950 - 1022), koje on pominje u jednom svom pismu biskupu Hugu von Sitten.

U nastavku rada izlaže se detaljnija periodizacija (po vjekovima) razvoja jezika struke.

a) Najstariji sačuvani na njemačkom pisan stručni spis napisao je: Notker (Labeo) der Deutsche: "de musica". Radi se o jednom kratkom spisu sa nepunih 2300 riječi. On se sastoji od sljedećih dijelova: de monochordo, de octo tonis, de tetrachordis, de octo modis, de mensura fistularum organicarum. Vjerovatno se radi o dijelovima jednog većeg, ali izgubljenog djela. Međutim, svi važniji stručni tekstovi Notkera, npr. njegova Aritmetika, napisani su na latinskom, a ne na njemačkom.

U stručne tekstove mogu se ubrojiti i Bazelski recepti, sa receptima protiv temperature i za liječenje zloćudnih tumora (Basler Rezept um 800 in Fulda), sa nazivima biljaka i životinja. Takvih recepata u to vrijeme bilo je sigurno mnogo.

U rane leksikalne izvore mogu se ubrojiti i glose, iako se tu ne radi o tekstovima. Poznate su stručne glose: od Walahfrida "de homine et partibus ejus" (nastale prije 850), gdje se radi o dijelovima ljudskog tijela, koje autor prevodi na njemački za vlastite potrebe.

b) Drugi izvori bitni za istoriju JS potiču iz 11. vijeka:

«Merigarto» (~1050) putopis

«Summarium Heinrici» (~1010) – rukopisi ovog djela mogu se naći i u 16. vijeku. Najzanimljivije literarno djelo je Physiologus (prvi njemački fragment oko 1070) sa alegoričnim opisima životinja, ali zapravo se tu radi o teološkom tekstu. Inače je 99,9 % stručne literature u to vrijeme na latinskom.

c) Njemačka stručna literatura u 12. vijeku:

„Physiologus” u mnogim verzijama, u stihovima i prozi, je i nadalje stručna knjiga koja dominira u to vrijeme.

Oko 900 naziva za životinje i biljke ima u latinskim djelima Hildegard von Bingen.

Lucidarius”, teološki spis, koji u prvom dijelu, opisu stvaranja svijeta, sadrži i neke stručne riječi (napisano između 1190-1195). Neki autori, npr. Eis, smatraju ovo djelo najvažnijim djelom jezika struke u 12. vijeku.

Recepti i knjige ljekova (Prüler Arzneibuch, Innsbrucker Arzneibuch, Bamberger Arzneibuch). u 12. v. nastao je i veći broj povelja na njemačkom jeziku. I dalje je 99,9 % stručne literature na latinskom.

d) Njemačka stručna literatura u 13. vijeku:

Značajan dokument predstavlja „Mainzer Landfriedensgesetz” iz 1235, u dvije ravnopravne verzije, na njemačkom i latinskom jeziku. Ovo je prvi put da je jedan zvanični dokument napisan na njemačkom.

Drugi značajan dokument predstavlja Eike von Repgows «Sachsenspiegel”, koji je od velikog značaja za početak razvijanja njemačkog pravnog jezika. Na izričitu želju grofa Hoyera von Fakenstein to je pisano na njemačkom jeziku.

Iz 13. vijeka je mnogo medicinskih spisa, npr: Volmarov “Steinbuch” (~1250), medicinski tekst u rimovanim stihovima, Nicolaus´ von Polen „Chirurgie” (prije 1278), Hildegards von Hürnheim "secretum secretorum" (1282),(medicinske spoznaje), Meister Bartholomäus´ "Praktik" - medicinsko djelo na njemačkom jeziku, koje je mjerodavno za čitav kasni srednji vijek, Anonym "de conservanda bona valetudine" - bezbroj rukopisnih verzija, Meister Albrants "Roßarzneibuch" (prije 1250) – djelo koje je imalo ogroman uticaj na veterinarsku literaturu sve do 19. vijeka.

Kieler Fragment – iz knjigovodstva – kraj 13. v. Statut A grada Münchena 1295 - 1350 predstavlja svjedočanstvo jednog originalnog njemačkog stručnog teksta, koji ima svoje uporište u praksi, za razliku od ranijih tekstova. Inače je 98% stručne literature na latinskom.

e) Njemačka stručna literatura u 14. vijeku:

Trgovačke knjige (npr. das Handlungsbuch der Holzschuher aus Nürnberg).

Zanatske povelje, diplome (Handwerksurkunden). Konrad von Megenburg: „Buch der Natur” (o ljudima, životinjama, biljkama, kamenju, metalima, kao i “wunderbaren Brunnen”).

Gottfried von Franken: Pelzbuch (uzgoj voćki, grožđa, pravljenje vina). Kuvari. Seebuch (bavi se pomorskom problematikom na evropskoj zapadnoj obali).

"de secretis mulierum".

"Bremer Arzneibuch".

Ortolfs von Bayerland – «Arzneibuch».

Johannes Lichtenauers - "Kunst des langen Schwertes".

Latinsko-njemački rječnici potvrđuju primat latinskog, jer je 90 % stručne literature na latinskom.

f) Njemačka stručna literatura u 15. vijeku

Za razvoj JS posebno je važan 15. vijek. U Njemačkoj se u to doba širio humanizam sa svojim novim pogledom na svijet (prirodu, duh, znanje). Nastaju brojni zapisi iz medicine, geometrije, recepti za bojenje tkanina, građevinarstva, rudarstva i vještina ratovanja. Interesantna djela: U spisu o "ispečenim vodama" (Gebrannte Wasser) Kaspar Griessenpeckh tabelarno prikazuje djelovanje pojedinih rakija. Pišu se djela o pojedinim zanimanjima, npr.: Nürnberger Baubücher (Nirnberške građevinske knjige) iz 1441, koje dotiču probleme: plata, radnog vremena, nabavke materijala, primjera za ugovore, formule za zaklinjanje, popise ulica, bunara, gašenje požara, itd.

Jedna od najvažnijih ličnosti iz oblasti medicine u 15. vijeku je Siegmund Albich von Prag, lični ljekar cara Vaclava. Njegovo djelo «Vetularius», nastalo oko 1450, napisano je najvjerojatnije na latinskom, a njegovi učenici su ga preveli na njemački jezik. Značajno je što unutar medicine dolazi do podjele na razne specijalnosti, a time dolazi i do diferenciranja stručne literature.

Ostala značajna djela napisali su: Johannes Regiomontanus: tabulae directionum i Kalender, Johannes Keck: Geometria Culmensis. Lista djela pisanih stručnim jezikom je poduža, nije ih moguće ovdje sve navesti. Razvoju JS u 15. vijeku pogodovali su pronalazak štamparija, širenje privatne kulture knjiga, novi pristup nauci, nove tehnologije, sajmovi.

g) Bum jezika struke u 16. i 17. vijeku

Za 16. i 17. vijek se može reći da je vrijeme prvih kriza JS, ali i vrijeme povećanja broja vrsta stručnih tekstova. To je vrijeme sve veće specijalizacije zanata, ali i vrijeme propasti Venecije, a poslije toga i Hanze. Esnafi, kada se radi o stručnoj komunikaciji, komuniciraju manje više usmeno.

Dolazi do partikularizacije nauka, proširivanja regionalne zanatske i ekonomske strukture, a time i do sve veće potrebe za pismenim formama komunikacije. Potrebna znanja o najnovijim tehničkim dostignućima i razvoju nauke mogu pružiti knjige, čije širenje omogućava pronalazak štamparstva.

Osnivaju se čuveni sajmovi: u Frankfurtu, Lajpcigu, Nirnbergu, Augsburgu. Međutim, štamparije su još uvijek u službi latinskog jezika, 1518. god. štampano je ukupno 158 knjiga na njemačkom jeziku, naredne 1519. god. - 260 knjiga, a šest godina kasnije (oko 1525) štampano je 1000 knjiga na njemačkom jeziku. Godine 1570. je 70% svih štampanih materijala još na latinskom.

Nastaje poučna literatura o radovima u bašti, njezi drveća. Pojavljuju se tzv. katedralisti, neka vrsta ekonomista, savjetnika, učitelja plemića, koji su sastavljali knjige sa leksikom struke. U 16. i 17. vijeku evidentan je značajan porast ozbiljne medicinske literature (Eucharius Röslein 1513, Großschützenscher Gesundheitslehre 1525).

Uz to se izdaju rječnici terminologije:

Laurentius Fries "Synonyma und gerecht usslegung der wörter so man in der arzney allen Kräutern zuschreibt", Straßburg 1514.

Adam von Bodenstein "Onomasticon, eigene Auslegung etzlicher Wörter und Präparierungen", Basel 1578.

Leohard Thurneyßer zum Thurn "Onomasticum oder Erklerung über etliche unbekannte Nomina, Berlin 1583.

Latinski jezik je još uvijek dominantan: 1526. god. Paracelsus u Baselu drži prvo predavanje na njemačkom jeziku, ali to predstavlja iznimku. Osnivaju se prirodnjačka društva, koja izdaju stručne časopise, npr.: "Monatliche Erzehlungen allerhand künstlicher und natürlicher Curiösitäten", Leipzig 1689, "Joh. Gottfr. Meerheim, Discurs curiöser Sachen, insonderheit Hermetischer, Philosophischer, Physikalischer, Medizinisher und anderer Wissenschaften", 1708. Godine 1700. osnovana je Akademija u Berlinu.

h) 18. vijek

Za 18. vijek karakteristično je formiranje modernih JS. Relativno gusta poštanska mreža olakšava komunikaciju. Trgovina i tehnika postaju nauke i proizvode naučna djela. Ekonomija se od 1727. izučava kao predmet na univerzitetu u Halle. U 18. vijeku hemija se odvaja od alhemije. Isprva je stručna terminologija na latinskom, ali razvojem hemijske industrije nameće se terminologija na njemačkom.

Poslije 1751. pojavljuju se prve stručne bibliografije. Čak prije velike francuske „Encyclopedie raisonnee“ od Diderot-a nastaju enciklopedije u Njemačkoj, od 1732-1754. u Halle i Leipzigu izlazi Univerzalni leksikon u 64 toma. Po prvi put se na fenomen JS gleda sa rezervom, jer prevelika stručnost tekstova može biti prepreka za komunikaciju.

i) 19. vijek

Za 19. vijek je, sa stanovišta istorije JS, karakteristično sljedeće: povećani broj tekstova iz tercijarnih oblasti, dilatacija (vremensko širenje) stručne komunikacije, daljnje umrežavanje stručne komunikacije i dr. JS se razvija velikom brzinom, shodno kretanjima u društvu i privredi, tako npr. svjetsku izložbu u Beču 1873. posjećuje preko 7 mil. posjetilaca, na njoj izlaže 39 500 izlagača, istovremeno se održava 12 kongresa. Raste uticaj engleske književnosti.

j) 20. vijek

U 20. vijeku dolazi do optimiziranja procesa stručne komunikacije. Upotreba jezika struke na radnom mjestu raspodijelila se na veliki broj medija. Stručna komunikacija proširila se takođe i sadržajno. Navedimo jedan primjer: Gradska i univerzitetska biblioteka Frankfurta na Majni prima nekoliko stotina stručne periodike samo iz nauke o jeziku. Broj kongresa, zasijedanja, radionica i sl. veoma je velik. Tempo „stvaranja“ i zastarevanja stručne literature je izuzetno brz.

Za ilustraciju važnosti JS dodali bismo nekoliko podataka o prevođenju stručne literature: 1986. god. u svijetu je prevedeno preko 500 miliona stranica, od toga preko 100 miliona u Evropi. Ali, raspodjela po vrstama tekstova potpuno je drugačija, nego što to pretpostavljaju oni koji se bave društvenim naukama: 1% prevedenih tekstova čini "lijepa književnost", 30% državne institucije, 50% industrija i trgovina (pretežno tehnički dokumenti). Tržišna

vrijednost prevoda u 1990. iznosila je 500 miliona DM (prema Dataquest), a čak 80% potreba za prevođenjem EU između francuskog i španskog je 1997. zadovoljeno mašinskim prevođenjem.

4. Zaključak

Istorija istraživanja njemačkog JS stara je nepunih 100 godina. JS nije ravnomjerno istražen po pojedinim vjekovima, jer je iz starijih perioda sačuvano malo dokumenata. Najstariji sačuvani, na njemačkom pisan stručni spis "de musica", potiče iz 10. v., a napisao ga je Notker (Labeo) der Deutsche.

Međutim, u novije vrijeme sve veći broji autora bavi se ovom interesantnom problematikom. Jeziku struke, na njemačkom Fachsprache, u Njemačkoj se posvećuje velika pažnja, što dokazuje broj instituta koji se njime bave, bilo njegovim teoretskim, bilo praktičnim aspektima. Istraživanja su u toku i realno je očekivati nove periodizacije i sistematizacije.

Literatura

Drozd, L., W. Seibicke (1973) Deutsche Fach-und Wissenschaftssprache, Wiesbaden

Eis, G. (1960) Mittelalterliche Fachsprache der Artes, Berlin

Hahn, W. (1981) Fachsprachen, Darmstadt

Kalverkamper, H. (1980) „Die Axiomatik der Fachsprachenforschung“, in Fachsprache 2/1, 2-20

www.uni-hamburg.informatik.de

FLSP teaching in Serbia: A look into the past and the future

Apstrakt: *Nastava stranog jezika struke u školskom sistemu u Srbiji razvija se intenzivno u drugoj polovini XX veka, ali koreni diferencijacije u pristupu i metodici nastave u odnosu na nastavu opšteg stranog jezika naziru se od uvođenja stranih jezika u srednje stručne škole i nematične oblike višeg obrazovanja. U hijerarhiji školskih predmeta, od relativno zapostavljenog "pomoćnog" predmeta strani jezici sve više dobijaju na značaju krajem veka, a nove tendencije izvođenja nastave na stranom jeziku naročito u visokom školstvu donose nove izazove nastavnicima stranih jezika od kojih se očekuje da učenike i studente osposobe u dovoljnoj meri da od takve nastave mogu da imaju koristi.*

Ključne riječi: *strani jezik, strani jezik struke, izborni predmet, obavezni predmet, nastavni jezik, obrazovni sistem.*

History of FL teaching

The very first foreign language introduced in the school system in Serbia was **German**. It was taught in 'Velika škola' (a kind of secondary three-year school) as early as in **1808**. Twenty five years later, in 1833, German was taught in both elementary and secondary schools (each lasted for three years).

Russian was taught in the Theological Seminary and Teachers' College, both founded in **1836**. This language remained confined to these two institutions, with minor exceptions in some short periods, throughout the nineteenth century.

When the **Lyceum** was established in **1838**, **German** and **French** were compulsory subjects for all students during all years of study, and retained this status all through the nineteenth century. The Lyceum developed and changed first into another "Velika škola" with two faculties (philosophy and law) in 1863, and into the University in 1905.

In **1853 French** was introduced into gymnasias, and a bit later into the School for Military Servicemen and the Engineering College where both German and French were compulsory. When the Lyceum was finally transformed into university, foreign languages lost their previous status and were reduced to one optional foreign language only for students of Serbian and Yugoslav literature and of Classical languages.

After the World War II, however, one foreign language was introduced as a compulsory subject, usually at the initial stages of study at the university level. Since then, traditionally, four foreign languages have been taught at this level: English, Russian, French and German.

Vocational schools and foreign languages

The FLSP teaching has, in fact, a long tradition in Serbia, much longer than the term LSP (Language for Specific Purposes) itself, which was not used at all until after WWII. In fact, the term ESP (English for Specific Purposes) was coined during the World War II. At first, S stood for "Special", later changed to "Specific": "The first textbooks appear to be those for

military servicemen, and one of the first uses of the term ESP was in *English for Airmen: An English Course for Air Personnel* by A.R. Moon (London: Sir Isaac Pitman, 1942)" (Jordan, 2003).

From the very beginning of the establishment of vocational schools in Serbia in the second half of the 19.c foreign languages held a very high position in the curricula (reflected in the number of hours in the weekly timetable, usually three to four, in some periods even more through all years of study), and the aim was to provide students with not only professional language registers and linguistic skills focused primarily on reading and translation (which was generally considered to meet the needs of the learners throughout the 19th century), since "conversation with customers and business partners" and writing business letters were regarded as of equal importance.

The first vocational school in Serbia, Posleno-trgovačko učilište (a three-year secondary **commercial school**) was founded in Belgrade in **1844**, and students had to study modern **Greek** and **German**. In 1858 the school was transformed into a four-year school of commerce in which **German, French** and **Italian** were compulsory languages for all students. Beside translation students were expected to master writing business letters, and 'be able to converse with customers and business partners'.

English as LSP was taught first in Trgovačka akademija (**Academy of Commerce**) in 1927 when the Ministry of education decided to fund a three-hour-per-week optional course of English for students of all years of study (*Prosvetni glasnik*, 1927).

Twelve years later, in **1939**, in the Ekonomsko-komercijalna visoka škola (**College of Economy and Commerce**) in Belgrade the students had to study two languages, and the offered languages were English, Italian, German, French, Spanish, Bulgarian, Russian and Check. The 'first foreign language' was studied for six semesters, while two semesters were reserved for the "second foreign language". Slavonic languages could be taken only as a second FL.

The exam in the first foreign language was written and oral. The written exam was eliminatory and consisted of two translations one from Serbian into FL, and the other from FL into Serbian. The translation from Serbian into FL had to be in the form of 'commercial correspondence'. At the oral exam the candidates were expected to show 'a good command of the language'. For the second foreign language more modest aims were set: the students were expected only to be able to read literature in that language (*Prosvetni glasnik*, 1939).

After the World War II, with a further development of the school system, and in especially favoured vocational secondary and higher educational sectors, FL teaching gradually developed into professional area-specific LSP.

Up to 1967 students of four-year-vocational schools studied one foreign language. The **1955** curricula for the three-year Commercial School (German) and the four-year secondary School of Economy (French or German) provided four hours per week in all years for FL, and the Ministry of education held that "since the aim of the FL is the acquisition of oral and reading skills in the field of economy and trade, it is necessary that the syllabus be based on the contents of economic and scientific nature. The needs of modern life and school justify

the insistence on the adequate application of FL knowledge in practice. And since conversation, i.e. dialogue, is the basis for such learning, it should be given special importance and space" (*Prosvetni glasnik*, 1955).

In **1967** the **second foreign language** was introduced in some secondary vocational schools (schools for librarians, economy, tourism and hotel management, traffic, etc). The aims and objectives of both the first and second FL became more area-specific. For example, the curriculum of the High School of Technology envisioned that students would learn enough general language for simple conversation with "correct pronunciation", master spelling, basic grammar and the specialist terminology to the extent to be able to understand and apply various instructions for work with and maintenance of machines and devices used in their field of specialty. In the School of Commerce, on the other hand, reading skills and writing business letters were highlighted. The curriculum of the School for Tourism provided five hours per week for the first foreign language, and three hours for the second foreign language in all four years, but in most other schools the first FL got three, and the second FL two hours per week (*Prosvetni glasnik*, 1969).

Gradually, specific textbooks were produced and LSP developed. The curricula always combined general language (GL) and LSP, and the principle (which is still more or less adhered to) was: GL teaching at the initial stages and LSP gradually taking over a larger portion of time provided for FL each year, amounting to 40% of the teaching time in the final year of study.

FLSP in high education

The situation in high education has been, and still is, rather different. At the university level, one compulsory FL was introduced after the WW II. Immediately after the war Russian was considered, socially and politically, the most desirable FL. With the change in the state politics when the country opened to the western world, and in accordance with the plans of general development, after 1948, educational foreign language policy changed, too. Russian was still considered important, but the need for other languages was great, especially for English.

At the university level each faculty could decide which languages would be taught and how long the courses should last. The demand for English was great, and, since it had not been studied at large in lower education, they had to start with courses for beginners. So, for instance, students of medicine studied English through all years of study and had classes four hours per week in 1957. Only one textbook, "English in Medicine", was used, but it contained essential grammar, pronunciation guide, and gradually built-up area-specific contents, including situational and contextually appropriate language and skills: oral skills in the form of dialogues (e.g. interviewing the patient for diagnostic purposes), writing prescriptions, reports, etc (Horvatović, 1957).

Gradually FL teaching at primary and secondary educational levels developed and stabilized. The officially proclaimed goal of equal division of students among four languages (Russian, English, French and German) has never been reached in practice, since the demands of the learners and society in general were different. English was gaining over at the expense of other languages. Furthermore, the generations of students entering universities in the late

sixties had already had at least eight years of study of a FL, and each faculty could, although few did, organize FL courses at a more advanced and SP level.

Most faculties chose to put FL courses in the first year or first two years of study which meant that only the materials at or a bit above a layperson knowledge level could be used since the subject knowledge base of both the students and teachers was almost nonexistent. At first it was an optional subject, and most usually could get only two hours in the weekly timetable. Consequently, the status of the FL as a curricular subject at universities was soon found to be dissatisfactory.

LSP teachers, however, supported by the demands of students in some faculties, at least at the University of Belgrade, succeeded to provide more time or to move the courses to later years of study when the students are more familiar with their area of specialization. So for instance, the Faculty of Traffic decided their students needed to study English for four years, and they still have what they call English I which takes two initial years and English II which covers two final years. At the Faculty of Architecture, on the other hand, they retained a two-year course but moved it to the third and fourth years of study.

The Faculty of Philosophy in Belgrade opted for yet another, more extended approach: beside one compulsory FL in the first two years of study, a second optional FL in the third and fourth years of study, as well as optional FL cultural studies as a two-semester course in the final year of study were implemented in 2000. So far the courses of British and Russian cultural studies have been organized, and the teachers of French, German, Italian and Spanish are preparing their "culture courses", too.

The table below illustrates the situation of LSP teaching at some state universities in Serbia in the last decade of the 20.c.

Faculty	Belgrade Univ. h.perw. Semester	Novi Sad Univ. Hours Semester	Priština Univ. hours Semestar	Niš Univ. hours Semester
Architecture	1+1 V-VIII			
Construction	1+1 VI-IX	2+2 III-IV	0+2 I-IV 0+2 VII-IX	1+1 V-VIII
Electrotechnics	2+0 II-IV 2+0 I-VI	2+0 V-VII 1+0 VIII 3+0 IX	1+1 VIII	1+1 I-VIII
Engineering	2+2 III-IV	2+0 V-VIII	1+1 VII-IX	1+1 V-VIII 2+1 I
Technology	1+1 V-VIII			1+1 V-VIII

Technics	1+1	V-VIII	1+1	I-VIII			
Natural sciences-mathematics	1+1 III-VI;	I-VIII I-II	2+0	I-II	0+3	III-IV	1+1 I-IV
Agriculture	1+1	I-IV	2+0	I-II			
Medicine	1+1	I-IV	3+0	I-IV	1+1	I-II	1+1 I-II; I-IV
Philology	0+4 0+6	I-IV I-VI	2+0	III-IV	2+0		1+3 I-IV
Safety at work							1+1 III-VI
Sports	2+0	I-IV	0+2	I-II			1+1 I-IV
Veterinary m.	1+1	I-IV					
Minery-geology	1+1	V-VIII					
Traffic	1+1	I-IX	0+2	I-II			
Dentistry	1+1	V-VIII					
Pharmacy	1+1	I-III					
Forestry	2+2 2+0	III-IV V-VI					
Philosophy	1+1 2+2	I-II III-IV	1+1 2+2	I-II III-IV			

Table 1: Foreign languages in state universities in Serbia in 1992 (Radenović, 1993: 8).

It is evident that LSP was the most developed at the Belgrade University, but one might expect that the situation has changed in other universities, too, since 1992.

However, the trend that is becoming evident at the Belgrade University, and it seems at all other state-owned universities, is that English is firmly established while other languages are losing ground rapidly. Some faculties do not even organize courses of other languages except English, which I personally find most alarming and unwise for at least three reasons.

Firstly, language policies in Europe (and it seems all over the world according to incoming data on language policies) show a similar pattern of extensive promotion of learning modern languages, with English as the compulsory first language in most countries, but the minimum is one more modern language beside English, and the teaching extends more and more to cover all educational levels (Eurydice, 2000).

Secondly, we already have a developed system and qualified staff for teaching at least four foreign languages which are traditionally taught at primary and secondary levels, as well as other languages like Spanish and Italian which are rapidly catching up and gaining ground.

Thirdly, by far the greatest number of students entering universities have studied two foreign languages in lower education, and this fact should not be ignored. Students should be given a chance to continue learning their second language during their studies since each, even the smallest, individual advancement in languages enriches the verbal repertoire of the society.

Privately-owned universities, on the other hand, have reacted more swiftly and pay much greater attention to languages. For instance, at the Braća Karić University in Belgrade, beside compulsory language courses, English has been used as the language of instruction since 2003. At the European University in Belgrade, which comprises the Faculty of French-American management, Faculty of international management, and the Faculty of European business and marketing, the students of management have to study three languages (English, French/German and Italian/Spanish) and have the opportunity to spend the final year in Paris or other European university centres and receive instruction, and of course pass exams, in English (Politika, 2004).

The future of LSP

The future of LSP in general is promising. The forecast for ESP, at least, is that it will be a prominent ELT issue in the new millennium and that "there will be increased demand for specialist Englishes or ESP" (Dave, 2000).

As has been mentioned before, LSP has a long tradition in Serbia in vocational schools and higher education, and according to the data on education systems in Europe (Eurydice, 2000) foreign languages are being introduced as compulsory subjects at these levels in the countries where this was not practiced in the past.

FL as the medium of instruction: some issues and considerations

Nowadays it seems to be widely accepted that one of the most effective ways of learning LSP is the use of a FL as the medium of instruction, less during undergraduate and more at graduate study levels. It implies that LSP teachers, especially teaching undergraduate students, are expected to prepare their students so that they can benefit from such courses.

Some research results (Sercu, 2004) of this practice in other countries indicate that this should not be taken lightly, for if students do not possess enough language knowledge and skills, they will not be able to learn both the language and the subject matter at the same time, and it can easily happen that they do not acquire sufficient knowledge of either.

Another issue that has to be taken account of is that lecturers, however qualified and acknowledged experts in their field of specialization are not language teachers, nor, very often, even native speakers of the language.

It could reasonably be expected that, in such a case, students would not only not benefit from the course but would inevitably get frustrated, especially if the foreign language is used at exams, and to hold a course in, say, English, and then use the native tongue at exams would certainly prove even more confusing and inefficient. The problem would most

likely be solved by reducing the attainment criteria for both the language and the subject matter, which is directly opposite to the initial idea of such an endeavour.

The issue of introducing courses with a foreign language as the medium of instruction, therefore, requires serious consideration and preparation on all sides: students have to be equipped with solid language knowledge and academic skills, language teachers teaching at the undergraduate level should tailor their courses according to these, already obvious and defined students' needs, and expert lecturers should preferably have some linguistic awareness of the language they use as the medium of instruction.

References

Council of Europe (2000) Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment, Cambridge: Cambridge University Press

Dave, A. (2000) «'Top ten' significant issues in ELT for the new millennium», on line: www.oup.co.uk/elt/magazine

Eurydice (2000) Key data on education in Europe, Luxembourg: European Commission

Horvatović, B. (1957) Engleski jezik za studente medicine, Beograd: Medicinski fakultet

Jordan, R. R. (2003) "A History of EAP: background strands", English for Specific Purposes, Special All-IATEFL SIGs Newsletter, Spring 2003, pp.30-33

Klaasen, R. G. (2001) The international university curriculum: Challenges in English-medium engineering education, Delft: Technische Univeriteit Delft

Politika, Specijalni dodatak, 24.05. 2004.

Prosvetni glasnik, 1927, pp. 64

Prosvetni glasnik, 1939, pp. 216

Prosvetni glasnik, 1955, pp. 56

Prosvetni glasnik, 1969, pp. 661-670

Radenović, P. (1993) «Zastupljenost predmeta društvenih i humanističkih nauka na nematičnim fakultetima na univerzitetima u Srbiji», u: Predmeti društvenih i humanističkih nauka na nematičnim fakultetima, Beograd: Ministarstvo prosvete Republike Srbije

Sercu, L. (2004) «The introduction of English-medium instruction in universities. An investigation of some factors crucial to its success», Research News, The Newsletter of the IATEFL Research SIG, pp. 15-19

Skehan, P. & Foster, P. (2001) «Cognition and Tasks», in Robinson, P. (ed.) Cognition and second language instruction, Cambridge: Cambridge University Press, pp.183-205

Francuski jezik turizma i hotelijerstva: Ukazivanje na specifične jezičke upotrebe unutar određenih sektora u turizmu i hotelijerstvu

Resumé: *L'enseignement du Français du tourisme et de l'hôtellerie se fixant comme objectif d'initier au lexique spécifique ainsi qu'aux actes de paroles liés au domaine du tourisme et de l'hôtellerie doit tout d'abord procéder à l'analyse de situations professionnelles dans lesquelles le personnel de l'hôtellerie et du tourisme aura à utiliser le français. Après avoir identifié les besoins langagiers au sein de chaque secteur du tourisme et de l'hôtellerie on établira l'inventaire des actes de communication qui constitueront le corpus de compétences langagières à faire acquérir aux apprenants.*

Mots clés: *les métiers du tourisme et de l'hôtellerie, les besoins langagiers, le français du tourisme et de l'hôtellerie, les contenus pédagogiques*

Uvod

Ono što danas svakom laiku pada u oči jeste izuzetno široka lepeza aktivnosti koja obuhvata turistički sektor: različita javna i privatna preduzeća (prevoznici, hotelijeri, putničke agencije, razne organizacije zadužene za turističku promociju, osiguravajuća društva...) za koja se opet vezuju, direktno ili indirektno, druga preduzeća (izdavači turističkih publikacija, razni festivali, muzeji i ostale kulturne ustanove). U oblasti turizma i hotelijerstva nailazimo dakle na **veliki broj različitih zanimanja, pa samim tim i na veliki broj jezičkih potreba...** Dakle, profesionalne aktivnosti koje će biti pozvan da izvršava na francuskom jeziku jedan šef kuhinje teško će se moći uporediti sa onima koje će izvršavati jedan lokalni vodič, na primer.

U pojedinim profesionalnim sektorima jezičke potrebe su dakle minimalne. Jedan kuvar neće gotovo nikada doći u situaciju da stupi u bilo kakav kontakt sa gostom ili će se to odigrati u izuzetnim slučajevima, ukoliko gost zatraži neki recept, ili poželi da direktno kuvaru uputi komplimente odnosno kritike. Međutim, u sličnim će situacijama šef sale najčešće odigrati ulogu posrednika između gosta i kuvara.

Osoblje zaposleno u administraciji, upravi ili u sektoru prodaje, na primer, imaće samo u izuzetnim slučajevima usmene kontakte sa samim gostom; kontakt na stranom jeziku će se odvijati uglavnom korespondencijom.

Međutim, za veliki broj turističkih radnika kontakt sa gostom će biti usmene prirode i ti turistički radnici će biti prinuđeni da se obrate gostu usmenim putem na francuskom jeziku. Za osoblje zaposleno za šankom ili u restoranu, za turističke vodiče, kontakti će biti isključivo usmeni. Za one zaposlene na recepciji ili na telefonskoj centrali biće, uglavnom, usmene prirode, jer ostavljanje poruka u pisanoj formi nije isključeno. Upotreba francuskog jezika predstavljaće specifične probleme zaposlenima na telefonskoj centrali, koji nikada neće biti u prilici da, zapravo, i vide osobu sa kojom razgovaraju.

Sama potreba za korišćenjem francuskog jezika na radnom mestu zavisice dakle od profesionalnog sektora, odnosno zanimanja turističkog radnika.

Reparticija jezičkih potreba po M. Dany-u

Reparticiju jezičkih potreba po sektorima u hotelijerstvu prikazao je M. Dany, autor mnogobrojnih udžbenika jezika struke u Francuskoj, u svom članku »Le français de l'hôtellerie et du tourisme« objavljenom u časopisu *Le Français dans le monde* No. 149, (str. 74). Napomenimo da je M. Dany je svoju analizu jezičkih funkcija sveo uglavnom na hotelijerski sektor, iako je svoj udžbenik naslovio *Le français du tourisme et de l'hôtellerie* (Francuski jezik turizma i hotelijerstva). On navodi da je teško razgraničiti pojam turizma od hotelijerstva, jer pod turizmom podrazumevamo i hotelijerstvo, a 90% turističkih radnika je zapravo zaposleno u hotelijerskom sektoru.

Sektori u hotelijerstvu		Recepcija	Kuhinja	Šank	Služba po spratovima	Tel. centrala	Restoran	Uprava hotela
Jezičke potrebe	Važnost	Izuzetno velika	Minimalna	Velika	Velika	Velika	Izuzetno velika	Velika
	Priroda kontakta	Uglavnom usmena	—	Uglavnom usmena	Isključivo usmena	Uglavnom usmena	Isključivo usmena	Uglavnom u pisanoj formi

Kontakt sa gostom, usmenim odnosno pisanim kodom, može biti **direktan ili indirektan**. Direktan usmeni kontakt je onaj koji se odigrava uz fizičko prisustvo sagovornika; indirektan usmeni kontakt se odvija telefonom; indirektni kontakt pisanim kodom će se odvijati sa gostima koji su udaljeni (pismom, faksom, e mail-om...), dok će se direktan kontakt pisanim kodom sastojati u poruci, tj. računom namenjenom gostu koji je boravio u hotelu. Na sledećoj tabeli je prikazana repartacija usmenih kontakata kao i onih u pisanoj formi, uz pomoć sledeće skale:

- +++ : neophodan i sastavni je deo samog poziva
- ++ : važan ali nije od suštinskog značaja
- + : povremen
- : redak ili nepostojeći

		Recepcija	Restoran	Kuhinja	Šank	Služba na spratovima	Tel. centrala	Uprava hotela
Usmeni kontakt	Direktan	+++	+++	+	+++	++	-	-
	Indirektan	++	+	-	+	+	+++	+
Pisana forma	Direktan	+	-	-	-	-	+	+
	Indirektan	-	-	-	-	-	-	+++

Dakle, na osnovu ovih prikaza jasno možemo uočiti **mnogo veću potrebu za usmenim kontaktima u odnosu na kontakte pisanim kodom**, kao i to da se kontakti u pisanoj formi vezuju uglavnom za sektor uprave i administracije i da je dakle neophodno izučavati ih u okviru poslovne korespondencije iz oblasti turizma i hotelijerstva.

Funkcionalna analiza u hotelijerstvu - utvrđivanje govornih činova

Prethodno izvršena analiza specifičnih jezičkih potreba po zanimanjima (odnosno sektorima u hotelijerstvu) je suviše uopštena da bismo mogli na osnovu nje da sačinimo konkretan nastavni program. Moramo je dopuniti **analizom funkcija**, koje će stručno lice morati da izvršava u okviru turističkog, tj. hotelijerskog poziva, da bismo mogli da odredimo adekvatni jezički materijal.

Svaka od ovih pet nezaobilaznih funkcija u hotelijerstvu, prikazanih u tabeli koja sledi, navodi nas na konkretne govorne činove:

Oblast koja se odnosi na	GOVORNI ČINOVI
I Doček i prijem gostiju	1. Kako dočekati gosta na recepciji 2. Kako uspostaviti odgovarajući kontakt 3. Kako se rastati sa gostom
II Pružanje usluga	4. Kako ponuditi gostu određenu uslugu 5. Kako dati gostu odgovarajuća objašnjenja u vezi sa hranom, pićem, izletima 6. Kako zatražiti objašnjenje od gosta (uveriti se da smo dobro razumeli) 7. Kako uzeti poružbinu (kako prodati određeni proizvod) 8. Kako uslužiti gosta
III Sugestije od strane gostiju	9. Kako razumeti, primiti komplimente i odgovoriti na njih 10. Kako razumeti i primiti kritike i kako se izviniti
IV Naplaćivanje računa	11. Kako naplatiti
V Zahteve za najrazličitijim informacijama i obaveštenjima	12. Kako dati odgovarajuću informaciju

Na osnovu tabele koja sledi možemo da uočimo u kojoj su meri zastupljeni prethodno prikazani govorni činovi, unutar precizno određenih hotelskih službi:

Službe u hotelu							
Govorni činovi	Recepcija	Restoran	Kuhinja	Aperitiv Bar	Služba na spratovima	Tel. centrala	Uprava
<i>1. Dočekati</i>	+++	++	-	+	-	-	-
<i>2. Uspostaviti i održati kontakt</i>	++	++	-	++	-	++	++
<i>3. Rastati se sa gostom</i>	+++	++	-	+	-	+	-
<i>4. Ponuditi uslugu</i>	++	+++	-	++	+	++	+++
<i>5. Objasniti</i>	+++	++	+	+	+	++	++
<i>6. Zatražiti objašnjenje</i>	+	+	-	+	+	++	+
<i>7. Izvršiti porudžbinu</i>	+++	+++	-	+++	+	+++	+++
<i>8. Uslužiti</i>	+	+++	-	+++	+++	-	-
<i>9. Odgovoriti na komplimente</i>	+	+	+	+	+	+	+
<i>10. Izviniti se</i>	++	++	+	++	++	++	++
<i>11. Naplatiti</i>	+++	+++	-	+++	-	-	+++
<i>12. Dati obaveštenja</i>	+++	+	-	++	++	+++	++

Zaključak

Selekcija odgovarajućeg pedagoškog materijala bi trebalo da proizađe iz gore navedenih činilaca: «dobro osmišljen udžbenik» francuskog jezika turizma i hotelijerstva, morao bi *svakom sektoru u turizmu i hotelijerstvu da ustupi adekvatan prostor*. Taj prostor, dakle, ni u kom slučaju ne bi trebalo da zavisi od značaja koji mu pripada unutar hotela, već od toga u kojoj je meri izražena potreba za korišćenjem francuskog jezika unutar određenog sektora, kao i od same prirode kontakta na francuskom jeziku (pismenim ili usmenim kodom). *Dobro organizovan pedagoški sadržaj odnosno udžbenik bi učenicima tj. studentima bio prezentovan po različitim sektorima u turizmu i hotelijerstvu, a unutar svakog sektora bili bi obrađeni odgovarajući govorni činovi*. Pedagoški primamljivija solucija, po kojoj bi gradivo bilo grupisano po govornim činovima ne predstavlja najidealnije rešenje, jer uglavnom dezorijentiše učenike.

Literatura

Dany, M. (1980) »Le français de l'hôtellerie et du tourisme«, dans *Le Français dans le monde*, No. 149, p. 74

Nastava jezika struke kroz igru loblana simulacija

Résumé: *La Simulation Globale est un Jeu dans lequel l'enseignant avec un groupe d'élèves simule la réalité pour faire acquérir d'une façon dynamique la maîtrise d'une langue. Il s'agit de construire un scénario qu'on situe dans un cadre précis (hôtel, entreprise, hôpital, conférence) que les apprenants animent au fur et à mesure de personnages en interaction en y simulant toutes les fonctions du langage que ce cadre impose.*

Mots clés: *le français sur objectifs spécifiques; jeu, simulation dans la classe, le lieu-thème; les personnages fictifs; hôtel*

Uvod

U oblasti nastave stranih jezika, poslednjih godina se sve više govori o primeni globalne simulacije, o metodi koja se pokazala izuzetno efikasnom posebno u domenu izučavanja jezika struke. Njena primena ima pre svega jezičku funkciju, ali ne treba zanemariti ni pedagošku funkciju globalne simulacije: njenim uvođenjem u učionicu načajno se utiče kod učenika na poboljšanje međuljudskih odnosa, na razvoj kreativnih sposobnosti, na smisao za grupni rad kao i na osećaj odgovornosti i sigurnost u donošenju odluka.

Globalna simulacija zapravo jeste vrsta igre u kojoj nastavnik sa grupom učenika simulira realnost u cilju uspešnijeg ovladavanja stranim jezikom. Zadatak se sastoji u osmišljavanju scenarija koji je potrebno locirati u određeni kadar i u okviru kojeg učenici postepeno animiraju likove u interakciji, uz stalnu simulaciju svih jezičkih funkcija koje taj kadar iziskuje.

Da bismo pokrenuli Globalnu simulaciju u učionici, neophodno je da najpre zamislimo »**mesto događanja- temu**« , a potom da kreiramo **fiktivne likove**.

Osmisliti »mesto ogađanja-temu«, znači zapravo usmeriti imaginarno kod učenika ka jednom mestu događanja koje predstavlja istovremeno i određenu Temu: to može biti ostrvo, zgrada, selo, hotel, preduzeće, međunarodna konferencija... Na tom odabranom mestu ukazuje nam se mogućnost da objedinimo mnogobrojne aktivnosti vezane za razumevanje i izražavanje pisanim i usmenim kodom (koje se u učionici obrađuju često na jedan anatomski način), da ih povežemo jedne s drugima, bez obzira da li je reč o aktivnostima koje pokreću razmišljanje, debatu, kreativnost ili o gramatičkim vežbanjima. Istovremeno nam se ukazuje i mogućnost za eksploatacijom velikog broja autentičnih dokumenata, a samim tim i mogućnost za usvajanjem specijalizovane leksike.

Radi se, zapravo, po Francis Debyser-u, nekadašnjem direktoru BELC-a¹⁸ o postepenom kreiranju, sa grupom učenika, jednog univerzuma sveobuhvatnog diskursa, sa svojim okruženjem i svojim likovima, uvek praćenim individualnim i kolektivnim doživljajima, kao i najrazličitijim interakcijama; reč je u stvari o kolektivnoj konstrukciji jednog sveta,

¹⁸ Bureau pour l'étude des langues et des cultures (Biro koji se bavio istraživanjima i uspostavljanjem veza u oblasti izučavanja francuskog jezika u svetu 70-ih godina prošlog veka u Francuskoj)

ispunjenog doživljajima, simbolikom i jednom kulturom koju razmenjujemo na stranom jeziku.

I tako će »mesto događanja-tema« globalne simulacije, biti mesto na kome se neće samo nizati razne aktivnosti u učionici, već i mesto na kome će se razmenjivati različita životna iskustva, različita kulturološka shvatanja, kao i mesto gde će učenici biti u mogućnosti, (ukoliko se radi o jeziku struke) da iskuse mnoge situacije svog budućeg profesionalnog života.

Nastanak Globalne simulacije u Francuskoj

Sa istorijske tačke gledišta, ideja o uvođenju globalne simulacije u nastavu u Francuskoj rođena je sedamdesetih godina prošlog veka; sam naziv **Globalna simulacija** je nastao u BELC-u, u vreme kada se sa kratkih simulacija, koje su služile kao »pokretači« komunikativnih situacija, prešlo na ozbiljnije simulacije koje su zahtevale više vremena i u kojima se na jedan mnogo složeniji način angažovao veći broj komunikativnih aspekata.

Tih godina javnost u Francuskoj je bila pod uticajem nadrealističkih literarnih strujanja koja veličaju potpunu slobodu kao preduslov za kreativno stvaranje; 1973-e godine F. Debyser objavljuje jedan za drugim 3 članka iz kojih će se na izvestan način i izroditi Globalna Simulacija. U jubilarnom stotom broju časopisa »*Le Français dans le monde*« (časopisa koji se bavi problematikom izučavanja francuskog jezika u svetu), on proklamuje smrt udžbeniku i najavljuje opadanje metodološke iluzije, aludirajući na udžbenik kao nastavno sredstvo.

Nešto kasnije, kasnih 70-ih, tokom letnjih seminara, organizovanih u okviru BELC-a, postepeno se dolazi na ideju, da se sve **aktivnosti vezane za jezičko izražavanje, smeste u okvir jednog imaginarnog mesta događanja**; za takvo mesto odabrano je najpre *Selo*, a nešto kasnije *Ostrvo* i *Zgrada*. U to vreme mnoga istraživanja u metodi nastave stranih jezika bila su usmerena na problem motivacije i na faktor *volje* tokom samog procesa učenja. Sa globalnom simulacijom se upravo uvodi u učionicu jedna nova dimenzija, dimenzija Igre i to u trenutku kada je Igra u nastavi rehabilitovana kao plemenita aktivnost i kada škola počinje »ozbiljno« da se okreće ka tom novom duhovnom stanju. Nastavnici odlažu svoja, često jednolična vežbanja, i uvode, najpre u radu sa odraslima, a tek kasnije sa decom, sve više igre i simulacije.

I tako, osamdesetih godina prošlog veka, globalna simulacija postaje sve zastupljenija u nastavi stranih jezika. To više nije samo slučaj sa opštim jezikom, već i sa izučavanjem jezika struke; prvi pokušaj u osmišljavanju takve simulacije bilo je u Francuskoj *Interplanetarno putovanje* namenjeno pre svega izučavanju francuskog jezika nauke i tehnike. Nekoliko godina kasnije izlaze iz štampe i globalna simulacija *Međunarodna konferencija*, zatim globalna simulacija *Preduzeće* i najzad *Hotel*.

Problematika implementiranja globalne simulacije u institucionalne okvire škola i fakulteta

Mnogi nastavnici stranih jezika se ne usuđuju da primene globalnu simulaciju u svojim odeljenjima jer smatraju da neće biti ozbiljno shvaćeni od strane uprava škola, plašeći se da će im nadzornici zameriti što se ne pridržavaju zacrtanih programa i zvaničnih instrukcija. Problem veoma često predstavlja i ocenjivanje učenika tj. evaluacija postignutih rezultata.

Ipak nastavnik jezika struke je svakako u prednosti u odnosu na nastavnike opšteg jezika jer može uvek da pomiri zahteve zvaničnih programa sa unapred utvrđenim planom za izradu globalne simulacije. On svakako mora unapred da odredi zacrtane ciljeve sa pedagoškog, jezičkog i komunikativnog aspekta, kao i da obezbedi odgovarajući materijal i autentične dokumente koji su mu neophodni u izradi globalne simulacije. Neophodno je takođe da blagovremeno osmisli kreativne tehnike animacije. Nastavnik može isto tako da uvrsti u Igru, tamo gde to smatra korisnim, određene elemente programa, a može i da se upusti u izradu globalne simulacije sa svojim odeljenjem ne napuštajući udžbenik stranog jezika koji obično koristi u nastavi.

Nedavno sprovedena istraživanja u zapadnoevropskim zemljama upravo pokazuju da globalne simulacije postaju sve popularniji vid nastave poslednjih godina i da se zahvaljujući njima postižu rezultati baš tamo gde je primena konvencionalnih metoda zatajila; jer, paralelnim uvođenjem u učionicu igre i učenja, u školu se integriše zadovoljstvo kao jedan od osnovnih pokretača učenja.

Primena Globalne simulacije u nastavi jezika struke

Funkcionalna Globalna simulacija, odnosno Globalna simulacija sa posebnom namenom, ima za okvir određeni poziv – određenu profesiju. Tako je globalna simulacija Bolnica pre svega namenjena budućim zdravstvenim radnicima, globalna simulacija Hotel budućem osoblju u turizmu i hotelijerstvu, a globalna simulacija Međunarodna konferencija budućim diplomatama ...

Funkcionalna Globalna simulacija je bliža realnosti jer mora da vodi računa o specifičnim jezičkim i komunikativnim potrebama svojih učenika koji se odnose na konkretne specijalizovane oblasti. Ipak, cilj funkcionalne Globalne simulacije nije da isključivo obuhvati okvire određene profesije na jedan mehanički način; ona u sebi, pre svega, integriše život, sa svim svojim slučajnostima, sudbinama, tragičnim i uzbudljivim događajima, jer i to su izuzetno važne komponente svakog poziva. Učenik, čiji je zadatak da prikupi što više materijala (autentičnih dokumenata), uključuje se u Igru u kojoj tumači određenu ulogu, suočavajući se sa situacijama koje ga zapravo pripremaju za budući scenario profesionalnog života, za scenario u kojem ima i mnogo neočekivanog, jer veliki je broj i takvih situacija na radnom mestu.

Ukoliko Globalnu simulaciju primenimo u nastavi sa učenicima ili studentima koji se profesionalno obučavaju, ona će im omogućiti da se usavršavaju profesionalno obogaćujući svoj rečnik specijalizovanom terminologijom i govornim činovima neophodnim u profesionalnoj komunikaciji. Ukoliko je primenjujemo u nastavi sa već obučanim i kvalifikovanim kadrom, ona omogućava svim polaznicima reaktiviranje i obogaćivanje znanja

neophodnog za poziv za koji su se opredelili i u kojem su najčešće izloženi direktnom kontaktu sa klijentelom.

U nastavi jezika struke u Francuskoj, Globalne simulacije *Bolnica, Hotel, Preduzeće i Međunarodna konferencija* su se pokazale kao veoma zahvalne za primenu u učionici. Priručnik za izradu globalne simulacije *Preduzeće*, namenjen pre svega onima koji izučavaju poslovni francuski jezik, sačinili su C. Fauvet, J.-P. Guidecoq i J.P. Raveneau 1991. godine; globalnu simulaciju *Međunarodna konferencija* namenjenu budućim diplomatama i visokim funkcionerima ministarstava inostanih poslova osmislili su Ch. Cali, M. Cheval i A. Zabardi 1995. godine. Oba udžbenika su izašla u Francuskoj u izdanju Hachette-a. Priručnik *Zgrada*, objavljen još davne 1986. godine od strane istog izdavača, a čiji su autori F. Debyser i F. Yaiche, može takođe da posluži za izradu globalne simulacije *Bolnica*.

Predstavljanje modela za izradu globalnih simulacija sa posebnim osvrtom na globalnu simulaciju Hotel

U poslednjih 20 godina u Francuskoj izrađen je veliki broj uzoraka za izradu globalnih simulacija namenjenih izučavanju opšteg jezika i izučavanju jezika struke. Izrađeni su modeli za globalnu simulaciju *OSTRVO, ZGRADA, CIRKUS, SELO, HOTEL, KRSTARENJE, KVART, BOLNICA, AUTOBUS, EKSPEDICIJA, PREDUZEĆE, MEĐUNARODNA KONFERENCIJA...*

Mnogobrojne druge teme mogu poslužiti za izradu Globalne simulacije. F. Yaiche u svom udžbeniku *Globalne simulacije - uputstvo za upotrebu*, osim već ranije navedenih tema predlaže kao mesto lociranja Globalne simulacije i farmu, avion ili voz, pozorište ili bioskop, diskoteku, školu, kamp, kafić ili restoran, rat... Tema globalne simulacije mogu biti i novine, koncert, Vlada, turističko naselje, automehaničarska radionica, sajam ili izložba, naftna platforma, politička partija ili sindikat, robna kuća ili supermarket...

Tok tipske globalne simulacije

Uobičajeno je da se svaka globalna simulacija sastoji iz nekoliko različitih etapa:

1. Etape osmišljavanja okruženja i dekora odabranog mesta događanja - teme;
2. Etape kreiranja fiktivnih likova;
3. Etape uspostavljanja interakcija;
4. Etape u koju će se uvrstiti pisani elementi;
5. Etape u koju je potrebno uvrstiti različite događaje.

Treba napomenuti da se odabrane aktivnosti mogu i tako organizovati da se na jedan dinamičan način prepliću jedne s drugima, smenjujući se; već u samoj početnoj fazi u simulacije mogu da se uvrste događaji i interakcije, a sve u zavisnosti od unapred definisanih potreba ciljne grupe i od trajanja same Igre.

Dužina trajanja globalne simulacije

Mnogobrojni parametri mogu da utiču na tok i trajanje same simulacije: jezički nivo učenika, redovnost i dužina časova, kreativnost i entuzijizam učenika, kao i ličnost samog nastavnika i njegova spretnost u manipulisanju određenim tehnikama... Globalna simulacija se može realizovati u trajanju od 10 pa sve do 100, i više časova. Ukoliko se opredelimo za **intenzivan model** izrade trebalo bi za nju izdvojiti pedesetak časova uz primenu svih neophodnih i fakultativnih etapa Globalne simulacije. (nešto kasnije prikazanih na modelu globalne simulacije *Hotel*). Za **ekstenzivan model** odabraćemo samo određene etape šeme za izradu i izdvojiti petnaestak časova za simuliranje. Najzad, **kombinovani model** podrazumeva izradu globalne simulacije uz upotrebu uobičajenog udžbenika za izučavanje stranog jezika i zahteva oko dvadeset časova za Igru. U slučaju da se opredelimo za ekstenzivan ili kombinovani model važno je posvetiti bar jedan čas sedmično Globalnoj simulaciji.

Ukoliko uzmemo u obzir da nastavnik raspolaže sa 40-ak časova za njenu realizaciju, sledeća tabela sa uvrštenim podacima o samom toku igre može da nam da izvestan uvid u određenu satnicu .

10 časova	20 časova	10 časova
<i>Kreirati</i>	<i>Udahnuti život uz pomoć</i>	<i>Uvrstiti</i>
1. mesto i okruženje	3. interakcija	5. različita događanja i nezgode
2. fiktivne likove	4. pisanih dokumenata	

Predstavjanje Globalne simulacije Hotel po uzoru na A.Patchod-a

U najrazličitijim pedagoškim kontekstima u svetu izrađen je veliki broj modela za izradu Globalne simulacije Hotel. Ona jeste namenjena pre svega izučavanju jezika struke, ali se može iskoristiti i u odeljenjima u kojima se izučava opšti jezik, te se u prilog toj tvrdnji možemo pozvati na čuvene romane koji imaju za okvir hotele ili porodične pansione: Agatha Christie, P.D. James, John Irving, itd.

Godine 1996. izašao je iz štampe udžbenik **Globalna simulacija – Hotel**, autora Alain Patchod-a, publikovan u Francuskoj u izdanju Hachette-a, namenjen prvenstveno učenicima hotelijerskih i turističkih škola, studentima turističkih i hotelijerskih fakulteta, kao i svim turističkim radnicima koji koriste francuski jezik u struci; preduslov za korišćenje ovog priručnika je poznavanje osnova francuskog jezika (minimum 150 do 200 časova).

Globalna simulacija Hotel ima za cilj da pomogne učenicima da, usvajajući specifičnu leksiku, uvežbavajući odgovarajuće govorne činove u različitim komunikativnim situacijama i sastavljajući dijaloge i najrazličitije tekstove, usavrše francuski jezik u okviru svoje struke (hotelijerstvo, turizam). *Globalna simulacija Hotel* insistira takođe na aktiviranju učenikovih znanja vezanih za profesiju i to najčešće u direktnom kontaktu sa klijentelom, unutar najvažnijih sektora u hotelu: na recepciji, u službi na spratovima, u prodajnoj službi, u restoranu...

U svom priručniku (str. 127), na stranicama sa desne strane, nailazimo na model izrade *Globalne simulacije Hotel*, kao i na definisane ciljeve po etapama. Sa leve strane, autor iznosi neophodne detalje, kao i mnogobrojne tabele koje služe za donošenje kolektivnih odluka. Tu se nalaze i mnogobrojni dokumenti, sugestije za realizaciju aktivnosti (prikazani sa desne strane), kao i veliki broj radova učenika koji služe kao ilustracija.

Patchod nam u svom udžbeniku predstavlja tri nezaobilazne faze u okviru *Globalne simulacije Hotel*, a to su:

1. postavljanje kulisa,
2. kreiranje likova, i
3. animiranje samog Hotela.

1. Postavljanje kulisa: Zajedno sa učenicima zapitaćemo se gde da smestimo hotel; u koju zemlju, u koju regiju, sa kakvim okruženjem, za koju klijentelu, sa kakvom arhitekturom, kakvim enterijerom, kakvim komforom, kojim uslugama, kojim cenama? O tome se razgovara, donosi se odluka i »izgrađuje« se jedan deo hotela. Učenici mu daju ime, nude ga klijenteli, uvrštavaju u vodič, reklamiraju turističkim agencijama, kreiraju prospekt hotela...

2. Kreiranje likova :

- **klijentela:** muškarci, žene, deca pa i životinje; veća ili manja grupa inostranih gostiju koja predstavlja najvažnije socio-profesionalne kategorije jednog društva, a kojoj možemo dodati nekoliko nesvakidašnjih likova.
- **personal:** kvalifikovan, motivisan, odan, dinamičan, koji aktivno i direktno učestvuje u funkcionisanju i upravljanju preduzeća.

Neophodno je kreirati gore navedene likove, a zatim ih rasporediti po hotelu.

3. Animacija: Potrebno je da osmislimo:

- **interakcije** da bismo mogli da animiramo i oživimo hotel. Svi se u hotelu međusobno poznaju: rade zajedno, sreću se svakodnevno, simpatišu jedni druge, razgovaraju, prepiru se. U hotelu se uvek nešto dešava: na recepciji, u sobama, u kancelarijama, u aperitiv-baru. Toliko, dakle, različitih i uzbudljivih situacija koje očekuju buduće turističke radnike i u profesionalnom životu.
- **dogadjaje**, od onih najveselijih do onih najtužnijih, od onih uobičajenih do neočekivanih, a koji podrazumevaju učešće personala i klijentele.
- **budućnost hotela:** sa svim svojim uslugama i ponudom, hotel predstavlja određeni proizvod. Kao i svaki drugi proizvod, on takođe ima svoj vek trajanja. Šta će se sa njim dogoditi nakon 10 godina od otvaranja?

Evo kako A. Patchod u svom udžbeniku *L' Hôtel-Simulation globale* (str.10) prikazuje uporedni pregled neophodnih i fakultativnih etapa ove igre, kao i one etape koje autor korisnicima izrazito preporučuje.

NEZAIBILAZNE ETAPE	ETAPE KOJE SE IZRAZITO PREPORUČUJU	FAKULTATIVNE ETAPE
1. Postaviti kulise - Odabrati mesto za lokaciju hotela - Utvrditi kategoriju hotela, osmisliti ponudu - Postaviti fasadu - Osmisliti »tajno mesto«* - Dati ime, osmisliti logotip, natpis, cenovnik	- Zamisliti regiju - Zamisliti ambijent - Soba i (ili) hol recepcije - Vodiči - Prospekt - Pravilnik	- Aperitiv-bar, sala za sastanke - Unutrašnja dekoracija - Putnička agencija - Reklamna kampanja - Promotivna prodaja - Telefonska sekretarica
2. Kreirati likove - Klijentelu, osoblje - Rasporediti ih po hotelu; - Listice za identifikaciju, curriculum vitae	- Vrsta posla (osoblje) - Portreti i dogodovštine iz života personala i klijentele - Okarakterisati personal i klijentelu - Predvideti radna mesta	- Dan za odmor (personal) - Kako gost provodi dan?
3. Oživeti hotel - Predstavljanje, dijalozi, aktivnosti	- Služba na spratovima	- U aperitiv-baru - Razgovor van radnog mesta
4. Događaji - Odabrati dva događaja: na primer: strani gost koji se očekuje na recepciji se ne pojavljuje...	- Bal pod maskama	- Izlet - Zločin u hotelu - Autoput
5. Nakon deset godina - zamisliti kraj i ispričati ga	- Promena vlasnika hotela	

*neobično mesto, npr. soba u kojoj odseda naslednica Romanovih ili slavni pisac koji nikada ne izlazi iz sobe.

Pokušajmo da se zaustavimo, zajedno sa učenicima, na jednoj od nezaobilaznih etapa *Globalne simulacije Hotel*: **odaberimo lokaciju našeg hotela i postavimo kulise.**

Da bismo odredili geografski položaj hotela, zapitaćemo se zajedno sa učenicima u kojoj zemlji, u kojoj regiji, na kojem mestu smestiti hotel. Ukoliko je naše odeljenje brojno, opredelićemo se za rad po grupama. Svaki učenik (odnosno predstavnik grupe) će predložiti jednu zemlju i jednu regiju navodeći razloge svog izbora. I tako, formiraćemo jednu listu različitih predloga. Zatim, nakon razmene mišljenja i stavova, svi učenici će se složiti oko izbora:

- a. **jedne zemlje:** nakon diskusije o tome koje su prednosti i nedostaci lociranja hotela u inostranstvu odnosno u svojoj zemlji.

- b. **jedne regije:** treba izbegavati regije koje imaju veliki priliv gostiju samo u određenom periodu godišnje ili regije u koje pristiže samo poslovna klijentela.
- c. **položaja hotela:** hotel ne možemo smestiti bilo gde, jer će se njegov položaj odraziti na kategoriju hotela kao i na klijentelu koja će u njemu boraviti. Treba, takođe, dobro razmisliti o mogućnostima prilaza samom hotelu kao i o ambijentu koji ga okružuje.

Ukoliko se odlučimo da hotel smestimo u našu zemlju, bićemo u prilici da je još bolje upoznamo, a da pri tom lakše i brže dođemo do željenih informacija. Ukoliko se opredelimo za razvoj kreativnih sposobnosti kod učenika, delotvornije će biti da hotel smestimo u inostranstvo, jer ćemo na taj način uneti još više inventivnosti u komunikativne situacije, što će doprineti većoj efikasnosti u ovladavanju stranim jezikom.

Lokacija samog hotela je veoma značajna jer će uticati na sve kreacije koje će tek uslediti. Treba izbegavati ekstremne situacije: hotele koji raspolažu najraznovrsnijom animacijom, kao i one lišene svake mogućnosti za zabavu.

Ukoliko se odlučimo da hotel smestimo na moru, imamo niz mogućnosti. Možemo ga postaviti blizu plaže, pored marine, 50 metara od morske obale, 5 minuta peške od mora, nedaleko od plaže i od centra grada, na samoj morskoj obali itd.

Nakon zajedničke odluke o lokaciji hotela, potrebno je da sa učenicima ispunimo tabelu (koja će nam stalno biti pred očima u učionici), a koja služi za donošenje kolektivnih odluka kojih se svakako moramo pridržavati tokom čitavog procesa simuliranja. Evo prikaza jednog dela tabele:

Položaj hotela	Prevozna sredstva	Tip hotela	Broj soba	Klijentela	Okruženje

U tabelu ćemo takođe uneti adresu i broj telefona hotela, a zatim ćemo učenike podeliti po grupama i zadati im da:

- 1) Nacrtaju plan kvarta u kome je smešten hotel
- 2) Sačine mali plan hotela (spolja, enterijer-prizemlje, spratovi)
- 3) Opišu fasadu hotela (korišćeni materijali, boje,dekoracija, prozori, balkoni)
- 4) Odaberu naziv hotelu
- 5) Osmisle i nacrtaju logotip firme

Zapitaćemo se sa koliko dvokrevetnih soba raspolaže hotel, sa koliko jednokrevetnih, sa koliko apartmana itd, a zatim ćemo:

- Sačiniti plan jednokretnih i dvokrevetnih soba
- Opisati jednu od soba sa pratećom opremom (*slike, osvetljenje, nameštaj, sa ili bez televizora, mini-bar...*)
- Opisati kupatilo (*opremljenost, korišćeni materijali, dominantne boje...*)
- Nabrojaćamo određene predmete koje hotel besplatno stavlja na raspolaganje gostima (*sapuni, šibice, kape za kupanje*)
- Sastavićemo uputstva koja gosti nalaze u sobama o uslugama u hotelu (*prtljag, čišenje, peglanje, menjačnica, cveće, servis za čuvanje dece, telex, obilasci grada...*)
- Smislićemo neku novu uslugu u hotelu
- Opisaćamo hol, recepciju, salon
- Opisaćemo salu za sastanke
- Opisaćamo aperitiv-bar
- Sačinićemo vinsku kartu sa svim pićima iz aperitiv bara
- Sačinićemo plan sale za doručak
- Opisaćemo »švedski sto« u sali za doručak
- Opisaćemo plato na kojem se služi doručak u sobama
- U zavisnosti od opremljenosti hotela, izvršićemo klasifikaciju hotela (tip hotela može biti turistički, gradski, hotelska rezidencija, motel, hotel klubskog tipa itd., a to će ujedno biti i prilika da učenike uputimo u kategorizaciju hotela)
- Sastavićemo cenovnik hotelskih usluga, pridržavajući se već utvrđenih tarifa za određenu kategoriju hotela
- Sačinićemo vizit karticu hotela
- Napravićemo papire za pisanje pisama sa hotelskim memorandumom (naziv, adresa, broj telefona, telexa)
- Sačinićemo reklamni prospekt hotela (sa tekstom i slikama)
- Sastavićemo prezentaciju hotela nalik na onu iz turističkih vodiča (naziv, kategorija, oznaka, adresa, broj telefona, cene (od-do); položaj i okruženje, kratak opis soba; opremljenost ostalim sadržajima, itd...)

Zaključak

U ovoj igri, nazvanoj Globalna simulacija, učenici zajedno sa svojim nastavnicima učestvuju u jednom pravom **procesu razmene** – procesu koji podstiče izražavanje, komunikaciju i prisnost i doprinosi razvoju osećaja odgovornosti i samostalnosti kod učenika.

Za nastavnika, Globalna simulacija predstavlja priliku da se pomalo »udalji« od izvesne rutine prisutne u nastavi. Ona mu pruža mogućnost da varira aktivnosti i uloge kao i da istovremeno radi na više »frontova«. S obzirom da objedinjuje istovremeno aktivnosti koje podstiču razumevanje i izražavanje, i to oko jednog zajedničkog projekta, globalna simulacija predstavlja suprotnost uobičajenom času stranog jezika, «izdeljenom» uglavnom na različite aktivnosti: razumevanje, izražavanje, gramatika...

Posmatrač globalne simulacije uočava na prvi pogled da učenici, iako unutar učionice, nisu nimalo pasivni ni statični. Sve vrvi kao u košnici. Razmenjuju se informacije, konsultuju se

drugovi, odnosno nastavnik, neprestano se nešto zapisuje, beleži, prepisuje... U učionici vlada uzbuđenje i smeh i u njoj se zapravo dešava život, a i sami učenici zaboravljaju da se nalaze unutar jedne prostorije u koju, nažalost, veoma često, nerado ulaze!

Sve su to verovatno razlozi zbog kojih su se mnoge stručne škole i fakulteti (pogotovu u Italiji i Španiji), opredelili da »finalizuju« nastavu stranog jezika na ovaj način.

Literatura

Dany M., Laloy, J. R. (1980) *Le français de l'Hôtellerie et du tourisme*, Paris: Hachette

Dubois, Ch. (2000) » Former aux métiers du tourisme«, dans *Le français dans le monde*, No. 309, 2000

Latifi, M (1993). *L'Hôtellerie en français*, Paris: Didier-Hatier

Patchod, A. (1996) *Simulations globales –Hôtel*, Paris: Hachette-FLE

Točnac-Milivojev, D. (1997) *Metode u nastavi i učenju stranog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Yaiche, F. (1996) *Les simulations globales-modes d' emploi*, Paris: Hachette-FLE

Discourse analysis in an ESP classroom: A view from genre analysis

Apstrakt: *Ovaj rad govori o primjeni analize žanra u radu sa studentima engleskog kao jezika struke. U prvom dijelu date su definicije i kratak prikaz analize žanra kao discipline. Nakon toga u radu se govori o različitim načinima i aktivnostima primjene analize žanra u radu sa studentima. Kao primjer je uzet model strukture uvoda naučnih članaka iz oblasti ekonomije. Cilj rada je da pokaže koliko poznavanje principa analize žanra može doprinijeti kreiranju različitih vrsta teksta sa kojima se studenti mogu sresti tokom studiranja ili na poslu.*

Key words: *genre analysis, pedagogical implications, academic writing, moves, steps, modelling, guided practice, composition*

Introduction

There has been a considerable interest in genre-based analysis of different sorts of texts in the last two decades. Derived from discourse analysis and ESP respectively, genre analysis can be considered the sixth phase in the development of ESP, starting with register analysis in the sixties, through discourse analysis, needs analysis, development of skills and strategies and learning-centred approach.

Let us have a look at some definitions of genre analysis.

Hyland (1992) claims that genre analysis is "directly relevant to the classroom" by emphasising "the crucial importance of rhetorical text structure". Its research findings have established "common rhetorical patterns ... in academic writing" (Dudley-Evans, 1993).

Hopkins and Dudley-Evans (1988) say that the starting assumption of genre analysis is "an explicit description of the way in which texts are organised". Hyland (1992) says that "genre analysis is the study of how language is used within a particular context. Genres differ in that each has a different goal and they are structured differently to achieve these goals".

This approach has been derived directly from discourse and text analysis and has been extensively used in the field of English for Specific Purposes (ESP). However, discourse and text analysis could not provide immediate and direct help in needs analysis, syllabus design and creating materials for ESP courses. Dudley-Evans (1986) claims that text analysis is concerned with the "top-down" analysis that tries to establish general features of all texts rather than with the analysis of particular text types or genres. The research of article introductions carried out by John Swales in 1981 created a sort of a bridge between the basic postulates of discourse and text analysis on one hand and the needs of ESP for appropriate syllabuses and materials on the other.

The widest interest in genre analysis has been in the field of academic discourse out of practical reasons. Article introductions were taken as the first text type to analyse because it was the easiest way to come to grips with the text structure. They are also a good starting point for the classroom work.

A model based on genre analysis

The first genre-based analysis was done by John Swales in 1981. He investigated 48 research article (RA) introductions from different fields of science and presented his findings in the work "Aspects of Article Introductions", offering a four-move model. Swales claims that article introductions have the structure within which a series of moves (parts) appear in a predictable order. Each move consists of several steps. In 1990, Swales offered a revised model consisting of three moves, urged by some criticisms that it was difficult to differentiate between Move 1 and Move 2. However, it is debatable whether the 3-move model solves this problem. I would argue that the choice between 3-move and 4-move model primarily depends on the discipline in which the genre is applied.

In my analysis of research article introductions in economics (Lakić, 1999), I presented a 4-move model characteristic of economics RA. The model relies on the two Swales' models, but includes specific characteristics of economics as well:

MOVE 1: ESTABLISHING THE TERRITORY

Step 1: Showing Centrality

- a. by topic-prominence
- b. by interest
- c. by importance
- d. by standard-procedure

Step 2: Stating Key Characteristics

Step 3: Stating Current Knowledge

MOVE 2: SUMMARISING PREVIOUS RESEARCH

MOVE 3: ESTABLISHING A NICHE

Step 1: Indicating a Gap

Step 2: Question-Raising

Step 3: Hypothesis-Raising

Step 4: Questioning Validity

Step 5: Airing a Problem

MOVE 4: OCCUPYING THE NICHE

Step 1: Describing the Present Research

Step 2: Outlining Purpose

Step 3: Announcing Principal Findings

Step 4: Extending a Finding

Step 5: Indicating RA Structure

Genre analysis in an ESP classroom

Discovering rhetorical structure of different genres, defining the functions of different parts of a given genre and recognising linguistic exponents of these functions is the core of genre analysis. This is also the direction to follow when implementing genre analysis into the ESP classroom.

Genre analysis is usually applied in developing writing and reading skills. It is important to teach students how to schematise the structure of different texts themselves. Teacher has to help them develop their understanding of what it is that allows them to differentiate between different sections such as Method or Discussion and what it is that allows them to argue that one section is more or less effective than another. Raising consciousness about text structure will certainly help our students to produce their own texts or read a text more effectively.

There are a number of ways in which a teacher can provide guidance and constructive input (Hyland, 1992):

1. Modelling. Examples of certain genres can be provided from a variety of sources as models. Genre can be modelled implicitly first by reading and focusing on cultural context of a text and drawing attention to its purpose. Later on, moves or stages can be identified explicitly in order to illustrate how ideas and meaning are typically conveyed. The explicit approach is good for group discussions. This stage implies that general features are examined before specific details. It is also important to stress that insight into rhetorical structure is useful for developing both reading and writing skills.

An example from my own analysis (Lakić, 1999) can be used as a starting point. The following text illustrates the 4-move model of RA in economics:

KEYNES'S GENERAL THEORY: INTERPRETING THE INTERPRETATIONS

Move 1: Establishing the territory	Keynes's General Theory has given rise to a variety of Keynesian research programmes.
Move 2: Summarising previous research	The development of these different Keynesian research programmes is well-documented (see, for, example, Coddington, 1976, Gerrard, 1988; Hamouda and Harcourt, 1988, for surveys of Keynesian and post-Keynesian economics).
Move 3: Establishing a niche	However less attention has been paid to explaining a striking feature of this Keynesian diversity, namely, the stress placed on discovering the real meaning of Keynes's General Theory. The legitimacy of any particular Keynesian research programme has been judged with regard to the authenticity of its implied interpretation of Keynes. Inevitably this concern for authenticity has generated much controversy, enveloping Keynesian economics in a 'doctrinal fog' (Blaug, 1980, p. 221).
Move 4: Occupying the niche	This paper attempts to pierce that Keynesian doctrinal fog. The central thesis is that the causes of the controversy surrounding Keynes's General Theory lie, in part, in the different presuppositions made about the nature of interpretation. It is argued that much light can be shed on the Keynesian debate by drawing on the study of hermeneutics. The structure of the paper is as follows. Section I discusses the atomistic view of interpretation which is implicitly presupposed by most contributors to the Keynesian debate. Two variants of the atomistic view are considered: the objectivist/essentialist approach and the relativist approach. Section II provides an alternative presupposition, the organicist view of interpretation, as exemplified by Ricoeur's dialectical approach in hermeneutics. The paper concludes in Section III with a re-examination the Keynesian debate in the light of the organicist view of interpretation.

(Bill Gerrard, from "The Economic Journal", Vol. 101, No. 405, March 1991.)

Once the students are introduced into the target model, it is possible to proceed with the second stage. However, instead of presenting a model applying a deductive approach, an inductive approach can be used. Students can be given a text, without marked moves and steps, and asked to identify its structure. The quoted model, for example, can be given as a plain text. After students' input, the teacher can start discussion and finally present the appropriate model, initiating further discussion with students aimed at comparing their model with the original one.

In addition to the discussion on the text structure, the teacher can ask students to identify the appropriate vocabulary and grammar that indicate the move structure (discourse markers/linking words, specific parts of speech, use of passive and active, use of tenses etc.). In this way, the analysis does not include only the rhetorical structure, but also linguistic characteristics of that structure (grammar, syntax, semantics).

Another exercise that can be used is a jumbled-text type of exercise. Students are given a jumbled text and are expected to put the sentences/paragraphs in a proper order. Here is an example:

a. Furthermore, an impression has been gained from re-making investigations (Murphy, 1978) that more extreme differences in marking standards are revealed when previous marks and comments are removed from scripts.

b. The aim of this investigation was to test this view by comparing the results of re-making two sets of scripts, one set with previous marks and comments on them and the other set with these removed.

c. In fact, Pilliner suggests that if the second examiner is aware of the marks awarded by the first examiner then this invalidates the independence of the two assessments of the scripts.

d. There are many situations where examination scripts are marked by one examiner and then re-marked by another examiner.

e. Removing the Marks from Examinations Scripts before Re-marking them. Does it Make any Difference?

f. It has been suggested by Pilliner (1965) that one of the critical factors which affect the re-marking of scripts is whether or not the second examiner is aware of the marks awarded by the first examiner.

g. It would seem that, however much an examiner tries to ignore the judgments of a previous examiner when he is re-marking scripts, his own impression of the scripts is bound to be influenced.

h. One examiner may be checking on the marking standards of the other examiner (Black, 1962), or else the marks of the two examiners may be averaged in order to attempt to produce a more reliable assessment (Wiseman, 1949; Wood and Quin, 1975).

(The expected order is: e (title), d, h, f, c, a, b.)

2. Guided practice is the second stage that makes students create their own work. An explicit structure provides a framework for guided practice in the genre. This undoubtedly helps students to clarify their ideas about different moves and polish strategies for organising information.

3. Composition. In some cases the teacher can impose restrictions on content to promote student progress towards expression within a larger discourse. Thus, students are not working on a single aspect in isolation but are developing awareness of interrelationships within a text.

4. Contrastive assessment. Positive feedback and discussion at each stage of writing is necessary as more information on the feature of different genres is available. It is not enough just to encourage students or correct their errors. The teacher can suggest strategies for improvement based on explicit understanding of text requirements. Discussion of rhetorical structure usefully develops in students an increasing control of the metalanguage too (self-citation, metadiscourse etc.). This, in turn, provides a perspective for critiquing their own writing and that of others.

5. Collaboration. Students can both consult the teacher and work together to jointly construct the genre under focus.

Here are some more ideas for pedagogic development suggested by Swales (1981):

- 1) The presentation of colour-coded texts indicating the structure of a given genre for both developing reading via discourse appreciation and as a preparation for writing.
- 2) The marking-up of texts using colour marker pens by the class for discussion and comment.
- 3) Reconstructing jumbled texts in the first instance with the moves out of order, in the second with the individual sentences out of order.
- 4) Exercises concerning different moves based on the key characteristics of each move.
- 5) Cloze exercises on the whole genre under investigation, inserting references into introductory elements, construction of texts based on models, the writing of texts based on simulated library research cards plus title and abstract.

It is also worth mentioning newspapers as a rich source of linguistic data which can be exploited for ESP/ESL courses (Bhatia, 1993). There is a wide range of genres that one finds in them such as headlines, news reports, sports reports, editorials, feature articles, comments, letters to the editor, advertisements, reviews, weather reports, fashion columns and so on. The news reports cover a variety of topics including accidents, disasters, crimes, court cases, politics, matters related to consumers, financial and business matters etc. This can motivate most of the students. Besides, the language used in newspapers is fresh, topical and current. Bhatia (1993) suggests that it is possible to use this source for English for General Purposes, English for Academic Purposes and English for Specific Purposes.

Examples of genres can be also provided by students. This can motivate them to pay more attention to what they are asked to do with the text than when the text is provided by the teacher.

Conclusion

It has been recognised that a modern approach to teaching ESP undoubtedly implies genre analysis. Analysing RA introductions is only a small step in the analysis of different genres. It is useful for professionals who use professional literature for different purposes, but analysing text organisation and its linguistic exponents may also be quite useful to teachers and students. This sort of analysis shows the way to follow in analysing other genres such as all sorts of business letters, M.A. and Ph.D. dissertations, legal texts, newspaper texts etc.

Genre analysis offers us a way forward and helps us not only to look afresh at how texts are structured but why they are structured the way they are. It both reveals communicative processes and serves a pedagogical purpose. Owing to these characteristics, genre analysis has an increasingly important impact on the way we teach ESP.

Literature

1. Bhatia, V. (1991) "A genre-based approach to ESP materials", *World Englishes*, Vol. 10, No. 2, pp. 153-166.
2. Bhatia, V. (1993) *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*, London: Longman.
3. Dudley-Evans, A. (1986) "Genre analysis: an investigation of the introduction and discussion sections of MSc dissertations", in Coulthard M. (ed.) *Talking about Text, Discourse Analysis Monograph No. 13*, Birmingham: English Language Research, University of Birmingham, pp. 128-145.
4. Dudley-Evans, A. (1987) "Introduction to genre analysis and ESP", *ELR Journal*, Vol. 1, Birmingham: English Language Research, University of Birmingham.
5. Dudley-Evans, A. and Henderson, W. (1990) "The organization of article introductions: evidence of change in economics writing", in A. Dudley-Evans and W. Henderson (eds.) *The Language of Economics: The Analysis of Economics Discourse*, *ELT Documents: 134*, London: Modern English Publications in association with the British Council.
6. Dudley-Evans, A. (1993) "Variation in communication patterns between discourse communities: the case of highway engineering and plant biology", in G. M. Blue (ed.) *Language Learning and Success: Studying Through English*, Vol. 3, No. 1, London: Modern English Publications in association with the British Council.
7. Hewings, A. (1990) "Aspects of the language of economics textbooks", in A. Dudley-Evans and W. Henderson (eds.) *The Language of Economics: The Analysis of Economics Discourse*, *ELT Documents: 134*, London: Modern English Publications in association with the British Council.
8. Hopkins, A. and Dudley-Evans, A. (1988) "A genre-based investigations of the discussions sections in articles and dissertation", *English for Specific Purposes*, Vol. 7, No. 2, pp. 113-122.
9. Hyland, K. (1992) "Genre analysis: just another fad?", *Forum*, Vol. 30, No. 2, pp. 14-17.
10. Lakić, I. (1999) *Analiza žanra: Diskurs jezika struke*, Podgorica: Univerzitet Crne Gore i Institut za strane jezike.
11. Robinson, P. (1991) *ESP Today: A Practitioner's Guide*, Hemel Hempstead: Prentice Hall.
12. Swales, J. (1981) *Aspects of Article Introductions*, *Aston ESP Research Report No. 1*, Language Studies Unit, University of Aston in Birmingham.
13. Swales, J. (1990) *Genre Analysis - English in Academic and Research Settings*, Cambridge University Press, Cambridge.

Generative lexicon and functional Discourse Grammar – A close encounter

Apstrakt: *Rad se bavi postojećim i potencijalnim interakcijama lingvističkih terminologija koje pripadaju teorijskim jezičkim modelima navedenim u naslovu, ali i teorijskim interfejsom samih modela. U radu se navode specifična značenja relevantnih stručnih izraza, kao i njihova interaktivna tumačenja, sa ciljem da se ukaže na probleme koji u lingvistici kao naučnoj oblasti mogu nastati upravo usled korišćenja dvosmislenih ili nedosledno definisanih stručnih lingvističkih termina*

Ključne riječi: *lingvistička terminologija, jezički model, stručni izraz, lingvistički termin*

Introduction

“Linguistics is usually defined as the science of a language or, alternatively, as the scientific study of a language” (Lyons, 1992: 21). Like any other science, it has its own technical vocabulary. Most of the technical terms used by linguists arise in the course of their work - that is, they are more or less invented on the spot as the need for their existence occurs. The objection is sometimes made that the terminology or jargon of linguistics is unnecessarily complex. However, most of the everyday terms that are used with reference to language - many of which originated in the framework of traditional grammar - are imprecise or ambiguous. On the other hand, the specialized vocabulary of linguistics serves to clarify, if not completely eliminate those ambiguities.

This paper will deal with issues concerning linguistic terminology belonging to the theoretical linguistic frameworks given in the title. Only a small number of them are translatable, and almost all of them are potentially polysemous. Both of the theories to be examined had (to an extent at least) sprung from the initial GENERATIVE GRAMMAR framework. As such, they used the English language as the initial focus of their study (with the intention to *generalize* and *universalize*, of course), and also used the English language as the *meta language* for naming and describing their discoveries. The relevant terminology was, logically, also in English. Why should this represent a problem? As the theory came to engulf more and more languages (consequently, more and more meta languages) there came about the rising need for translating the existent technical terminology. Various linguists approached this issue in various ways: some translated what could be translated, some transferred, and some invented their own terms. The majority of linguists currently agree that the best way to go about this is probably to *internationalize*, that is to use the existing neo-classical terms, or, in cases of more recent discoveries where this is not possible, to adapt the spelling and pronunciation (that is to transcribe) of a relevant term to a target language.

Yet, this doesn't completely resolve the situation. As was already stated above, most of the linguistic terminology is, if not ambiguous, at least potentially polysemous. This means that some terms can be (and frequently are) used by more than one theory, and various shades of their meaning are adapted to the needs of the theories in question. Therefore, although they may at first be used unanimously, their meaning can shift to some extent as the theory

itself progresses. Serious problems may arise if these shifts result in complete semantic dissonance, or if different authors start using the same terms but with different meanings intended, or if they name the same linguistic concepts in different ways.

The Generative Lexicon

The overview below is based on the book *The Generative Lexicon* (1995), by James Pustejovsky. Briefly, a Generative Lexicon can be characterized as a system involving at least **four levels of semantic representations**. These include the notion of **argument structure**, which specifies the number and type of arguments that a lexical item carries; an **event structure** of sufficient richness to characterize not only the basic event type of a lexical item, but also internal, subevental structure; a **qualia structure** representing the different **modes of predication** possible with a lexical item; and a **lexical inheritance structure** which identifies how a lexical structure is related to other structures in the dictionary, however it is constructed.

For example, what **qualia structure** tells us about a concept is the set of **semantic constraints** by which we understand the word when embedded within a language. The qualia provide the “structural template” over which **semantic transformations** may apply to alter the **denotation** of a **lexical item** or a phrase. Transformations formally map the expression to a new meaning; their application is conditioned by the **semantic and syntactic environment**, within which the phrase appears. **Qualia** do not only structure our knowledge of words, but also “suggest” interpretations of words in context.

Furthermore, Pustejovsky introduces a notion of **semanticity**, analogous to grammaticality (cf. Chomsky, 1957), but ranging over semantic expressions rather than syntactic structures. Semanticity refers to the semantic well-formedness of expressions in a grammar.

The Generative Lexicon arrives at a characterization of the lexicon as an active and integral component in the composition of sentence meanings. His approach “conflates” different **word senses** into a single **meta-entry**, encoding regularities of word behaviour dependent on context, and as a result greatly reducing the size of the lexicon. These meta-entries are called **lexical-conceptual paradigms**. This characterization constraints what a possible word meaning can be, through the mechanism of **well-formed semantic expressions**.

Hence, Pustejovsky's GL includes multiple **levels of representation**, for the different types of lexical information needed. Under this view, there is no way in which meaning can be fully and completely separated from the structure that carries it. Also, the semantics of natural language should be the image of non-linguistic conceptual organizing principles - that is, the meanings should somehow reflect the deeper conceptual structure in the cognitive system.

Functional Discourse Grammar

“Functional Grammar (**FG**) established itself in the 80’s and 90’s as one of the major European models of the grammatical organization of human languages. Its founder was Simon Dik (1940-1995) of the university of Amsterdam” (Mackenzie, 2003: 38).

FG (or **FDG**, yet the purpose of this paper is not to attempt at the nominal difference, since it is of a strictly theoretical nature) is *functional* in positing that language above all is an instrument of communication between human beings. **FG** is a grammar because it is concerned with explaining the formal properties of languages. It aims at explaining various linguistic phenomena in terms of their *instrumentality*, that is “the contribution they make to language users’ attempts to influence each other by using language” (Mackenzie, 2003: 38). According to this theory, each sentence encodes one or more meanings, and each of these meanings can be represented by the means of precise *predicate logic*. “The *meaning* is not identical to *speaker’s intention*, rather the meaning is itself instrumental in the speaker’s attempt to influence the addressee ” (Mackenzie, 2003: 40).

The formalism combines various sorts of information into one single representation:

- about the major words in the sentence (*the predicates*)
- about the semantic requirements of those predicates (*argument structure*)
- about the speaker’s perspective on the meaning of the whole sentence (*syntactic functions*)
- about the speaker’s expectations concerning the addressee’s awareness of various segments of the information imported (*pragmatic function*)
- and about the various ways in which the speaker can modify the various components of the meaning (*operators*)

(www.functionalgrammar.com)

The *underlying representation* is a single complex structure consisting of *four different layers*, showing each sentence as a *speech act* incorporating a *proposition*, which contains a *predication*, the nucleus of which is a *predicate*; each level has its own set of *operators* and *satellite positions*.

Functional Discourse Grammar has 4 components: *grammatical*, *communicative*, *contextual* and *output*, where the GRAMMATICAL COMPONENT also contains 4 layers: the *interpersonal* level, the *representational* level, the *structural* level, and *phonological* level.

Finally, FDG has *top-down organization*: it starts with the speaker’s intention and is working its way down to the articulation of the linguistic expression.

The Close Encounter

At first glance, both theories aim at what modern linguistics calls *language description*, being strikingly different only in that that GL uses an individual lexical unit (i.e. a word) as a focus of its analysis, whereas FG uses a sentence. Both theories term these centers of attention as polysemous, possibly ambiguous, and above all context dependent. FDG (as

opposed to GL which is bottom-up oriented) has a top-down organization: it starts with the speaker's intention as it is realized in the *context* and works its way down to the articulation of the individual linguistic expression, also by means of, apart from well defined theoretical postulates, recursive formal descriptions in some aspects very similar to the GL relational calculus. Moreover, from the GL angle, there is this entirely different type of semantic data which involves the so-called *reading between the words* which is possibly the new type of data that would unify the work of FDG (and the related approaches) with the GL framework for Lexical Semantics, even though some more mainstream standpoints on the two would classify (and possibly separate) them into *competence* and *performance* descriptions, which as such should have very little interest for unified future endeavours. The Incremental version of FDG (usually abbreviated as IFG) (Mackenzie, 2003: 40) even attempts at some more cognitive issues (such as word versus thought order etc.) bearing some resemblance to what we find in recent work of Jackendoff's, who also claims that a complete model for semantics must take into account the deeper conceptual principles, and also include the true nature of thought.

Given all that, let us take a glance at the following:

*"The human language capacity is a reflection of our ability to categorize and represent the world in a particular way. What is uniquely human is not language per se so much as the **generative ability** to construct the world as it is revealed through language...Our research suggests that **lexical and conceptual decomposition** is possible if it is performed generatively. Rather than assuming a fixed set of primitives, we assume a **fixed number of generative devices** that can be seen as constructing semantic expressions... For this reason we can think of a dictionary of concepts as a **generative lexicon**"* (Pustejovsky, 1995: 89).

*"FG aims at a maximum of practical applicability in the analysis of diverse aspects of language and language use. An attempt is made to reach the goal by maximizing the degree of **typological adequacy**, while minimizing the degree of **abstractedness of linguistic analysis**:*

- ***transformations** in the sense of structure changing operations are avoided*
- ***empty elements** in underlying structure which do not receive expression are avoided...*
- ***abstract lexical decomposition** is not applied (instead the semantic relations between words are accounted for through meaning definitions)".*

(www.functional grammar.com)

What should be obvious is that there are some further differences in the goals of the two theories as well. Consequently, their terminology is at times confusing, due to the existing overlaps in the approach, accompanied by the above mentioned diversities.

What FG terms as **ABSTRACT** in GL is supposed to be **INSTRUMENTAL** in FG. Partially, however, both terms refer to the same dimension of the semantic model: ABSTRACT means a conceptual description, separated from the concrete, definite concept, expressed in formalism, and for the purpose of understanding language in context. INSTRUMENTAL should mean something like language use from the view point of a language user, but the

latter does not exclude *meaning in context* or rather *understanding* the meaning in context. Therefore, a certain degree of abstract formalism seems unavoidable if one is to arrive at a successful language description. There also seems to exist a significant overlap in what these two terms denote, even though both authors, as well as their followers, intend to use them as completely divergent.

Both theories include to some extent complex semantic representations; GL has **LEVELS** and FG has **LAYERS**, but essentially they probably mean the same. They denote various steps, or stairs rather for FG, which comprise the whole complex structure of a given linguistic model. The difference there is that while GL allows for an extensive use of **TRANSFORMATIONS**, FG attempts at minimizing their utilization; still, it may be somewhat problematic to explain how is the **TOP-DOWN** (meaning looking down from the context onto a single lexical representation) FDG organization to be interpreted if the layers do not affect each other, that is if there are no structure-altering transformations?

Another puzzling question, and it is indeed a puzzle across linguistic theories, is the terminology connected with what traditional grammar terms as **ADVERBIALS**. The cause of confusion here is the fact that FG calls them **SATELLITES** (which is simply a different term) and/or **OPERATORS**. Operators are in GL understood in the same way as they are understood in Generative Grammar: "an element, such as a quantifier or a wh- phrase which A-bar binds a variable at LF" (Chomsky, 1957: 90). This is also a definition adopted by a number of modern linguistic theories, and the fact that FG terms adverbials as operators creates confusion and problems, especially from a view point of a student as well as from a researcher.

Another interesting term that both theories have in common is **UNDERLYING REPRESENTATION**. The problem lies not so much in the fact that there are two different basic units of analysis (word vs. sentence), but rather in what they themselves denote. Generative tradition closely connects underlying representations and transformations. The GL theory uses them in the same fashion, since all of the semantic (or syntactic for that matter) depth is accompanied by a certain number of generative devices (i.e. transformations) which make the whole system work. Since FG dislikes transformations, and avoids to use them as structure-altering devices, the term underlying representation may posit a problem or two, especially if one is studying both theories simultaneously. The source of the confusion lies in that the FG layers need to have some sort of interaction, or some kind of dynamics pacing up with the context, and if there are no transformations, it seems difficult to interpret that which, GG at least, considers a legitimate underlying representation.

Conclusion

In summation, it would probably be appropriate to claim that these two theories are really a part of the same school of linguistics, only with a slightly different ultimate goal. The overlap can be confirmed by taking a closer look at the relevant terminology they have in common. A suggestion to a solution of the terminological problem may be a shared terminological *glossary* which both students and linguists could use with much less (if any at all) difficulty and confusion. As the theories themselves progress, since both of them *are*

currently working models, they may grow even more divergent. However, this recent statement of professor Pustejovsky's suggests just the opposite: "... *there is an entirely different type of semantic data which involves reading between the words. That is really the new type of data, which unifies work in Discourse Semantics, Update Semantic models and Lexical Semantics. Reading between the words from the bottom up or from the top down, i.e., from context. My own type of data that I've tried to push, as being necessarily not ignorable, is just that type of data*" (Pustejovsky, 2004).

APPENDIX

Relevant terminology - *The Generative Lexicon*

- argument structure
- co-composition
- cognitive system
- concept
- conceptual structure
- event structure
- formalism
- formal semantics
- generative devices
- Generative Lexicon (GL)
- individual lexical representations
- lexical inheritance structure
- lexical item
- lexical-conceptual paradigm (lcp)
- leveled semantic representation (four different levels)
- meaning in context
- meta-entry
- modes of predication
- non-linguistic conceptual organizing principles
- qualia structure
- qualia: constitutive, formal, telic, agentive
- semantic environment
- semantic transformations
- semantic unit
- semanticity
- semantics
- semantics of natural language
- transformations
- well-formed semantic expression
- word sense

Relevant terminology - *Functional Discourse Grammar*

argument
argument structure
context
contextual realization
formal semantics
formalism
Functional Grammar (FG)
instrumentality
interpersonal level
layers of meaning
linguistic expression
meaning
meaning in context
operator
output
phonological level
pragmatic function
predicate
proposition
representational level
satellite
satellite position
semantic unit
sentence
speaker's intention
speech act
structural level
syntactic function
top-down organization
underlying representation

References

- Bloomfield, L. (1933) *Language*, New York: Henry Holt
- Chomsky, N. (1957) *Syntactic Structures*, The Hague: Mouton
- Grimshaw, J. (1990) *Argument Structure*, Cambridge, Mass.: The MIT Press
- Haegeman, L. and J. Gueron (1999) *English Grammar: A Generative Perspective*, Oxford & Malden: Blackwell Publishers Ltd
- Heim, I. and A. Kratzer (1998) *Semantics in Generative Grammar*, Oxford & Malden: Blackwell Publishers Ltd
- Horrocks, G. (1987) *Generative Grammar*, London & New York: Longman Group UK Limited
- Jackendoff, R. (1972) *Semantic Interpretation in Generative Grammar* Cambridge, Mass.: The MIT Press
- Jackendoff, R. (1990) *Semantic Structures*, Cambridge, Mass.: The MIT Press

- Jackendoff, R. (2002) *Foundations of Language*, New York: Oxford University Press. Inc
- Katz, J. and J. Fodor (1963) «The Structure of a Semantic Theory», *Language*, 39, pp. 170-210
- Lappin, S. (ed.) (1997) *The Handbook of Contemporary Semantic Theory*, Oxford & Malden: Blackwell Publishers Ltd
- Lyons, J. (1992) *Language and Linguistics*, Cambridge and New York: Cambridge University Press
- Mackenzie, J. L. (2003) »Functional Discourse Grammar«, *The European English Messenger*, XII/2, pp. 38 – 43
- Mackenzie, J. L. and M. A. Gomez-Gonzales (eds.) (2004) *A New Architecture for Functional Grammar*, Berlin and New York NY: Mouton de Gruyter
- Pustejovsky, J. (1995) *The Generative Lexicon*, Cambridge, Mass.: The MIT Press
- Pustejovsky, J. (2004) "Using meaning postulates is admitting defeat", *Ta!*, the Dutch student' magazine for computational linguistic <http://www.let.uu.nl/~Anne-Marie.Mineur/personal/Ta/Pustejovsky.html>
- www.functionalgrammar.com

Izvori motivacije za nominaciju lekovitog bilja u francuskom i srpskom jeziku

Résumé: *Dans ce travail nous avons procédé à une étude synchronique des bases de nomination des plantes médicinales. Les noms ont été classés dans de nombreux groupes sémantiques selon les caractéristiques de plantes et selon les différentes realia qui ont motivé la nomination de plantes médicinales. Il a été observé que les groupes les plus nombreux concernaient la nomination métaphorique selon les caractéristiques morpho-anatomiques de plantes ou selon les nominations des parties du corps. De nombreuses correspondances ont été constatées après l'analyse parallèle effectuée en serbe et en français.*

Mots-clés: *plantes médicinales, noms, analyse sémantique, motivation métaphorique, motivation directe*

Podsticaj za nastanak ovog rada bila je želja da se na neki način pomire dve naučne discipline – nauka o jeziku kao moje naučno opredeljenje i farmacija kao oblast jezika struke kojim se profesionalno bavim.

Da bi se utvrdili izvori motivacije za nominaciju biljaka u obzir je uzeto preko 3500 naziva biljaka koji su motivisani sa sinhronijskog stanovišta, a čija je motivisanost potvrđena različitim podacima u literaturi. Važnu ulogu u nominaciji imale su upadljive karakteristike biljke koje privlače pažnju nominatora i sposobnost biljke da zadovolji neke čovekove potrebe. Sledeći raznovrsne podsticaje za nominaciju lekovitog bilja u francuskom i srpskom jeziku analizirani korpus je podeljen u sledećih sedamnaest semantičkih grupa: celokupni izgled biljke, cvet, list, plod, podzemni izdanci, sekret, seme, miris, ukus, dodir, stanište, vreme javljanja, otrovnost, upotreba u medicinske svrhe, upotreba u različite svrhe, narodna verovanja, nazivi motivisani religijskim sadržajima.

U okviru gotovo svake semantičke grupe analiziranih naziva izdvojene su po dve veće podgrupe - neposredno i posredno motivisanih naziva lekovitog bilja. Pod neposredno motivisanim nazivima podrazumevaju se ona imena biljaka koja su rezultat jasno izraženih morfoloških ili upotrebnih karakteristika date biljke. Ovakva vrsta nominacije se najčešće vrši opisivanjem pomoću kvalifikativnih prideva u okviru sintagmi, prideva ili imenica u okviru složenica ili pomoću sufiksa koji imaju neku deskriptivnu vrednost u okviru izvedenica. Posredno motivisani nazivi proističu iz upoređivanja biljke ili nekog njenog dela sa drugim realijama i pojavama ili se javljaju kao posledica narodnog verovanja u moć biljnog sveta. Posredno imenovanje biljaka vrši se putem metafora kada se biljka ili neki njen deo putem asocijacija povezuju sa odgovarajućim obeležjem neke druge realije. U vezi sa posrednom motivacijom naziva je i fenomen da se u nekim semantičkim grupama (onim koje se odnose na celokupan izgled biljke, na list, plod, seme, podzemne izdanke, miris i ukus) sreće podgrupa naziva kod kojih se usled sličnosti u ovim kategorijama vrši prenošenje naziva od biljaka koje su od ranije poznate na one koje na njih liče.

Najbrojnija semantička grupa je motivisana celokupnim izgledom biljke, a nazivi su vezani za njenu boju, habitus ili veličinu. Kod neposredne motivacije, u francuskom jeziku

opisivanje se uglavnom vrši pomoću kvalifikativnih prideva, dok se u srpskom najčešće koristi imenica: *mousse jaune, lierre terrestre, saule épineux, puzavac, bodljika, zelenika*.

Posredno motivisani nazivi u francuskom nastali su uglavnom asocijacijom izgleda biljke na neki deo tela životinje, što je ređi slučaj u srpskom jeziku. Dlakavost biljke se najčešće poredi sa repom ili uhom, oblik sa šapom, mala biljka najčešće se poredi sa zecom ili pticom, a velika sa većim, ponekad i opasnim životinjama - kravom, medvedom, vukom. Tako su motivisani nazivi *queue de cheval, konjski rep, griffe de loup, vučja noga, oreille d'âne*. U srpskom jeziku cela biljka se relativno često poredi sa delom tela nekog ljudskog ili mitskog bića, a najčešće sa različitim predmetima, mada se takvi primeri nalaze i u francuskom: *svekrvin jezik, popova brada, cierge de Notre Dame, kraljevska svića, peigne de loup, češljuga*.

Na boju cveta se pri neposrednoj motivaciji i u francuskom i u srpskom jeziku najčešće ukazuje kvalifikativnim pridevom. Neki od takvih naziva su: *mauve blanche, beli slez, napel bleu, modri nalep, nénuphar jaune, žuti lokvanj*. Veliki je broj naziva koji posredno upućuju na oblik cveta. Poređenja se u oba jezika vrše sa delovima tela životinja ili čoveka ili sa različitim predmetima na čiji oblik podseća cvet. Tako dlakave cvasti asocijiraju na bradu, brkove, kosu ili češalj, izdužene i grozdaste liče na rep, a noga (šapa), ruka, rukavica su znak da je cvast prstasta ili pahuljasta. Okrugli cvetovi nalik su na oko ili novčić dok se zvonasti cvetovi poredi sa zvonom ili kapom. Nazivi koji ilustruju ovakav vid nominacije su i: *oeil de chien, zečje nožice, barbeau, mačkov brk, bonnet de cardinal, popova kapa, doigtier de Norte Dame, babin naprstak*.

Pri imenovanju biljaka na osnovu lista najčešće se u obzir uzima njegov oblik. Najveći broj primera i u francuskom i u srpskom jeziku poredi oblik lista sa delom tela životinje, retko nekog drugog bića. Uvo, kopito ili jetra su znaci da se radi o širokom i okruglom listu. Hrapavost lista asociira na životinjski jezik, a dlakavost na rep ili bradu. Razdeljeni listovi poredi se sa stopalima ili šakama. Navedimo neke od naziva: *oreille de souris, mišje uvo, langue de cerf, jelenski jezik, pied d'alouette, ptičije nogice, pied de cheval, kopitnjak, herbe percée, prostrijeljeno zelje, grand bonnet, šeširka, herbe à la rosée, rosulja*.

Plod biljke kao motivacija dao je u najvećem broju posredno motivisane nazive. Na boju ploda se ukazuje poređenjem sa realijama koje su po takvoj boji karakteristične, dok se njegov izgled poistovećuje sa različitim predmetima, životinjama ili delovima tela životinja. Takvi su nazivi *perlière, biserka, barbe de chèvre, fourchette du diable, pastirska iglica, roščić*.

Podzemni izdanci biljke (koren, rizom ili lukovica) bili su takođe podstrek za imenovanje jednog dela lekovitih biljaka. Manji broj naziva je motivisan neposredno i to bojom i veličinom podzemnih izdanaka - *mauve blanche, kravski koren*. Posredno su motivisani oni nazivi kojima se ističe oblik ili upotreba podzemnih izdanaka - *couillon de chien, pasja jaja, herbe à savon, sapunjača*.

Jedna od osobina biljaka je da neke od njih luče tečnost prilikom branja ili kidanja. Sekret koji biljka luči često je bele boje, pa je osnova za posredno imenovanje ovakvih biljaka i u francuskom i u srpskom jeziku najčešće bila reč mleko - *herbe au lait, mlečika*.

Nazivi motivisani izgledom semena opisuju uglavnom na neposredan način njegovu boju (moutarde blanche, bela slačica) ili posredno njegove osobine (pétron).

Biljke su čoveka veoma privlačile mirisom koji otpuštaju. U grupi neposredno motivisanih naziva najčešće se pominje neprijatan miris biljke (puette, smrduša, rue fétide, smrdljiva zova) koji se kod posredno motivisanih naziva iskazuje poređenjem sa svinjom koja se smatra prljavom životinjom neprijatnog mirisa (porcelet, svinjavac). Kako je kod nekih biljaka istaknut njihov prijatan miris (trèfle musqué, mirišljavak), valja napomenuti da je u narodu postojalo verovanje da je mirisavost biljke znak njene lekovitosti. Specifičan miris biljke iskazuje se i poređenjem sa bićem koje taj miris privlači: herbe aux chats, macina trava.

Karakterističan ukus biljke dao je neposredno motivisane složene nazive lekovitog bilja koji se iskazuje pomoću kvalifikativnih prideva - trèfle aigre, herbe amère, gorka trava, slatki koren. Posredno motivisani nazivi u ovoj semantičkoj grupi rezultat su poređenja ukusa nominovane biljke sa ukusom neke druge, dobro poznate biljke, proizvoda, ili pak sa dejstvom koje ukus izaziva – vinaigrette, orpin brûlant, gorušica, rakijice. Zapazili smo da se u korpusu javlja i nekoliko primera sinestezije. Primeri pokazuju da se imenicama ili pridevima kojima se obično označava ono što je dostupno čulom dodira ukazuje na osobine koje su u datim slučajevima dostupne čulom ukusa (vermiculaire brûlant, gorušica, peca, steža, ognjivac) i obrnuto (ljuta kopriva).

Susrećući se sa mnogobrojnim biljkama u prirodi i prikupljajući ih čovek je ustanovio da neke od njih u dodiru sa kožom izazivaju određene reakcije pa ih je tako i imenovao. Ovu grupu čini svega nekoliko posredno motivisanih naziva na srpskom jeziku (prživčica, ljuta kopriva). U literaturi nisu potvrđeni ovako motivisani nazivi u francuskom jeziku.

Biljke u svojim nazivima nose i nazive svojih staništa. Neposredno motivisani nazivi upućuju na opšti naziv za stanište ili konkretno ime neke planine ili države: lis des vallées, dolinski ljiljan, souci des Alpes, brđanka, chou marin, morsko zelje, trèfle aquatique, blatarica.

Neke od biljaka nazvane su po periodu godine u kojem se javljaju. U francuskom jeziku nazivima se neposredno upućuje na godišnje doba, mesec ili neki religijski praznik kada se biljka javlja, dok se u srpskom jeziku vreme javljanja biljke najčešće dovodi u vezu sa nekim religijskim praznikom: lis de mai, đurđevak, clochette d'hiver, martica, safran d'automne, božićnjak.

Mnoge otrovne biljne vrste obično nose ne baš lepa imena - herbe au diable, zli čičak, crève-chien, mračna trava, mort aux oies, vraža stopa. Ova grupa naziva na posredan način skreće pažnju na opasnost koja u prirodi vreba. U ovim nazivima se, kao što se može videti iz primera, javljaju imenice i pridevi koji simbolišu opasnost i smrt (loup, vuk, diable, vražji, zmija, zao, mračan) ili pak glagoli koji na nju jasno upućuju (tuer, mourir, crever).

Oduvek je postojalo verovanje u isceliteljsku moć biljaka. U nedostatku lekara ljude su lečili travari. Međutim, vremenom se pokazalo da neke biljke zaista leče, tako da se i u savremenoj, naučnoj medicini koriste sastojci lekovitog bilja za izradu lekova. Ova grupa naziva je brojna, što je i očekivano s obzirom na to da se analizirani korpus odnosi na lekovito bilje, a kao primer možemo navesti: herbe à l'ophtaline, vidac, herbe aux poux,

vašljivka, herbe aux dents, zubnjak, herbe à la jaunisse, herbe aux hémorroïdes, herbe aux coupures, herbe aux piqûres, ranjenik, trava od srca, džigeričnjak, trava od astme. Svi ovi nazivi su neposredno motivisani i ukazuju na bolest koju data biljka može da leći. Neki od naziva biljaka upućuju na to u koje se svrhe upotrebljavaju i čemu sve biljke mogu da služe. Ova imena spadaju u podgrupu posredno motivisanih naziva - caille-lait blanc, sirište, herbe au beurre, metlika.

Određeni broj biljaka posredno je motivisan i narodnim verovanjima. Procentualna zastupljenost naziva lekovitih biljaka u okviru ove grupe je velika što može da uputi na činjenicu da je prirodi uopšte, a samim tim i biljkama, pridavana velika važnost u svakodnevnom životu. Pored toga što se smatralo da biljke leče, u narodu su se razvila verovanja u njihovu magijsku moć. Smatrano je, naime, da biljke na čudotvoran način mogu izazvati određeno ponašanje, doneti ili odagnati nesreću, služiti vešticama i čarobnjacima za svakolika bajanja. Tako se za kantaron smatralo da može odagnati demone ako se nosi pri sebi na Ivandan. Otuda i nazivi chasse-diable i ivanova trava. Ista biljka nosi ime i herbe de la Saint Jean jer se verovalo da su je krstaši reda Saint Jean iz Jerusalima stalno nosili sa sobom. Svima je i danas dobro poznata igra sa biljkom (h)oču-neću. Za biljku hajdučka trava (herbe aux militaires) smatralo se da ima velike lekovite moći te da su je zato sa sobom uvek nosili hajduci. Biljka lait de Notre Dame nosi to ime jer se veruje da je na nju kanulo mleko iz grudi Bogorodice. Mnoge biljke su dobile svoja imena jer su sastavni deo raznih ljubavnih vradžbina: menegled, momčić, neven. Za neke druge biljke se smatralo da su sastavni deo rituala koje izvode čarobnjaci i veštice i da se njima mogu odagnati nevolje: violette des sorciers, herbe au diable, herbe aux sorciers. Neke biljke su svojim nazivima tabuirane: nedirac ili neticalo, a druge su, pak, iz različitih razloga smatrane svetim: herbe sainte, herbe sacrée.

I grupa naziva biljaka koji su motivisani religijskim sadržajima iznenađujuće je obimna. Interesantno je napomenuti i to da je veći broj religijski motivisanih naziva u francuskom nego u srpskom jeziku. Može se pretpostaviti da bi se ovi nazivi mogli povezati sa vremenom javljanja biljke ili sa nekim verovanjima vezanim za nju (herbe de Saint Guillaume, herbe du Saint Esprit, herbe de Saint Paul, herbe de Saint Georges, trava svetog Petra, jovanova travica). Veliki broj naziva i u francuskom i u srpskom jeziku motivisan je Bogorodicom (mantelet de Dame, gospin plašt, herbe de Notre Dame, gospino bilje, bogorodičina trava) zato što se smatra da uključivanje imena majke Božije u ime biljke upućuje na njenu izuzetnu lekovitost i blagotvornost. Neki nazivi i u francuskom i u srpskom jeziku sadrže oznaku đavola (herbe au diable, oreille du diable, vraža stopa) pa kako je on suprotnost svemu dobrom i uzvišenom onda su i biljke koje nose ovo ime opasne po čoveka. U okviru ove grupe naziva postoji jedna zanimljiva razlika između francuskog i srpskog jezika. Naime, u francuskom jeziku nema naziva u kojima se pominje reč bog, dok su u srpskom jeziku ovakvi nazivi veoma česti (božje drvce). Verovatno je da i oni označavaju veliki značaj i lekovitost imenovanih biljaka.

Analizom semantičkih grupa lekovitih biljaka utvrđeno je da je najveći broj naziva bio motivisan morfo-anatomskim karakteristikama biljke (celokupnim izgledom, cvetom, listom) i religijskim sadržajima, manje plodan princip imenovanja odnosio se na motivisanost podzemnim izdancima, vremenom javljanja, mirisom, ukusom, narodnim verovanjima, dok se najmalobrojnije grupe odnose na otrovnost, sekret, seme i dodir.

Tabela 1

semantička grupa	celokupni izgled biljke	cvet	list	plod	seme	pozemni izdanci	sekret	vreme javljanja
procentualna zastupljenost	≈15%	≈12%	≈9%	≈8%	≈1%	≈3%	≈1%	≈4%

stanište	miris	ukus	dodir	otrovnost	upotreba u medicinske svrhe	upotreba u različite svrhe	narodna verovanja	motiv. religijskim sadržajima
≈8,5%	≈4%	≈5%	≈0,5%	≈2%	≈7%	≈3,5%	≈5,5%	≈11%

U tabeli 1 prikazana je okvirna procentualna zastupljenost semantičkih grupa analiziranog korpusa.

Ustanovljeno je da je posredna nominacija procentualno zastupljenija (63%) u odnosu na neposrednu (37%). U grupama koje su motivisane dodirrom, otrovnošću, upotrebom biljke u različite svrhe i narodnim verovanjima postoje samo posredno motivisani nazivi, dok su u grupi koja se odnosi na upotrebu biljaka u medicinske svrhe nazivi isključivo neposredno motivisani. Neposredno motivisani nazivi najčešće govore o boji, staništu, vremenu javljanja, ukusu. Kao osnova za posrednu nominaciju najčešće je služio oblik biljke ili nekog njenog dela i ukus.

Pri ovakvom načinu imenovanja utvrđeno je da se odvijaju dva procesa: čovek prvo percipira biljku i onda neke njene karakteristične osobine putem asocijacija vezuje za ono što se nalazi u njegovom okruženju. Tom prilikom nominator se služi rečima opšteg leksičkog fonda jer je njima najviše svojstvena višeznačnost. U oba jezika najveći podsticaj imale su reči koje označavaju nazive za delove tela životinja i čoveka.

Kod nekih naziva uočava se da nije eksplicitno navedeno o čijem delu tela je reč, pa je smatrano da su ti nazivi motivisani nazivima za delove tela čoveka jer se pošlo od stanovišta da su govornici obično antropocentrični u korišćenju jezičkih mogućnosti.

Na drugom mestu po brojnosti nalaze se nazivi motivisani rečima koje označavaju predmete i to najpre one kojima je čovek okružen i kojima se često služi u domaćinstvu. Reči koje označavaju životinje (domaće i divlje) na trećem mestu su po značaju za imenovanje lekovitih biljaka. Najmalobrojnija grupa naziva motivisana je rečima koje označavaju prehrambene proizvode i to najčešće mleko i mlečne proizvode, ali i druge namirnice koje čovek često konzumira.

Tabela 2

	francuski jezik	srpski jezik	ukupno
delovi tela	≈18%	≈22%	≈40%
predmeti	≈16%	≈13%	≈29%
životinje	≈5,5%	≈16%	≈21,5%
prehrambeni proizvodi	≈4,8%	≈4,7%	≈9,5%

U tabeli 2 navedena je okvirna procentualna zastupljenost ovih motivacionih grupa.

Analizirani nazivi jasno ukazuju i na veliku zastupljenost sinonimije. Od ukupno 355 različitih lekovitih biljnih vrsta samo je 25 u francuskom i 15 u srpskom jeziku predstavljeno sa dva ili jednim nazivom, dok sve ostale vrste nose tri ili više (čak i do 15) različitih imena. Sinonimija je verovatno zastupljena jer izbor osnove za imenovanje zavisi pre svega od subjektivnog zapažanja osobine od strane nominatora.

U korpusu je uočena još jedna grupa naziva lekovitog bilja koju čine oni nazivi biljaka koji su u upotrebi istovremeno za više rodova i vrsta. Prisustvo ovakvih homonimijskih odnosa je česta pojava koja se sreće kod narodnih naziva biljaka. Neki nazivi su upotrebljeni za dve, a ređe za tri, pa čak i četiri biljke. Ova pojava bi se, sa jedne strane, mogla objasniti time da različite biljke mogu imati istu terapijsku vrednost, a sa druge strane time da je, kako mnoge biljke različitim osobinama liče jedna na drugu, verovatan, ali ne i siguran, uzrok ovakvog imenovanja mogao biti nedovoljno poznavanje biljnog sveta od strane nominatora.

Može se zaključiti da su i u francuskom i u srpskom jeziku iste realije motivisale imenovanja biljaka uglavnom istim intenzitetom, ali i da iako postoje brojni sinonimi za lekovite biljke u narodnom jeziku, u nauci su najviše u upotrebi latinski nazivi za rodove i vrste i po jedno narodno ime.

Literatura

Benveniste, E. (1966) *Problèmes de linguistique générale 1*, Gallimard, pp. 289-308

Berić, V. (1972) « Neka zapažanja o fitonimima u srpskohrvatskom jeziku (prilog poznavanju pozajmljenica iz nemačkog jezika) », *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XV/2, pp. 229-234

Bjeletić, M. (1996) »Od devet brata krv (fitonimi i termini srodstva)«, *Kodovi slovenskih kultura I, Biljke*, Beograd: Clio, pp. 89-101

Čajkanović, V. (1985) *Rečnik srpskih narodnih verovanja o biljkama* (rukopis priredio i dopunio Vojislav Đurić), Beograd: Srpska književna zadruga

Des plantes pour votre santé (1998), Paris: Pharmacies Matignon

Dragičević, R. (2000) »Prilog proučavanjima o sinesteziji«, *Južnoslovenski filolog*, LVI/1-2, pp. 387-398

- Đokić, M. R. (2000) »O homonimiji u fitonimiji: stgr. *ANΔP'AXNX* i sh. jandrašika«, *Južnoslovenski filolog*, LVI, pp. 411-420
- Garnier, G., Bézanger-Beauquesne L., Debraux G. (1961) *Ressources médicinales de la flore française, Tome I et II*, Paris VIe: Vigot frères éditeurs
- Gortan-Premk, D. (1997) *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*, Beograd: Institut za srpski jezik
- Grić, Lj. (1986) *Enciklopedija samoniklog jestivog bilja*, Zagreb: August Cesarec
- Jakovljević, St. J. (1951) *Sistematika lekovitih biljaka*, Beograd: Naučna knjiga
- Jančić, R. (2000) *Sveti hrast, romansirana istorija botanike*, Beograd: Plavi krug
- Knežević, S. (1962) "Narodna medicina u selima Sirničke župe", *Acta historica medicinae pharmaciae veterinae*, pp. 112-126
- Mességué, M. (1975) *Mon herbier de santé*, Paris: Coéditions Robert Laffont/Tchou-Opera Mundi
- Nedeljkov, Lj. (2000) « Prilog proučavanju fitonima u Vojvodini », *Južnoslovenski filolog*, LVI, pp. 727-736
- Niketić, M. (2001) *Toksične biljke Makedonije, katalog izložbe*, Beograd, Bela, Kovin : Prirodnjački muzej
- Nikolov, H. (1996) *Dictionary of plant names in Latin, German, English and French*, Berlin, Stuttgart: Cramer in der Gebr. – Borntraeger – Verl. – Buchh
- Paris, R.R., Moyse H. (1965) *Matière médicale*, tomes I-III, éditeurs Librairies de l'Académie de Médecine, Paris : Masson et Cie
- Sejdiu, Sh. (1984) *Formalna i semantička podudaranja u denominacionim postupcima u fitonimiji romanskih jezika s albanskom i hrvatskosrpskom fitonimijom*, doktorska teza, Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet
- Simonović, D. (1959) *Botanički rečnik (imena biljaka)*, Beograd: Naučno delo, Izdavačka ustanova Srpske akademije nauka
- Sofrić, P. (1990) *Glavnije bilje u narodnom verovanju i pevanju kod nas Srba, Po Angelu de Gubernatisu: skupio i sastavio Niševljanin*, Beograd: BIGZ (fototipsko izdanje iz 1912. godine)
- Špis-Ćulum, M. L. (1995) »Fitonimija jugozapadne Bačke (korovska flora)«, *Srpski dijalektološki zbornik*, XLI, Beograd: SANU i Institut za srpski jezik, pp. 397-490
- Tucakov, J. (1990) *Lečenje biljem: fitoterapija*, Beograd: Rad
- Tucakov, J. (1966) "O imenima i farmakomedicinskoj vrednosti lekovitog bilja u Vukovom 'Srpskom riječniku' ", *Vukov zbornik*, Beograd: SANU, str. 107-124

Vocabulary in ESP – More than just words

Apstrakt: *Rad želi da skrene pažnju na dve grupe lingvističkih disciplina, koje, mada se prvenstveno ne bave jezikom struke, mogu pružiti određeni doprinos proučavanju vokabulara jezika struke. Prvi deo rada posvećen je kognitivnoj lingvistici, i, naročito, kognitivnoj teoriji metafore. Evidentno je da je deo vokabulara struke, i, posebno, terminologije, rezultat metafore kao specifične vrste semantičke promene. Ovde, međutim, želimo da istaknemo da može postojati i ceo širi sistem metaforične konceptualizacije koja ne daje samo pojedinačne reči i termine već i ceo niz metaforičnih iskaza zasnovanih na određenim konceptualnim metaforama. U drugom delu rada ukazuje se na to kako se jezik profesionalne komunikacije može posmatrati preko analitičkog okvira koje pružaju discipline koje se bave jezičkom upotrebom, kao što su sociolingvistika, pragmatika i diskurs analiza.*

Ključne riječi: *vokabular, jezik struke, metafora, upotreba jezika*

Introduction

Vocabulary in Language for Specific Purposes (LSP) is usually viewed as the issue of terminology or as lexical specificities of a particular register or genre. When it comes to LSP, and particularly ESP teaching, the chief issue seems to be how to find the right proportion between general vocabulary and terminology. This paper partly starts from that line of thought, but its aim goes further because it wants to point to two groups of linguistic disciplines, which, though not primarily focusing on LSP, can contribute to the study of LSP vocabulary. The first part of the paper is devoted to cognitive semantics, more precisely to the cognitive theory of metaphor. The second part of the paper deals with how language of professional communication can be examined through the analytical framework provided by disciplines dealing with language use, such as sociolinguistics, pragmatics, and discourse analysis.

1. Cognitive Semantics

It has been recognized that in the production of professional vocabulary and terminology a considerable part is played by analogy and metaphor as special cases of semantic change (Caso, 1980: 103-104). The famous *mouse* denoting a small hand-held piece of computer equipment used for producing a movement of a cursor on a monitor and selecting or entering a program command, or conceptualizing, explaining and talking about sound and light in terms of waves are very familiar examples of this process.

However, here we want to point out that there could also be a larger system of metaphoric conceptualization that generates not only individual words and terms but a whole range of metaphorical expressions based on particular conceptual metaphors.

The framework for dealing with this phenomenon is provided by the theory of cognitive semantics, and contemporary theory of metaphor in particular (Lakoff and Johnson, 1987; Lakoff 1993). Unlike a stylistic literary device, in this theory metaphor is considered the

basis of our conceptual system, part of our conventional thinking and everyday language. It can be broadly defined as using terms and lexis from one semantic area to think and talk about some other areas. They build a bridge from the known, familiar, often concrete, to the unknown, unfamiliar, and in most cases abstract. It is not unusual to talk, for instance, about inflation as a person, or more specifically, inflation as an adversary: *Inflation has attacked the foundation of our economy. Our biggest enemy right now is inflation. The dollar has been destroyed by inflation. Inflation is eating up our profits.* (Lakoff & Johnson, 1980: 33-34).

A more precise definition characterizes metaphor as mapping (in the mathematical sense) from a source domain (in the example above *a person, an adversary*) to the target domain (in the example above *inflation*) and these mappings are ontological and firmly structured. In cognitive semantics metaphors (i.e. a set of conceptual mappings) are usually written in capitals (INFLATION IS AN ADVERSARY) and should be distinguished from concrete metaphorical linguistic expressions based on a conceptual metaphor (*Inflation has attacked the foundation of our economy*, and others given above).

The theory of cognitive semantics and its tools have been relatively recently introduced to the field of English language teaching, especially vocabulary acquisition (Deignan, Gabrys & Solska, 1997; Lazar, 2003; Ruzdka-Ostyn, 2003; *inter al.*). The first attempts to broaden its application to the field of ESP were made only a couple of years ago (Boers, 2000; Charteris-Black, 2000).

The field of economy was especially interesting for investigation. Several studies based on the analysis of vocabulary of *The Economist* and *The Financial Times* identified a number of different types of conceptual metaphors underlying the noticed metaphoric expressions.

Charteris-Black (2000) identified a number of animate metaphors to describe economy: THE ECONOMY IS AN ORGANISM with extensions THE ECONOMY IS A PATIENT and ECONOMIC ORGANIZATIONS ARE PEOPLE, exemplified for instance, in the terms *economic growth*, *healthy economy*, and *sister company*, respectively. Numerous examples from the corpus sentences include the following: *Some governments in emerging markets have sheltered their infant car industries. Often it is a condition of IMF aid that countries do not prop up ailing economies. They moved away from the parent company policy.*

On the other hand, the same research, in contrast to these organic metaphors to describe economy, identified largely inanimate metaphors to deal with the market. THE MARKET IS A LIQUID, THE MARKET IS A BALL and THE MARKET IS FUN FAIR SLIDE are the most frequent metaphors, exemplified in expressions such as *...keep demand buoyant for a long time, the European economies seem to be bouncing back, and European currencies continue their slide against the dollar*, respectively.

These different metaphors, animate and inanimate, are explained by conceptualization of economy and economic organizations as being under the control of experts whereas the market is represented as beyond human control.

Another research (Boers, 2000) identified numerous metaphoric expressions related to ECONOMY IS A PATIENT as well, but also a lot of those of the metaphor ECONOMY IS A

MACHINE: *the exchange-rate mechanism, financial instruments, macroeconomic tools, the economy is overheating, tightening the screws on the economy, to overhaul the system to dismantle a company.*

This may seem a bit of a contradiction, but actually can be taken as the indication that the target domain, economy is a very complex phenomenon, and, as such, conceptualized in various ways, each highlighting and/or at the same time concealing particular characteristics.

Apart from these metaphors with the general target domain of economy, various studies focused on particular aspect of economy and identified metaphors such as BUYER-SUPPLIER RELATIONSHIP IS A ROLLER COASTER, BUYER-SUPPLIER RELATIONSHIP IS A NETWORK, STOCK MARKETS ARE OCEAN WATER, STOCK MARKET IS A DISASTER, etc. (Charteris-Black and Ennis, 2001; Chung *et al*, 2003).

The field of business, as probably the most dynamic, challenging and conspicuous area of economy, not so much in scientific writing as in journalistic style and everyday business activities and communication, is conceptualized and talked about in much more violent metaphors, which seems to be highlighting the competitive, even violent nature of the field, especially in Western society.

The metaphor BUSINESS IS SPORT, COMPETITION is only a milder version of BUSINESS IS FIGHTING, WAR, because sport in the first place was conceptualized as war (in talking about victories, defeats, beating the opponent, etc.). Business takes place on a particular territory, turf, sector, which can be taken and abandoned, and markets are viewed as battlefields, to be invaded, fought for and conquered, in trade and price wars, and retaliation against foreign exports.¹⁹

Economy aside, another area particularly prone to metaphors, which we are all pretty familiar with, not as experts but as everyday users, is the field of computer technology. Far from there being the single isolated case of the already mentioned *innocent rodent (mouse)*, it is the whole world of computers and cyberspace that is viewed as a parallel world. At the beginning of the PC era THE INDIVIDUAL COMPUTER was seen in terms of A PHYSICAL OFFICE, with *the monitor screen as the desktop, file and folders as electronic documents, the trash can as a file deletion command, to drag and drop as to relocate electronic data, etc: Drop that file folder into the trash, There is a trick to rebuilding the desktop, Consider the case of the clipboard, etc.*

With rapidly expanding connections, it came to *networks*. Then there came THE INTERNET, which was at first viewed as A HIGHWAY SYSTEM: *The information highway is the road to future, I spent an hour downloading a large site, We need more fiber-optic roadways, Fewer people are just sitting on the curb of the information highway, Traffic is slowed when everyone logs on in the morning.* With the fantastic development of technology and globalization, now we seem to be immersed in the system and it is viewed as THE OCEAN:

¹⁹ No wonder that such thinking and talking is seen by film industry as potentially resulting in a real shooting, and was particularly successfully exploited in the film *The Rising Sun*.

She surfs the web all day, The virtual ocean is overflowing us with useless trash, Most people use Netscape Navigator, Image piracy is a common web practice.

Actually, in the mind of a computer scientist, addict or freak, COMPUTERS AND APPLICATIONS ARE THE WHOLE PHYSICAL WORLD, as exemplified in the following sentences: *My network neighbourhood consists of three servers, a bus and a protocol gateway. Good draw programs offer lasso, marquee, wand, eraser, hand, mask and eyedropper, Do you allow cookies or only handshakes? Gophers allow surfers to tunnel through cyberspace, digging for online gems*²⁰.

I am not an expert on any particular area of scientific or professional terminology and vocabulary, nor was it the aim of this paper to present a detailed research. I am sure that colleagues who are from faculties of science, humanities and arts, or professional translators, will be able to provide similar numerous examples from their fields of expertise. One of the aims of this paper was to invite them to start investigating in this direction using the framework of the cognitive theory of metaphor.

What I would like, however, to point out here are a couple of theoretical, methodological, and practical issues relevant for applying the cognitive theory of metaphor to the study of ESP.

First, when dealing with metaphorical words and expressions, either examining them, studying them, using them or simply noticing them, we should be aware that metaphorical conceptualization and the corresponding linguistic expressions, no matter how powerful cognitive and linguistic tools they may be, nevertheless are just metaphors, the representations of reality, not reality itself. As already mentioned, although there should be ontological, highly structured mappings between the source and target domains, metaphors highlight only certain characteristics, hiding some other, obscuring the reality. To illustrate this with the above mentioned example THE MARKET IS A ROLLER-COASTER, the highlighted aspect, the chosen key characteristics of the source domain, the roller-coaster, may be the unexpected nature of the sensations the people have because of the undulations in the track, not the steel rails, wagons, and screaming children.

Metaphors can be so powerful and so pervasive that they become 'dead', so they even cease to be viewed as metaphors. This results in some terms and notions being taken for what is their linguistic expression, rather than for their real essence. For instance, we talk about 'the interface between two companies', probably not aware that the term originally refers to the surface of separation between chemical phases, and thus there is no physical interface between companies and their suppliers.

The next example may come as a surprise. It comes from the science I am most familiar with – linguistics. Linguists here will be all familiar with the metaphors of the early stages of generative syntax referring to graphic representations of syntactic relationships such as trees, branches, and nodes. Somewhat less obvious are the terms 'to generate' 'to derive', 'to transform' and other words and expressions describing syntactic relationships in

²⁰ Most of these computer-related metaphorical expressions come from Jacobs (1999).

procedural terms. According to Green and Morgan (1996: 6-11), these and similar 'pernicious metaphors' are responsible for fostering major misunderstanding, in which generative grammar is viewed as a model of a sentence-producing device, rather than a set of statements describing relations and stating regularities.

The second issue that I would like to emphasize, and consider it particularly important for ESP researchers and teachers, are possible comparative cross-linguistic and cross-cultural studies. Although still not very numerous (Hiraga, 1991; Deignan *et al.*, 1997; Charteris-Black & Ennis, 2001; Chung, Ahrens & Sung, 2003; Charteris-Black and Musolff, 2003; *inter al.*), contrastive studies of cognitive metaphors and linguistic expressions underlying them identified some basic types of relations. For the purpose of this review, we can list them as follows:

1) Languages may share the same conceptual metaphor, realized in the same or very similar equivalent linguistic expressions. Therefore, translating such conceptual metaphors and the corresponding linguistic expressions should not be a problem at all. The first study of this kind to investigate English and Serbian that we are familiar with was presented at this very conference (Đurović, 2004); therefore, we quote some illustrative examples from literature (Charteris-Black & Ennis, 2001; Chung, Ahrens & Sung, 2003). THE STOCK MARKET IS OCEAN WATER was found to exist in English, Spanish and Mandarin Chinese, with the corresponding expressions using the words *rise* and *fall*.

2) The same or similar conceptual metaphors, with partial broadening or narrowing of meaning are realized by more or less similar linguistic expressions in various languages. A specification of the above mentioned metaphor, MARKET MOVEMENTS ARE NAUTICAL OR ARE WAYS OF MOVING IN THE WATER, identified by Charteris-Black and Ennis (2001) for English, exemplified by lexical items *plunge, weather the storm, haven, ripples, tide, floating, calm, bale out, dive, anchor, fair weather*, in Chinese is subdivided into three subdomains, *boat, ocean water* and *weather*, and in two, *boat* and *ocean water* in Spanish (Chung *et al.*, 2003). From a linguistic point of view, this is the most interesting situation because it offers a lot of material for lexical, semantic, morphological, and syntactic analysis. From the point of view of ESP teaching, this kind of correspondence between languages deserves a particular attention, and inviting students to notice the similarities and differences can be a useful teaching technique.

3) Totally different conceptual metaphors and different linguistic expression in various languages. This case is both culturally and linguistically interesting because there is no equivalence or correspondence. Translating such metaphoric expressions is, although difficult, usually possible, but with a loss of metaphoric force and corresponding associations and connotations.

4) Similar metaphoric expressions in different languages, which are the products of completely different conceptual metaphors. It should be noted that this case has rarely been documented in practice. Raising metaphoric awareness in ESP can be a valuable addition not only to teaching vocabulary, but also an enrichment of content-based ESP courses. A possible technique may include enhancing students'

awareness of the source domains of metaphoric expressions and inference patterns and associations underlying them. This can be done by explicit reference to the origin of the conceptual metaphor, grouping metaphorical expressions under their source domains²¹ and examining and questioning the underlying analogies. This will not only help students learn and remember the metaphoric vocabulary and expressions of the foreign language but also enable a deeper insight into their subject matter.

2. Language Use

The second part of this paper will discuss the issue of vocabulary in ESP from the point of view of certain linguistic disciplines dealing with language use, such as sociolinguistics, pragmatics, and discourse analysis.

It has almost become a truism that learning a foreign language involves a lot more than learning the meaning of words, how to put them together in sentences, and how to pronounce, spell and read them. What we also need to know is how to use words in a larger stretch of language and what they mean in the cultural and social context in which they are used.

Examples of miscommunication based on cultural differences regardless of the knowledge of literal meanings and pronunciation of words and correct syntax can be found in almost every book on pragmatics, sociolinguistics and discourse analysis. Moreover, anyone who has travelled outside their own speech community is likely to have experienced something of this kind. One of my favourite examples comes from Yule's *Pragmatics* (Yule, 1996: 5): while first living in an Arab country, and speaking some Arabic, he would regularly answer the Arabic question, equivalent of English 'How are you?' with an Arabic phrase equivalent to English 'Fine' or 'Okay'. Eventually, he noticed that when he would ask the Arabs the same question, the answer was regularly the Arabic equivalent of the literal meaning of the English phrase 'Praise to God!'.

It is not the particular unusualness or amusingness of this illustration that appeals to me as much as the fact that I have recognized it from personal experience, as an instance of miscommunication in my mother tongue, Serbian! More than once, when talking to elderly people in my home town or nearby villages, when I asked 'Kako ste?' ('How are you?'), I would get the reply 'Hvala Bogu!' (Thank God!). (Whether this means 'fine' or 'I am barely alive' remained a mystery and I felt a kind of a social outsider.) At first I was surprised, since this kind of a discourse exchange is not part of my idiolect nor of the people I usually communicate with.

So, if such a situation can happen when we speak in our mother tongue, it is even more likely in communication in a foreign language, because we usually learn some words and linguistic forms in the language without learning the pragmatics of their regular social and cultural usage.

²¹ Grouping expressions under the target domain, which is a more common way of classification, here would be less illuminating and less profitable.

It would be all too easy to dismiss the problem from the study of LSP, assuming that it is a characteristic of everyday, general language, while professional, academic or scientific language is more accurate, more constrained and less prone to social and cultural influences and irregularities. Quite the contrary, for us, as EFL and ESP teachers, bearing in mind the fact that a considerable amount of professional, academic and scientific communication is done in English, (between native and non-native speakers, or only between non-native speakers,) it is extremely important to recognize the significance of vocabulary acquisition in the light of what is known as cross-cultural pragmatics.

How speakers from different cultures construct meaning is based on their knowledge of the language in which they communicate but also on their cultural schemata, i.e. pre-existing knowledge structures based on experience.

In professional communication different pragmatic and discourse expectations, not so much as the words that are actually said can lead to miscommunication. 'We should get together to have a drink/lunch sometime' said by an American or Englishman at the end of a conversation is not to be taken as too serious a commitment. For general-purpose use of English, if we, as members of a different culture take it very seriously, the consequences may not be graver than a personal disappointment. However, such a dialogue between business people, working on an expensive project or striking an important deal, with the same misunderstanding, might not be taken so lightly.

There has been some research on pragmatics and discourse aspects of ESP, mostly in the area of the so-called Business English, especially the discourse of negotiation. A very interesting recent study (Gimenez, 2001) observed and compared real-life negotiations between native English speakers and non-native speakers and between non-native speakers from various countries, and came to an interesting conclusion concerning the used vocabulary, the conversation structure and the cognitive schemata, including decision-making criteria. The special value of this study is that it gives numerous suggestions for teaching and material writing, which mostly boil down to raising cross-cultural as well as discourse and language awareness by explicit presentation and role-playing practice.

Another study worth mentioning, though not particularly emphasizing ESP, is the monograph by Ron Scollon and Suzanne Wong Scollon (2001) that applies the discourse approach to the study of professional intercultural communication in certain walks of life such as international politics, business and economy.

Again, as in the first section of this paper, though not presenting any particular research on ESP, I would like to advocate in favour of including what might be called a discourse approach to ESP that will include, teach and practice the issues dealing with pragmatic competence, especially examining the topics of politeness and speech acts such as negotiating, accepting, refusing, suggesting, etc. It should also include the topics of culture and discourse, both spoken and written. The latter has chiefly been the subject matter of contrastive rhetoric, which has been making important contributions to ESP study for nearly two decades (Connor, 1996, *inter al.*). It is important to stress that all these areas can focus on vocabulary in ESP, not just words but larger stretches of language.

3. Conclusion

In conclusion, it should be stated again that the aim of this paper was to suggest an approach to vocabulary in ESP that will go beyond just examining terminology and its relations to general vocabulary. To this end, we presented two groups of linguistic disciplines that can contribute to the study of vocabulary in ESP. The framework of cognitive theory of metaphor on the one hand, and linguistic disciplines focusing on language use (pragmatics, sociolinguistics, discourse analysis) on the other, may provide valuable tools both for investigating and teaching vocabulary in ESP. They may help us view vocabulary as more than just words and terms, and interpret them and use them in all sorts of both professional, semi-professional and general contexts.

References

- Boers, F. (2000) «Enhancing Metaphoric Awareness in Specialized Reading», in *English for Specific Purposes*, 19:2, pp. 137-147
- Caso, A. L. (1980) «The production of New Scientific Terms», in *American Speech*, 55:2, pp. 101-111
- Charteris-Black, J. (2000) «Metaphor and Vocabulary Teaching in ESP Economics», *English for Specific Purposes*, 19:2, pp. 149-165
- Charteris-Black, J. and T. Ennis (2001) «A Comparative Study of Metaphor in Spanish and English Financial Reporting», *English for Specific Purposes*, 20 (3), pp. 249-266
- Charteris-Black, J. and A. Musolff (2003) "Battered hero' or 'innocent victim'? A Comparative Study of Metaphors for euro trading in British and German Financial Reporting», in *English for Specific Purposes*, 22:2, pp. 153-176
- Chung, S.-F., K. Ahrens, Y. Sung (2003) «Stock Markets as Ocean Water: A Corpus-based, Comparative Study of Mandarin Chinese, English and Spanish”, in *Pacific Asia Conference on Language, Information and Computational (PACLIC) Proceedings*, Singapore, pp. 124-133
- Connor, U. (1996) *Contrastive Rhetoric: Cross-cultural Aspects of Second-language Writing*, Cambridge: Cambridge University Press
- Cutting, J. (2002) *Pragmatics and Discourse*, London: Routledge
- Deignan, A., D. Gabrys and A. Solska (1997) "Teaching English metaphors using cross-linguistic awareness-raising activities”, in *ELT Journal*, 51:4, 352-360
- Đurović, T. (2005) «Metaphors in Economics Discourse», in *English for Specific Purposes, Conference Proceedings*, Podgorica: Institut za strane jezike
- Gimenez, J.C. (2001) "Ethnographic observations in cross-cultural business negotiations between non-native speakers of English: an exploratory study”, in *English for Specific Purposes*, 20:2 169-193
- Hiraga, M. (1991) "Metaphor and Comparative Cultures”, in Fendos P. (ed.) *Cross-cultural Communication: East and West*, Vol. 3, National University Taiwan
- Jacobs, J. (1999) "Cyberspace is a Parallel World: A Metaphor Analysis”, <http://www.jqjacobs.net/anthro/metaphor.html> (July 2004)
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980) *Metaphors we live by*, Chicago: Chicago University Press
- Lakoff, George (1993) "The Contemporary Theory of Metaphor”, in Ortony, A. (ed.) *Metaphor and Thought*, 2nd edition, pp. 202-251
- Lazar, G. (2003) *Meanings and Metaphors: Activities to practice figurative language*. Cambridge: CUP

Morgan, J. and G. Green (1996) *Practical Guide to Syntactic Analysis*, Stanford: Center for the Study of Language and Information

Ruzdka-Ostyn, B. (2003) *Word Power: Phrasal Verbs and Compounds. A cognitive Approach*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter

Scollon, R. and Scollon Wong, S. (2001) *Intercultural Communication*, 2nd edition, London: Blackwell

Yule, G. (1996) *Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press

On translating fine arts and religious texts from Serbian to English

Apstrakt: *Kada raspravljamo o stvarnosti, učenje stranih jezika i prevođenje predstavljaju način da se premoste razlike između različitih kodova kojima se ta stvarnost saopštava. Zato prevođenje podrazumeva složen proces koji obuhvata više komponenti, od lingvističke kompetencije do širokog znanja o svetu uopšte. Kada se prevode tekstovi iz određene umetničke ili naučne oblasti, taj zadatak je još teži – osim lingvističkog znanja i veština, on zahteva i detaljnije uvide u datu oblast. Da bi se ilustrovala složenost takvog procesa, u radu se razmatraju primeri i problemi koji su se pojavili dok je sa srpskog na engleski jezik prevođen tekst o zidnom slikarstvu 18. veka sa religioznim temama.*

Ključne riječi: *lična imena, prevođenje, religijska terminologija*

1. Introduction

Translating represents one way to overcome language barriers when depicting the reality we all (more or less) share. Thus translation implies a complex process of transferring ideas and messages into different codes. This transfer includes several components ranging from linguistic competence to a broad knowledge about the world in general. Therefore, it has been pointed out that this profession has the longest apprenticeship, whose first stage implies acquiring knowledge and life experience (Hristova, 2000: 43). This dimension is so important because translators do not only convey factual information, but often «a portion of reality unfamiliar to the target audience» (Hristova, 2002: 44), especially while translating texts with components related to a specific culture or field of knowledge.

In that case, the translator has to try to present such portions in terms familiar to the target audience, often making difficult choices, judgements, assessments and interpretations, trying to retain as much as possible and sacrifice as little as possible of the original to make it comprehensible. That is why some authors write about «linguistic and cultural competence» (Hristova, 2000: 44) and some about «the translatability of culture» (Stephanides, 2001: 39). The translator's task is successfully achieved if there is not much discrepancy between the input and the output, and if a cross-cultural discourse is established, making it possible to feel otherness (Iser, 1995: 31-33).

Awareness of the complexity of this process makes the education of translators a very significant topic in its own right, because in addition to talent, translating requires knowledge and skill. It seems that the current communicative approach provides a good framework to develop translational skills. Namely, this approach places emphasis on the ability to carry out successful communication, appropriate to the given context, so that approach helps future translators not only to use specific grammatical and lexical devices, but also to recognize possible problems related to cultural equivalents and to create the feeling of familiarity when translating. This fact should be also taken into account while preparing university curricula and selecting texts to be translated during classes.

Therefore, translators should take into account several components – from the linguistic structure and lexicon to the pragmatic value of messages and cultural settings. From the theoretical point of view, it helps to familiarize oneself with the translation techniques and solutions to possible problems they offer, like adaptation, omission, translation by synonyms and antonyms, description etc. However, when faced with a specific text for translation, one realizes that there always appear new problems which have to be solved creatively, in a given context, often using a combination of proposed theoretical techniques.

2. Translating professional texts

It has already been mentioned that translation requires a broad knowledge about our world and our reality. It is even more so when translating texts related to a certain scientific and artistic field. In that case, the translator almost has to conduct a brief, general or more detailed research within the field to familiarize himself/herself with the basic terminology and theoretical framework. Educational background often helps, but it is usually just a good starting point.

Some of the problems translators have to face and solve in professional texts could be illustrated with a number of examples from Leposava Šelmić's²² book *Srpsko zidno slikarstvo XVIII veka/Serbian 18th Century Wall-Painting* first published in 1987 by the Gallery of Matica Srpska, and again in 2004, this time translated into English. The book (about 70 pages of the text in Serbian) is a detailed academic study with professional terminology and many references to specific artists and paintings. The study first presents general historical and cultural circumstances which are followed by the analyses of wall-paintings and evaluation of painters' achievements. Thus the professional terminology includes expressions related to painting (and fine arts in general), architecture (parts of churches etc.), expressions related to Christian religion, specially to its Orthodox variant, as well as expressions related to the historical and geographical background. In order to clarify all the nuances and implications in the text and achieve a correct translation, it was often necessary to carry out brief researches starting from a certain event or name. It was a time-consuming, but rewarding task; these researches usually reveal interesting stories which eventually become a part of translator's general knowledge. In some cases, during such a research, trying to get a thorough insight and be able to achieve a correct translation, so many interesting details are learnt that even a short essay could be written about events, stories and personalities related to a certain term or phrase.

Taking into account the topics in the translated Serbian text, the translational issues to be discussed here could be – for this paper - divided into three groups: those related to art and architecture, then to religion, and finally to personal and geographic names and history.

2.1. Art and Architecture

Art historians are expected to be familiar with the Serbian (and possibly English) terminology related to fine arts and architecture; the translator, however, has to check the meaning of these terms to grasp fully their denotations and stylistic features. Thus, it is not

²² Leposava Šelmić (1944-2002), a historian of art, was the director of the Gallery of Matica Srpska and an author or co-author of numerous professional publications.

enough just to find the English equivalent for the Serbian term in a dictionary – it is important to find definitions and/or descriptions of these terms, because this might determine some components in the translation of the broader linguistic structure, for example prepositions. Sometimes, the available dictionaries do not offer the translation, but the description; in that case, the translator still has to try to find the proper word or phrase.

These and similar problems will be illustrated with the examples from the translated text. The terms which needed clarification while translating the book about wall-painting could be divided into the following three groups: the first group is related to the paintings and decoration in churches, the second to the parts and kinds of churches, and finally, there is a term denoting an organization of painters.

1. a) inkarnati (29) – incarnates
- b) palmeta (37) – palmette
- c) sokl (37) – socle
- d) kaširan (37) – added, attached
- e) stafaže (39) - appendages, French *staffage*
- f) konha (49) – concha
- g) veduta (49) – veduta
- h) kartuša – (79) – cartouche

Generally speaking, these terms did not present great problems for the translation because they are mostly international expressions which could be found in larger dictionaries. However, the terms *kaširan* and *stafaže* were slightly more difficult. The first term was used in the phrase “*vinjete kaširane na zidnu površinu*” (page 37) which means “vignettes added to cover a part of the surface of wall-paintings”. The term *stafaže* appeared in the structure “*u vidu komplikovanih arhitektonskih kulisa ili pejzažnih stafaža*” (page 39) and it implies “an additional, auxiliary decoration to make a painting more dynamic”.

The second group of expressions required a more detailed research. For example, *paraklis* is a word of Greek origin meaning a small church built next to a larger church (Stošić, 2001: 108); *nalonj* means a lectern/stand where a book or icon is placed during services (Stošić, 2001: 13); further research would reveal that the terms *analogij/analoi* are also used, from the Greek *analogeion*. It is also interesting to discuss the term “*pridvorna kapela*” in the structure “*ikonostas svoje pridvorne kapele*” related to the chapel in Patriarchate in Sremski Karlovci, thus implying a chapel within the Patriarch's palace. The phrase “prestone ikone” actually refers to the icons placed on the «throne» or the stand in the church.

2. a) priprata (29) – narthex, porch
- b) paraklis (33) – auxiliary church
- c) naos (41) – naos, nave
- d) prestone ikone (45) – throne icons
- e) pevnica (49) – choir, chancel
- f) pridvorna kapela (49) – the Patriarchate Chapel
- g) nalonj (95) – lectern/stand

Finally, the term *tajfa* is an expression denoting a guild, organization of zograph painters; the description was used in the translation, and the original term was added in brackets (with an orthographic modification – *j* into *y*), so that the translation would get a specific, medieval touch.

3. *tajfa* (34) - the zograph guild (*tayfa*)

2.2. Religion

The terminology related to religion typically requires special attention, often implying cultural differences. In this case, the translational problems originated mostly from the fact that the Serbian text contained the terms from the Orthodox Christian Church, while English equivalents usually imply Catholic/Protestant terminology with some significant differences. Some examples from the translated text:

4. a) *mitropolija* (8) - metropolitanate
- b) *jerodjakon* (34) – hierodeakon
- c) *daskal* (29) – didaskalos

It was not difficult to find translations for the terms in (4), but the decision had to be made about the set of terms: *mitropolija* – metropolitanate - is an area under the jurisdiction of *mitropolit* - metropolitan. In the Orthodox Church, metropolitan is a rank next below the patriarch; it is actually synonymous to an archbishop in the Church of England and denotes a bishop presiding over a number of dioceses in a province (*Encyclopedia Britannica*, 2001, CD edition). The translation opted for metropolitanate, to indicate Orthodox Christianity.

As for (4)b, it is interesting to notice that there is no entry *hierodeakon* in *Encyclopedia Britannica*; the term actually means "deacon in a monastic order" (*Enciklopedija pravoslavlja*, 2000: 867), so the translation also implied a choice – this time between a description and a translation with the Greek term not typically used in English: the Greek term was used, in italics, again to preserve the setting from the original text. Finally, for *daskal* in (4)c, *Enciklopedija pravoslavlja* (2000: 521/540) indicates that it is actually *didaskal*, from the Greek word *didaskalos* whose one meaning denotes a teacher giving lectures in theology in churches and elsewhere. This Greek word, in italics, was kept in the translation.

The next group of words and phrases requires knowledge about religious services, feast days and lives of saints:

5. a) *Hristova stradanja* (37) – the Passion of Christ
- b) *Sabor sv. Jovana* (47) – The Assembly/Council/Synaxis of St. John
- c) *Obretenje glave sv. Jovana* (47) – the Retrieval of St. John's Head
- d) *Hrist mladenac* (83) – Christ Child
- e) *Sv. Arhistrateg* (107) – St. Archistratigos
- f) *Mučenje sv. Varvare* (117) – Martyrdom of St. Barbara
- g) *Priugotovljen presto* (39) – Prepared Empty Throne (*Hetoimasia*)
- h) *Protaton* (53) – Protaton
- i) *lepta* (101) – coin

Again, some solutions were not difficult to find like, for example (5)h - information about the Church of Protaton could be found at the Internet site of the Hellenic Ministry of Culture (www.culture.gr), where one can learn that it is a three-aisle basilica at Karyes, on the Holy Mount. As for other examples, in iconography, it is customary to use the word *martyrdom* and not the literal translation "torture" as in (5)f. In (5)c, the translation opted for *retrieval* (instead of *finding*), because it is more suitable to the entire story. The term *Archistratigos* in the example (5)e is a Greek compound meaning "great/supreme commander" and relates to Archangel Michael leading the heavenly army with the drawn sword (Stošić, 2001: 24), so it was kept in the translation.

As for the phrase in (5)g, it might really represent a puzzle which has to be investigated. Eventually, one finds out that "Priugotovljeni presto" or "Hetoimasia" in Greek is an iconographic motive denoting an empty throne with the items related to Christ's passion (e.g. the scarlet robe, the crown of thorns, the spear), often represented within the composition of the Last Judgement. As for the translation, a description was used followed by the Greek term in brackets.

Perhaps unexpectedly, the word *sabor* in (5)b also caused some problems for the translation. First of all, there is the original Greek word *synaxis*, which means *assembly* or *council* – "a gathering of the faithful in honour of a saint" (Litsas, 1990-1996), but the translation probably should use the word *assembly*.

The word *lepta* in (5)i is actually related to the fresco painting named *Hristova poučna priča o udovičine dve lepte*; *Enciklopedija pravoslavlja* (2000: 1338) explains that *lepta* was a Jewish bronze coin from ancient times. (For example, the story is mentioned by Mark in 12:41-44: Jesus comments on the gesture of a poor widow who left only two small coins for the temple treasury.) The word was thus translated as *coin*.

A particularly interesting problem arose with the attribute or typically used name for the Mother of God in Orthodox Church, as in (6)a – *Bogorodica*, which is not used in the Catholic/ Protestant tradition. Namely, it seems that there is a trend in recent translations of Orthodox texts to use the Greek compound *Theotokos* ("God-bearer"), which was originally (and literally) translated into Serbian as *Bogorodica*. However, this word is not typically familiar to the English reader: he or she would know *The Virgin Mary*, or *The Virgin*. Eventually, the translation took into account the new trend and opted for *Theotokos*, with a footnote containing an explanation. Still, when the names of icons had to be translated, the reviewer (a historian of art) insisted on the typical iconographic practice – the use of the term *The Virgin*.

In (6)b, the translation had to choose the spelling and form of the original Greek word: to use the complete Latin transcription of the Greek word or to omit the suffix *-os*, as well as to use the spelling with *c* or *k*, which both occur.

6. a) *Bogorodica* (63) – *Theotokos*, the *Virgin* (Mary)
- b) *Akatist* (85) – *Acathist/Akathist* (Hymn), *Akathistos*

Examples in (7) are particularly interesting and demanding. First of all, (7)a denotes missionaries for the Slavs – Cyril, Methodius and their five disciples (*Enciklopedija pravoslavlja*, 2000: 1725) and (7)b - a religious book containing services for the canonized Serbs (*Enciklopedija pravoslavlja*, 2000: 1800). Thus (7)a could be translated as *The Seven Missionaries*, and *Srbljak*, being a title, was retained (with a possible footnote and an explanation). As for *Biblia Ectypa* in (7)c, an Internet search explained that it is Christoph Weigel's pictorial Bible from the late 17th century with engraved illustrations.

7. a) Sedmočislenici (61) – The Seven Missionaries
 - b) Srbljak (121) – *Srbljak*
 - b) Biblija Ektipa (81) – *Biblia Ectypa*

2.3. Personal and Geographical Names, History

In this group, the problems mainly included the original transcription of names, because the Serbian text was in Cyrillic script and no Latin transcription of names was provided.

As for (8)a, a choice had to be made about the transcription of the name of the place Karlovci, because *Encyclopedia Britannica* writes about that peace treaty as *The Treaty of Carlowitz*, specifying that the German transcription of the name at the time was either *Carlowitz* or *Karlowitz*. Thus the translator has to choose between the official German version from that time and a Serbian version, deciding to use our name. Examples (8)b and (8)c also require a brief research about the mentioned events, whereas (8)d poses a specific problem about the version of the name of the place Trident - *Trent*:

8. a) Karlovački mirovni ugovor (15) – the Karlovci Peace Treaty
 - b) Konzistorijalni sistem (21) – Consistorial system
 - c) Fanariotska vlast (33) – Phanariote rule
 - d) Tridentski koncil (81) – the Council of Trent

(Further investigation of a curious translator would reveal that *Tridentum* is an ancient Latin name for the northern Italian town *Trento* or in English - *Trent*).

The following examples require a geographical (and historical) research related again to the transcription of names: Serbian transcription of the names of some places often differs significantly from the original, and sometimes the names are completely different: *Jegra* was identified as the Hungarian town of Eger, and *Stoni Beograd* and *Srpski Kovin* as places in Hungary inhabited by the Serbs:

9. a) Stoni Beograd (63) – Stoni Beograd/ Székesfehérvár
 - b) Srpski Kovin (63) – Srpski Kovin / Ráczeve
 - c) Jegra (65) – Eger

The Hungarian name of *Srpski Kovin* is *Ráczeve*; it is located on the Csepel island in the Danube near Budapest. The Serbs from *Kovin* in Banat were settling there from the mid-15th century, fleeing from the Turks. The Hungarian name of *Stoni Beograd* is *Székesfehérvár*; it is located south-west from Budapest and the Serbs were settling there from the mid-16th century (*Enciklopedija pravoslavlja*, 2000: 1834/1835 and 1866).

In (10) there are examples with problems related to the transcriptions of personal names. An Internet research showed that *Manojlo Panselin* is *Manuel Panselinos* (a renowned fresco-painter, 13/14th century), and the name of the Hungarian king is spelt Wladyslaw. Actually, it is the Polish king Wladyslaw III (1424-1444) who was also crowned the King of Hungary (1440-1444); he allowed the Serbs to settle on the Csepel Island in 1440.

As for (10)b, the Serbian original included the phrase «*u crkvi sv. Jovana Prodroma*»; however, an Internet search revealed that «Prodromos means precursor and refers to John the Baptist» (www.pentakomo.org/english/churches.shtm). So a decision had to be made about the name: to use *St John the Baptist*, or *Ioannis/John Prodromos*. Eventually, the translation opted for *John Prodromos* to retain a greater similarity with the Serbian original text. The dilemma also included the transcription of the first name: the Latin transcription of the original Greek name – *Ioannis*, or the English version – *John*; the translation eventually chose the English version:

- a) Manojlo Panselin (53) – Manuel Panselinos
- b) sv. Jovan Prodrom (53) – St. John/ Ioannis Prodromos
- c) ugarski kralj Vladislav (67) – the Hungarian King Wladyslaw
- d) Bogorodica Kukuzelisa (53) – the Virgin/Theotokos Koukouzeles

As for (10)d, it includes a story about Ioannis/John Koukouzeles, a retired chanter, who fell asleep in a monastery on Mount Athos, in front of the icon of the Theotokos. She appeared in his dream telling him to continue to sing in her honour, and when he woke up, he found a gold coin in his hand. To mark this event, this miracle-working icon was called the Theotokos/Virgin Koukouzeles.

The last examples are related to the names of three monasteries. The first one in (11)a is a Romanian monastery; the Internet search showed that there seem to be two possible transcriptions – *Hurez* and *Hurezi*, but the first one seems to be more frequent. As for (11)c, the decision had to be made about the Greek ending *-on*, which was eventually retained in the translation. Finally, there arose the issue of the spelling of the name of our monastery *Hilandar*. Before the Serbian monastery was founded (end of the 12th century), it was the location of the Greek monastery *Chilandarion*, named after the founder of endowment, monk Georgios Chelandarios (*Enciklopedija pravoslavlja*, 2000: 2010). It seems that the spelling should be *Chilandar* or *Chilandarion*, not *Hilandar*, because the Greek letter *h* is typically transcribed as *ch*.

11. a) manastir Hurez (33) – the Hurez Monastery
- b) Hilandar (53) – Chilandarion, Chilandar
- c) Vatoped (53) - Vatopedion, Vatopedi

3. Conclusion

Viewing translation as a bridge between different codes which are used to represent our reality, one could add that translation, for the translator, often implies brief reaserches into the matter translated – specially when translating scientific or artistic texts. In that case, the translator should also have a proper educational background, for example some knowledge about chemistry, architecture or music.

As for the kinds of texts discussed in this paper, it seems that problems specially appeared with the terminology related to religion, because the target language (English) contains different sets of terms and sometimes even different concepts. In the situation when much emphasis is placed on multiculturalism and learning about different cultures, it is legitimate to try to articulate variations in the field of religion, too, to establish standardized solutions for specific translational challenges (if possible). Probably the best example for that would be the attribute of the Mother of God: to retain the specific Eastern «colour» of Orthodox Christianity, perhaps the Greek compound *Theotokos* should be used instead of the typical term *The Virgin*. Furthermore, it would be also useful to try to standardize transcriptions of the names of saints and the attributes related to them. The point to be made here is that standards for specific fields of professional translation should be set by preparing glossaries or dictionaries and organizing specializations of translators for specific fields.

Therefore, to conclude: professional translation is a great, rewarding challenge. To be able to face this challenge, the translators should have – in addition to talent – a proper linguistic education, as well as insights into a specific field they deal with. Thus translation would be a real bridge between different codes, rendering parts of our reality and making them familiar to the new readers/listeners.

References

- Baker, M. (1996) «Professing Translation», in *The European English Messenger* V/1, pp. 42-44
- Cameron, D. (2000) «Good to Talk? The Cultural Politics of 'Communication'», in *The European English Messenger* IX/1, pp. 38-42
- Enciklopedija pravoslavlja* (2000), Beograd: Savremena administracija
- Encyclopedia Britannica* (2001), CD edition
- Hristova, S. (2000) «Literature in the Training of Translators and Interpreters», in *The European English Messenger* IX/1, pp. 43-46
- Iser, W. (1995) «On Translatability», in *The European English Messenger* IV/1, pp. 30-38
- Litsas, K. F. (1990-1996) *A Dictionary of Orthodox Terminology*, Greek Orthodox Archdiocese in America, (www.goarch.org)
- Newmark, P. (1995) *A Textbook of Translation*, New York: Prentice Hall
- Novakov, P. (2000) «Prevodjenje i nastava engleskog jezika», in *Interkatedarska konferencija anglističkih katedri Jugoslavije*, Niš: Filozofski fakultet, str. 24-30
- Novakov, P. (2001) «Prevodjenje u nastavi stranog jezika na univerzitetu», in *Savremene tendencije u nastavi stranog jezika*, Nikšić: Filozofski fakultet, str. 181-193
- Stephanides, S. (2001) «Europe, Globalization, and the Translatability of Culture», in *The European English Messenger* X/2, pp. 39-44
- Stošić, Lj. (2001) *Mali rečnik crkvenih pojmova*, Beograd: Ars Libri / Banja Luka: Besjeda
- Strani jezici ka Evropi bez granica* (2001), Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije
- Šelmić, L. (2004), *Srpsko zidno slikarstvo XVIII veka/ Serbian 18th Century Wall-Painting*, Novi Sad: Galerija Matice srpske (prevod na engleski Predrag Novakov)

Teaching ESP to mixed-level groups with a conflict of interest

Apstrakt: *Nastava jezika struke za grupe različitih nivoa znanja studenata je zahtjevan posao. Situacija postaje još složenija ako studenti dođu na čas za različitim očekivanjima i ciljevima. O teškoćama na koje mogu naići predavači razgovara se u okviru holandskog sistema visokog obrazovanja, unutar studija za industrijski menadžment, ljudsku tehnologiju, dijetetiku i ishranu. Kao rezultat stalne evaluacije i izmjene nastavnih planova i programa, napravljeno je nekoliko široko primjenjivih pristupa kako bi se izašlo u susret opštim i individualnim potrebama većine studenata.*

Ključne riječi: *jezik struke, grupe različitih nivoa znanja, visoko obrazovanje, razvoj nastavnog plana i programa*

Background

The purpose of this paper is to provide practical recommendations to ESP curriculum developers and instructors using our experience of teaching English to mixed-level groups of Dutch higher education students. The scope is limited to Industrial Management, Human Technology and Nutrition & Dietetics, where over the past several years the author has been involved as a curriculum developer and instructor. The courses are taught at the Hague University, where the academic year consists of four blocks of 10 weeks. English courses last from one to two blocks in the first two years, taking 90 minutes once a week excluding a weekly average self-study load from 90 to 240 minutes. The load in European Credit Transfer System varies from 2 to 3 credits per course.

All the groups, though different in size, are heterogeneous as far as students' levels, experiences, interests and objectives are concerned. For various organizational and financial reasons, they cannot be split into subgroups.

Dutch educational system can boast various types of pre-academic education. Secondary professional training in some cases gives access to higher education but provides only limited English instruction. Many students come from former Dutch colonies, or Turkey and Morocco, where they may learn other foreign languages than English.

The level influences expectations. If students read the same course title, such as Vocational Reading, some of them expect vocabulary exercises, while others elaborate discussions on professional issues they read about. This results in a mismatch regarding expectations.

Those students also have different specializations or minors that influence their objectives. For example, within Industrial Management they can specialize in constructional, mechanical, chemical engineering, or electronics. Therefore, their interests, as far as language is concerned, are not similar.

Theoretical considerations

This situation is by no means unique. If we look back at the history of ESP (Hutchinson & Waters, 1987), the problems will seem less dramatic than might appear. One of the reasons why ESP emerged was that more attention needed to be given to the differences between learners. It became clear that they use different skills, strategies and are motivated by different needs. To this day learner-centred approach remains the key word in ESP (Dudley-Evans, 1997). We saw this as the main requirement to the curriculum.

Kristen Gatehouse (2004) concludes that there are three abilities necessary for successful communication in a professional target setting, adding a third skill to the Cummins' theory:

- the first ability is to use the particular jargon characteristic of that specific professional context (Cummins, 1979);
- the second is the ability to use a more generalised set of academic skills, such as conducting research or preparing an agenda for a meeting (Cummins, 1979);
- the third one is to use the language of everyday informal talk to communicate effectively, "regardless of occupational context. Examples of this include chatting over coffee with a colleague or responding to an informal email message" (Gatehouse, 2004, p. 6).

It is therefore essential not only to expose students to professional vocabulary, but also to let them develop certain skills relevant for their future career (report writing, vocational reading, meetings and negotiations, business correspondence, etc.), and to let them have informal conversations in English (such as making arrangements for presentations with a technician over a cup of coffee).

More than 20 years ago Carter (1983) characterized good ESP courses as using authentic materials, being purpose related, and including self-direction which means that learners must be turned into users. By purpose-related Carter understood simulation of communicative tasks related to target setting, and how we integrate this into our curriculum will be seen from the first example (International Congress). In all situations our students use authentic materials, and the final products require the use of particular professional jargon and skills.

If the curriculum is to be learner-centred, it cannot be static. Our models therefore leave a lot of space for instructors, as they are in the best position to assess what particular students exactly need (Gatehouse, 2001, p.6). As correctly formulated by Yogman & Kaylani (1996: 313) "Focus is provided by students' personal goals and by the content-area curriculum". For our curriculum development of English courses at higher professional education, students' personal needs and final and sub-competences of graduates need to be taken into account, as they give a clear view of the professional areas to focus on and of the styles students are expected to function in. For example, Industrial Managers are expected to be experts in sales presentations, while professionals in Nutrition & Dietetics must be able to provide scientific information in an accessible way.

We believe that it is necessary to incorporate a certain degree of freedom into the curriculum so that students can decide what exactly and how they study. Flexibility and

learner control can definitely be increased with the help of IT (Strambi & Bouvet, 2003), and our curriculum models rely on Blackboard and CALL tools. Directions, instructions and other materials put on Blackboard have more face validity than loose and random handouts, and can be consulted and printed out anywhere.

Curriculum Models

Having identified the main obstacles to successful teaching (varying levels and agendas of students) and the main features of an ideal ESP curriculum (learner-centred approach aimed at obtaining professional skills, using authentic materials, being purpose-related) we would like to describe two curriculum models as examples of our attempts to meet most of the needs and requirements by building in certain degree of flexibility. Tables 1 and 2 specify how these models meet individual needs of the students. Another advantage is that they can be taught at any department, and can be adapted at short notice. Though these models result from continuous evaluation and observation, these procedures will not be described here.

1. International Congress

This course ends with a mock international congress and its theme is determined by the professional target setting. All the three professional groups discussed in this paper must be prepared to be skilled public speakers and have some training skills.

The sessions begin with presentation training (preceded by an individual SWOT analysis of presentation techniques and language). It is followed by training on how to run a workshop. Then the lecturer provides instructions on how to write an abstract. Meanwhile, the students are encouraged to select topics for their own presentations or workshops that they will give during the “congress”. The students hand in abstracts of their presentations/workshops, receive feedback and rewrite them if necessary. They will simultaneously make the planning, arrange necessary facilities, invite co-students. Finally, they give their presentations/workshops, initiate and lead discussions, and answer questions. The performance is monitored by means of an evaluation form (see Appendix 1). The criteria which are indicated there are explained in detail during the very first session and are referred to throughout the course. The feedback and grades are given directly after the “congress”, and if necessary, retake arrangements are made.

Activities	Results (Students can...)
Choosing topics for presentations/workshops	focus on a particular field of interest and vocabulary, as well as maintain proficiency level;
Choosing between a presentation and a workshop	choose between more a less interaction;
Receiving individual feedback on abstracts and presentations during the training sessions, and on the final performance	focus on their weaker spots and have extra practice if necessary.
Discussions	Students with higher level of proficiency or background knowledge are encouraged to provide clarification to peers.

Table 1. International Congress: How are individual needs taken into account?

2. Report Writing

First of all, the students are given instructions on how to write a report (the types of reports are determined by the final competences or sub-competences that students have to demonstrate, and these vary from a research to technical or business report). For example, at the department of Human Technology, this has become a part of the project on Cultural Awareness. Students have to interview foreigners on how they perceive Dutch Culture. During Sociology classes, they get acquainted with research on cultural differences and have to refer to it in the report. Different learning aids are discussed in class and are made available through Blackboard: a checklist (Appendix 2), recommended procedures (Appendix 3), useful language, exercises on grammar structures specific for reports and keys. The students have access to the computer programme "Clarity: The Report Writer", and they are provided with extra guidance and exercises. Normally, they can choose from a list of topics related to their current curriculum or they are encouraged to propose their own topic. These proposals are discussed in class, after they are introduced during a short presentation. Each student receives individual feedback with a reduced number of mistakes corrected by the instructor; the feedback is indirect, often in the form of questions and suggestions. Mistakes are underlined and their types are indicated, but they are not corrected. Students need to use dictionaries and grammar reference books, and they are actively involved in their own language correction. The continuous assessment method is applied to the reports, which means that until a sufficient grade can be given, the report will be rewritten. Assessment criteria are provided during the very first session, and are referred to throughout the course. The reports are graded on:

- analysis and interpretation (critical reflection, questioning and exploring issues);
- organization;
- reference to literature;
- the quality of the data and sources used to illustrate a point;
- the lay-out;
- language: grammar, vocabulary, punctuation.

Activities	Results
Exercises available for self-study	Weaker students can choose to do all of them, while others can focus on those relevant to their situation. As keys are provided, all students can work at their own tempo.
Continuous assessment & individual feedback	Students can focus on their weaker areas and have extra practice if necessary.
Choosing topics for the report	Students can focus on a particular field of interest and vocabulary, as well as remain within certain proficiency level.

Table 2. Report Writing: How are individual needs taken into account?

How does teaching a flexible curriculum to mixed level groups with a conflict of interest affect instruction?

In this section we would like to make some suggestions to the curriculum developers and instructors who are beginning their teaching and who have little or no experience with heterogeneous groups.

- 1) Provide a description of the programme in detail so that students have realistic expectations.
- 2) Talk to the class about the situation throughout the course. "Whatever happens in the classroom should exclusively be determined by negotiations between teachers and students. This is, quite possible, one of the best possible ways to overcome constraints observed in large, heterogeneous classes" (Palmer, 1999).
- 3) Regularly try to elicit reactions to the programme, as they can be useful for modifications.
- 4) Encourage cooperation between group members. Not only less proficient speakers learn from interaction with more skilled peers (it is more or less obvious), but also fluent speakers can check and reinforce their understanding of linguistic concepts while correcting peers' mistakes and giving explanations. Active listening during students' performance can also be mutually reinforcing for speakers and listeners.
- 5) Help each student choose tasks appropriate to his/her level. It will increase motivation and will encourage realistic goals.
- 6) Offer continuous assessment & individual feedback, but correct mistakes indirectly. This will help students develop self-editing and monitoring skills, will reinforce linguistic memory, and will teach use of additional resources, such as grammar reference books and dictionaries.

Concluding remarks

Our evaluations of the recently taught courses show that there are basically two problems to focus on in the near future:

- 1) Students' preparation loads vary greatly depending on students' levels. Basically, the higher the level, the less time is spent on the course since all students have to meet the same requirements. The load is certainly an average indicator and does not have to be precise. The contents, however, should be challenging and stimulating for all the students involved. Limited time investment can be an indicator of insufficient input, and is to be addressed. The load of more proficient speakers can be increased by putting the assessment emphasis on growth in the chosen areas rather than on fixed performance criteria.
- 2) Though target profession contexts are covered sufficiently, addressing informal conversations in English still remains a problem. Situations in which informal conversation should be conducted in English as a foreign language by two Dutch native speakers are often perceived as artificial and are therefore avoided. A solution can be found in involving guest teachers who do not speak Dutch. This choice of approach seems the most realistic as due to limited contact hours, changes in the programme design that could solve this problem are not easy to implement.

References

- Ainslie, S. (1994) *Mixed Ability Teaching: Meeting Learners' Needs*, London: Centre for Information on Language Teaching and Research
- Carter. D. (1983) "Some propositions about ESP", in *The ESP Journal*, 2, pp. 131-137
- Cummins, J. (1979) "Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimum age question and some other matters". in *Working Papers on Bilingualism*, 19, pp. 121-129
- Dudley-Evans, T. & St John, M. (1998) *Developments in ESP: A multi-disciplinary approach*, Cambridge: Cambridge University Press
- Gatehouse, K. (2001) "Key Issues in English for Specific Purposes (ESP) Curriculum Development", in *The Internet TESL Journal*, Vol. VII, No.10
- Hutchinson, T. & Waters, A.(1987) *English for Specific Purposes: A learning-centred approach*, Cambridge: Cambridge University Press
- Kasanga, L.A. (1996) "Peer Interaction and L2 Learning", in *The Canadian Modern Language Review*, Vol. 52, No. 4, pp. 611-639
- Kavaliauskiene, G. (2003) "Role of Self-Correction in Learning ESP", in *English for Specific Purposes World*, web-based journal, Issue 2 (5), Vol. 2
- Palmer, J.C. (1999) "Teaching Large, Heterogeneous Classes in ESP", in *IATEFL ESP SIG Newsletter*, 14 August
- Strambi, A. & Bouvet, E. (2003) "Flexibility and interaction at a distance: a mixed-mode environment for language learning", in *Language Learning & Technology*, Vol.. 7, No. 3, pp. 81-102
- Yogman, J. & Kaylani, C.T. (1996) "ESP Program Design for Mixed Level Students", in *English for Specific Purposes*, Vol.15, No. 4, pp. 311-324

Appendix 1: Presentation Evaluation Form

Organization of ideas	
I. Introduction	
Starting your presentation <ul style="list-style-type: none"> • Getting the attention of the audience • (Introducing yourself and your colleagues) • Setting the scene for your presentation • Dealing with preliminaries 	
Presenting an overview <ul style="list-style-type: none"> • Explaining the purpose of your presentation • Explaining and signalling the structure 	
II. Body	
<ul style="list-style-type: none"> • Signalling different parts • Beginning the main body • Listing • Linking parts within the main body • Sequencing • Interpreting evidence • Expressing opinions • Presenting solutions and alternatives 	

<p>III. Conclusion</p> <ul style="list-style-type: none"> • Summarizing main points • Opening a questions session • Thanking the audience 	
<p>IV. Plan and clarity of main points</p>	
Behaviour	
<ul style="list-style-type: none"> • Appropriateness • Body language • Eye-contact • Mannerisms • Others 	
Voice	
<ul style="list-style-type: none"> • Volume • Tone • Pitch • Articulation • Intonation patterns • Others 	
Pronunciation	
<p>Sounds</p> <ul style="list-style-type: none"> • S/z/sh • F/v/th • Dj • W <p>Syllable stressing Others</p>	
Vocabulary	
Grammar	
<ul style="list-style-type: none"> • Word order • Tenses • Agreement subject/verb • Preposition • Who/which • If/when • Others 	
Presentation Tools	
<ul style="list-style-type: none"> • Selecting the proper presentation tools • Facing the audience • Visibility • Talking about the content of visual aids • Describing trends • Others 	

Appendix 2: Report Checklist

1	A title page - with the name of the institution, class, name and date - with the title of your report that clearly says what readers can expect	
2	A table of contents with sections (numbered) and their pagination, as well as a literature list	
3	An introduction that should include your objective	
4	Three or more sources are analysed in the literature review	
5	Description of your research methods/procedures	
6	Results	
7	Discussion	
8	Conclusion	
9	Numbered sections and sub-sections. Each main section should start with a few introductory sentences.	
10	For figures and tables: - reference in the text (for example, "the lead content in the samples is recorded in Table 1") - numbers - titles - sources	
11	A literature list demonstrating a wide range of relevant sources used, in alphabetical order with the following info: - for a book: Name of the Writer (year), <u>Title</u> , Publisher - for an article: Name of the Writer (year), "Title of The Article", <u>Title of a Journal</u> , pages numbers - for an interview in a separate sub-section: name, function, company, date	
12	Pagination starting with the introduction only	
13	Quotations are clearly indicated as ones. All quoted sources should be included in the literature list.	
14	Spell- and grammar check was used.	
15	Paragraph structure with skipped lines between paragraphs	

Appendix 3 Report: Recommended Procedures

Stage	Actions	Expected results	Recommendations
1	Prepare the outline and introduction	Introduction and an outline of your report	The Introduction contains three main pieces of information: 1) Any background information the reader needs in order to understand the report 2) The purpose of the report, so that the reader (and writer) will know whether the report has achieved its objectives. 3) The scope: what areas are to be covered, what areas are not covered and why.
2	Find and read suitable literature or other sources	The following questions are answered: 1) What are the main issues in my area of interest? 2) What is known already? 3) What will my research add to what has been written already? Literature review is drafted. You can polish it when the study is complete. If your research is library/desk-based, a separate literature review is not necessary, of course.	Reading before you embark on the study will clarify the areas that you should investigate and the questions worth exploring. Gathering data first and then trying to read literature will most likely be frustrating and waste time in the long run. How will you fill if you gather your data and then later discover that someone else has done this before, or used a simpler and more appropriate method? You will need to bear the literature review in mind when you will discuss your results. You will have to reflect on how your findings complement or contradict the literature that you reviewed.
3	Choose the best research method(s) to answer your research question	The Procedures Section	The Procedures section should allow the reader to repeat the investigation sufficiently accurately to obtain the same results. You should record exactly what you did and all the equipment you used. Include any measures you took to minimise error. The key to this section is including enough information to make the investigation clearly comprehensible and repeatable, while avoiding unnecessary detail. If possible, include a simple flow chart or diagram.
4	Gather data	The Results Section	The purpose of this section is to record data you have collected during the investigation and processed. Only enough data needs to be given to justify the Conclusion. Generally, this is best presented in a summary table. More detailed results (and raw data) can be given in the Appendices. This section should cover only the results obtained in the trial or experimental procedure itself, not data from outside.

5	Analyze the data and discuss the findings	The Discussion Section	<p>Ask yourself:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) What did I set out to explore? 2) What did I find out? 3) What did I not find out? 4) What extra information did I find out that is of interest? 5) Are there any explanations for my discoveries? 6) If I follow up on this study, what questions have been raised that would be interesting to pursue? 7) How do my findings tie in with what I noted in the literature review? <p>Here you can also discuss the appropriateness of your research methodology. Why did you choose to use a questionnaire and not to interview employees?</p>
6	Write the conclusion and recommendations	Conclusion (and Recommendations/ Applications)	<p>This section presents your opinion as a result of your findings, and makes a logical bridge to your Recommendations (if required). It should not contain any new information not included in the Results, but can summarise the main points of the Results section in order to help the reader follow your reasoning. If the conclusion is not obvious from the data, it is necessary to show the line of reasoning. The Discussion and Conclusions often form one section.</p>
7	Refine drafts of chapters and proof read	The first (or the second) version is ready to be handed in	<p>No matter how well you prepare and carry out your study, the lecturer will not be there to see it; so, do not shortchange yourself by being sloppy about the quality of the final write up.</p>
8	Apply the checklist to your report	Checklist is filled in	<p>Checklist should be filled in by you and handed in together with the report</p>

Possible Worlds Theory – Formal semantics to literary theory

Apstrakt: *Teorija mogućih svetova razvijena je u okviru formalne semantike sa ciljem da posluži kao praktično rešenje nekih od specifičnih problema vezanih za logiku i semantiku. Grupa teoretičara književnosti prepoznala je potencijal ove teorije i razvila ju je u okviru književne semantike. Radovi Umberta Eka, Tomasa Pavela i Ljubomira Doležela obeležavaju začetak pravca u kritici koji se razvio na temeljima ove teorije (Književna teorija mogućih svetova).*

Ovaj rad pruža uvid u ključne izraze i ideje koje su u književnu teoriju prenete iz teorije mogućih svetova, te daje njihova kratka objašnjenja, pokušavajući da književnoj teoriji pristupi kao naučnom polju koje zahteva sopstveni jezik struke.

Ključne riječi: *teorija mogućih svetova*

Introductory remarks

The paper offers an overview and a brief explanation of the key terms and the issues concerning language and lexicon adopted from logic, philosophy and formal semantics by the means of transfer of ideas of the possible worlds theory into the literary theory. Most of the theoretical issues concerning PWT and the interpretations of the impact PWT had on the literary theory are adopted from the paper *Possible Worlds in Recent Literary Theory* by Marie Laure Ryan and from the book *Heterocosmica* by Lubomir Dolezel, both leading literary theorists in the field of PWT.

The phenomenon of such a transfer generated not only a new viewpoint in the matters concerning literary theory, but a whole new lexicon, bringing different definitions and interpretations together with a different approach to various fields of literary theory, especially regarding genre, narratology and literary semantics, thus having considerable influence on the poetics of postmodernism as well.

The idea of possible worlds (Marie Laure Ryan distinguishes between PW 'possible worlds' in philosophy and logic and PWLT 'literary interpretation of PW') originates from philosophy; it is a segment of Leibnizian theory of possible worlds, which seems to be influenced by the Aristotelian theory of *entelechy*, or striving from potentiality to actuality. "That world will in the end exist which displays at any one time the greatest amount of actuality, keeping in mind that not all potentialities can simultaneously be realised."

Introduction

Key words: **"modal system", M-model, "actual" vs. "real"**

From philosophy and logic PWT was adopted to formal semantics and from there since the early seventies it found its way into literary semantics. Although the ideas that have been developed in all the three fields have a lot in common, the application of the ideas to the concrete problems or aspects of analysis in their respective fields generated separate issues with the corresponding separate lexicons, which only finds its purpose in relation to the

matter specific fields. Here, my intention is to outline the influence the PW had on literary theory and to provide a brief overview of the elements of lexicon generated by the transfer of ideas.

"At the core of theory of possible worlds is the idea that reality forms a 'modal system'". Saul Kripke's description of this system is known as M-model or model structure. Briefly, as it was paraphrased by Thomas Pavel, and quoted by Ryan, it is a logical structure consisting of a set K of elements, a well-designated member G of this set and a relation R between the elements of the set. An interpretation influenced by Leibniz's notion of possible world (monads) understands the set K as a set of possible worlds, member G as the real (actual) world and the relation R as the link (accessibility) between various worlds of the system K and their possible alternatives inside the system K.

Originally, M-model was a purely abstract construct, but the fore mentioned interpretation posed a number of questions, which also question the meaning of the terms deployed in describing the applied model. Namely, how do we define "actual"? How does that correspond to the "real" in terms of worlds? One of the philosophical explanations provided by David Lewis (1973) defines "actual world" as "the world where I am located" which means that all possible worlds are *actual* from the point of view coming from inside that world, from the members of the sub-systems they present. Therefore the term "actual" is relativised. From an absolute point of view what we accept as the *real* world is just one of the members of the set of possible worlds which create the modal universe. All the possible worlds are equally real but the actual world has a different ontological status – since it is the only one which presents an autonomous existence.

In literary theory, however, there existed "the world of a work" used commonly by critics, and though it has little or no connection to the PWT it demonstrated an interesting attribute: as pointed out by Dolezel, The world of work has its specific features, and they originate from outside of the system of PW of formal semantics. However, those features can be identified only against the background of PW model frame. Adopting of PWT into literary theory opened the door for speculations and re-evaluation of a number of unquestioned postulates: the truth value of literary discourse, the relations between fictional worlds and the real world, the problem of reference in literary discourse, and the problem of representation.

Semantics of fiction

Key words: ***reference world, minimal departure principle, gaps, incompleteness***

Fictional propositions, or in other words, anything that constitutes a fictional element, are being evaluated in different reference worlds. Such propositions may be regarded as true or false of worlds that exist independently of the text in which they appear. However, they are assumed to be automatically true of their own fictional world by a convention that accepts declarative fictional statement for the unmarked mode of "truth in fiction", therefore anything that is said or done in indicative mode is accepted as true regardless of its plausibility outside its fictional world: unless its narrator is judged unreliable (Nabokov's American novels display a number of narrators that are considered unreliable, Kinbote, for one). The fictional text gives imaginative existence to worlds, objects, and states of affairs

by simply describing them. In creating what is objectively a non-actual PW, the fictional text establishes a new actual world which decides on its own limitations, the laws of which reader has to accept.

When readers construct fictional worlds, they fill in the *gaps* in the text by equalizing the fictional world to their own experiential reality. It is a principle fundamental to the phenomenology of reading, described as '*the principle of minimal departure*' (Ryan), the 'reality principle' (Walton), and the 'principle of mutual belief' (Walton again).

The rules of this model can be changed only by the text itself. "Thus, if a text mentions a blue deer, the reader will imagine an animal that resembles her idea of real deer in all respects other than the colour." The *principle of minimal departure* presupposes that fictional worlds are ontologically complete entities: every proposition *p* is either true or false in these worlds. However there are theorists, like Dolezel, who regard *incompleteness* as the distinctive feature of fictionality. He argues that by filling the gaps, the reader manages to reduce fictional worlds to a uniform structure. Thus, gaps may be understood as mental spaces which differentiate the incomplete texture of a text from the completeness of a fictional world (minimal departure), or as the difference between incompleteness of fictional world and fullness of the real one. In any case, gaps are constitutive elements of fictional worlds, too.

Genre theory

Key words: ***possibility, accessibility, probability***

Genres are defined by the number of accessibility relations linking fictional world to the culturally predominant representation of actual world.

Logical possibility

A world is accessible from AW if it respects the logical laws of noncontradiction: a proposition cannot be simultaneously true and false in a **possible** world. Many fictional works project impossible possible worlds: absurdist texts, nonsense verse etc. yet even then the notion of possibility semantically defines such texts – defining absurd as a genre.

Physical possibility

Physical possibility presents a second division for a theory of genres, dividing texts between realistic and fantastic. This typology can be further developed by expanding the notion of accessibility relation: a world can be declared accessible from AW if it presents common geography, it is populated by the same species, it is in the same stage of technological progress, individual members of AW are also members of this world, it belongs to the same temporal dimension (no time travel), etc.

The criterion of **probability** further elaborates on the divisions based on physical possibility. Semantic types are divided into five categories depending on how distant or how close they are to AW: therefore the genres would be the realistic, the strange, the fantastic, the marvellous and the absurd. Possible but improbable events define "escapist fiction", that

establish false beliefs in readers of what is possible in the actual world. Further on, there are theorists who subdivide the genre of the fantastic, arriving to another field of investigation for the PWLT, namely the study of the plurality of worlds in a cultural system, where reality is divided into layers of split ontology which brings us to the next point of discussion, namely to the narrative semantics.

Narrative semantics

Key words: *plurality of worlds, factual event, virtual event, APW (alternative possible world), of systems - alethic, deontic, axiological, epistemic*

Narrative representation of a system of reality can also be viewed as made of plurality of worlds. As a model for narrative semantics, PW theory is applicable to both fiction and non-fiction. It needs to include the factual events of a textual actual world and the virtual events contemplated by the characters (narrative events that are never actualised, hypothetical events providing the motivation for characters), conceived as the alternative possible worlds of a modal system, since it is essential for the understanding of the behaviour of characters.

Thus Eco describes the narrative text as a 'machine for producing PWs'. He has in mind three types of worlds:

1. The PW imagined and asserted by the author, which consists of all the states presented as actual by the fabula.
2. The possible sub worlds that are imagined, believed, wished (etc.) by the characters.
3. The possible sub worlds that the reader imagines, believes, wishes (etc.) in the course of reading, and that the fabula either actualises or 'counterfactualises' by taking another fork.

Regarding the second type, Dolezel proposed a typology of narrative modalities as the interpretations of the logicians "m-model". All the systems are represented by the triads of concepts. The original interpretation is called **alethic** – it involves necessity, possibility and impossibility. Other systems are **deontic** – obligation, permission and prohibition, **axiological** – goodness, indifference, and badness, and **epistemic** – knowledge, belief and ignorance. According to these systems he devised typology of plots. Deontic system corresponds to the narrative structure of prohibition-violation-punishment, axiological stories focus on quest, epistemic create the topic of mystery stories. Alethic stories, however, involve the stories introducing worlds with altered laws of physics. This category would comprise genres other than realistic.

Ryan further divides the private worlds of characters into representations of existing material or mental worlds (beliefs), static model-worlds, which capture how the actual world should or will be (obligations, desires, predictions), dynamic model-worlds, or intention-worlds, which project courses of events leading to goal states (the active plans of characters), and fantasy worlds which outline new systems of reality, complete with their own actual and possible worlds (dreams, hallucinations, acts of imagination, fictions-within-fictions).

Theory of character

Key words: ***non-actual individual, aggregates of semantic features, incomplete creations (not creatures), "rigid designators"***

A literary character is a referent of a proper name, pronoun or definite description to which the text assigns certain properties such as a mind and agency (possibly intention). It is to be assumed that character in any case has to have humanoid distinctive features.

Possible world approach: "Character is defined as non-factual individual, designated by means of a referring expression" who is a "member of some non-actual state of affairs or possible world". Characters are regarded as life like persons equipped with inner states, knowledge, sets of beliefs, memories, and intentions. However, fictional characters are incompletely specified by the text, thus readers attempt to complete them.

According to the source of their identity, there are also a number of interpretations:

1. Characters are linked to their source texts; they are aggregates of semantic features specified by the words of the text. Their properties are entirely specified by the text, they are radically incomplete creations. According to this interpretation characters in different texts with the same proper name, cannot be regarded as versions of the same individual, but can be compared on the basis of their roles as actants within the plot.
2. Fictional characters are linked to the plot, and their identity is maintained in all the variations of the story they originate from. Antigones, Cinderellas are versions of the same "person" provided that plot remains the same.
3. Fictional characters exist on their own outside the text or the plot. Names are "rigid designators" attached to an individual in different possible worlds.

Poetics of Postmodernism

Key words: ***plural reality, sub worlds of subjectivity, recentering, destabilized ontology, transworld identical characters***

Finally, as we have seen so far, PWT provides tools for the analysis of narrative structures and for examining the theory of fictionality. Postmodern fiction in return turns the concepts of PWT into formal structures. The major question of Modernism, as represented by Ryan, was "What can I know about myself and the world?", whereas questions of Postmodernism are declared to be more radical: "What is the mode of existence of a text and what is the mode of existence of the world (or worlds) it projects?"

Within the semantic domain of the text postmodernism opens windows into the sub worlds of subjectivity, thus creating plural realities. Whether such multiplication takes form of embedding representations or "staking up entire systems of reality through repeated gestures of recentering", characters and events spill over their fictional frameworks and become reality themselves. It is an endless move from one reality to another which resembles daily travels of the mind into the worlds forced upon it by perceptions, or the media, those desired during daydreaming or the ones deliberately visited during leisure activities.

Characters in postmodern fiction within their fictional world ponder their own nature and origin – wondering if their existence is perhaps limited to a world of dreams belonging to another character (Pavić, Dictionary of Khasars). Authors present themselves within their fictional worlds equally fictional as their characters. These occurrences mark "destabilized ontology", without a center, since every reality may be interpreted as coming from a mind belonging to a fictional world of a higher hierarchical level.

Postmodernist fiction addresses many other issues also considered by the PWT, for example the issue of character identity, mentioned earlier, where it allows for the intertextual borrowing of characters either in the manner of them being "transworld-identical with their prototype" or simply homonymous characters. It investigates the scope of possible refusing to choose between the conflicting alternatives, and finally questions the relationships of AW and FW.

Conclusion

The impact of PWT on literature will definitely go beyond the practical criticism – it should and, since the phenomena of "reality" fit the fluctuating theory so well, inevitably it will have its impact in the treatment of "various cultural phenomena from a variety of point of views". At present it provides tools for analysis rather than ideology and it seems that these tools can easily be applied to many disciplines, and the approaches of PWT can be cross examined with the approaches from other theories, functional grammar for one, without either one of them being refuted, which opens a vast area of exploration. Understanding the key terms of PWT would be stepping closer to that area.

References

- Dolezel, L. (1998) *Heterocosmica*, Baltimore: Johns Hopkins University Press
- Eco, U. (1994) *Six walks in the fictional woods*, Cambridge, MA: Harvard University Press
- Ryan, M. (1995) "Allegories of immersion: Virtual narration in postmodern fiction", *Style*, pp. 262-287

ESP in the 21st century: New challenges, new needs

Apstrakt: *Jezik struke je u suštini funkcionalan i fleksibilan, te se stoga mora prilagođavati promjenljivim obrascima rada, studiranja i rekreacije. Velika pokretljivost ljudi u okviru proširene Evropske unije donosi i promjene u potrebama tih ljudi. Sve veće prenošenje poslovnih aktivnosti iz Evrope u Indiju i druge zemlje odražava se i na jezik i na nastavu jezika. U radu se daje pregled tradicionalnih pristupa jeziku struke u svijetlu novih izazova.*

Ključne riječi: *jezik struke, nastava engleskog, mobilnost, analiza potreba, kreiranje programa*

ESP is well established today as an approach to teaching English around the world. In this paper I would like to review some of the basic practices of ESP and assess how they match up to the challenges and needs of the new century.

A shrinking world currently brings more demand for English. This phenomenon is not completely new, but the pace has hotted up. In 2004, for example, the European Union greatly expanded, bringing many job seekers to Britain (though not quite as many as the UK government feared, and indeed many have returned home as their hopes of quickly finding well-paid jobs have disappeared). Providers of English language training are dealing with a greater range of languages and different job needs, for example Polish workers in the building and decorating trades.

There is more movement of workers in Europe as a whole. Of course, English is not the only language of wider communication in Europe, but it is currently the most used, a state of affairs which is likely to continue for some time to come. Current research by academics such as Jennifer Jenkins in Britain and Barbara Seidlhofer in Austria explores English as a Lingua Franca, or ELF. Native speakers of English are in a minority as users of the language; most users are second- or foreign-language users. They are likely to simplify the linguistic system, to have some different usages. Their usage is likely to prevail in business and other contacts, rather than the version of the language that someone like myself might use. Perhaps this ELF is what we are or should be teaching in ESP.

Greater mobility in Europe and also an acceptance that jobs are no longer jobs for a life have other implications for us as teachers of ESP today. We may be preparing learners for *potential* use of English, not immediate use. Learners may wish to equip themselves for possible job changes, for possible relocation and also for possible holiday and study use.

In terms of what we should be teaching in ESP in terms of content and the students' purposes, I suggest that there is a blurring of the categories of reason for language learning: there isn't necessarily any longer a clear distinction between work- or study-related language learning and recreational language learning. Recreational use can turn into job use. To take my own personal case, which is an LSP one, I study art history in my spare time. I would like to improve my knowledge of Italian, for art history purposes: it's study,

but definitely recreational. But who knows, I may start doing some lecturing in art history, and then it will become a part-time job and my studies of Italian will be for work purposes.

Let's consider the case of English for Tourism for a moment (that is, for the tourist, not for the provider of services). There has always been some uncertainty here. Is it ESP, as there is a sort of clear purpose, or is it really EGP (English for General Purposes), since so much of the content involves such everyday things as ordering and eating food, travelling around, buying theatre or concert tickets? We are nervous about including these situations or scenarios under ESP, but they can be common for many specific purposes, including work situations, especially in the business world.

So I have raised some issues about the changing conditions or background for ESP today. First let's now consider the basic procedure for preparing an ESP course, a procedure which was established early on in ESP and which I don't see as having essentially changed.

The essential components of an ESP course design involve

- needs analysis: pre-course, during the course
- development of a restricted syllabus
- appropriate methodology, materials, tests: appropriate to the participants, to the subject area
- evaluation: of the participants, of the course

Let's look at a situation that I found myself facing a few years ago:

Cement letter

Telephone Message

From: The British Cement Association

To: The Centre for Applied Language Studies, University of Reading

Could a two-week course be provided in everyday conversational English?

There would be 22 people: two groups of 11: one group with no English, one group with reasonable English. They are all at managerial level, but from different backgrounds, e.g. marketing, technical, etc. They would like half to one hour of relevant vocabulary per week. On Wednesday afternoon, they will go on a cement-related trip, organised by the BCA.

Taken by Amanda

Now, a first question might be whether this proposed two-week course in everyday conversational English is an ESP course. But it's for the British Cement Association, so that will surely make it ESP. One thinks of more questions:

- Where are the students from? How old are they? Are they men, or women?
- What are their actual jobs? (They might be difficult to teach as a group.)
- Who has decided that the course is necessary?
- Who is paying for it and how much will they pay?
- Who decided on the students' level and how?
- When should the course take place?

In answer to some of these questions, I can say that the intended participants were from Poland, Hungary, the Czech Republic and Slovakia whose governments were planning for closer links with Western Europe, leading to membership of the EU. A first step here was involvement with the European Cement Bureau. So the request for an ESP course originally came from the European Cement Bureau, via the British Cement Association. This all sounded interesting, so my colleagues and I decided to proceed.

How did we try to firm up the course, to make it more concrete? It was tricky, as it always is. It was tricky to get detailed information on the participants, their levels and needs. It was tricky to get authentic material: I did manage eventually but it was in fact not so useful.

For the needs analysis, I sent a list of questions to the European Cement Bureau and got some partial answers back. I sent questionnaires to all the participants: five each from four countries. The representative from one of the countries 'helpfully' filled in the questionnaire for all of his compatriots!! It turned out that all of the participants *might* need to use more English in their work: for correspondence, to read journals, to send and receive letters, faxes and emails, to talk to foreign visitors, to attend meetings. The factor which prompted the course was that some cement experts from some of the countries involved (but not the course participants) had attended meetings of the European Cement Bureau and had not spoken! It was concluded that they were unable to. More likely, I think, they knew themselves to be observers and not full members, so felt it inappropriate to speak. Thus, in other words, it seemed that there wasn't an immediate need to participate fully in these meetings.

I decided that both preparation and teaching time were too short to allow test-taking, so I did an on-the-spot assessment at Heathrow Airport, as I met each contingent. My conclusion was that participants primarily needed confidence-boosting. They all knew some English, in fact; they needed practice in using it.

For the restricted syllabus, I decided to limit the course to listening and speaking skills, with the focus on accuracy some of the time, fluency some of the time. The method was broadly communicative. We spent time on language study, on telephoning skills, on discussion, on scenarios, for example showing a visitor round the cement plant. The evaluation was very positive. All the participants improved (some with the help of whisky on the final evening); they thought we were excellent.

So this was a one-off course, which was successful. We were asked for further courses, but by the individual countries, and they found that we were too expensive. What was my point in describing it to you? To illustrate that traditional ESP practices were used to put it together, but that it exemplified a potential not an actual need. Further, the ultimate objective was not to improve language competence as such, but to boost confidence, to help participants maximise the resources that they already had. The content was low-level business content plus aspects of everyday life and culture. Probably they learnt most, if they learnt anything new at all, from the British host families with whom they stayed and with whom they went to the pub. The specialist vocabulary, by the way, was something that they already knew, so we did not, after all, teach it.

I'd like to turn now to another course request and to move partially beyond Europe.

Call centre company request

- Brief:** To provide a one-week intensive training course in British English pronunciation for Indian speech *trainers* of call centre employees.
To provide an informal test at the end of the week's training.
To provide certification of course attendance and level of skill.
- Number:** 5-6 participants
- Business overview:** Inbound and outbound calling, comprising welcome calls, registration processing, capturing meter reads, debt losses, win backs.

A year ago, my colleagues and I were asked to put on this course for the staff of an Indian call centre company. This is a growth area of work. A lot of British call centre work is outsourced. In particular, call centres are being set up in India and Malaysia. There are plenty of educated young people seeking work in these countries, and they are cheaper than British employees. They are familiar with English – but their pronunciation is very different from mine, for example. Many British people, hearing the Indian accented voice on the phone, will switch off and put the phone down.

As you can see, the brief for our one-week course was simply to work on British English pronunciation: looking for example at word and sentence stress, at segmental issues and chunking and so on. But we were dealing with trainers, so our objective was not to improve their pronunciation as such, but to improve their understanding of these issues and how to deal with them, as preparation for their training of their staff. There was therefore a large element of information transmission. However, our approach, even here, is to make it practical, hands-on, and we could then review the methodology with the trainers.

We had our initial brief, but needs analysis continued throughout the week as we got to know the trainers and their work better. We therefore expanded one element of the course and added another. We expanded and refined the element which we called "communication gambits" in which we practised exponents for several key functions, for example

Asking for clarification:

Sorry, I didn't quite get that last point. I wonder if you could repeat it?
Would you mind repeating that last point?

Checking for understanding:

OK, just to check, you would like ...
Let me see if I've got this right ...

Stalling:

If you could just bear with me while I check
I'm just checking through some of the details on the screen

And so on.

What we added was a lot more on idiomatic expressions and on cultural information, idiomatic expressions such as *get the green light, red tape, on the tip of one's tongue*. These are expressions which the customer may use and which the call centre operator may not know. Cultural information, such as the weather in Britain, the sporting scene, popular shops, the names of cities and distances between them, may be essential parts of meaningful exchanges, or may help to establish the relationship between customer and operator.

Social considerations thus revealed themselves as important in the content of the course. This illustrates in a small way the suggestions made in a recent survey of ESP by Diane Belcher, Editor of the *ESP Journal*, suggesting that ESP practice is currently developing in three overlapping directions. She posits

- The Sociodiscoursal Approach: Situated Genre Analysis
- The Sociocultural Approach: Situated Immersion
- The Sociopolitical Approach: Overcoming the "Limit-Situation"

She is thus proposing a social dimension to everything that we ESP practitioners are doing. I'll link my discussion of her points to the following:

ESP makes use of current approaches to

- data analysis
- pedagogy
- content study
- technology

What is involved in these areas?

By data analysis, I refer to the material obtained from the needs analysis, particularly linguistic data: recordings, authentic texts. We may also have observational data: notes, video recordings and so on of scenarios, interactions. ESP has moved through register analysis, functional analysis, discourse analysis and other methods. Currently, and as the conference programme shows, the preferred method is genre analysis, to which ESP practitioners have made a great contribution. For Belcher, what is important is to be very aware of context, to explore how genre choices are not as fixed as we might like, to see the variability in different settings and situations. She further argues for the generation of materials from actual work or study situations.

By pedagogy, I refer to the approach to teaching which we adopt for an ESP course. The communicative approach springs to mind here, and indeed ESP and the communicative approach developed pretty much in parallel, I suggest. But this isn't the only possible approach to teaching ESP. But what do we break a course down into, what type of syllabus do we adopt? ESP has moved through structures, functions, situations, tasks. An influential current focus is the scenario, involving all of these in an authentic blend and sequence, comprising linguistic considerations but also social and cultural ones.

For Belcher, it's important to have on-site classes or 'field trips' if this is not possible. She further suggests that "perhaps because of their heightened awareness of the array of social, material and affective factors that can ... facilitate language learning" EOP practitioners see

themselves as having a wider role, including “builders of self-esteem, facilitators of upward mobility” and contributors to improved worker-management relations (Belcher,2004:173-4).

By content study, I refer to students’ specialist areas, which we as ESP practitioners need to learn something about. But this is not just a matter of trying to gain access to the content, genres and specialist terminology. What is the culture of the workplace, how do people interact, how do they get things done? A useful phrase here is *community of practice*, replacing that of speech and discourse community. A community of practice could be a company, a lecture group, and educational institution. Clearly language is involved but also social relationships, including power relations.

This brings me to Belcher’s contentious sociopolitical approach: not just preparing our students for their study, vocational or recreational needs, but challenging the nature of those needs, challenging the status quo, points taken up in a recent survey of LSP and ESP by Basturkmen and Elder (2004).

Lastly, technology. This obviously affects students in their work and studies, and we can make use of it, for our data analysis and for our pedagogy. Clearly, too, there are constant changes and updates. Corpus studies, for example, are an invaluable tool for researching the authentic language our students must deal with. E-learning and blended learning are invaluable tools for teaching. There is thus a continuous challenge for the ESP practitioner!

Let me summarise what I have attempted to cover. I have given examples of two ESP courses which I have been involved in. I suggest that the challenges involved in such courses and in ESP generally today are that:

- there are more learners
- there are more types of job-related and other needs
- there is a blurring or merging of job-related and recreational needs
- there is more awareness among ESP practitioners of variety of practice in context
- there is more awareness of the importance of social factors

ESP is robust enough to cope with all of this, however, as the programme for the conference suggests.

References

- Basturkmen, H. and C. Elder (2004) “The practice of LSP”, in A. Davies and C. Elder (eds.) *Handbook of Applied Linguistics*, Oxford: Blackwell, pp. 672-694
- Belcher, D. (2004) “Trends in teaching English for specific purposes”, *Annual Review of Applied Linguistics* 24, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 165-186
- Jenkins, J. (2003) *World Englishes*, London: Routledge
- Jenkins, J., M. Modiano and B. Seidlhofer (2001) “Euro-English”, in *English Today* 17/4, pp. 13-19

Leksička sinonimija u ekonomskom i poslovnom registru engleskog jezika i moguće pedagoške implikacije

Abstract: *Synonymy has long been considered a threat to terminological accuracy. Therefore it is extremely important for students to distinguish between various synonymous terms which can be misunderstood or confused. This paper deals with various types of lexical synonymy in the register of business and economics. It also discusses synonymy as a tool of lexical familiarisation in ESP and possible pedagogic implications.*

Key words: *synonymy, register of economics and business, terminology, ESP.*

Kao što je poznato, u lingvistici postoji više vrsta paradigmatičkih odnosa: sinonimija (odnos "istovetnosti" između leksema - *lep/zgodan/naočit* (good-looking/handsome/pretty), antonimija (odnos "suprotnosti značenja" - *kupiti/prodati* (buy/sell), hiponimija (odnos "inkluzije" - *kirija, školarina i pretplata* (rent/tuition/subscription) su hiponimi hiperonima *cena* (price), inkompatibilnost (odnos uzajamno isključivih članova iste nadređene kategorije - *crveno i zeleno* (red/green) su inkompatibilne lekseme u okviru semantičke kategorije *boja* (colour), itd.

Sinonimija se uopšteno i krajnje uslovno može definisati kao odnos "istovetnosti" značenja najmanje dve lekseme, mada odmah treba podsetiti da lekseme veoma retko (ako i ikada) imaju potpuno isto značenje. Ovakva, ne mnogo verovatna pojava, naziva se *apsolutna sinonimija* i podrazumeva da su dve leksičke jedinice međusobno zamenljive u svim kontekstima, da imaju istovetno i deskriptivno i asocijativno značenje u istim kontekstima, i da imaju identičnu distribuciju. Mnogo je češća *potpuna sinonimija*, koja se odnosi na dve leksičke jedinice koje imaju istovetno i deskriptivno i asocijativno značenje u datom rasponu konteksta.²³ Kao ilustracija potpune sinonimije mogu se navesti lekseme *broad* i *wide*, čiji se članovi međusobno razlikuju uglavnom po kolokaciji sa drugim leksemama, što je posledica pragmatičkih činioca - lingvističkog ili vanlingvističkog konteksta (stilske, regionalne, emocionalne, ili neke druge razlike). Zbog svega navedenog, sinonimija, kao smisaoni odnos među leksemama, u praksi se svodi najčešće na *nepotpunu, deskriptivnu sinonimiju*, koja se javlja među leksičkim jedinicama koje imaju istovetno deskriptivno, denotativno značenje.

Sinonimija nije vezana samo za jezičku leksiku. Naprotiv, ona se javlja i u morfologiji, gramatičkim strukturama, sintaksičkim konstrukcijama, u frazeologiji. Ovde ćemo se, međutim, ograničiti na leksičku sinonimiju, pri čemu ćemo podrazumevati da je to odnos između najmanje dve leksičke jedinice sa istovetnim ili skoro istovetnim deskriptivnim značenjem, koje se mogu definisati na istovetan, ili skoro istovetan način, i u čijem odnosu postoji međuzamenljivost leksema u istom segmentu konteksta, koji je, u najoptimalnijim uslovima, rečenica. Tako je leksema *rich* u rečenici *He is rich* sinonim lekseme *wealthy* u rečenici *He is wealthy*²⁴, jer takve rečenice identične sintaksičke

²³ Lyons, J. (1981): *Language and Linguistics, An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 148

²⁴ Primer preuzet iz Prčić, T. (1997) *Semantika i pragmatika reči*, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, str. 98.

strukture jedna drugu impliciraju, a razlikuju se jedino po prisustvu leksema *rich* (x), odnosno *wealthy* (y). Ovo je dvosmerna implikacija, a dve lekseme u smislaonom odnosu sinonimije su simetrične.

Kada se govori o deskriptivnoj sinonimiji, potrebno je napomenuti da između leksičkih jedinica koje učestvuju u takvom odnosu po pravilu postoje izvesne razlike u njihovom značenju. Uostalom, kada se utvrđuje da li između dve ili više leksičkih jedinica postoji odnos deskriptivne sinonimije, misli se na istovetnost njihovog denotativnog (kognitivnog, referencijalnog) značenja, za razliku od konotativnog (emotivnog, asocijativnog). Denotativno značenje odgovara intelektualno objektivnom nivou interpretacije, najčešće se može neposredno proveriti u pogledu istinitosti i ne zavisi od komunikativne situacije ili komunikativne namere autora. Konotativno značenje se od deskriptivnog razlikuje po svojoj emocionalnoj ili subjektivnoj interpretaciji, koja ima za cilj da utiče na primaoca poruke u pogledu njegovih stavova ili mentalne dispozicije, a uslovljena je komunikativnim namerama autora, koji, u zavisnosti od raspoloženja ili stava, njime izražava svoj negativno ili pozitivno intoniran vrednosni sud.

Po svojim asocijativnim značenjima lekseme mogu biti neutralne, bez uočljivih asocijacija, npr. leksema *buy*. Za razliku od nje, leksema *purchase*, koja sa *buy* stoji u odnosu deskriptivne sinonimije, ima asocijativno obeležje formalnosti. Slično je i sa parovima leksema *dismiss/sack*, *net income/take-home pay* ili *depreciation/wear and tear*.

Drugi kriterijum za utvrđivanje stepena deskriptivne sinonimije tiče se kolokacijske restriktivnosti leksema, odnosno pojave da se jedna leksema uobičajeno, a nekad i po pravilu, javlja u sprezi sa nekom drugom leksemom unutar sintagme ili rečenice. Tako se, na primer, uvek kaže *to draw a bill of exchange*, ali ne i *to pull a bill of exchange* ili *to haul a bill of exchange*, mada lekseme *draw*, *pull* i *haul*, van ovih kolokacija, stoje u međusobnom odnosu deskriptivne sinonimije. Test međuzamenljivosti leksema u ovakvim i sličnim kolokacijama teorijski je moguć, ali i samo delimično koristan, a pogotovo je ograničene primene u posebnoj vrsti kolokacija, fraznim leksemama, koje su u manjoj ili većoj meri idiomatizovane. Na primer, u kolokaciji *pure competition*, leksema *pure* ne bi nikako mogla da se zameni sinonimom *clean*, mada te dve lekseme, ako ne kolociraju sa *competition*, stoje u odnosu deskriptivne sinonimije. Nijansiranje sinonimnih leksema najčešće se vrši putem dodatnih implikacija. Tako je kolokacija *to ask for payment* sinonimna sa kolokacijom *to demand payment*, ali prva nema dodatnih implikacija, dok druga kolokacija ima dodatnu implikaciju insistiranja na plaćanju. U ovom primeru se dodatna implikacija svodi na gradaciju u pogledu zastupljenosti izvesnog svojstva.²⁵

Autorska ekspresivnost ili originalnost najbolje se mogu ilustrovati sinonimima (i imenicama i glagolima) kojima se opisuju rastući ili opadajući trend u kretanju neke vrednosti (cena, prodaje, akcija...). Upotrebom izvesnih neuobičajenih i upečatljivih izraza, autor manifestuje svoj lični stav ili interesovanje za datu situaciju, odnosno pruža "subjektivno reagovanje na objektivnu stvarnost."²⁶ U engleskom jeziku postoji čitav niz glagola za iskazivanje rastućeg i opadajućeg trenda.

²⁵ Prčić, T. (1997) *Semantika i pragmatika reči*, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, str. 101.

²⁶ Ibid., str. 67.

RASTUĆI TREND: boom, bounce up, bound up, creep up, edge upwards, escalate, go up, grow, harden, improve, increase, jump, leap, mount, move up, pick up, rally, rise, rocket, rocket up, shift up, skyrocket, shoot up, soar, surge, surge upwards, take off, itd.

OPADAJUĆI TREND: collapse, come down, crash, cut, decline, decrease, dip, dive, drift, drift down, drop, fall, fall back, fall off, go down, move down, plummet, plunge, reduce, sag, sink, slide, slip, slip back, slump, soften, tumble, weaken, itd.

Navešćemo samo nekoliko primera:

- Russia's industrial production *grew* by 7.2% in the year to September.
- In the same period Taiwan's industrial output *leapt* by 16.5%.
- Taipei *rose* by 10.9%.
- Milan *soared* by 5.3%.
- Canada's annual inflation rate *edged up* to 2.7% in September.
- In Denmark, consumer prices *climbed* 2.7%.
- Positive earnings reports *boosted* the Dow by 3.5%....

("The Economist", okt./nov. 2000)

Ovakvi skupovi leksema približno istog značenja nazivaju se *leksičkim grozdovima*.²⁷ U leksičkom grozdu koji sadrži glagole koji opisuju opadajući trend, nejezgreni glagoli bili bi oni čije se značenje može analizirati²⁸, npr. *leap* se može opisati kao *increase very quickly and by a large amount*, glagol *rocket* kao *increase quickly and suddenly*, a *mount* kao *gradually increase in amount*. U slučaju rastućeg trenda, jezgreni glagol bio bio *increase*. Kod izraza za opadajući trend, nejezgreni glagol bi bio, npr. *to sink* sa opisom *to suddenly go down*, a jezgreni to *go down* ili *to decrease*.

Treba naglasiti da se opseg većine asocijativnih obeležja može gradirati (učiniti užim ili širim) uz pomoć kvantifikatora, čime se naglašava njihova skalarna priroda.²⁹ Kad su u pitanju različite lekseme za trendove, mogući kvantifikatori bili bi: *a little, somewhat, slightly, moderately, gradually, substantially, significantly, sharply, considerably, dramatically, abruptly, rapidly*, itd.

Mada se, dakle, dve sinonimne lekseme na nivou svog deskriptivnog značenja ne razlikuju, njihovo konotativno značenje itekako je iznijansirano. Međutim, i na nivou konotativnog značenja postoji sinonimija između leksema u tekstovima ekonomske i poslovne tematike, pa se čak i metafora, kao stilska figura, javlja u veoma širokoj upotrebi. Metafora je naročito karakteristična za poluterminološke tipove tekstova, što je i razumljivo s obzirom na činjenicu da striktna preciznost stručne terminologije ne ostavlja mesta bilo kakvim metaforičkim, tj. prenesenim značenjima. Tako, na primer, na nivou metaforičkog značenja, kolokacija *wild horse* se koristi u tekstovima ekonomske provenijencije za opisivanje inflacije, a za istu pojavu koristi se čitav niz metaforičkih

²⁷ Ibid., str. 110.

²⁸ Got(tajn, Lj. (1986) *Sinonimija u kolokacijama*, Novi Sad: Institut za strane jezike i književnost, str.14.

²⁹ Ibid., str. 68.

poređenja: *galloping inflation, inflation - the riderless horse, out of control, run-away inflation*, itd.³⁰

Sinonimija, dakle, pruža autoru mogućnost da, u skladu sa svojim komunikativnim namerama, ali i na osnovu lične idiosinkrazije, vrši izbor između više leksema, odabirajući one za koje smatra da na živopisniji, precizniji, suptilniji, ili obremenjen, emotivno obojeniji način ukazuju na isti segment ekstralingvističke stvarnosti.³¹

Na polju engleskog jezika u funkciji ekonomske struke (stručnog, za razliku od opšteg engleskog jezika), sinonimija se smatra pretnjom terminološkoj preciznosti i preporučuje se njeno izbegavanje. Osnovni zahtevi koji se postavljaju pred svaku terminologiju su jednoznačnost (izbegavanje polisemije), preciznost, sažetost, i odsustvo sinonimije. Međutim, izvesno je da sinonimija postoji u jeziku ekonomije, poslovanja i trgovine, na polju neterminoloških tekstova stručnog jezika definitivno, ali i na polju stručne terminologije, mada je razlika među sinonimima na ovim poljima vrlo nejasna i podložna nijansiranju u značenju. Postojanje sinonimije može se shvatiti i kao prednost, a ne samo kao pretnja preciznosti. Naime, što je više reči tesno povezanih po značenju u okviru jedne jedinice vanlingvističke stvarnosti, to značenje svake može biti specifičnije definisano u okviru određene oblasti.

U tekstovima ekonomske i poslovne tematike pojavljuju se sinonimi koji pripadaju različitim varijantama/dijalektima istog jezika, kao što je slučaj sa policentrično normiranim varijantama standardnog engleskog jezika - američkom i britanskom, u kojima su lekseme sinonimnog značenja prostorno omeđene unutar jedne geografske regije. Za ovu vrstu sinonima u literaturi se koristi i naziv *tautonomi*.³²

acceptance bank - acceptance house
bank draft - bank check
barrister - attorney
base rate - prime rate
chairman - president
company - corporation
creditors - accounts payable
curriculum vitae - resume
debtors - accounts receivable
flotation - initial public offering
margin - spread
market research - marketing research
ordinary share - common stock

profit and loss account - income statement
real property - real estate
registered post - recorded delivery
Registrar of Companies - Corporation Charter
Retail Price Index - Consumer Price Index
a rise - a raise
share premium - paid-in surplus
shareholders - stockholders
stock - inventory
timetable - schedule
valuer - appraiser
visible trade - merchandise trade
wagon - freight car, itd.

Relativno je česta pojava da se leksema iz jedne varijante engleskog jezika odomaći u upotrebi u drugoj varijanti, pri čemu postepeno potiskuje domaći termin. Takav je slučaj sa sinonimnim parom **managing director/chief executive officer**, gde leksema *chief executive officer* sve više uzima maha i na području Velike Britanije, potiskujući iz upotrebe domaći termin *managing director*.

³⁰ Henderson, W. (1982) "Metaphor in Economics", in Coulthard, M. (ed) *Talking about Text*, Discourse Analysis Monographs No. 13, English Language Research, Birmingham: University of Birmingham

³¹ Prčić, T. (1997: 101).

³² Zgusta, L. (1991) *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost, str. 88.

Ovde je, međutim, neophodno naglasiti da ovakav tip sinonimije nema značaja za semantiku, jer se takvi parovi ne razlikuju od prevodnih ekvivalenata dva potpuno različita jezika, recimo engleskog i francuskog. U pitanju su samo različiti oblici istog jezika sa drugačijim jedinicama vokabulara. S druge strane, u pedagoškom smislu, vrlo je važno da studenti postanu svesni ovih razlika između dve varijante engleskog jezika i da ih pravilno koriste ili interpretiraju u određenim kontekstima.

Ponekad se sinonimi koriste u različitim stilovima, recimo formalnom i neformalnom, pa je ovde reč samo o razlikama u stepenu formalnosti, ali ne i o bilo kakvoj suštinskoj razlici između leksema.

to **purchase** - to **buy**
to **obtain** - to **get**
to **submit** - to **give**

vendor - **seller**
to **dismiss** - to **sack**, to **fire**
statistics - **figures**, itd.

Razlike se javljaju i zbog orijentacije teksta u kojima nalazimo takve sinonime: naučno orijentisani tekstovi služe se eksplicitnom i preciznom terminologijom, pri čemu se na svaki način, u cilju eliminisanja bilo kakvog ambigviteta, izbegava svaka ekspresivnost. U popularnim stručnim tekstovima upućenim široj, manje stručnoj čitalačkoj publici, u kojima se, zbog jasnoće, ali i približavanja stručne materije laicima, ne insistira na terminološkoj preciznosti, dozvoljena je upotreba nešto drugačijih leksema koje su razumljivije i pristupačnije "običnom čoveku", naročito kad su u pitanju pojašnjenja ekonomskih mera vlade ili lokalnih vlasti³³ (recimo, u publikacijama tipa *The Economist*). Tako se javljaju parovi leksema od kojih je prva leksema formalno obeležena reč sa svojstima termina, primerena samo ograničenom broju komunikacionih situacija i uz uži domen primene, a druga je neformalna ili neutralna po karakteru, ali je manje komplikovana i ima širi domen primene, a samim tim i veću frekvenciju:

bankruptcy - **failure, crash**
bear market - **down market**
bull market - **up market**
deficit - **shortage, in the red**
depreciation - **wear and tear**
fiscal year - **financial year**
merger - **tie-up, marriage**

minimum price - **rock-bottom price**
net income - **take-home pay**
New York Stock Exchange - **Wall Street**
to **jettison** - to **throw the cargo overboard**
trade deficit - **trade gap**

Ovde je mnogo teže napraviti izbor između leksema nego kad su u pitanju razlike u geografskim varijantama jednog jezika, pošto govornici kojima engleski jezik nije maternji nisu u stanju da automatski "osete" suptilne razlike između različitih stilova istog jezika i formalne/neformalne obeleživosti pojedinih leksema. Zato je u pedagoškom radu neophodno naglašavati ove razlike i prezentovati sinonimne lekseme u parovima, sa jasno razgraničenim konotativnim značenjima između njih.

Engleski jezik izuzetno je bogat sinonimima, što se najčešće pripisuje činjenici da je njegov vokabular tokom vekova bio izložen različitim uticajima: anglosaksonskom, sa jedne strane, i uticajima iz francuskog, španskog, italijanskog, latinskog i grčkog jezika sa

³³ Irgl, V. (1987) "Synonymy in the Language of Business and Economics" in Lauren C. and Nordman, M. (eds), *Special Language: From Humans Thinking to Thinking Machines*, Clevedon: Multilingual Matters, pp. 280

druge. Pošto engleski jezik pripada grupi germanskih jezika, a anglosaksonska faza njegovog razvoja se desila u ranijem stupnju njegovog istorijskog razvitka, u današnje vreme se reči anglosaksonskog porekla smatraju "izvornim", "domaćim", a reči koje potiču iz ostalih jezika koji su na njega vršili uticaj "stranim" ili "pozajmljenim". Tako i u ekonomskom registru nalazimo parove leksema (duplete) koji se uporedo koriste u oba oblika:

act of god - force majeure
bona fide - in good faith
ceteris paribus - other things being (held) equal

ex ante - intended, desired
franco a bord - free on board
franco domicile - free delivered
sans recours - without recourse, itd.

Postoje i primeri u kojima se pozajmljenice javljaju u kombinaciji sa domaćim rečima, npr.:

bona fide retailer - retailer in good faith

Iako se sinonimija uglavnom javlja u neterminološkim delovima stručnog jezika, njihova pojava u ekonomskoj ili poslovnoj terminologiji iznenađujuće je česta, što se protivi zahtevima za jasnoćom, nedvosmislenošću i eksplicitnošću. To su, najčešće, imeničke složenice čija jedna komponenta (prva ili druga po redosledu) može biti zamenjena drugom, bez promene, ili sa minimalnim promenama u značenju, zbog čega se nazivaju i "potpunim sinonimima".

aggregate supply - total supply
allocative efficiency - Pareto efficiency
balance of payment curve - balance of payment line
business cycle - trade cycle
business hours - working hours
clearance sale - closing down sale
cost of living index - retail price index
flexible budget - variable budget
job-sharing - work-sharing
land agent - estate agent
liquid assets - realisable assets
listed company - quoted company
loan capital - debt capital
mean price - middle price
near money - quasi-money
nominal income - money income
nominal value - face value, par value
overhead costs - running/indirect costs

perfect monopoly - pure/absolute monopoly
postal order - money order
redundancy pay - severance pay
sales representative - trade representative
service agreement - service contract
shipping documents - export documents
sight bill - sight draft
silent partner - sleeping partner
spot market - cash market
the jobless rate - unemployment rate
multilateral exchange rate - effective exchange rate
value analysis - value engineering
venture capital - risk capital
wage packet - pay packet
weak currencies - soft currencies, itd

Postoje i sinonimi koji su sasvim različiti po svojoj formi:

embargo - sanctions
externalities - spill over effect
fringe benefits - perks
magnate - tycoon
monetary unit - unit of currency
personnel - staff

products - goods
remunerative - profitable
takeover bid - offer to purchase
unemployed - jobless
wages clerk - payroll assistant
workforce - manpower, itd.

Posebnu vrstu sinonima predstavljaju leksičke jedinice koje su potpuno identične po značenju, a razlikuju se samo po svom gramatičkom pojavnom obliku, zbog čega su i najpribližniji apsolutnoj sinonimiji. Najčešće su u pitanju imeničke složenice, koje se formiraju procesom eliminisanja predloške fraze, od koje preostaje samo imenica, koja u novom obliku služi kao modifikator upravne reči:

terms of payment - payment
terms
method of accounting -
accounting method

share of the market - market
share
claim for insurance - insurance
claim

U poslovnoj i ekonomskoj terminologiji postoji čitav niz sinonima koji su, procesom prednjeg ili zadnjeg eliptiranja, izvedeni uglavnom iz imeničkih složenica izostavljanjem jedne od njenih komponenti, upravne reči ili jednog ili više modifikatora, čime nastaje nova leksema u kojoj su inkorporirana dijagnostička obeležja neizvedene lekseme, čime biva izjednačeno, ili približno izjednačeno, njihovo značenje. Ovaj proces se u najvećoj meri dešava zbog veće ekonomičnosti izražavanja:

accelerator principle - accelerator
bill of exchange - bill
credit squeeze - squeeze
letter of credit - credit
life insurance office - life office
personnel department - personnel
subsidiary company - subsidiary, td.

Pojedine dvostruke eliptične forme imaju u nekim slučajevima različito značenje i jezičku upotrebu u zavisnosti od vanjezičkog konteksta, naprimer:

pound sterling - pound (na tržištu Velike Britanije) - **sterling** (na međunarodnom tržištu)

Izostavljanje jedne od komponenti (prednjom ili zadnjem elipsom), može imati gramatičke ili morfološke posledice na skraćenu formu (izvedeni leksem najčešće preuzima oblik množine):

durable consumer goods - durables
empty containers - empties
long-dated securities - longs
overhead costs - overheads
peripheral devices - peripherals
perishable goods - perishables
tangible assets - tangibles
visible imports - visibles, itd.

U nekim slučajevima, sinonimija se javlja zahvaljujući vanjezičkom kontekstu, koji neki autori³⁴ definišu kao "splet opštih i posebnih prostornih, vremenskih, društvenih, individualnih, ali i opštekulturnih činilaca, koji doprinose uspostavljanju, odvijanju i ostvarenju neke komunikacije." Navešćemo samo nekoliko primera:

the bar - lawyer (She is training for **the bar**. - She is training to become a **lawyer**.)

U gornjem primeru razlike među sinonimima mogu se pripisati razlici u nazivima u okviru pravnog sistema u Velikoj Britaniji i SAD.

underwriters - insurers

Ovaj konkretan sinonimni par nastaje kao posledica specifične odlike osiguravajuće kompanije "Lojd" u Velikoj Britaniji.³⁵

overseas trade - international trade

Navedeni primer je posledica geografskog (ostrvskog) položaja Velike Britanije u odnosu na ostatak evropskog kontinenta.

Apokopični sinonimi³⁶ (*apokopa* - izostavljanje poslednjeg slova ili sloga neke reči) jesu lekseme nastale namernim izostavljanjem poslednjeg sloga ili dela reči:

advertisement - ad (SAD), **advert** (Velika Britanija)
advertising manager - ad man
executive - exec
memorandum - memo, itd.

Akronimični sinonimi³⁷ (*akronim* - veštačka skraćunica sastavljena od početnih slova neke složenice ili početnih slova više reči) predstavljaju skraćene forme koje se upotrebljavaju u usmenoj i/ili pismenoj komunikaciji uporedo sa originalnim, neskrćenim terminom:

a **Letter of Credit** - an **L/C** /↔n el'si:/
annual general meeting - AGM
any other business - AOB
Department of Trade and Industry - DTI

³⁴ Prčić, T. (1997: 27).

³⁵ Irgl, V. (1987: 279).

³⁶ Ibid., str. 281.

³⁷ Ibid., str. 281.

fast moving consumer goods - FMCG
free alongside ship - FAS
gross domestic product - GDP
price-dividend ratio - PDR
unique selling proposition - USP
strengths, weaknesses, opportunities, threats - SWOT, itd.

Ponekad se akronim odomaći u upotrebi u tolikoj meri da njegov puni oblik prestane da se koristi, a skraćunica se ne izgovara slovo po slovo, nego u izgovoru preuzima svojstva pune reči:

GATT - General Agreement on Tariffs and Trade ('g(t)
EFTA - European Free Trade Association ('eft↔)
EFTPOS - electronic funds transfer at point of sale ('eftpos)
LIBOR - London Inter-Bank Offered Rate ('laib↔), itd.

Usvajanje predmetnog registra ekonomske struke na engleskom jeziku, a pogotovo njegovog specifičnog vokabulara, predstavlja jedan od glavnih ciljeva nastave engleskog jezika za buduće ekonomiste. Proces usvajanja vokabulara (*leksička familijarizacija*) može se olakšati raznim postupcima³⁸, pre svega: *egzemplifikacijom* (davanjem primera koji pojašnjavaju uvedeni termin), *eksplicacijom* (prezentacijom niza reči sa istim ili suprotnim značenjem od novouvedenog termina), *definicijom* (davanjem sheme koja sadrži termin, klasu kojoj termin pripada i njegove odlike koje ga razlikuju od ostalih termina), *stipulacijom* (tip definicije koji pokazuje da uvedeni termin ima takvo značenje isključivo u datom kontekstu), *ilustracijom* (objašnjenje termina putem neverbalnih i nelinearnih sredstava - tabela, grafikona, dijagrama...), itd. Jedan od veoma korisnih postupaka pri eksplicaciji nepoznatih termina je i sinonimija, pri čemu se uz novi termin daju i njegovi sinonimi, slični ili približni po značenju.

Sinonimija se često koristi u udžbenicima ekonomske nauke kao jedan od postupaka leksičke familijarizacije. Navešćemo samo nekoliko primera:

"Some call these untaxed items '*loopholes*', while more neutral terms are *tax preferences*, *tax expenditures* and *erosion of the tax base*." (Samuelson, str. 790)

"*Externalities* (or *spillover effect*) occur when firms or people impose costs or benefits on others without those others receiving the proper payment or paying the proper costs." (Samuelson, str. 44)

"Feudal relationships were gradually replaced by what is called the *market mechanism*, sometimes also labelled '*free enterprise*' or '*competitive capitalism*'. (Samuelson, str. 37)

"The expression, $(1/(s + m))$, is the *foreign trade* or *open economy* multiplier." (Walther, str. 224)

"Many products are produced under what are called *scale economies* or *decreasing costs*... (Walther, str. 142), itd.

³⁸ Bramki, D., R. Williams (1984) "Lexical familiarization in economics texts, and its pedagogic implication in reading comprehension", in *Reading in a Foreign Language*, 2, 1, Birmingham: Aston University, pp. 49

Zbog svog značaja u didaktičkom radu sa studentima, sinonimija, kao postupak u procesu objašnjavanja terminoloških jedinica u stručnom vokabularu ekonomske nauke, treba da zauzme vrlo važno mesto. Izbor između sinonima, međutim, nikako ne bi smeo da poistoveti sa mehaničkim, nasumičnim i nepromišljenim zamenjivanjem jedne lekseme drugom.³⁹ Stoga je neophodno na nastavi engleskog jezika studente upoznati sa razlikama među terminima ili poluterminološkim izrazima u stručnom jeziku, kako bi naučili da prave diskriminaciju između pojedinih leksema u cilju izbegavanja grešaka, pogrešnog razumevanja, a kasnije, na radnom mestu, čak i finansijskog gubitka.

Bilo bi zanimljivo i inspirativno ispitati stanje u ekonomskom i poslovnom registru srpskog jezika i u kojoj meri su njegove leksičke jedinice podložne sinonimiji i međuzamenjivosti u određenim kontekstima. To bi, međutim, bila tema za neko drugo lingvističko istraživanje.

Literatura

- Adam, J. H. (1989) *Longman Dictionary of Business English*, Harlow: Longman and York Press
- Bannock, G. et al. (1987) *The Penguin Dictionary of Economics*, London: Penguin Books
- Bramki, D., R. Williams (1984) "Lexical familiarization in economics texts, and its pedagogic implication in reading comprehension", in *Reading in a Foreign Language*, 2, 1, Birmingham: Aston University, pp. 49
- Dajković, J. (1986) *Englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski rečnik sinonima i antonima s fonetskim izgovorom*, Beograd: Privredni pregled
- Dudley-Evans, T., M. J. St John (1998) *Developments in English for Specific Purposes*, Cambridge: Cambridge University Press
- Economist, The* (different issues)
- Financial Times, The* (different issues)
- Gotštajn, Lj. (1986) *Sinonimija u kolokacijama sa primerima engleskog jezika naučne argumentacije*, Novi Sad: Institut za strane jezike i književnosti
- Henderson, W. (1982) "Metaphor in Economics", in Coulthard, M. (ed) *Talking about Text*, Discourse Analysis Monographs No. 13, English Language Research, Birmingham: University of Birmingham
- Henderson, W. et al. (1993) *Economics and Language*, London and New York: Routledge
- Henderson, W., A. Hewings (1987) *Reading Economics: How Text Helps or Hinders*, British National Bibliography Research Fund, Report 28
- Irgl, V. (1987) "Synonymy in the Language of Business and Economics" in Lauren C. and Nordman, M. (eds) *Special Language: From Humans Thinking to Thinking Machines*, Clevedon, Philadelphia: Multilingual Matters
- Kristal, D. (1988) *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Beograd: Nolit
- Kristal, D. (1996) *Kembrička enciklopedija jezika*, Nolit, Beograd.
- Lyons, J. (1981) *Language and Linguistics. An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press
- Oxford Dictionary of Business English for Learners of English* (1994), Oxford: Oxford University Press
- Palmer, F. R. (1981) *Semantics*, New York: Cambridge University Press

³⁹ Prčić, T. (1997: 101).

- Prčić, T. (1997) *Semantika i pragmatika reči*, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića
- Robinson, P. (1991) *ESP Today: A Practitioner's Guide*, New York: Prentice Hall
- Samuelson, P., W. Nordhaus (1992) *Economics*, New York: McGraw-Hill
- Silaški, N. (1999) "The Elements of Culture in Business English - the case of pre-experience university level learners", in the *Proceedings of 9th IATEFL-Hungary International Conference*, Gyor, 15-17 October 1999
- Sunday Times, The* (supplements *Money i Business*), (different issues)
- Vučković, P. (1995) *Ogledi iz semantike i pragmatike*, Beograd: Savremena administracija
- Walther, T. (1997) *The World Economy*, New York: John Wiley and Sons
- Zgusta, L. (1991) *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost

Kurs ruskog jezika za stručne prevodioce – jedno iskustvo

Резюме: В рамках белградского Объединения переводчиков научно-технической специальности уже несколько лет успешно работает Бюро переводов, а также Учебный центр по обучению научно-техническому переводу. По сложившейся многолетней практике, на ежегодных курсах будущие переводчики знакомятся с основными элементами различных специальностей как экономика, правоведение, машиностроение, строительство, электротехника) на четырех иностранных языках - на английском, французском, немецком и русском. В данной работе речь идет о нашем опыте, который сформировался как результат работы с курсантами, обучающимися переводу в области электротехники. Исходя из собственного многолетнего педагогического и переводческого опыта, нами был оформлен несколько иной курс. В частности, основное внимание уделялось ознакомлению будущих переводчиков с жанровой разновидностью текстов, с которыми они будут встречаться на практике, а знания по такой сложной области как электротехника, которые они могли бы приобрести за слишком короткое время - отходили на другой план. Результатом работы является и соответствующий учебный материал.

Ключевые слова: курс русского языка по научно-техническому переводу, состав учебного материала, жанровая разновидность текстов, актуальность, представительность

U okviru beogradskog Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca više godina uspešno radi Centar za školovanje i usavršavanje prevodilaca. Na godišnjim kursevima za engleski, francuski, nemački i ruski jezik, polaznici se obučavaju prevodjenju stručnih tekstova iz ekonomije, mašinstva, građevinarstva, elektrotehnike, za prevodjenje društveno-političkih tekstova, a postoji i kurs za sudsko prevodjenje i tumačenje.

I dok se na nefilološkim fakultetima u nastavi stranog jezika, čijim je problemima posvećena ova Konferencija, težište stavlja na savladavanje jezičkih sadržaja, ovde je intencija da se filolozi upute u osnovne stručne sadržaje, karakteristične za stručnu oblast za koju se specijalizuju, kako bi postali kompetentni za prevodjenje.

Nastava se svodi na prevodjenje tekstova sa stranog jezika i na strani jezik sa objašnjavanjem rada uredjaja, suštine tehnoloških procesa, sadržine karakterističnih stručnih pojmova, uz prezentiranje odgovarajućeg terminološkog korpusa na stranom i maternem jeziku.

U školskoj 2003/04. godini bili smo angažovani da držimo kurs prevodjenja za ruski jezik za oblast elektrotehnike.

Prateći nastavni materijal, koji smo u našem slučaju zatekli, činila je zbirka tekstova nastala 80-ih godina i koja je bila prilagodjena koncepciji kursa čiji je cilj bio upoznavanje slušalaca sa osnovama elektrotehničke struke. Svi tekstovi su stilski ujedinjeni, tipski, očigledno uzeti

iz ruskih udžbenika za studente elektrotehnike, a sadržaj im je bio takav da su očigledno imali nameru da slušaocima na kursu za prevodioce kroz jedan obiman i raznovrstan pregled stručnih oblasti informišu o elektrotehnici. Navešćemo neke od naslova: *Электрические аккумуляторы, Производство и распределение электрической энергии, Электрические машины постоянного тока, Конструкция трансформатора, Электрический конденсатор, Электрические бытовые приборы, Электрические материалы, Электровакуумные приборы, Полупроводниковые приборы, Микроэлектроника. . .*

Možda je ovakva davna, zatečena, koncepcija bila diktirana prevashodno sastavom slušalaca jer su to uglavnom diplomirani filolozi, koji dobro vladaju stranim jezikom, a potrebna su im osnovna obaveštenja o struci.

Polazeći od našeg višegodišnjeg iskustva kao nastavnika i kao prevodioca, formirali smo nešto drugačiji kurs. Osnovna izmena sastojala se u tome da smo odabrali drugačije nastavne sadržaje i formulisali drugačiji prateći nastavni materijal u vidu zbirke tekstova, koju prate odgovarajuća vežbanja. Naravno, sve je to još u fazi dorade i provere.

Formirajući kurs, nismo stavili težište na informativnost nastavnog materijala u odnosu na elektrotehničku struku, na potrebu za usvajanjem stručnih sadržaja, i to iz više razloga: 1. za dvadeset časova nastave teško da se mogu prezentirati dovoljno ozbiljno čak najosnovniji sadržaji iz bilo koje oblasti ljudske delatnosti, a sem toga, nismo sigurni da bi budući prevodioci u kasnijem radu imali neke koristi od toga što bi u tančine poznavali delove i princip rada transformatora, akumulatora, motora, generatora ... ; 2. sam predavač, filolog, pa čak i sa veoma bogatim prevodilačkim iskustvom za neku stručnu oblast, teško da može da bude kompetentan da prezentira materiju koja, u suštini, nije njegova struka; 3. sastav slušalaca je uglavnom takav da ga čine diplomirani filolozi, ljudi drugačijeg obrazovnog profila, koji obično nemaju afiniteta prema tehničkim sadržajima, pa ih teško i usvajaju.

Medjutim, pošto je prema osnovnim zahtevima nauke o prevodjenju poželjna prevodiočeva intelektualna sposobnost i obrazovanje da može ulaziti u stručne detalje i da poznaje predmet o kojem se govori, naši sadržaji su izabrani tako da ipak daju osnovna obaveštenja o elektrotehničkoj struci, ali smo se zadovoljili time da tekstovi budu samo ilustrativni, reprezentativni, a nikako sveobuhvatni.

Naš osnovni cilj se sastojao u tome da slušaocima upoznamo sa širokom paletom žanrovske raznovrsnosti tekstova koji ih čekaju u budućem radu i da ih onda na takvom materijalu upoznamo sa elektrotehničkom strukom, kao i da istovremeno na njemu demonstriramo primenljivost odredjenih tehnika prevodjenja.

Sada je trebalo odabrati adekvatan **nastavni materijal**. Formirali smo zbirku tekstova od 10 naslova - 10 tema, sa po dva teksta - na ruskom i na srpskom jeziku. Trudili samo se da to bude jedan brižljivo odabrani minimum stručnih i jezičkih sadržaja.

Čime smo se rukovodili prilikom selekcije? Malo teorijom, malo praksom. Praksa je bila sopstvena, što nastavnička, što prevodilačka, a teorija prevodjenja je adekvatno obradjena u udžbenicima o prevodjenju prof. Miodraga Sibinovića, u doktorskoj tezi prof. Jelice Alaburić i u radovima prof. Radmila Marojevića, što nam je bilo od velike koristi.

Ruski naučnik Fjodorov (1, str.20) razlikuje dve grupe tekstova, koje sadrže više podgrupa stručnih tekstova: 1) novinsko-informativni, dokumentarno-poslovni, odnosno, dokumentarno-tehnički i stručno-naučni tekstovi; 2) tekstovi koji se odnose na društveno-politički život, novinsko-publicistički u užem smislu reči, i govorni.

Očigledno je, da zbog karaktera elektrotehničke struke, naši tekstovi pripadaju prvoj grupi, a trudili smo se da u korpusu budu zastupljene i podgrupe iz citirane klasifikacije, pa se tako u zbirci nalaze tekstovi iz stručnih, ali i iz popularnih časopisa, zatim tekstovi iz tehničkih normativnih akata, iz enciklopedijskih rečnika, ali i iz izdanja koja imaju monografski karakter.

U sledećoj fazi odabira, rukovodili smo se odredjenim kriterijumima. Prvi kriterijum koji je trebalo da tekstovi zadovolje je - da budu **aktuelni**, savremeni, i drugi - da budu **reprezentativni**, kako sa aspekta struke, tako sa aspekta njihove žanrovske pripadnosti, ali i sa aspekta upoznavanja slušalaca sa osnovnim teorijskim principima i tehnikama prevodjenja.

Aktuelni

Dozvolili smo sebi da na osnovu svog i nastavnog i prevodilačkog iskustva sami procenimo šta bi to u sadašnjem trenutku bilo aktuelno. Naravno, suštinski se u poslednjih 20 godina ništa nije promenilo u sistemu prenosa električne energije, niti u principima rada motora jednosmerne struje (i danas je to aktuelno), ali da li će se budućim prevodiocima ikada u kasnijoj praksi desiti da prevode tekst o motorima. Teško! Trenutno su u ovoj oblasti najaktuelniji kompjuterski softver i hardver, elektrotehnički materijali na bazi optičkih vlakana, opremanje objekata električnim instalacijama (rasveta, ugradnja različitih uređaja i sistema za automatsku kontrolu i videonadzor, interna televizija), numeričko modelovanje procesa, neuralne mreže.

Reprezentativni

Trudili smo se da tekstovima obezbedimo:

a) *zastupljenost pojedinih oblasti elektrotehnike* kako bi polaznici kursa ipak dobili neku predstavu o struci i da pri tome, po mogućnosti, budu prisutne dominantne oblasti u elektrotehnici: računarstvo, mikroelektronika, optoelektronika, telekomunikacije, savremene tehnologije;

b) *žanrovsku raznovrsnost* tekstova, jer nam se to činilo kao jedan od neophodnih uslova za njihovo uključivanje u nastavni materijal. Skoro je nemoguće i pretpostaviti šta se danas-sutra može naći na stolu jednog prevodioca, čak i kada se specijalizuje samo za odredjenu oblast. Probali smo to da pretpostavimo, pa su u zbircu tekstova tako ušli: *udžbenički tekst, deklaracija za uređaje i aparate, reklamni katalozi za proizvode, internet prezentacija, enciklopedijska odrednica, normativna akta i projektna dokumentacija, uputstvo za upotrebu uređaja, monografija, stručna periodika, članak u popularnom stručnom časopisu, novinarski intervju i predavanje (usmeno izlaganje) stručnjaka*. Svaki od odabranih tipova tekstova, sem što je njihova raznovrsnost činila nastavni proces interesantnim i živim, imao je i drugu funkciju. Na primer, tekst iz udžbenika - logičnošu i

jednostavnošću prezentiranja materije predstavljao je odlično sredstvo da se slušalac uvede u stil izlaganja u stručnom tekstu. Deklaracija za uređaje i aparate i Uputstvo za upotrebu uređaja su našli svoje mesto u zbirci zbog tipiziranosti svoje strukture. Prvi po redosledu izlaganja (u takvim materijalima uvek postoji nešto što se zove *Общие положения, Условия эксплуатации, Классификация, Конструкция*), drugi po upotrebi zapovednog načina. Internet prezentacije svojim nominativnim konstrukcijama, sažetostu i informativnošću na nivou komercijalnih naziva i fabričkih oznaka, svode bogatstvo jezika na formulu ili eliptičnost jezika reklame uz mnogo nenormirane leksike internacionalnog karaktera. Jedan prevodilac mora da ume da se nosi i sa takvim izazovima. Normativna akta i projektna dokumentacija su nam bile važne kao svojevrstne jezičke jednačine na granici izmedju pravne norme i tehnike, a monografija i članak iz stručnog časopisa - zbog razvijenosti sintaksičkih struktura i složenosti, apstraktnosti materije koju razmatraju. Članak iz popularnog časopisa dobro ilustruje savremene tendencije u jeziku - odstupanje od jezičke norme, sve veće nadiranje žargona i omladinskog slenga;

c) *ilustrativnost tekstova* u cilju demonstriranja različitih tehnika prevodjenja uvežbavanjem mehanizama prevodjenja primenljivih za prevodjenje tehničkih tekstova. Navešćemo nekoliko primera da bismo i ovo konkretizovali.

Ako se uslovno saglasimo sa mišljenjem da bi cilj i svrha svakog dobrog prevoda trebalo da bude da prevod tačno odgovara originalu, onda su naučno-tehnički tekstovi dobra ilustracija da je tako nešto moguće u mnogo većem broju slučajeva, nego kod ostalih vrsta prevoda. A to najviše stoga, što se ono o čemu se u njima govori opisuje potpuno, logično, jasno i precizno, bez dvosmislica, što se teži ka jednoznačnoj upotrebi reči, a celokupno ustrojstvo takvih tekstova leži na principima racionalnog i logičkog načina mišljenja.

U tu svrhu prvi tekst koji smo odabrali da sa našim slušaocima obradimo, bio je *tekst iz udžbenika* elektrotehnike. Tekst nosi naslov *Магнитное поле электрического тока* i odlično nam je poslužio da se polaznici kursa upoznaju sa osnovnim zakonitostima prevodjenja tehničke literature: doslovnost, preciznost. Na takvim tekstovima najlakše se demonstriraju i ilustruju objektivne zakonitosti transformacije originala, upozoravajući na nedozvoljenost slobodne interpretacije, improvizacije ili prepričavanja, što je vrlo dobar metodski pristup na samom početku rada sa tehničkim tekstom. Provera tačnosti prevoda tehnikom obratnog prevoda daje dopunske dobre rezultate.

Reklamni katalogi za proizvode. Preko teksta o ruskom AD "Elinar" koje proizvodi elektrotehničke izolacione materijale za uređaje u energetici (u pitanju je katalog proizvoda prezentiran na predstavljanju "Elinara" u Privrednoj komori SRJ 1998. g.) upoznali smo slušaocima sa mogućnostima za prevazilaženja poteškoća kod prevodjenja složenica, terminološke leksike, toliko karakteristične za tehničke tekstove. Obradjene su sve mogućnosti prevodjenja - od adekvatne srpske složenice (*высоковольтный* - visokonaponski), do internacionalnog termina (*нагревостойкость* - termostabilnost), prevodjenja sintagmom (*слюдопласты* - mikanitna plastika) ili *описно* (*слюдосодержащие материалы* - materijali na bazi liskuna, materijali koji sadrže liskun, *влагопоглощаемость* - osobina materijala da upijaju vlagu). Obradili smo i problem prevodjenja potpunih nepoznanica, nigde neregistrovanih, savetujući polaznike kursa da se u tom slučaju konsultuju sa stručnjakom za datu oblast i potraže dodatno stručno objašnjenje (*гетинакс* - pertinaks).

Tekst *Микроэлектроника*, adaptirani tekst, preuzet iz priručnika Толковый словарь по вычислительным системам. перев. с англ. - Dictionary of Computing, Oxford University Press, " smo komponovali tako da nam posluži da uputimo slušaoca na stalni prevodilački problem - prevodjenje *abrevijatura i akronima*. Ovaj problem je redovno prisutan kod prevodjenja tekstova sa ruskog jezika, a pogotovo tehničkih tekstova. Autori u tekstovima na ruskom jeziku skraćuju skoro svaku višечланu terminološku sintagmu koja se pojavljuje više puta, a čije bi stalno navodjenje u punom obliku oduzimalo mnogo mesta i opterećivalo tekst, naslov ili crtež. Neke od abrevijatura, kao specifične realije, zahtevaju prethodno dešifrovanje, da bi se onda prešlo na mehanizme za njihovo prenošenje u tekst prevoda: praktična transkripcija/transliteracija sa ili bez objašnjenja o punom nazivu (SNIП - građevinske norme i propisi je primer abrevijature koja se uvek navodi po principu transliteracije), pravljenje nove abrevijature-najčešće kontekstualne (РЭА-радиоэлектронная аппаратура/radioelektronski uređaj: da li operisati sa punim nazivom ili formirati abrevijaturu na srpskom jeziku - trebalo bi da bude stvar dogovora prevodioca i naručioca prevoda), zamenom - punim nazivom ili adekvatnom abrevijaturom koje je kod nas u optičaju. U poslednjem slučaju kao nezaobilazno treba slušaocima ukazati na sve rašireniju tendenciju da se u našem jeziku kao ekvivalent uzimju abrevijature i akronimi iz engleskog jezika, internacionalnog karaktera (UPS - uređaj za neprekidno napajanje računara, LCD displej, displej na bazi tečnog kristala, RAM memorija - operativna memorija računara . . . , dok Rusi ostaju verni svojim skraćenicama - ИБП-источник бесперебойного питания, ЖКИ-жидкокристаллический индикатор, ОЗУ-оперативное запоминающее устройство).

Za upoznavanje polaznika kursa sa kompjuterskom terminologijom, izabrali smo sa sajta tajvanske firme ASUS njihovu *Internet prezentaciju* jednog lap-top računara. Takva vrsta teksta, karakteristična uopšte za ovakav tip stručne komunikacije, pruža u nastavi mnogo mogućnosti, pre svega oko razrešavanja prevodilačkih dilema na nivou reči i sintagma stranoga porekla. Polaznici kursa se sreću sa problemom nesredjene terminologije u oba jezika - veliki broj anglicizama preuzetih ili u izvornom obliku (Touch-pad, DVD, TFT, LAN, Wi-Fi, USB), rusifikovanih (слот, факс-модем, ноут-бук, кэш-память, флеш-карта, картридер), kalkiranih (жесткий диск, дисковод).

U nastavni materijal smo uključili i jednu kompletnu *enciklopedijsku odrednicu* pod nazivom Кабели, koja nam na nivou jezički redukovanih sadržaja daje koncentrat ključnih termina, karakterističnih za ovu oblast. Takav tekst nam je stoga odlično poslužio da razgraničimo sadržaj takvih pojmova kao što su *провод, проводник, проволока, кабель, жила* i da im pronadjemo odgovarajuće ekvivalente u srpskom jeziku, da uočimo razliku izmedju pojmova *изоляция, оболочка, броня (кабеля)* i da ih posle pravilno upotrebljavamo pri prevodjenju bilo kojeg teksta o električnim instalacijama.

Priroda prevodilačkog posla, kada je reč o prevodjenju naučno-tehničkih tekstova, je takva da se u velikom broju slučajeva prevodilac mora nositi sa prevodjenjem tako egzaktne materije kao što su definicije. Da bismo naše slušaoca pripremili za takav prevodilački zadatak, prezentirali smo im poglavlje iz SNIП-a koje nosi naziv *Естественное и искусственное освещение - Термины и определения*. Reč je o tipskoj stručnoj literaturi, o normativnim aktima koja se konsultuju pri izradi svake projektne dokumentacije i koja se pre projektovanja daju prvo prevodiocu. Naravno, prevodilački izazovi su veliki, ali zato kada

se jednom postavi terminologija i utvrdi sadržaj pojmova, onda se prevodjenje odvija bez teškoća (jednom uočena razlika između pojmova osvetlaj i osvetljenje - *освещенность* i *освещение* postaje trajno znanje), a čitav mali prevodilačko-stručni poduhvat predstavlja dovodjenje u uzajamnu vezu pojmova koji se u ruskim normativnim aktima nazivaju terminima *рабочее, аварийное, охранный* i *дежурное* (veštačko osvetljenje), dok se kod nas operiše sa nazivima *nužno osvetljenje, sigurnosno (protivpanično i bezbednosno) i pomoćno*.

Nastavni tekst pod naslovom "Численное моделирование микрoэлектронных структур" predstavlja odlomak iz *stručne periodike*, a odabrali smo ga sa ciljem da demonstriramo tehniku prevodjenja koja se zove transpozicija, tj. "prevodilačke promene teksta izvršene da bi se u prevodu sačuvala neizmenjena bitna sadržina originala" (1, 55). Navedeni tekst složene sadržine koja je uslovlila i složeni način izražavanja, dobro je poslužio za demonstriranje ove prevodilačke tehnike kako na nivou reči (zamena jedne vrste reči drugom), tako i na nivou rečenice (prelaskom objekta u subjekat, tj. zamenom aktivne rečenice pasivnom i obrnuto; zamena participijske konstrukcije zavisnom odnosnom rečenicom).

U eri sveopšte kompjuterizacije, digitalizacije, automatizacije, često se operiše pojmom *smart building, intellectual building, интеллектуальное здание, pametna zgrada*, tako da skoro da i nema stručnog ili popularnog časopisa koji se ne bavi tom tematikom. A kako je reč o nečem novom i atraktivnom što treba približiti običnom čoveku, onda je i jezik kojim se ta materija promoviše isti takav - nov i atraktivan. Samim tim eto i novog izazova za prevodioca. Stoga smo u naše tekstove uvrstili i odlomak iz članka, preuzetog iz časopisa "IT Форум" (Moskva, avg., 2003) koji se na jedan popularan i dostupan način bavi savremenim tehnologijama, a koji sa jezičke strane predstavlja esenciju svih mogućih prevodilačkih izazova: problem prevodjenja sintagmi (*интеллектуальное здание, инженерное оборудование, инфокоммуникационные системы, программное обеспечение, диспетчеризация*), složenica (*жизнеобеспечение*), novinarskih obrta (... Вот этого обычно не хватает в здании если интеллект начали вкладывать с запозданием ...), abrevijatura (IB), neologizama ("*Неайтишный* взгляд на интеллектуальное здание").

Poslednja dva časa bila sa posvećena složenijim tehnikama prevodjenja, kao što su usmeno prevodjenje - *konsekutivno i dvostrano prevodjenje*. Smatrali smo da su zadovoljeni osnovni uslovi da bi se razradila ovakva složenija vežbanja: kao prvo, slušaoci već poznaju materiju o kojoj se radi, a kao drugo već su u pisanom obliku prevodili slične sadržaje, tako da im u jezičkom pogledu materija nije nepoznata. Osim toga, pre no što se prešlo na sâmo prevodjenje, slušaocima su prezentirani paralelno tekstovi na srpskom i na ruskom jeziku sa sličnom tematikom, pa im je ostavljeno nekoliko minuta da se upoznaju sa specifičnom leksikom, karakterističnim terminima i uobičajenim frazeološkim obrtima. U tu svrhu odabrali smo tekst jednog *javnog predavanja (Аналитические технологии для прогнозирования и анализа данных)* i jednog novinarskog *intervjua (Лаборатория Касперского опровергает слухи о новой эпидемии вируса ILOVEYOU)*. Naravno, ovakav tip vežbi, kao završni, imao je svoj metodski značaj kao vid provere stečenih znanja u simuliranim uslovima, sa svim pratećim efektima, svojstvenim ovakvom načinu prevodjenja - i trema, i nedostatak koncentracije, i opterećenje memorije.

Posle završenog ovogodišnjeg kursa ispostavilo se, na osnovu intervjua sa slušaocima, da je ovakva izmenjena koncepcija naišla kod njih na pozitivan odziv. Navodili su sledeće razloge:

- izbegnuta je monotonija;
- eliminisano je nepotrebno memorisanje velikog broja taksativno nabrojanih termina, naziva za delove uređaja, za procese, postupke, što je karakteristično kod prevodjenja tekstova čisto sazajnog karaktera;
- nisu bili opterećeni stručnim sadržajima, u obimu koji podrazumeva veću stručnu kompetenciju;
- na adekvatan način su praktično demonstrirane tehnike prevodjenja primenljive za tekstove naučno-tehničkog karaktera.

Naravno, narednih godina, u radu sa sledećim generacijama polaznika kurseva za prevodioce, predstoji dalja provera u praksi validnosti ovakve koncepcije.

Literatura

Sibinović, M. (1990) *Tehnika prevođenja*, opšti deo, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Leksičke inovacije u jeziku struke

Abstract: *The paper discusses the issue of the production of new words used in the English language within specialized fields of study from morphological and lexicological point of view. The dominant method is corpus analysis of words produced in English in the last two decades. The words are examined in relation to productive production rules, the most prevailing being composition and acronymy, with regard to particular areas of interest, such as electronics, technology, medicine, etc. The analysis demonstrates the constant growth of specialized vocabularies in English, as influenced by extra-linguistic factors, in particular the modernization of everyday life and progress in science.*

Key words: *language for specific purposes, term, neoclassical compounds, acronym, initial combinig form*

Konstantan razvoj nauke i tehnike, koji podrazumeva stvaranje novih izuma i pojmova, praćen je i tvorbom novih reči za potrebe imenovanja tih novina u raznim poljima izučavanja. Nove reči ovog tipa u upotrebi u specijalizovanim registrima i tekstualnim varijetetima kada se institucionalizuju, tj. prihvate u jeziku, pripadaju terminologiji određene oblasti, koja se razlikuje od vokabulara u čiji sastav ulaze reči u svakodnevnoj upotrebi. Na osnovu mnogih termina već ustaljenih u pojedinim naučnim oblastima koji su stvoreni mnogo ranije nego korpus koji se ovde obrađuje, a koji obuhvata reči nastale od 1990. godine do danas, može se videti da se njihova tvorba najviše zasnivala na elementima iz klasičnih jezika koji čine neoklasične kompozicije. Ovakve kompozicije, koje se u engleskom još nazivaju 'učene kompozicije' (eng. 'learned compound'), spadaju u Međunarodni naučni vokabular (eng. *International Scientific Vocabulary*), kako je definisan u rečniku *Webster's Third New International Dictionary* (1961). U jednom od određenja navodi se da su te kompozicije proizvodi savremenog sveta, za koje se jezički materijal uzima iz antike (Adams, 1973: 128-134). Neoklasične kompozicije su kompozicije čije tvorbene osnove potiču iz klasičnih jezika, i to iz starogrčkog i latinskog. Kako ističe Bauer (1998: 405) neoklasične kompozicije su slične domaćim kompozicijama čije su tvorbene osnove imenice, od kojih prva ima funkciju modifikatora, a druga je glavna imenica, ali su kod neoklasičnih kompozicija one starogrčkog i latinskog porekla. Neoklasične kompozicije kao takve nisu postojale u klasičnim jezicima, već se stvaraju za potrebe savremenog engleskog i drugih jezika. Tvorbene osnove od kojih se stvaraju ove kompozicije su pozajmljene slobodne morfeme iz klasičnih jezika, bez izvornih flektivnih sufiksa, koje su fonološki, morfološki i semantički adaptirane. Kao primer može se uzeti *eco-* čiji etimon je starogrčka reč *oikos* (KU]A), odnosno osnova flektivne paradigme *oiko-*, gde je došlo do adaptacije početnih vokala, morfološke adaptacije pri kojoj je vezana morfema proizašla iz slobodne, i do proširenja značenja, jer se pomenuti prefiksoid odnosi na celokupnu čovekovu životnu sredinu. Najveći broj neoklasičnih složenica iz korpusa koji je ovde predmet analize nastao je slaganjem prefiksoida sa slobodnim morfemama, gde se svojom produktivnošću posebno izdvaja prefiksoid *bio-*, i to u rečima *biodiversity*, *bioinvasion*, *biomimetics*, *biomusicology*, *biopiracy*, *biopunk*, *biosurgery*, *mesopredator*, *microtransaction*, *microcredit*, *paleoconservative*, *picosatellite*.

Sasvim suprotno, u vezi sa tvorbom novih naučnih termina poslednjih godina XX veka, Caso (1980: 101) dolazi do zaključka da se u mnogim oblastima reči stvaraju drugim tvorbenim postupcima, te da se klasični jezici sve više zanemaruju, s obzirom da se i naučnici danas sve manje pozivaju na klasične izvore. Na pojedinim primerima može se primetiti veća sloboda u tvorbi termina, koja je, recimo, karakteristična za tvorbu jednokratnih neologizama, koji se stvaraju u postupcima koji nisu regulisani pravilima. Autor ovu pojavu ilustruje primerima, od kojih se izdvajaju *boson*, termin za vrstu čestica atoma, nastao tako što je na vlastitu imenicu *Bose*, koja predstavlja prezime jednog naučnika, dodat sufiks starogrčkog porekla *-on*, i *gipsy particle*, ime čestice koju su istovremeno otkrila dva fizičara, te je prema jednom ona nazvana *J*, a prema drugom *Psi*, poznatije *J/Psi*, iz čega je kasnije proizašla navedena kompozicija (Caso 1980: 101-102). Nakon obrade korpusa koji se sastoji od oko četiri hiljade termina iz oblasti fizike i srodnih disciplina, preuzetih iz rečnika *Dictionary of Science and Technology* (1971), autor zaključuje da su postupci koji su bili primenjeni u njihovoj tvorbi raznovrsni, a kao najfrekventniji bi se izdvojili sledeći:

- (a) semantičke promene, pre svega proširenje značenja, npr. *dollar*, koji u nuklearnoj fizici označava određenu količinu atomske reakcije;
- (b) kompozicija, kojom su nastale reči od *A-amplifier* do *z-parameter*;
- (c) pozajmljivanje, najviše iz nemačkog i francuskog jezika (bez ilustracije).

U svom radu o tvorbi reči u nauci i tehnici, Van Dyke (1992) tvrdi da je u korpusu koji obuhvata oko devetsto naučnih i tehničkih termina iz izdanja *The Barnhart Dictionary Companion* (1982-85) najveći broj termina dobijen od 'prerađenih' reči (eng. 'recycled'). Pod prerađenim rečima autorka podrazumeva reči čije su osnove zastupljene u rečniku *Oxford American Dictionary* (1980) kao slobodne morfeme, ili kao elementi u bar dve reči, a koje su u upotrebi u svakodnevnom životu i stručnim izrazima (Van Dyke 1992: 386). Prema kriterijumima koji se tiču 'formalnih inovacija' (eng. 'novelty of form'), tj. da li je u terminu zastupljena potpuno nova korenska morfema, i 'referencijalne udaljenosti' (eng. 'referential distance'), odnosno, da li osnova i novodobijeni termin imaju isti referent, autorka zaključuje da je najveći broj termina, na primer 52,9% u računarstvu i 34,9% u fizici, dobijen od prerađenih reči, čije osnove već postoje u jeziku, ali se po značenju ne mogu dovesti u vezu sa novim terminom.

U vezi sa tvorbom naučnih termina može se dodati da se nazivi projekata ili organizacija koje se bave proučavanjem određenih pojava u nauci i tehnici često stvaraju putem akronimije, npr. *ADROIT* (*Adverse Drug Reactions On-Line Information Tracking*), *BOSS* (*Bioastronautic Orbiting Space Station*), *NICAM* (*Near-Instantaneous Companded Audio Multiplex*), *PERMANENT* (*Projects to Employ Resources of the Moon and Asteroids Near Earth in the Near Term*), *SERENDIP* (*Search for Extraterrestrial Radio Emissions from Nearby Developed Intelligent Populations*) (Quinion, 1997). Što se tiče grafološkog oblika akronima, tu postoje različite tendencije, pre nego jedinstveno pravilo. Pre svega, grafeme se uglavnom ne odvajaju tačkom, te se tako, na primer, ustalio oblik akronima *NATO* umesto prvobitnog oblika sa tačkama *N.A.T.O.*; drugo, postoje akronimi koji se pišu malim slovima te ih, u slučaju da etimon nije poznat, govornici i ne prepoznaju kao akronime, npr. *radar* (*radio detection and ranging*). To je slučaj sa akronimima koji imenuju neki predmet, uglavnom tehničku opremu, npr. *sonar* (*sound navigation and ranging*), *laser* (*light amplification by stimulated emission of radiation*) i *scuba* (*self-contained underwater*

breathing apparatus). Kako ističe Bauer (1983: 237-238), u tvorbi akronima teži se oblicima koji su fonološki i grafološki istovetni sa nekom već postojećom reči koja može imati određenu asocijaciju, što se može videti u primerima *BASIC* (*Beginners' All-purpose Symbolic Instruction Code*) i *FIST* (*Federation of Inter-State Truckers*). Kod ovih asocijativnih akronima razlikuju se mnemonički akronimi i akronimi-slogani. Mnemonički akronimi se stvaraju tako da predstavljaju homofone pojedinih reči koje su govornicima poznate kako bi se što lakše upamtili, npr. *SALT* (*Strategic Arms Limitation Talks*) i *SQUID* (*superconducting quantum interference device*). Akronimi-slogani takođe imaju oblik poznate domaće reči koja, za razliku od mnemoničkih akronima, sadrži određenu poruku u vezi sa predmetom, pojmom, ili organizacijom koju taj akronim imenuje, npr. *ASH* (*Action on Smoking and Health*) i *DUMP* (*Disposal of Unused Medicines and Pills*). U termine koji se tiču kompjuterskih programa ili aplikacija spadaju inicijalizmi *PGP* (*Pretty Good Privacy*) i *WWW* (*World Wide Web*), i akronimi *SIMM* (*Single In-line Memory Module*) i *Veronica* (*Very Easy Rodent-Oriented Net-wide Computerised Archives*), koji je mnemonički i ne razlikuje se po obliku od vlastite imenice. Jedini zabeleženi inicijalizam iz ove oblasti koji spada u glagole je *IM* (*Instant Message*), koji može biti i prelazan i neprelazan, i označava slanje poruke putem America Online.

Korpus koji se ovde analizira sadrži termine koji su dobijeni i drugim postupcima tvorbe, posebno kompozicijom, i to u sledećim primerima iz oblasti elektronike, npr. *bitcaster*, *bit depth*, *calm technology*, *collaborative filtering*, *data warehouse*, *digital compression*, *hybrid CD*, *Internet 2*, *set-top box*, *thin client*, *voice portal*, *voice mail*, *web ring*, i biologije, npr. *endocrine disrupter*, *gene chip*, *genetic underclass*, *global distillation*, *golden rice*, *molecular archaeology*, *molecular farming*, *phage therapy*, *therapeutic cloning*, *triple-drug therapy*, *virtual therapy*;

Kao što se može videti iz navedenih primera, termini koji sadrže elemente klasičnog porekla zabeleženi su pretežno u oblasti medicine i biologije, kako je ranije navedeno. Tvorba termina u informatici zasnovana je prevashodno na odomaćenim rečima, s obzirom da je nauka vrlo mlada i nema korena u klasičnim izučavanjima. Najveći broj prihvaćenih termina je iz oblasti računarstva, jer je veliki broj novih programa i procesa obrade i slanja podataka našao široku primenu i u drugim naučnim oblastima i strukama, ali i u svakodnevnom životu.

Sa morfološkog stanovišta, ono što se posebno izdvaja kao pojava u engleskom jeziku uopšte, a koja se uočila i pri analizi relevantnog korpusa iz jezika struka, jeste stvaranje novih vezanih morfema, koje učestvuju u tvorbi novih reči i ispoljavaju visoku produktivnost. Ovde su posebno od značaja elementi *cyber-* i *e-*, koji učestvuju u tvorbi velikog broja novih reči u vokabularu elektronike i računarstva. Prefiksoid (eng. *Initial Combining Form*) *cyber-* se izdvojio iz reči *cybernetics*, koja je nastala pre nešto više od pedeset godina. Ova imenica se sastoji od morfeme *cybernet-*, koja predstavlja fonološki, morfološki (bez izvornog flektivnog nastavka), i semantički modifikovanu imenicu *kybernētēs* iz starogrčkog, koja znači *STEERSMAN* (*ODNW*, 1997: 79), i sufiksa *-ics*. Elementu *cybernet-* je u engleskom pripisano značenje koji se razlikuje od značenja etimona i koje zadovoljava potrebe savremene nauke, a obuhvata sisteme upravljanja i komunikacije kod živih organizama i mašina, iz čega sledi da je *cybernetics* naučna oblast koja se time bavi. Dalje, moglo bi se tvrditi da je tvorbena morfema *cyber-* nastala separacijom od reči *cybernetics*, pre nego abrevijacijom, jer njeno značenje nije identično značenju navedene osnove, već je skraćenje

oblika praćeno i suženjem znaćenja, odnosno, nova morfema je zadržala samo pojedine elemente znaćenja osnove. Preciznije, morfema *cyber-* je u tom procesu dobila znaćenje MACHINE/COMPUTER. Novije reći koje sadrže ovaj prefiksoid sa upravo navedenim znaćenjem su:

- (a) *cyberphilia* i *cyberphobia*, sa sufiksoidima klasićnog porekla;
- (b) *cyberaddiction*, *cyber-ambitious*, *cyber chef*, *cyber-filming*, *cybergym*, *cyberleap*, i *cybersecretary*, sa odmaćenim rećima kao osnovama;
- (c) *cyber break-in*, sa imenicom koja je nastala konverzijom fraznog glagola;
- (d) *cyber-dino*, sa abrevijacijom imenice *dinosaur*;
- (e) *cyberchondria*, reć nastala konflacijom od osnova *cyber-*|(hyper)chondria.

S obzirom na osnove sa kojima kolocira, može se konstatovati da je ovaj element prefiksoid, jer se, kako se vidi iz primera, može dodavati i sufiksoidima klasićnog porekla, ali i odomaćenim rećima. Dodavanjem ovog prefiksoida na određenu osnovu stvaraju se kompozicije.

Ono što je posebno važno za upotrebu ovog prefiksoida u tvorbi velikog broja neologizama jeste to što je u proteklih desetak godina došlo i do suženja njegovog znaćenja, te se on prevashodno upotrebljava sa znaćenjem ON-LINE/INTERNET. Ovo se može ilustrovati sledećim primerima, kod kojih su osnove odomaćene reći:

- (a) *cyberaction*, *cyber ad*, *cyberadventurer*, *cyberagency*, *cyberbanking*, *cyberbazaar*, *cyberbusiness*, *cybercash*, *cyberdetective*, *cyber grave*, *cyber-library*, *cybermourner*, *cyber-recruiting*, *cyber-relationship*, *cyber-shopper*;
- (b) *cybercaster*, konflacija sa osnovama *cyber*|(broad)caster;
- (c) *cyberhermit*, kod kojeg je osnova upotrebljena u prenesenom znaćenju, i to A PERSON DEVOTED TO;
- (d) *cyberstack*, kod koje je osnova dobijena skraćenjem kompozicije *haystack*, koja ima znaćenje A DIFFICULT PLACE TO FIND SOMETHING, dok je navedeni neologizam metafora za *World Wide Web*.

Što se tiće tvorbenog elementa *e-*, on je nastao abrevijacijom prideva *electronic* iz imenićke grupe *electronic data processing*, koji je šezdestetih godina prošlog veka bio sinonim reći *computing*. Prevladavanjem interneta kao sredstva komunikacije znaćenje ovog prideva je suženo, i podrazumeva ON-LINE DATA PROCESSING/EXCHANGE, koje je zadržano i u samom elementu *e-*. Ovaj element učestvovao je u tvorbi sledećih reći, kod kojih su osnove u svim slučajevima odomaćene reći: *e-envoy*, *e-bouquet*, *e-gift*, *e-gossip*, *e-minister*, *e-surgery*, *e-wallet*. Navedeni primeri su reći koje su stvorene dodavanjem elementa *e-* na odomaćene slobodne morfeme, ali ne i na sufiksoidne. Na osnovu toga sa kojim osnovama kolocira, može se zaključiti da ovaj element ima sve odlike prefiksa.

Novostvoreni terminu u engleskom jeziku po svemu sudeći zauzimaju znatan deo celokupnog korpusa novih reći ovog jezika iz prethodne dve decenije. To ukazuje i na vanjezićke okolnosti, odnosno na društveno okruženje u kome je napredak u naućnim i tehnićkim dostignućima znatan, a prati ga razvoj jezika na leksićkom nivou. Tvorba reći je, dakle, u tom smislu uslovljena dominantnim faktorom potrebe da se novim predmetima u materijalnom svetu i novim konceptima u ljudskom saznanju da ime. Termini se, prema svim dostupnim izvorima iz relevantnih polja izućavanja, ali i medija, kako elektronskih tako

i štampanih, stvaraju iz dana u dan i neretko bivaju prihvaćeni konvencijom u jednoj disciplini. Iz toga, a u svetlu onoga što predlaže Bugarski (1997) da određenje „jezik struke“ ili „stručni jezik“ treba shvatiti kao jezik koji se koristi u funkciji struke, proizlazi da registri predmetnih oblasti moraju pratiti napredak u saznanjima i dostignućima, što se najočiglednije manifestuje stvaranjem novih reči, odnosno termina.

Literatura

- Adams, V. (1973) *An Introduction to Modern Word-Formation*. London: Longman Group Ltd.
- Algeo, J. (1980) "Where do all the new words come from" in *American Speech*, 55, pp. 264-277
- Bauer, L. (1983) *English Word-Formation*, Cambridge: Cambridge University Press
- Bauer, L. (1998) "Is there a class of neoclassical compounds, and if so is it productive?", in *Linguistics*, 36, pp. 403-422
- Bugarski, R. (1997) *Jezik u kontekstu*, Beograd: Čigoja štampa
- Caso, A. L. (1980) "The production of new scientific terms", in *American Speech*, 55/2, pp. 101-118
- Picht, H., Draskau, J. (1985) *Terminology: An Introduction*, Guildford: The University of Surrey, Dept. of Linguistic and International Studies
- Quinion, M. (1997) "ASYE. Acronyms selected for your enjoyment." *World Wide Words*, Internet: <http://www.worldwidewords.org/articles/acronyms.htm>
- Stojičić, V. (2003) *Neologizmi u engleskom jeziku i njihova adaptacija u srpskom: teorijski i praktični aspekti*, Neobjavljeni magistarski rad, Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu
- Van Dyke, C. (1992) "Old words for new worlds: modern scientific and technological word-formation", in *American Speech*, 67/4, pp. 383-405
- Glowka, A.W. et al. (1999) "Among the new words", in *American Speech*, 74/3, pp. 298-323
- Knowles, E. and Elliott, J. (1997) *The Oxford Dictionary of New Words*, Oxford: Oxford University Press
- Nichols, W. (ed.) (2000-2001) *Random House Webster's College Dictionar.*, Random House, Inc.

Syllabus design involving performance-constrained competence

Apstrakt: *Lingvistička kompetencija podrazumeva savršeno poznavanje apstraktnog sistema lingvističkih pravila kojima se omogućava razumevanje i produkciju dobrih rečenica. Međutim, stvarna upotreba jezika razlikuje se od apstraktnih normi. Stvarna komunikacija podrazumeva nesavršene iskaze, a uprkos tome dolazi do prenosa značenja. Kad god posebne potrebe upravljaju komunikacijom, materijali koji se koriste u jezičkoj učionici moraju da računaju na nesavršenu performansu. Razmena informacija je tada najvažnija. Program rada za ESP mora da se bazira na pretpostavci da su potrebe studenata najvažnije. Program rada za studente zaštite životne sredine u Nišu napravljen je na osnovu takve pretpostavke.*

Ključne riječi: *program rada, kompetencija, performans, potrebe, podučavanje.*

The title of this paper reflects some of the thoughts and general assumptions that lie in the basis of the design of the language course for the environmental science students in Nis. The syllabus designed has tried to prioritize TBLT (task-based language teaching) or communicative approach to language teaching.

The key pair of concepts involved were the concepts of competence and performance or, in some other theories, usage and use, or signification and value. Whatever these are termed, any of the pairs contains two distinctly defined concepts which are by no means conflicting. They are different, though, in terms of the level of abstraction that they embody. Namely, one of these is abstract and the other is its realization. One is therefore contained in the other – abstraction involves the realization potential and the actual realization is nothing but the abstraction that has been realized. These two extremes can nevertheless be defined for the purposes of academic study. When competence is concerned, it, in the strictly linguistic or Chomskyan sense, refers to the language user's (perfect) knowledge (or the mental representation) of the abstract system of linguistic rules which enable him to understand and produce well-formed sentences. By definition, it is a non-existent and idealized conception of language opposed to the notion of performance which refers to the actual realization of the internalized language system. Performance is real and, as such, imperfect.

But, one of the objections to this neatly established distinction is that Chomsky's competence omits a clear definition of the ability which seems to be very important and which enables someone "to produce or understand utterances which are not so much grammatical, but more important, appropriate to the context in which they are made". (Munby, 1978: 9). What this implies is that the notion of competence must be enlarged to include contextual appropriacy or that the constraints that different contexts provide can be formalized as rules, i.e. as part of the general concept of competence which should therefore be redefined as performance-constrained competence. "The restriction of competence to perfect knowledge in a homogeneous speech community independent of sociocultural features is inadequate to account for language in use, for language as communication" (Munby, 1978: 10), or actual performance. This communicative competence is especially important to ESP students as it is directly linked with the

realization of their professional needs. If we accept the notion of communicative competence, then we can talk about the learner's linguistic or grammatical competence as well. The former shows how successful the language learner is in achieving the actual communication goals, whereas the latter is related to how well the abstract language (linguistic) system is reflected in the learner's actual performance. His actual performance is therefore placed somewhere on the continuum between his linguistic proficiency and his pragmatic achievement.

The distance between these two extreme points, however, is not the same for every foreign language learner. The shorter it is the nearer the learner is to the native speaker's use of language (It should be noted that the complete overlapping does not take place for native speakers either). If, on the other hand, there is a somewhat larger gap between these two extremes, that does not necessarily mean that communication breaks. The amazing paradox in linguistic communication is that meanings are being communicated in spite of the imperfections uttered or written. The difficult question to be asked and answered is: when do the imperfections start impeding communication? If communication takes place that means that information transfer takes place as well, or that, when the ESP students are concerned, their needs or reasons for taking to communication get satisfied and realized.

When the students' needs are mentioned it is necessary to be aware of the students' actual needs or the needs that they are likely to be faced with once they start their careers or get involved in professional communication. In designing an ESP syllabus the question becomes one of estimate rather than precise specification if the language teacher is to define the learners' needs himself. Fortunately, when the ESP course is part of the school curriculum, the language teacher does not have to undertake the task as the learners' needs have already been defined in terms of the curriculum goals. The ESP syllabus has been envisaged as part of these goals by some other authorities. The ESP teacher is therefore both directed and helped in designing his own course. The needs that he is to take into account are the needs of the institution or school that has the foreign language as part of its curriculum.

All these questions have remarkable implications for the syllabus design and for the course materials which are used in the implementation of the syllabus. They influence the what, how and how fast of the syllabus. These three are mutually interrelated and they all affect the general character of the syllabus and place it nearer to one or the other end of the afore-mentioned continuum.

What is to be taught or learnt has to do with whether the focus is on the forms and structures, on the one hand, or on the tasks to be carried out, on the other. Neither of these goals can be discounted but the focus determines the kind of the active syllabus. The one that is focused on accurate form or linguistic competence is definitely out of date when ESP is concerned. Synthetic syllabuses stress that language acquisition or learning is a process of gradual accumulation of parts until the whole structure of language has been built up (Wilkins, 1976: 2). Language should be learnt in parts that have to be re-synthesized in the learner's brain. These parts (structures and functions) are taught as separate units which have to become habits in order to be effectively used in communication. These units call for insistent practice which makes it seem an end in itself. When ESP is concerned, its end is always somewhere outside itself (Another dilemma is

whether the very process of learning takes place along these lines – whether the input in the form of selected parts can produce the competence as a whole in the learner's brain).

On the other hand, the goal that emphasizes the fulfillment of tasks is concerned with the learner's needs and, by implication, with constrained competence. The former approach favours the "rule former" learner whereas the latter approach creates the "data gatherer". (Ellis, 1985: 64). Once again, ESP teaching cannot afford to neglect the more immediate needs (or tasks) of the learner. A task is focused on meaning rather than form as it is an activity which usually has a specified objective. The learner's attention is therefore focused on meaning or task-completion, not on language itself.

This leads us to the how of language teaching or learning. Structural syllabuses contain carefully chosen language items which are ordered and graded according to some linguistic and pedagogic criteria. The control over the process of language learning is complete. On the other hand, task-based syllabuses present the learner with the target language samples in the form of the language chunks rather than carefully created language blocks. No linguistic interference or control is implied. What this approach relies on is the subconscious establishment of the form-function relationship "through the operation of some internal system of abstract rules and principles....when the learner's attention is focused on meaning, i.e. task-completion, not language" (Long-Crookes, 1992: 35). "The chunks theory" guarantees the presence of authentic language which, in the long run, enables the learner to learn the "real" language. "Real" language deals with unsimplified and authentic texts dealing with the curriculum-defined topics. There are good reasons to believe that longer texts should give the learners the satisfaction of dealing with the subject-matter or task-completion rather than with the language itself. This seems to be very important. Some fifteen years ago professor Slavica Perović carried out a survey with the economics students who said that longer texts were preferable to shorter ones, presumably because they distracted their attention from the process of language learning to the meaningfulness of dealing with the text. Shorter texts were so obviously directed to the language to be learned.

Another question that comes in here that influences one's attitude to language learning is how teaching contributes to this process. The relationship between learning and teaching has not been fully clarified as yet. This is the reason why different theories about it exist. "Do students learn or are they taught?" – is a recurring question. Modern theories, on the basis of empirical evidence from sociolinguistics, psycholinguistics and neurolinguistics, seem to prefer the process of learning or rather leave the job to the student. Deliberate procedures to be followed by the person who is doing the instructing belong to some other theories. According to a newer theory, however, the process of language acquisition or learning is subconscious relying on the formation of the neural networks in the language learner's brain. As the native speakers of the language are also exposed to unstructured stimuli or "language chunks", the neural networks that are formed will be identical and the language performance as successful. Quoting Heideger, Grant Kempton, a Longman lecturer, has said something that corroborates this theory: the art of teaching is not to teach but "to let learn". Or, to let natural neural networks form. The stress is not, or should not be, on formal instruction but on the process of learning.

And finally, the question of how fast should be considered. The route of learning has a certain direction which, as has been said, is not significantly affected by formal instruction in the classroom. Natural settings or the creation of near-natural settings or environments lead to the acquisition of authentic language as a means to communicative performance. This process is rather time-consuming. ESP courses, however, usually have to achieve their goals in a limited period of time. The rate of development is important in that case. Formal instruction in the classroom accelerates the pace or rate of learning although it does not contribute to the best or naturally-formed neural networks. Some, although not the right neural networks, are actually being formed during the instruction. That is why the materials that are used in the classroom should encourage TBLT (task-based language learning) with all that it involves and allow for the performance with all its constraints. This will affect the attitude to the work carried out in the classroom. Although the classroom is certainly not the desirable natural setting, the balance can be achieved by emphasizing communication in the classroom.

References

- Corder, S. Pit (1973) *Introducing Applied Linguistics*, Harmondsworth: Penguin Education
- Crombie, W. (1985) *Discourse and Language Learning: A Relational Approach to Syllabus Design*, Oxford: Oxford University Press
- Ellis, R. (1985) *Understanding Second Language Acquisition*, Oxford: Oxford University Press
- Halliday, M. A. K., McIntosh, A. and Stevens, P. (1964) *The Linguistic Sciences and Language Teaching*, London: Longman Group Limited
- Krashen, S. (1981) *Second Language Acquisition and Second Language Learning*, Oxford: Pergamon Press
- Long, M. H. and Crookes, G. (1992) "Three Approaches to Task-Based Syllabus Design", *Tesol quarterly*, Vol. 26, No1
- Markee, N. (1997) *Managing Curricular Innovation*, Cambridge: Cambridge University Press
- Munby, J. (1978) *Communicative Syllabus Design*, Cambridge: Cambridge University Press
- Widdowson, H. G. (1978) *Teaching Language as Communication*, Oxford: Oxford University Press
- Wilkins, D. A. (1976) *Notional Syllabuses*, Oxford: Oxford University Press

Složenice kao termini kompjuterskog registra

Abstract: *This paper presents the results of the analysis conducted on the compounds which represent computer terminology. For that purpose a corpus of 1268 compounds was collected and the examples were analyzed on several levels, syntactic, morphological and grammatical. The aim of such an analysis was to view the compounding, being one of the most productive word-formation processes, through a prism of a technical language hoping to lighten some word-formation mechanisms that have not been exploited enough in the modern English language.*

Key words: *compound, compounding, immediate constituent, base, head, modifier*

Kao društvena tvorevina jezik se razvija zajedno sa zajednicom koja se njime služi, istovremeno se raslojavajući na više nivoa, socijalnom, profesionalnom, etničkom i slično. Upotreba jezika je situaciono određena, tako da različite situacije (konteksti) daju različite jezičke varijetete. Profesionalna situacija stvara jezičke varijetete koji su ograničeni poljem ljudske delatnosti, odnosno profesijom, i ovi se jezički varijeteti nazivaju registrima. Profesionalna kompetencija pojedinca se unekoliko meri njegovom sposobnošću upotrebe određenog registra.

Tesna povezanost između razvoja jezičke zajednice i razvoja pojedinih registara uslovio je da se kompjuterski registar razvije upravo iz engleskog jezika, obzirom na to da su SAD bile i ostale vodeća sila na području računarske tehnike i tehnologije. Analizirajući kompjuterski registar i posmatrajući ga u širem kontekstu engleskog jezika i njegove evolucije tokom XX veka čini se da je došlo do jedne veoma plodonosne simbioze. Naime, kompjuterski registar se razvio i razvija se i dalje na osnovama engleskog jezika iskorišćavajući jezičke mehanizme polaznog jezika do maksimuma, ali ih ponekad i kršeći, obogaćujući novim specifičnim upotrebama. Savremeni engleski jezik je naizgled savršen polazni jezik koji može zadovoljiti potrebe kompjuterskog registra. Engleski jezik XX veka je jezik skraćenica svih vrsta akronima, inicijalizma, ali i blendova (reči nastalih procesom slivanja, prim.aut.). Dalje, engleski je jezik u kome se složenice vrlo lako stvaraju uz veoma male promene na neposrednim konstituentama. S druge strane, sa prodorom računara u svaki kutak naše planete ušao je i engleski jezik, koji je umnogome upravo zahvaljujući kompjuterskom registru, zajedničkom milionima korisnika kompjutera, postao internacionalni jezik, zajednički komunikativni kod gotovo čitave Zemaljske kugle. Za razliku od jezika struke tipičnih za druge ljudske delatnosti, kompjuterski registar se u drugim jezicima uglavnom preuzima u svom izvornom obliku (neretko zadržavajući i originalnu ortografiju), ili uz veoma mali broj termina koji su prevedeni na jezik primalac. Zatim, kompjuterski registar je zaslužan za izuzetno brzo i dinamično i nadasve kreativno obogaćivanje vokabulara engleskog jezika, jer ne postoji varijetet u kome se termini tako brzo stvaraju dok dobar deo starih odumire i nestaje.

A ako se uzme u obzir da složenice nastaju iz potrebe da se imenuju stvari i pojave koje liče na dve ili više već postojećih ali se od njih i razlikuju, jasno je da za jedno tako izuzetno dinamično polje ljudske delatnosti koje se intenzivno razvija, i u kome se pojave i izumi neprekidno kombinuju ne bi li se tehnologija još više razvila, kakva je informatika, složenice

predstavljaju idealan način formiranja termina. One, naime, predstavljaju preko 70% svih termina kompjuterskog registra, pružajući leksičko-semantičko i morfološko-sintaksičko jedinstvo novonastalim terminima i obezbeđujući njihovu maksimalnu kondenzovanost i ekonomičnost koje predstavljaju dva glavna preduslova savremene komunikacije.

Upravo je ova brojnost i učestalost složenica u kompjuterskom registru kao najzastupljenijem registru engleskog jezika bila povod da se one analiziraju sa morfološkog aspekta. Cilj ovakvog istraživanja bio je da se tvorba reči u savremenom engleskom jeziku osvetli iz jednog novog ugla, tačnije da se vidi kako kontekstualno određen jezik koji potiče iz engleskog utiče na engleski jezik uopšte. Drugim rečima, analizom posebnog pokušali smo da opišemo opšte, a ne obrnuto, kako je do sada obično bio slučaj.

Početak analize zahtevao je dovoljno ilustrativan korpus prikupljen iz različitih izvora, prvenstveno rečnika kompjuterske terminologije, stručnih časopisa, udžbenika, uputstava za upotrebu računara ili instaliranje programa. Takođe u želji da prikazemo dinamiku evolucije kompjuterskog registra nastojano je da korišćeni izvori budu različitih godišta. Upravo zbog tog progressa moramo reći da prikupljeni korpus ne pretenduje da bude iscrpan već isključivo ilustrativan za proces kompozicije upotrebljen u svrhe tvorbe termina.

Analiza prikupljenog korpusa je izvršena strukturalnom metodom, odnosno analiza se zadržava na površinskoj strukturi jezika. Naime, analiza dubinske strukture dala bi više sintaksičku i semantičku interpretaciju koja se ne može smatrati izuzetno preciznom, jer se semantički jedna složenica može interpretirati na više načina. Želeći da damo formalni opis površinske strukture tokom analize korpusa, kao najpodesnija za tu svrhu, upotrebljena je tehnika neposrednih konstituenata.

Analiza se odvija sistematski na više nivoa i na osnovu više različitih kriterijuma. Prvi nivo analize može se nazvati kriterijum vrste reči, tačnije utvrđuje se kojoj vrsti reči prvo pripada sama složenica. U tom smislu smo utvrdili postojanje imeničkih, glagolskih i pridevskih složenica. Na istom nivou utvrđujemo i vrste reči kojima pripadaju neposredne konstituente.

Na drugom nivou analize se rukovodimo sintaksičkim kriterijumom, odnosno utvrđujemo odnos u kome stoje determinant i determinantum, koji su u našoj analizi obleženi kao M i H (M za modifier, H za head- prim.aut.)

Na trećem nivou na osnovu morfološkog kriterijuma analizira se morfološka struktura neposrednih konstituenata koje ulaze u sastav složenica. U tom smislu identifikovani su sledeći tipovi osnova: prosta (s), izvedena (d), složena (c) i osnova dobijena fleksijom (infl.). Posebno treba naglasiti da na ovom nivou analize nisu analizirane morfeme unutar konstituenata jer bi to predstavljalo analizu izvedenica, što nije bio predmet našeg istraživanja.

Na četvrtom nivou analize rukovodimo se kriterijumom klase za imenice i kriterijumom tranzitivnosti kod analize glagola.

Na petom nivou se nastavlja dalja gramatička analiza odnosno imenice se klasifikuju prema kriterijumu kategorije broja, tačnije utvrđuje se da li je imenica koja je jedna od konstituenti u jednini (formalno neobeležena), u množini sa flektivnim nastavkom –s (formalno

obeležena), ili se nalazi u oblicima singularia ili pluralia tantum. Za glagole na ovom nivou analize utvrđujemo u kom se obliku nalaze. Formalno neobeležene glagolske oblike glagola koji ulaze u sastav date složenice posmatramo kao infinitiv prezenta. U slučajevima gde su jedna ili obe konstituente pridevi, na ovom nivou ih analiziramo prema kriterijumu stepena i utvrđujemo u kom se obliku pridevi u konkretnoj složenici nalaze.

Šesti kriterijum analize se odnosi na klasifikaciju cele složenice i za to nam je poslužila Marčandova podela složenica na endocentrične i eksocentrične.

Kada se primene svi pomenuti kriterijumi klasifikacije na svim nivoima, na osnovu ispoljenih specifičnosti, kako njihovih konstituenata tako i samih složenica, formiraju se tipovi i podtipovi složenica. Svaki tip je ilustrovan odgovarajućim primerima. Ovakva višeslojna analiza i klasifikacija svakog tipa složenica ponaosob dala je precizan pregled odnosa neposrednih konstituenata unutar složenice istovremeno osvetljavajući i njihov odnos prema krajnjoj konstituenti, preciznije samoj dobijenoj složenici. Analiza primera je vršena na pisanom jeziku i određena su pravila pisanja za svaki tip ponaosob. Da bi se stekla što kompletnija slika o frekventnosti, produktivnosti, raširenosti odnosno ograničenosti određenog tipa, čitava analiza je praćena statističkim pregledom.

Već prilikom prikupljanja korpusa suočili smo se sa različitim teškoćama. Prvo je trebalo od ogromnog broja termina izabrati one koje će biti reprezentativne za korpus kako po svojim leksičkim karakteristikama tako i po starosti i frekventnosti. Zatim, veliki broj složenica u kompjuterskom registru spada u grupu višočlanih ili lančanih složenica, odnosno „string compounds“ kako ih naziva Jespersen (Jespersen, 137). Uključivanje i ovog tipa složenica u analizu bi dodatno iskomplikovalo i proširilo okvire našeg istrživanja, jer svaka lančana složenica u sebi sadrži najmanje još jednu bipolarnu složenicu. Iako se tokom analize nismo bavili semantičkim nivoom obrađenih složenica u kompjuterskom registru, radi preciznije klasifikacije povremeno je bilo neophodno uključiti i semantičku komponentu kod određenog termina. Ovo se, pak, pokazalo izuzetno teškim u kompjuterskom registru jer su mnogi termini gotovo neprevodivi ili se veoma teško dolazi od adekvatnog prevoda kada se po pravilu remeti morfološko, leksičko i sintaksičko jedinstvo datog termina.

Ograničivši se na bipolarne složenice prikupili smo korpus koji broji 1268 bipolarnih složenica koje se mogu nazvati terminima kompjuterskog registra. Prema prvom kriterijumu analize podeljen je na tri grupe: imeničke, glagolske i pridevske složenice. Na istom nivou, prema kriterijumu vrste reči kojoj pripadaju, svi termini iz korpusa su klasifikovani u 36 različitih podtipova.

Imeničke složenice

Od prikupljenog broja primera, najveći broj njih, tačnije 1220, pripada imeničkim složenicama, što ukupno čini 96,21% korpusa. Imeničke složenice su raspoređene u 18 podtipova prema kriterijumu kojoj vrsti reči pripadaju njihove konstituente. Ovi podtipovi su sledeći: 1) N+N> N (primeri: keypad, looplead, web browser), 2) N+V> N (primeri: number crunching, error tapping, edge detect), 3) V+N> N (primeri: crossfoot, wiring board), 4) V+V> N (primeri: fixed rating, divide check), 5) Adj+N> N (primeri: Freehand, hard disk, newrope), 6) N+Adj> N (primeri: WordPerfect, TimesRoman), 7) Adj+V > N (primeri: numeric coding, automatic indexing), 8) V+Adv > N (primeri: flushleft, fallback), 9) Adv+N> N (primeri: backspace, backplane, upward compatibility), 10) Prep+ N > N (

primeri: about window, off line, down time, up time), 11) N+Prep> N (primeri: startup, MouseUp), 12) Prep+V> N (primeri: download, upload), 13) V+Prep> N (primeri: plug-in, printout, rollback), 14) Adj +Prep> N (primeri: close-up), 15) Num+N> N (primeri: two-pixels, seven layers), 16) Conj+N> N (primeri: OR circuit, OR gate, AND circuit), 17) Pron+N > N (primeri: one's complement), 18) Part +N> N (primeri: NOT circuit). Od ovog broja podtipova dvanaest je endocentrično, a šest je eksocentrično.

Na osnovu sintaksičkog kriterijuma 1187 primera ima strukturu M+H, drugim rečima modifikator prethodi upravnoj reči (primeri: error interrupt, paper feed, MacUser, AppleTalk). U 18 primera se srećemo sa strukturom H+M, odnosno upravna reč prethodi modifikatoru (primer: WordPerfect, TimesRoman). U 4 primera se radi o koordinativnoj složenici čije konstituente stoje u odnosu H+H (primeri: wordstar, programmer analyst, typeface).

Najbrojnija podgrupa u okviru imeničkih složenica je svakako N+N koja broji 609 slučajeva ili ukupno 49,83% korpusa, od kojih 4 slučaja imaju odnos konstituenata H+H. U okviru ovog tipa zastupljene su sve klase imenica, mada postoji tendencija da se upotrebljava apstraktna imenica i kao prva i kao druga konstituenta. Izuzetno frekventna je upotreba apstraktnih imenica u množini sa formalno obeleženom stranom fleksijom, od kojih se najčešće javlja imenica data, i to kao prva konstituenta (primeri: data types, data rules). Najređe se kao jedna od konstituenata kod imeničkih složenica kompjuterskog registra upotrebljavaju gradivne imenice, a u onim slučajevima gde se ova klasa imenica javlja u najvećem broju slučajeva se radi o imenici ware, koja se u svim slučajevima koristi kao druga konstituenta (primeri: hardware, software, spyware, dataware). Interesantna je pojava da su lične imenice, koje inače pokazuju nizak stepen upotrebljenosti u procesu kompozicije u savremenom engleskom jeziku, znatno frekventnije kao jedna od konstituenata unutar složenica kompjuterskog registra od gradivnih imenica. No, ovo je česta karakteristika u specijalizovanim jezicima struke jer brojni fenomeni u domenu nauke i tehnologije nose nazive po osobama koje su ih otkrile ili izumele. Najveći broj dobijenih imeničkih složenica čine apstraktne imenice, ukupno 762 primera što čini 62,5% korpusa, za njima po brojnosti slede zajedničke imenice kojih u korpusu ima 431 ili procentualno 35,3%, zatim gradivne koje broje 10 primera ili 0,81% korpusa i najmanje produktivne su se pokazale, shodno očekivanjima, lične imenice kojih u obrađenom korpusu ima svega 6, odnosno 0,49%. Lične imenice, u principu, ne predstavljaju produktivnu klasu imenica u engleskom jeziku kad su složenice u pitanju, ali najveći deo ovako dobijenih termina u kompjuterskom registru predstavlja zaštićena imena proizvođača (primeri: Sad Mac, turboPascal). Što se tiče morfološke strukture osnova koje imaju neposredne konstituente, zastupljene su osnove svih morfoloških struktura, dakle proste, izvedene, složene i osnove formalno obeležene flektivnim nastavkom (inflected bases). Najbrojnije su osnove izvedene sufiksacijom.

Kod onih imeničkih složenica gde su jedna ili obe konstituente pridev, najčešće se radi o klasifikativnim pridevima. U onim slučajevima kod kojih se javljaju opisni pridevi oni su upotrebljeni najčešće u pozitivu. Kod onih tipova gde su jedna ili obe konstituente glagoli kao determinanti su korišćeni samo nefinitni oblici i to sve tri nefinitne glagolske forme (gerundi, infinitivi, participi), a kao determinantumi samo infinitivi i gerundi.

Pridevske složenice

Druge po brojnosti su pridevske složenice kojih u obrađenom korpusu ima svega 26 ili 2,05% korpusa. Ovaj broj pridevskih složenica razvrstan je u 11 podtipova. Ovako veliki broj podtipova ukazuje da nijedan od njih nije preterano produktivan, ali su ipak navedeni i obrađeni primeri radi ilustracije različitih mogućnosti, od kojih neke još uvek nisu maksimalno iskorišćene za tvorbu reči u savremenom engleskom jeziku. Pridevske složenice u kompjuterskom registru su klasifikovane u sledeće podtipove: 1) N+Adj>Adj (primeri: user-friendly, minimum-sized), 2) N+V>Adj (primeri: object-oriented, side lit, Apple-installed), 3) Adj+Adj >Adj (primeri: front-most, black-white), 4) Adj+V> Adj (primeri: little-known, lesser used, peripheral limited), 5) Adv+V>Adj (primeri: partly dotted, most recently-created), 6) Prep+N>Adj (primeri: onscreen, on-line), 7) V+Adv >Adj (primer: runaround), 8) prep+V>Adj (primer: backlit), 9) V+N>Adj (primeri: cross platform) 10) Adj+N>Adj (primer: single length, fore-ground), 11) Num +N>Adj (primer: four-address). Prema sintaksičkom kriterijumu, ili drugim rečima prema kriterijumu odnosa u kome neposredne konstituente stoje unutar obrađenih pridevskih složenica, naišli smo na sva tri odnosa: odnos M+H je najbrojniji i karakterističan je za 23 od 26 primera (primeri: online, onscreen, on-board, Apple- installed), odnos H+M nalazimo u 2 primera (primeri: runaround, front-most), dok se koordinativni odnos dve neposredne konstituente javio u jednom slučaju (primer: black-white).

U okviru pridevskih složenica prevladava tendencija formiranja eksocentričnih složenica jer je od 11 podtipova 7 eksocentrično, a u 4 podtipa se radi o endocentričnim složenicama. Dobijene pridevske složenice su u najvećem broju slučajeva, preciznije u 25 primera, klasifikativni pridevi, dok se u jednom primeru radi o opisnom pridevu.

Sa aspekta morfološke strukture osnova neposrednih konstituenti najbrojniji tip složenica ima morfološku strukturu s+infl. Zastupljene su i druge kombinacije osnova kao s+s, d+infl, s+d, dok su d+d i c+d veoma malobrojne. Izuzetnu produktivnost tipa s+infl. leži u činjenici da je mehanizam tvorbe prideva, naročito složenih, uz pomoć nastavka -ed visoko produktivan u savremenom engleskom jeziku.

Glagolske složenice

Kompozicija je, po pravilu, najmanje produktivan proces za tvorbu složenih glagola u engleskom jeziku. Ovu tendenciju engleskog jezika prati i kompjuterski registar, pa je i broj složenih glagola u obrađenom korpusu najmanji. Broj složenih glagola u korpusu je 22 ili 1,73% ukupnog broja primera. Kao što se iz ovih brojki vidi, pridevske složenice su u kompjuterskom registru samo neznatno brojnije od glagolskih. Sve glagolske složenice unutar korpusa su klasifikovane u sledećih 7 podtipova: 1) N+V >V (primeri: blockprotect), 2) V+V>V (primeri: shift-select, write-protect), 3) Adj+V> V (primeri: double-click, triple-click), 4) prep+V >V (primeri: outdent, overflow, upload, download, overwrite) 5) N+N>V (primeri: daisy chain, mickey-mouse), 6) Adv+V> V (primeri: right justify, left justify) 7) V+prep>V (primeri: log in, roll-in, read out). Svi pomenuti podtipovi, osim jednog, su endocentrični. Najveći broj novodobijenih glagola su prelazni glagoli kojih ima 19, u 2 primera se radi o prelazno/neprelaznom glagolu, a u jednom primeru je složeni glagol neprelazan. Morfološka struktura osnova neposrednih konstituenata koje ulaze u sastav složenih glagola iz korpusa je najčešće s+s ili, kao što je to u jednom manjem broju

slučajeva, struktura složenice je d+d. Primeri sa složenim osnovama nisu pronađeni kod glagolskih složenica. Kao konstituente korišćeni su sa podjednakom frekventnošću i prelazni i neprelazni glagoli.

Ortografija složenica u kompjuterskom registru

Već smo pominjali da je prilikom analize složenica uzimana u obzir i njihova realizacija u pisanom medijumu jer je analiza prikupljenih termina vršena na pisanom jeziku. Situacija sa kojom smo se susreli se, manje više, poklapa sa pisanjem složenica u engleskom jeziku, mada moramo naglasiti da postoji i nekoliko specifičnosti karakterističnih za kompjuterski registar. Naišli smo na sledeće načine realizacije složenica u pisanom medijumu.

Složenice napisane spojeno (primeri: inkjet, listbox, joystick, outdent, netware). Unutar ove grupe složenica javljaju se veoma interesantne varijacije kao na primer slučajevi da se obe konstituente pišu velikim slovom (primeri: MouseUp, NotePad, GetPicture, VisualBasic) ili se jedna od konstituenata, najčešće druga, piše velikim slovom (primeri: turboPascal). Nije najjasnija motivacija za ovakve varijacije u pisanju. Složenice napisane rastavljeno koje čine najveći deo korpusa (primeri: snap point, spray can, Trojan horse). Složenice napisane sa crticom između konstituenata (primeri: and-gate, partly-dotted, double-click, user-friendly, write-protect).

Ono što se svakako može zaključiti kada je pisanje složenica u kompjuterskom registru u pitanju je da je evidentna izuzetna nedoslednost u pisanju jer smo nailazili na slučajeve da je jedan isti termin u različitim izvorima različito napisan, odnosno negde je pisan spojeno a negde sa crticom i sl.

Zaključak

Analiza složenica kompjuterskog registra pokazala je da u formiranju termina ovaj situaciono određeni varijetet engleskog jezika prati trendove jezika matice iz kog je potekao, sa jedne strane, dok istovremeno razvija svoj vokabular na način koji je atipičan za jezik iz koga potiče (primeri: to mickey-mouse, to daisy chain), ali služi svrsi komunikacije na određenom nivou. Mehanizmi građenja termina otvaraju nove mogućnosti koje su do nedavno bile samo teorijske te stoga i nepotpuno ostvarene. Ove mogućnosti kao i primeri koji ih ilustruju moraju biti proučene i analizirane i na dubljem nivou kako bi se utvrdile njihove granice i restrikcije jer se time značajno bogate mehanizmi građenja reči i termina u savremenom engleskom jeziku.

Literatura

Ball, A. M. (1939) *Compounding in the English Language: a Comparative Review of Variant Authorities with a Rational System for General Use and a Comprehensive Alphabetic List of Compound Words*, New York: H.W.Wilson Co.

Jespersen, O. (1946) *A Modern English Grammar, part VI, Morphology*, London: George Allen and Unwin Ltd

Marchand, H. (1960) *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation*, Weisbaden: Otto Harasowitz

Vujadinović, L. (1982) «Gramatičko-semantička struktura složenica u funkciji termina na primerima ruskog jezika», *Godišnjak saveza društva za primenjenu lingvistiku* 6, Beograd, pp.153-159

Biografije autora

Tatjana Đurović

Tatjana Đurović je magistar filoloških nauka. Diplomirala je na Filološkom fakultetu u Beogradu, smer Engleski jezik i književnost, a magistrirala na istom fakultetu, sa temom iz primenjene lingvistike, tačnije iz oblasti neurolingvistike. Zaposlena je kao viši predavač na Ekonomskom fakultetu u Beogradu na predmetu Engleski jezik za ekonomiste, na drugoj i četvrtoj godini osnovnih studija. Istraživačko interesovanje vezano je za pitanje učenja stranog jezika uopšte i stranog jezika u funkciji struke. U vezi sa stručnim jezikom posebno je zainteresovana za oblast leksike i proces metaforizacije diskursa ekonomske nauke.

Email: gtdjuro@Eunet.yu

Tatjana Đurović graduated from the Faculty of Philology, Belgrade, Department of English language and literature. She got her MA degree with a thesis from the field of applied linguistics, precisely neurolinguistics. As a senior lecturer at the Faculty of Economics, Belgrade she teaches English for Economics to the undergraduate students of the second and fourth year. Her research interests relate to foreign language learning in general and English for specific purposes and Business English. She is particularly interested in lexis and metaphors of economics discourse. Email: gtdjuro@Eunet.yu

Anna I. Priidak

Anna I. Priidak je diplomirala na Windesheim Univerzitetu u gradu Zwolle u Holandiji iz oblasti obrazovanja (nastava engleskog jezika). Magistrirala je iz iste oblasti na Univerzitetu u Šefildu, Velika Britanija (disertacija o pisanoj poslovnoj komunikaciji). Predavala je engleski i ruski u International School Eerde (IB en IGCSE) u Holandiji i Poslovni engleski jezik na Amsterdam Business school. Od 1999. godine radio kao predavač za engleski jezik, prati praktični rad studenata i radi kao mentor za izradu diplomskih radova na Univerzitetu u Hagu, Fakultet za tehnologiju, menadžment i dizajn. Njena profesionalna interesovanja uključuju engleski kao jezik struke, poslovni engleski jezik i kreiranje nastavnih planova i programa. E-mail: a.i.priidak@hhs.nl

Anna I. Priidak graduated from the Windesheim University, Zwolle, the Netherlands in the field of education (ELT). She took her MA in the same field from the University of Sheffield, UK (dissertation on written business communication). She taught English and Russian at the International School Eerde (IB en IGCSE) in the Netherlands and was a lecturer in Business English at the Amsterdam Business School. Since 1999 she has been a lecturer in English and an internship & graduation supervisor at the Hague University, Faculty of Technology, Management & Design. Her main professional interests include ESP, Business English and curriculum development. E-mail: a.i.priidak@hhs.nl

Biljana Mišić Ilić

Biljana Mišić-Ilić je doktor lingvističkih nauka vanredni profesor na Odsjeku za engleski jezik pri Filozofskom fakultetu Univerziteta u Nišu, gdje predaje Sintaksu engleskog jezika i Engleski jezik. Autor je dvije knjige, Syntax for EFL Students (A Workbook) i Diskursne funkcije reda reči u engleskom jeziku, kao i mnogih članaka objavljenih u naučnim

časopisima i zbornicima sa konferencija. Područja njenog naučnog interesovanja uključuju pragmatiku, analizu diskursa, lingvistiku teksta i kognitivnu lingvistiku.

Biljana Mišić-Ilić, a PhD in linguistics, is the Associate Professor at the English Department, Faculty of Arts, University of Niš, where she teaches Syntax and the English language. She is the author of two books, *Syntax for EFL Students (A Workbook)* and *Diskursne funkcije reda reči u engleskom jeziku*, as well as many articles published in scientific journals and conference proceedings. Her areas of research interest also include pragmatics, discourse analysis, text linguistics, and cognitive linguistics.

Gordana Dimković-Telebaković

Gordana Dimković-Telebaković, doktor lingvističkih nauka, docent je Engleskog jezika na Saobraćajnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Osim više objavljenih radova, ima objavljene i monografije *Jezik i vaspitanje* i *Savremeni engleski jezik struke i nauke*, kao i udžbenike *English II for Students of the Faculty of Transport and Traffic Engineering*, *English in Transport and Traffic Engineering* i *Testovi, zadaci i teme iz engleskog jezika*. Bavi se problemima stručnog engleskog jezika, primenjenom lingvistikom i semantikom. E-mail: gargatel@verat.net

Gordana Dimković-Telebaković, PhD in Linguistics, is an Assistant Professor of English at the Faculty of Transport and Traffic Engineering, University of Belgrade. Apart from a number of issued articles, she has monographs *Jezik i vaspitanje (Language and Upbringing)* and *Savremeni engleski jezik struke i nauke (Contemporary English for Occupation and Science)*, as well as textbooks *English II for Students of the Faculty of Transport and Traffic Engineering*, *English in Transport and Traffic Engineering* and *Testovi, zadaci i teme iz engleskog jezika (Tests, Examination Papers and Essay Topics in English)*. Her main research interests include ESP, applied linguistics and semantics. E-mail: gargatel@verat.net

Ivona Jovanović

Ivona Jovanović je diplomirala na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu (Odsjek za francuski jezik i književnost). Uporedo je pohađala jednogodišnji kurs za stručne i naučne prevodioce u Beogradu. Radila je kao predstavnik Yugotours-a Pariz na Crnogorskom primorju. Predavala je francuski jezik, prvo u Karlovačkoj Gimnaziji u Sremskim Karlovcima a zatim u Srednjoj školi „Danilo Kiš“ u Budvi. Magistrirala je na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu sa temom *Francuski jezik turizma i hotelijerstva*, a od 1999. godine predaje francuski jezik na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo (Univerzitet Crne Gore) u Kotoru.

Ivona Jovanović graduated from the Faculty of Arts (Department of French Language and Literature) in Novi Sad. She also attended a one-year course for professional translators/interpreters in Belgrade. She worked as a representative for French touroperators at the Montenegrin coast. She taught French first in the Secondary School in Sremski Karlovci and then in the Secondary School „Danilo Kiš“ in Budva. She took her MA from the Faculty of Arts in Novi Sad (topic of her master thesis was French language for tourism and hospitality industry). Since 1999 she has taught French at the Faculty for Tourism and Hotel Management (University of Montenegro) in Kotor.

Igor Lakić

Igor Lakić je docent na Institutu za strane jezike Univerziteta Crne Gore. Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Njegova analiza uvoda naučnih članaka u ekonomiji koju je obavio za potrebe magistarskog rada kasnije je objavljena u knjizi "Analiza žanra: diskurs jezika struke". Njegova doktorska disertacija bavi se analizom britanskih i crnogorskih dnevnih novina o napadima NATO-a na Jugoslaviju sa stanovišta analize diskursa. Igor Lakić je predavao ili predaje opšti jezik i jezik struke studentima ekonomije, prava, diplomatije, političkih nauka, matematike i kompjutera. Predaje "Prevod na engleski" i "Konsekutivno prevođenje" na postdiplomskom studiju za stručno prevođenje na Institutu za strane jezike. Takođe predaje "Sintaksu engleskog jezika" na dodiplomskom i "Analizu diskursa" na postdiplomskom studiju na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Predavao je engleski jezik na večernjim kursovima Instituta (od početnog do naprednog, kao i na Kembridž kursovima – FCE i CAE). Njegova lingvistička interesovanja uključuju analizu diskursa, analizu žanra, sintaksu engleskog jezika, kao i teoriju prevođenja i metodiku nastave engleskog jezika. Radi i kao prevodilac (pismeno i usmeno prevođenje – simultano i konsekutivno). Član je više domaćih i međunarodnih naučnih i stručnih organizacija. Izlagao je na velikom broju međunarodnih i domaćih skupova i objavio radove u naučnim i stručnim časopisima u zemlji i inostranstvu. E-mail: igorlaki@yahoo.com

Igor Lakić is an assistant professor at the Institute of Foreign Languages, University of Montenegro. He took his BA, MA and PhD from the Faculty of Philology, University of Belgrade. His analysis of research article introductions in economics carried out for the purpose of his MA thesis was later published in the book "Genre Analysis: Discourse of ESP". His PhD deals with a discourse analysis of British and Montenegrin dailies on NATO airstrikes on Yugoslavia. Igor Lakić has taught general English and ESP to students of economics, law, diplomacy, political science, mathematics and computers. He teaches "Translation into English" and "Consecutive Interpreting" at the postgraduate course on translation and interpreting at the Institute of Foreign Languages. He also teaches "English Syntax" at the undergraduate and "Discourse Analysis" at the postgraduate level at the Faculty of Arts in Nikšić. He has also taught general English at the evening courses of the Institute (from elementary to advanced level, as well as Cambridge courses – FCE and CAE). His linguistic interests include discourse analysis, genre analysis, English syntax, as well as translation theory and ELT methodology. He also works as a translator and simultaneous and consecutive interpreter. He is a member of several national and international scientific and research organisations. He has had presentation at numerous international and national conferences and published papers in scientific and research journals in the country and abroad. E-mail: igorlaki@yahoo.com

Predrag Novakov

Predrag Novakov završio je studije engleskog jezika i književnosti na Katedri za engleski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Magistrirao je na Filološkom fakultetu u Beogradu, a doktorirao na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu (tema disertacije Glagolski vid i Aktionsart u engleskom i srpskom jeziku). Za školsku 1988/89. godinu dobio je Fulbrajtovu stipendiju za doktorske studije na Univerzitetu Južne Kalifornije u Los

Andelesu. Radi kao vanredni profesor na Odsjeku za anglistiku, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu. E-mail: novakovp@eunet.yu

Predrag Novakov completed his studies of English language and literature at the English Department, Faculty of Arts in Novi Sad. He took his MA at the Faculty of Philology in Belgrade, and his Ph.D at the Faculty of Arts in Novi Sad (topic of the dissertation: Aspect and Aktionsart in English and Serbian). In the academic year 1988/89, he was awarded the Fulbright grant for the doctoral studies at the University of Southern California at Los Angeles. He works as an associate professor at the English Department, Faculty of Arts, University of Novi Sad. E-mail: novakovp@eunet.yu

Savka Blagojević

Savka Blagojević je doktor lingvističkih nauka. Predaje engleski jezik za posebne potrebe i Akademsko pisanje na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Nišu. Učestvovala je na brojnim konferencijama i projektima i objavila veliki broj radova. Objavljivanje njene prve knjige, 'Akadmski diskurs', očekuje se u drugoj polovini ove godine. Njena naučna interesovanja uključuju kontrastivnu retoriku i akademski diskurs autora sa engleskog i ne-engleskog govornog područja. E-mail: savka@nisville.co.yu

Savka Blagojevic holds a PhD in linguistics. She teaches English for Specific Purposes and Academic Writing at the Faculty of Arts, University of Niš. She has participated in numerous conferences and projects and published a large number of papers. Her first book "Akademski diskurs" (Academic discourse) is to come out in the second part of the year. Her scientific and research interests include contrastive rhetoric and academic discourse written in English by English and English-native speakers. E-mail: savka@nisville.co.yu

Tatjana Balažić-Bulc

Tatjana Balažić-Bulc je lektor za hrvatski i srpski jezik na Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Ljubljani. Bavi se kontrastivnim istraživanjima slovenačkog i hrvatskog odnosno srpskog jezika, korpusnom lingvistikom, analizom diskursa i analizom žanra. Trenutno radi na doktorskoj tezi "Primjena i funkcija konektora u akademskom diskursu na primjeru slovenskog i hrvatskog kao prvog i kao stranog jezika". E-mail: tatjana.balazic-bulc@guest.arnes.si

Tatjana Balažić Bulc is a Croatian and Serbian language lecturer at the Department of Slavistics, Faculty of Arts, University of Ljubljana. Her research interests include contrastive researches of Slovene and Croatian and Serbian language, corpus linguistics, discourse analysis and genre analysis. She is currently working on her PhD »The use and function of connectors in academic discourse on the case of Slovene and Croatian as first and as foreign languages«. E-mail: tatjana.balazic-bulc@guest.arnes.si

Violeta Stojčić

Violeta Stojčić je asistent za Engleski jezik (morfologija, prevod) na Filozofskom fakultetu u Nišu. Magistarske studije završila je na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Oblasti posebnog interesovanja su prevođenje, leksikologija, leksikografija, kontrastivna lingvistika i istorijska lingvistika. E-mail: vikis@eunet.yu

Violeta Stojčić is a teaching assistant for English language (morphology, translation) at the Faculty of Arts in Niš. She took her MA from the Faculty of Arts in Novi Sad. Her special fields of interest are translation, lexicology, lexicography, contrastive linguistics and historic linguistics. E-mail: vikis@eunet.yu

Nadežda Silaški

Nadežda Silaški je magistar lingvističkih nauka i viši predavač za predmet Engleski jezik za ekonomiste na Ekonomskom fakultetu u Beogradu. Završila je Filološki fakultet u Beogradu (Odsek za engleski jezik i književnost) i magistrirala na istom fakultetu sa tezom "Prevođenje engleskih povratnih zamenica na srpskohrvatski jezik". Autor je više udžbenika za engleski poslovni jezik i engleski jezik ekonomske nauke. Bavi se prevođenjem ekonomske literature. Glavna polja interesovanja su joj analiza diskursa i analiza žanra u oblasti engleskog jezika struke. E-mail: silaski@eunet.yu

Nadežda Silaški, MA in linguistics, is a senior lecturer in English for economists at the Faculty of Economics, Belgrade University. She graduated from the Faculty of Philology, Belgrade University (Department of English language and literature) and got an MA degree from the same faculty with the thesis "Translating English reflexive pronouns into Serbo-Croatian". She is the author of a number of textbooks in business and economics English and a translator of economics literature into Serbian. Her main research interests are discourse analysis and genre analysis in ESP. E-mail: silaski@eunet.yu

Mirna Radin – Sabadoš

Mirna Radin – Sabadoš je diplomirala na studijama Engleskog jezika i književnosti, na Odsjeku za anglistiku, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu. Trenutno studira na postdiplomskim studijama na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu na smjeru Nauka o književnosti. Od 1998. godine stalno je zaposlena u istoj instituciji u zvanju lektora za engleski jezik. Bavi se književnošću na engleskom jeziku i studijama kulture. Prevodi sa engleskog jezika. anrim@uns.ns.ac.yu

Mirna Radin Sabadoš graduated from the Faculty of Arts, University of Novi Sad. She is currently enrolled in the postgraduate studies programme at the same institution, studying Literatures in English. Since 1998 she has been employed full time at the Faculty of Arts in Novi Sad as English Language Instructor. She takes interest in literatures in English, literary theory and culture studies. She translates from English. anrim@uns.ns.ac.yu

Milena Slavić

Milena Slavić je diplomirala na Filološkom fakultetu u Beogradu (grupa za ruski jezik i književnost). Na istom fakultetu magistrirala je sa temom "Metode semantizacija naučno-tehničke leksike u nastavi ruskog jezika". Od 1977. godine radi kao nastavnik za ruski jezik na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu. Autor je 12 stručnih radova, tri udžbenika za ruski jezik, koautor stručnog tehničkog rusko-srpskog rečnika, a tako je i dva književna prevoda. Drugu godinu je angažovana na nastavi u Centru za školovanje i usavršavanje prevodilaca koji radi u oviru beogradskog Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca.

slavmil@etf.bg.ac.yu

Milena Slavić took her BA degree at the Faculty of Philology, Department of Russian language and literature. She took her MA at the same faculty ("Methods of semantization of scientific and technical vocabulary in teaching Russian"). Since 1977 she has taught Russian at the Faculty of Electrical Engineering in Belgrade. She is author of 12 papers, three textbooks for Russian, co-author of a specialized technical Russian-Serbian dictionary, as well as two literary translations. For two years now she has taught in the Centre for Education and Training of Translations within the Belgrade Association of Scientific and Professional Translators. slavmil@etf.bg.ac.yu

Milica Mirić

Milica Mirić je diplomirala je na Filološkom fakultetu u Beogradu – grupa za francuski jezik i književnost. Na istom fakultetu je odbranila magistarski rad »Sintaksička i semantička analiza naziva lekovitog bilja u francuskom i srpskom jeziku«. Boravila je više puta u Francuskoj radi stručnog usavršavanja. Radila je kao nastavnik francuskog jezika u diplomatskoj školi École française u Beogradu, a od školske 1994/1995. godine zaposlena je na Farmaceutskom fakultetu Univerziteta u Beogradu kao viši predavač. Pored nastavne aktivnosti na Fakultetu bavi se prevodjenjem stručnih tekstova. miric.m@eunet.yu

Milica Miric graduated from the Faculty of Philology in Belgrade, Department of French Language and Literature. She took her MA from the same faculty (»Syntactic and Semantic Analysis of Denominations of Medicinal Plants in French and Serbian«). She has had several professional specialisations in France. She worked as a teacher of French in the diplomatic school École française in Belgrade and since 1994 she has taught French at the Faculty of Pharmacy, University of Belgrade, as a senior lecturer. In addition to teaching, she translates specialised texts. miric.m@eunet.yu

Danijela Đorović

Danijela Đorović je diplomirala Italijanski jezik i književnost i Engleski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Na istom fakultetu magistrirala je na temi "Sintaksičko-stilističke osobnosti Makijavelijevog proznog diskursa". Radi kao viši predavač za italijanski jezik na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Bavi se istorijom italijanskog jezika i metodikom nastave stranog jezika, kao i jezikom struke i autor je više radova iz navedenih oblasti. Član je uređivačkog odbora časopisa Udruženja nastavnika italijanskog jezika Parola. Radi na doktorskoj disertaciji iz oblasti metodike nastave stranog jezika struke. Učestvovala je na seminarima i naučnim skupovima. ddjorovi@f.bg.ac.yu

Danijela Đorović took her BA and MA degree at the Faculty of Philology, University of Belgrade (majors: Italian Language and Literature and English Language and Literature). She took her MA from the same Faculty ("Syntactic and Stylistic Characteristics of Machiavellian literary discourse"). She is an Italian language lecturer at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. Her areas of interest include history of Italian language, methodology of teaching foreign languages and LSP. She is the author of several papers. She is also a member of the editorial board of a journal published by the Association of teachers of Italian Parola. She currently works on her doctoral dissertation which deals with methodology of LSP. She has participated in seminars and conferences. ddjorovi@f.bg.ac.yu

Nataša Milivojević

Nataša Milivojević je studije engleskog jezika i književnosti završila na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Od 1998. godine zaposlena je na istom fakultetu, Odsek za engleski jezik i književnost, prvo kao lektor za engleski jezik, a zatim kao asistent-pripravnik za engleski jezik. Učestvovala je na brojnim domaćim i stranim lingvističkim konferencijama i seminarima, i prezentovala svoje radove kako u zemlji tako i u inostranstvu. Trenutno je u Novom Sadu, na Odseku za anglistiku, asistent na tri lingvistička predmeta. Naučne oblasti kojima se bavi su: generativna gramatika, sintaksa, funkcionalna gramatika, leksička semantika i kognitivna lingvistika. avalonns@eunet.yu

Nataša Milivojević graduated from the Faculty of Philosophy in Novi Sad, majoring in English Language and Literature. She has been employed at the Faculty of Philosophy in Novi Sad since 1998, initially as a language instruction and then teaching assistant of English. She took part in a number of international linguistic conferences and seminars, and presented her works both in Serbia and Montenegro and abroad. She is currently a teaching assistant for three linguistic subjects at the English Department. Her research interests include generative grammar, syntax, functional grammar, lexical semantics and cognitive linguistics. avalonns@eunet.yu

Tanja Dinić

Tanja Dinić je diplomirala na Filološkom fakultetu u Beogradu, na grupama za engleski i francuski jezik i književnost. Završila je postdiplomske studije na matičnom fakultetu godine odbranivši magistarski rad iz oblasti francuske književne kritike. Radila je kao stručni prevodilac u Energoprojekt, a potom kao profesor francuskog u Filološkoj gimnaziji i Anglo-američkoj gimnaziji u Beogradu. Od 2001. predaje francuski jezik na Saobraćajnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a honorarno je angažovana i na beogradskom Elektrotehničkom fakultetu, takodje kao viši predavač za francuski jezik. Posebno se interesuje za francuski kao jezik struke i primijenjenu lingvistiku. tanja.dinic@sf.bg.ac.yu

Tanja Dinić took her BA degree (majors: French Language and Literature and English Language and Literature) and her MA degree in French literary critique, both from the Belgrade University, Serbia and Montenegro. First she worked as a translator with Energoprojekt Co. and then taught French in the Belgrade Philological High School and the Anglo-American High School in Belgrade. Since 2001 she has worked as a French lecturer at the Faculty of Transport and Traffic Engineering in Belgrade. She also works part-time at the Faculty of Electrical Engineering as a senior lecturer for French. Her special areas of interest are French for specific purposes and applied linguistics. tanja.dinic@sf.bg.ac.yu

Jelica Tošić

Jelica Tošić je magistrirala i doktorirala na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi na Fakultetu zaštite na radu u Nišu za koji je izdala dva udžbenika. lela@znrfaq.znrfak.ni.ac.yu

Jelica Tošić took her master and doctoral theses at the Faculty of Philology in Belgrade. She works at the Faculty of Health and Safety at Work in Niš. She has published two textbooks. lela@znrfaq.znrfak.ni.ac.yu

Jelena Jelić–Vujić

Jelena Jelić–Vujić je diplomirala na Filološkom fakultetu u Beogradu, na kome je stekla titulu magistra i doktora filoloških nauka, uža stručna oblast lingvistika. Od 1998. zaposlena je kao lektor na Katedri za engleski jezik i književnost Filološkog fakulteta u Beogradu. Radi kao honorarni saradnik Filološko-umetničkog fakulteta u Kragujevcu, na kome je 2005. izabrana za docenta za predmet Morfologija engleskog jezika. Učesnik je više međunarodnih kongresa i konferencija na kojima je izlagala stručne i naučne radove. Objavila je više naučnih radova u domaćim i međunarodnim stručnim časopisima. jvujić@sbb.co.yu

Jelena Jelić Vujić graduated from the Faculty of Philology, University of Belgrade, where she took her MA and PhD degree in linguistics. Since 1998 she has worked as a language instructor at the Department of English at the Faculty of Philology in Belgrade. Since 2005 she has been assistant professor of the Morphology of the English language at the Faculty of Philology and Fine Arts in Kragujevac. She has taken part in several international conferences and published papers in both national and international linguistic journals. jvujić@sbb.co.yu

Neda Donat

Neda Donat završila je studije češkog, njemačkog i vijetnamskog jezika na Filozofskom fakultetu Karlovog univerziteta u Pragu. Magistrirala je na njemačkim prevodima Gorskog vijenca na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi na Univerzitetu Crne Gore kao viši lektor za njemački jezik na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru i na Institutu za strane jezike u Podgorici. Bavi se prevodjenjem stručne literature, posebno iz oblasti ekonomije i turizma. Izdala je knjigu Tri njemačka prevoda Gorskog vijenca. Koautor je Njemačko-srpskog rječnika za turizam koji je u pripremi za štampu. ndonat@cg.yu

Neda Donat graduated from the Faculty of Philosophy, Charles University in Prague, Department of Czech, German and Vietnamese language. She took her MA degree at the Faculty of Philology in Belgrade ("Three German translations of the Mountain Wreath"). She is employed at the University of Montenegro as a German language lecturer at the Faculty of Tourism and Hotel Management in Kotor and at the Institute of Foreign Languages in Podgorica. She translates specialized texts, especially in the fields of economy and tourism. She has published the book "Three German translations of the Mountain Wreath". She is also a co-author of the German-Serbian Dictionary for Tourism which will come out soon. ndonat@cg.yu

Anđelka Ignjačević

Anđelka Ignjačević je doktor lingvistike i viši predavač na Filozofskom fakultetu u Beogradu gdje predaje engleski jezik studentima psihologije, pedagogije i andragogije. Naučna polja njenog interesovanja i rada su jezička i obrazovna politika u oblasti stranih jezika i metodika nastave akademskog pisanja na engleskom jeziku. a.ignja@eunet.yu

Anđelka Ignjačević holds a Ph.D in linguistics and works as a senior lecturer at the Faculty of Arts, Belgrade University, where she teaches English at the departments of psychology, education, and adult education. Her interests lie in the fields of educational foreign language policy and teaching methodology of English academic writing. a.ignja@eunet.yu

Polin Robinson

Polin Robinson je akademski direktor na Fakultetu za lingvistiku i primijenjene studije jezika na Univerzitetu u Redingu u Velikoj Britaniji. Predaje na postdiplomskim kursevima za sticanje zvanja magistra u oblasti nastave engleskog jezika, na samom fakultetu i u okviru programa studija na daljinu. Bila je direktor Centra za primijenjene studije jezika pri Univerzitetu u Redingu i po~asni sekretar IATFL-a. Objavila je knjige: "ESP: The present position", "Using English" and "ESP Today: A Practitioner's Guide".

p.c.robinson@reading.ac.uk

Pauline Robinson is Academic administrator at School of Linguistics and Applied Language Studies at the University of Reading, UK. She teaches campus-based and distance study courses for the MA ELT. Previously, she was Director of Centre for Applied Language Studies, University of Reading, and Honorary Secretary of IATEFL. Her main publications include: "ESP: The Present Position", "Using English" and "ESP Today: A Practitioner's Guide". p.c.robinson@reading.ac.uk

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Centralna narodna biblioteka Crne Gore, Cetinje

8'243(082)

371.3:81'243(082)

LANGUAGE for Specific Purposes: Conference Proceedings

Uredili Igor Lakić, Nataša Kostić – Podgorica: Institut za strane jezike,
2007 (Podgorica: Lider). -190 str. : grafički prikazi, tabele: 25 cm

Tekst na srp. i engl. jeziku. – Tiraž 300. – Biografije autora str. 181-189.
Bibliografija uz sve radove. – Rezimei na više jezika.

ISBN 978 – 86 -85263 – 05 -7

1. Lakić, Igor

a) Strani jezici – Zbornici b) Strani jezici – Metodika –Nastava – Zbornici
COBISS.CG – ID 11985680